

SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny

Wydział Prawa

Bartosz Stróżewski

**STATUS KOMORNIKA SĄDOWEGO
STUDIUM PRAWNOPORÓWNAWCZE**

Status of a bailiff – a comparative law study

Rozprawa doktorska

napisana pod kierunkiem

prof. dr. hab. Bronisława Sitka

Warszawa 2021

Streszczenie:

Przedmiotem dysertacji pt. „Status komornika sądowego – studium prawnoporównawcze” jest analiza regulacji kształtujących status prawny i ustrojowy komornika sądowego we współczesnym polskim prawie egzekucyjnym. Przedmiotem badawczym są najistotniejsze i najbardziej aktualne zagadnienia dotyczące zawodu komornika oraz czynności egzekucyjnych z uwzględnieniem najnowszych zmian legislacyjnych. Obok kontekstu historycznego, praca zawiera rozważania istotne zarówno w obecnym stanie prawnym, jak i ukazujące możliwe kierunki przekształcania statusu prawnego, zakresu działania i kompetencji komorników sądowych. Przeprowadzone badania są próbą odpowiedzi na niektóre problemy związane z egzekucją.

Słowa kluczowe: komornik sądowy, status komornika, egzekucja, zmiany legislacyjne.

Summary:

Doctoral thests entitled „A country court bailiff's status- a legal and comparative case study is an analysis of rules that shaped legal and structural status of the bailiff in Polish contrmporary enforcement law. The aim of this study are the most crucial and recent information concerned a bailiff's profession as far as the enforcement measures accompanied by the latest legislative changes. In addition the historical context, the work includes considerations relevant both in the current legal status and showing possible directions for transforming the legal status, scope of activities and competences of court bailiffs. The conducted research seems to be an attempt to deal with loads of problems related to the execution.

Keywords: court bailiff, bailiff status, execution, legislative changes.

WSTĘP	9
ROZDZIAŁ I	19
<u>RYS HISTORYCZNY STATUSU USTROJOWEGO KOMORNIKA</u>	20
1.1 <u>POCZĄTKI EGZEKUCJI W STAROŻYTNYM RZYMIE</u>	20
1.1.1. <u>Typy procesu rzymskiego</u>	22
1.1.2. <u>Epokowa Zmiana sposobu egzekucji</u>	24
1.1.3. <u>Czynności egzekucyjne w procesie legisakcyjnym i formułkowym</u>	25
1.1.4. <u>Czynności egzekucyjne w procesie kognicyjnym</u>	28
1.1.5. <u>Kompromis i arbitraż</u>	32
1.2. <u>ZAWÓD KOMORNIKA W POLSCE</u>	34
1.3. <u>U ŹRÓDEŁ NOWOŻYTNYCH SPORÓW O STATUS PRAWNY KOMORNIKA SĄDOWEGO</u>	36
1.4. <u>MIEDZYWOJENNE REGULACJE DOTYCZĄCE STATUSU PRAWNEGO KOMORNIKÓW</u>	40
1.4.1. <u>Tereny byłego zaboru austriackiego i pruskiego</u>	44
1.4.2. <u>Tereny byłego zaboru rosyjskiego</u>	45
1.4.3. <u>Działalność Komisji Kodyfikacyjnej</u>	46
1.4.4. <u>Zunifikowane przepisy polskie</u>	51
1.5. <u>PRZEPISY WPROWADZAJĄCE MIEDZYWOJENNY KODEKS POSTĘPOWANIA CYWILNEGO</u> ..	54
1.6. <u>ZMIANY W OKRESIE PRL</u>	58
1.7. <u>ZMIANY SYSTEMOWE W POLSKIM PRAWIE EGZEKUCYJNYM PO PRZEMIANACH POLITYCZNO-USTROJOWYCH</u>	61
ROZDZIAŁ II	71
<u>KOMORNIK W WYBRANYCH KRAJACH EUROPEJSKICH – UJĘCIE WĘZŁOWE</u>	71
2.1. <u>FRANCUSKI SYSTEM EGZEKUCJI</u>	73
2.2. <u>BELGIJSKI SYSTEM EGZEKUCJI</u>	77
2.3. <u>NIEMIECKI SYSTEM EGZEKUCJI</u>	80
2.4. <u>WYNAGRADZANIE I ROZLICZANIE DZIAŁALNOŚCI KOMORNIKA W KRAJACH EUROPEJSKICH</u>	86
2.4.1. <u>We Francji</u>	87
2.4.2. <u>W Belgii</u>	88
2.4.3. <u>W Niemczech</u>	89
2.5. <u>PODSUMOWANIE</u>	91
ROZDZIAŁ III	95
<u>STATUS KOMORNIKA SĄDOWEGO PO ZMIANACH USTROJOWYCH W POLSCE W LATACH 1989 - 2018</u>	95
3.1. <u>TRANSFORMACJA USTOROWA A ROZWIĄZANIA KODEKSOWE</u>	95
3.2. <u>KSZTAŁTOWANIE SIĘ POZYCJI ZAWODU KOMORNIKA</u>	97
3.2.1. <u>Problematyka wykonywania zawodu komornika sądowego</u>	102
3.3. <u>PUBLICZNOPRAWNA POZYCJA KOMORNIKA</u>	103
3.3.1. <u>Wzmocnienie pozycji komornika sądowego w wymiarze sprawiedliwości ustawą z 1997</u>	105
3.3.2. <u>Samorządowy model egzekucji sądowej</u>	111
3.4. <u>STATUS KONSTITUCYJNOPRAWNY</u>	113
3.4.1. <u>Działalność samorządowa</u>	116
3.5. <u>STATUS ADMINISTRACYJNOPRAWNY</u>	117
3.5.1. <u>Nadzór administracyjny</u>	120

3.6. STATUS PRAWNOKARNY.....	122
3.6.1. <i>Dopuszczalność stosowania Środków przymusu</i>	125
3.7. PRAWO DO WYKONYWANIA ZAWODU KOMORNIKA UNORMOWANE USTAWĄ Z 1997 R.	127
3.7.1. <i>Powołanie komornika do zawodu w kontekście innych zawodów prawniczych</i>	128
3.7.2. <i>Kontrola sądowa decyzji w przedmiocie powołania komornika</i>	134
3.7.3. <i>Przedłużenie terminu utworzenia lub objęcia kancelarii</i>	136
3.7.4. <i>Odwołanie, przeniesienie LUB ZAWIESZENIE komornika</i>	138
3.8. STATUS KOMORNIKA PO ZMIANACH 2018 R.....	140
ROZDZIAŁ IV	144
CZYNNOŚCI EGZEKUCYJNE I ROZLICZANIE DZIAŁALNOŚCI KOMORNIKA PO ROKU 1989	144
4.1. <u>WARSZTAT PRACY KOMORNIKA, ZADANIA I OBOWIĄZKI WPROWADZONE USTAWA Z 1997 R.</u>	144
4.1.1. <i>Komornik jako pracodawca</i>	146
4.1.2. <i>Prowadzenie biura</i>	147
4.1.3. <i>Czynności komornicze</i>	149
4.2. <u>PODZIAŁ KOMPETENCJI MIĘDZY ORGANY EGZEKUCYJNE</u>	151
4.2.1. <i>Zadania sądowych organów egzekucyjnych</i>	153
4.3. <u>FINANSOWANIE DZIAŁALNOŚCI KOMORNIKA W ŚWIELE USTAWY Z 1997 I JEJ ZMIAN</u> ..	156
4.3.1. <i>Status opłaty egzekucyjnej</i>	158
4.3.2. <i>Miarkowanie opłat</i>	160
4.4. <u>OBOWIĄZEK PODATKOWY KOMORNIKÓW</u>	162
4.4.1. <i>Skutki obowiązku podatkowego komorników</i>	163
4.4.2. <i>Przepisy VAT w interpretacji prawa podatkowego</i>	167
4.5. <u>ORZECZENIA TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO W KWESTII FINANSOWANIA DZIAŁALNOŚCI KOMORNICZEJ</u>	170
4.6. <u>KOSZTY, OPŁATY EGZEKUCYJNE I WYNAGRODZENIE PROWIZYJNE KOMORNIKA W ŚWIELE USTAWY Z 2018 R.</u>	172
4.6.1. <i>Miarkowanie opłat po zmianach</i>	175
4.6.2. <i>Koszty komornicze</i>	177
4.6.3. <i>Kolejność zaspokajania kosztów</i>	181
ROZDZIAŁ V	183
SPECYFIKA ROZWIĄZAŃ USTAWOWYCH PO ROKU 2018	183
5.1. <u>MOTYWY USTAWODAWCZE</u>	183
5.2. <u>OPINIE KRYTYCZNE ZAINTERESOWANYCH ŚRODOWISK</u>	188
5.3. <u>ZMIANY W KODEKSIE POSTĘPOWANIA CYWILNEGO W 2018 R.</u>	190
5.3.1. <i>Egzekucja z ruchomości</i>	191
5.3.2. <i>Szacowanie wartości zajętych ruchomości i ich dozór</i>	194
5.3.3. <i>Sprzedaż zajętych ruchomości</i>	196
5.3.4. <i>Asysta policji</i>	197
5.3.5. <i>Obowiązek rejestracji działań</i>	200
5.3.6. <i>Skarga na czynności komornika</i>	204
5.3.7. <i>Wyłączenie komornika</i>	206
5.3.8. <i>Zakres właściwości działalności komornika</i>	207
5.3.9. <i>Czynności egzekucyjne podejmowane z urzędu lub na wniosek wierzyciela</i> ..	208

5.4. GŁÓWNE OBSZARY ZMIAN W REGULACJI PRAWA EGZEKUCYJNEGO	211
5.4.1. <i>Zadania komorników i ograniczenia w zakresie czynności</i>	214
5.4.2. <i>Oznaczenie rewiru i ograniczenie ilości przyjętych spraw</i>	218
5.5. DROGA DO ZAWODU	223
5.5.1. <i>Aplikacja</i>	223
5.5.2. <i>Asesura</i>	226
ROZDZIAŁ VI	230
<u>NADZÓR NAD KOMORNIKAMI I KONTROLA SĄDOWA CZYNNOŚCI WŁADCZYCH MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI PO ROKU 2018</u>	230
6.1. <u>KONTROLA SĄDOWA I NADZÓR NAD DZIAŁALNOŚCIĄ KOMORNIKÓW W ŚWIETLE ZMIAN</u>	232
6.2. <u>NADZÓR NAD KOMORNIKAMI</u>	234
6.2.1. <i>Nadzór judykacyjny</i>	234
6.2.2. <i>Nadzór administracyjny</i>	235
6.2.3. <i>Nadzór Krajowej Rady Komorniczej</i>	242
6.3. <u>ZAWIESZENIE KOMORNIKA SĄDOWEGO ORAZ ODSUNIĘCIE GO OD CZYNNOŚCI PRZEZ MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI</u>	244
6.4. <u>ODWOŁANIE KOMORNIKA</u>	247
6.5. <u>WYGAŚNIĘCIE POWOŁANIA</u>	249
6.6. <u>PODSUMOWANIE</u>	250
ROZDZIAŁ VII	254
<u>ZMIANY USTAWY O KOMORNIKACH W OPINII ŚRODOWISKA KOMORNICZEGO</u>	254
7.1. <u>WIEK I PREDYSPOZYCJE DO WYKONYWANIA ZAWODU</u>	255
7.2. <u>POWOŁANIE, PRZENIESIENIE, USTANIE STOSUNKU PRACY</u>	258
7.3. <u>POZYCJA ZAWODOWA APLIKANTA I ASESORA</u>	261
7.4. <u>PRAWA I OBOWIĄZKI KOMORNIKA</u>	264
7.4.1. <i>Wynagrodzenie zastępcy komornika i dodatkowe zatrudnienie</i>	266
7.4.2. <i>Przejrzystość majątkowa komornika</i>	268
7.5. <u>PODSUMOWANIE DYSKUSJI NA TEMAT NOWEJ USTAWY</u>	269
ZAKOŃCZENIE	278
PODSUMOWANIE ANALIZY HISTORYCZNEJ I DOGMATYCZNEJ	279
BIBLIOGRAFIA	286
<u>LITERATURA</u>	286
<u>LITERATURA POPULARNONAUKOWA</u>	309
<u>LITERATURA INTERNETOWA</u>	312
<u>ŹRÓDŁA PRAWA</u>	315
<u>ORZECZNICTWO</u>	322

Wykaz używanych skrótów aktów prawnych

k.c.	ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. 2014 r. poz. 121 ze zm.)
------	--

inne skróty:	k.k.	ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. 1997 Nr 88 poz. 553 ze zm.)
	k.p	kodeks pracy z dnia 26 czerwca 1974 (Dz.U. 1974 Nr 24
	k.p.a	ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. 1960 Nr 30 poz. 168)
	k.p.c.	ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego(Dz.U .U. z 2014 r. poz. 101 ze zm.)
„Ac ta Uni ver sita tis Wr atis lavi ens is” BG BI	k.p.k.	ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania administracyjnego(Dz.U.1997 Nr 89 poz. 555)
	ordPU	ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (Dz.U. 1997 Nr 137 poz. 926)
	rozporządzenie z 1932	rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 grudnia 1932 r. o komornikach (Dz.U. Nr 107, poz. 886)
	rozporządzenie z 1968	rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 marca 1968 roku w sprawie czynności komorników (Dz.U. 1968 r. Nr 10 poz. 52)
	p.u.s.p.	rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 lutego 1928 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. 1928 r. Nr 12, poz. 93)
Nie mie cki dzi enn ik urz ędo wy cyt.	u.k.s.c.	ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych z dnia 28 lipca 2005 (Dz.U. 2005 nr 167 poz.1398 ze zm.)
	uoks	ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych (Dz.U. 2018 poz.771)
	u.k.k.	ustawa z dnia 28 lutego 2018 r. (Dz.U. 2018 poz. 770) o kosztach komorniczych
	uoksie	ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. 2011 r., Nr 231, poz. 1376 ze zm.)
	u.p.e.a.	ustawa z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz.U. 2014 r., poz. 1619 ze zm.)
	u.p.u.n.	ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz.U. 2003 Nr 60 poz.535)
	u.p.s.p.	ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. 2001 Nr 98 poz. 1070 ze zm.)
CPH	cyt y t o w a n y „Czasopismo Prawno-Historyczne”	

DGVB	Deutscher Gerichtsvollzieher Bund e.V. (niemieckie Stowarzyszenie Komorników)
Dz.U.	Dziennik ustaw
Dz.Urz.	Dziennik urzędowy
GS	„Gazeta Sądowa”
GVGA	Geschäftsanweisung für Gerichtsvollzieher (niemieckie Zarządzenie o czynnościach komorników)
GvKostG	Gerichtsvollzieherkostengesetz (ustawa o kosztach komorniczych Niemcy)
GVO	Gerichtsvollzieherordnung (ogólne postanowienia administracyjne uchwalone przez poszczególne organy władzy administracyjnej niemieckich krajów związkowych: niemieckie Rozporządzenie o komornikach)
KPF	Konferencja Przedsiębiorstw Finansowych
KRK	Krajowa Rada Komornicza
Lex	System informacji prawnej Wolters Kluwer
MOP	„Monitor Prawniczy”
MS	Minister Sprawiedliwości/Ministerstwo Sprawiedliwości
NC	„Nowa Currenda”
NP.	„Nowe Prawo”
NSA	Naczelny Sąd Administracyjny
NIK	Najwyższa Izba Kontroli
OrdPU	Ordynacja Podatkowa
OSN	Orzecznictwo Sądu Najwyższego
OTK	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
p.u.n.	Ustawa prawo upadłościowe
P.U.S.P.	Ustawa prawo o ustroju sądów powszechnych
PiP	„Państwo i Prawo”
PE	„Problemy Egzekucji”
PES	„Problemy Egzekucji Sądowej”
PPC	„Polski Proces Cywilny”
PPE	„Przegląd Prawa Egzekucyjnego”
PPH	„Przegląd Prawa Handlowego”
PPiA	„Przegląd Prawa i Administracji”
PS	„Przegląd Sądowy”
rozp.	Rozporządzenie
SDHI	Studia et Documenta Historiae et Iuris
SM	Spółdzielnia Mieszkaniowa
SN	Sąd Najwyższy
TK	Trybunał Konstytucyjny
TSUE	Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej

UE	Unia Europejska
VAT	Podatek od towarów i usług
VollstrVergV	Vollstreckungsvergütungsverordnung (niemieckie Rozporządzenie o wynagrodzeniach urzędników służby publicznej wykonujących zadania z zakresu egzekucji)
WE	Wspólnota Europejska
WSA	Wojewódzki Sąd Administracyjny
z późn. zm.	z późniejszymi zmianami
zm.	Zmiana
ZNUJ	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
ZNUR	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego
ZPO	Niemiecki kodeks postępowania cywilnego

*Sędzia dzielący słusznie jak wystarczy,
i oborę i spiżarnię i grosiwo,
i owczarnię, i nabytek gospodarczy.
Potem, z obu stron namowy
Pan komornik przez zagony
ciągnie sznurem na dwie strony
i wydziela dwie połowy.*
/Władysław Syrokomla, Gawędy: Dyferencja/¹

WSTĘP

Przedmiotem pracy jest analiza regulacji kształtujących status prawny i ustrojowy komornika sądowego we współczesnym polskim prawie egzekucyjnym. Temat jest ważny zarówno dla dogmatyka, gdyż wymaga analizy szeregu przepisów prawa sądowego i ustrojowego², jak i dla osób zainteresowanych społecznym odbiorem zawodu komornika, zwłaszcza w kontekście aktualnych i budzących spore kontrowersje zmian w prawie komorniczym³. Opracowanie jest też ważne dla młodych adeptów komorniczych, którzy mają wątpliwości, również natury praktycznej, odnoszące się do swego statusu prawnego i związanych z tym zasad wykonywania zawodu, reguł organizacji oraz finansowania. Zawiera rozważania istotne zarówno w obecnym stanie prawnym, jak i ukazujące możliwe kierunki przekształcania statusu prawnego, zakresu działania i kompetencji komorników sądowych. Przeprowadzone badania są próbą odpowiedzi na niektóre problemy związane z egzekucją. Ze zrozumiałych powodów odniosłem się do wybranych zagadnień teoretyczno-prawnych egzekucji sądowej. Dotychczasowe badania koncentrowały się głównie wokół problematyki tworzenia się instytucji komornika w danym czasie, jego

¹ W. Syrokomla, *Gawędy, Dyferencja*, [online], <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/syrokomla-gawedy-dyferencja.html>, [dostęp: 19.09.2019].

² Świadczy o tym wielość wątków poruszanych na Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Komornicy sądowi i egzekucja według przewidywanych zmian ustawowych”, 19.10.2018 w Poznaniu; a wcześniej także „Status prawny komornika sądowego w Polsce. Egzekucja sądowa świadczeń pieniężnych (wybrane problemy)”, 5.12.2014 w Lublinie. Zob. też obszerną pracę W. Tomalaka, *Status ustrojowy i procesowy komornika sądowego*, Warszawa 2014.

³ Medialne doniesienia o krzywdzących pomyłkach komorników sądowych i przekonanie społeczeństwa o ich bezkarności, skłoniły autora do refleksji nad odpowiedzialnością tej grupy zawodowej za prawidłowe wykonywanie swoich obowiązków, oraz nad dylematami, z jakimi się borykają.

aktualnego statusu oraz zakresu działań w egzekucji. Nie dokonano natomiast całościowego zdiagnozowania problematyki związanej ze zmianami w polskim prawie egzekucyjnym na przestrzeni lat, nie dokonano porównania dwóch ustaw: nowej i tej, która utraciła moc. Chodzi tu o wypracowanie stanowiska, czy aktualny model egzekucji sądowej, podlegający ciągłym przemianom, jest w tej chwili najbardziej optymalny, a ściślej czy ukształtowanie sytuacji komornika pod względem ustrojowym i procesowym zapewnia najbardziej efektywną realizację celów egzekucji. W dniu podjęcia badań nie było żadnego kompleksowego opracowania, które pozwalałoby ustalić, na ile cele postawione przez ustawodawcę zostały zrealizowane. Tym samym, jako pierwszy podjąłem się próby dokonania analizy prawnoporównawczej.

Większość dotychczasowych publikacji co do zasady ma związek z nowelizacjami i reformami ustaw o komornikach i jest próbą udzielenia odpowiedzi na wątpliwości interpretacyjne, które pojawiały się na tle wykładni nowych przepisów. Należy również zaznaczyć, iż literatura przedmiotu stanowiąca węższe lub szersze opracowania naukowe, gromadzi bardzo wartościowe komentarze, monografie⁴ i podręczniki⁵ co do samych przepisów dotyczących postępowania egzekucyjnego lub samej egzekucji.

Naukową eksplorację poszczególnych obszarów ująłem w ramy procesu badawczego, określiłem cel i przedmiot badań oraz metody badawcze, a dotychczasowe wyniki badań poddawałem weryfikacji. Poznanie

⁴ J. Jankowski., *Uczestnicy sądowego postępowania egzekucyjnego*, Łódź 1992; K. Lubiński, *Problemy reformy urzędu komornika sądowego*, Toruń 1993; W. Tomalak, *Status ustrojowy i procesowy komornika sądowego*, Warszawa 2014; M. Jabłoński, A. Marciniak (red. nauk.), *Status prawny komornika sądowego. Wyzwania współczesności*, Sopot 2016; A. Góra-Błaszczkowska, K. Flaga-Gieruszyńska, I. Gil (red. nauk.), *Nowy model zawodu komornika sądowego i finansowania egzekucji sądowej*, Sopot 2018.

⁵ M. Allerhand, *Kodeks postępowania cywilnego, część druga. Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające*, Lwów 1933; S. Gołąb, Z. Wusatowski, *Kodeks postępowania cywilnego. Część druga. Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające*. Kraków 1933; J. Korzonek, *Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające. Część druga kodeksu postępowania cywilnego*, Kraków 1934; F. Kruszelnicki, *Zarys systemu polskiego prawa egzekucyjnego i zabezpieczającego*, Warszawa 1934; J. Litauer, W. Świącicki, *Kodeks Postępowania cywilnego. Tekst kodeksu i przepisów wprowadzających z orzecnictwem Sądu Najwyższego oraz przepisy uzupełniające i związkowe, t.1*, Warszawa 1947; M. Richter, *Kodeks postępowania cywilnego z przepisami wprowadzającymi oraz pokrewnymi ustawami i rozporządzeniami*, Przemyśl-Warszawa 1933; B. Stelmachowski, *Zarys procedury cywilnej obowiązującej na ziemiach byłego zaboru pruskiego i na Górnym Śląsku*, Poznań 1926.; A. Hrycaj, *Egzekucja praktyczna*, Poznań 2007; M. Simbierowicz, M. Świtkowski i in. (red. nauk), *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, Warszawa 2018; A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2019.

naukowe wyróżnia się tym, że jest: planowe i systematyczne, poddane celom badawczym, obiektywne i wyczerpujące w swym zakresie oraz udokumentowane⁶.

Na początek przeprowadziłem badania wtórne, polegające na analizie i wstępnej selekcji dokumentów urzędowych, orzeczeń, postępowań, przepisów prawa, ustalaniu ich autentyczności i wiarygodności, a ostatecznie na analizowaniu ich treści i opracowywaniu wniosków badawczych. Zaletą tej metody była możliwość przeprowadzenia analiz porównawczych, także w kontekście historycznym. Analiza i krytyka piśmiennictwa pozwoliła mi na wykazanie celowości, oryginalności i nowego ujęcia wyłonionego i podjętego problemu⁷. Wybrane metody umożliwiły mi dokonanie syntezy, wyciągnięcie wniosków, podsumowań, a przede wszystkim stworzyły możliwość zebrania materiału i poddania go krytycznej systematyce z uwzględnieniem stanu badań w danym obszarze badawczym. Wykorzystałem więc metodę dogmatyczno-prawną (analiza tekstów prawnych) i historyczno-prawną, dzięki której przedstawiłem instytucję komornika i jej ewolucję w danym okresie czasu. Posłużyłem się również metodą syntezy służącą do sformułowania uogólnionych wniosków. Jeśli przyjąć, że komparatystyka to nie tyle dyscyplina naukowa, co raczej metoda badawcza⁸, to zastosowałem ją przy wyjaśnieniu przyczyn różnic występujących w badanych systemach prawnych. Przedmiotem badania było nie tylko prawo obowiązujące, ale również historyczne etapy rozwoju instytucji komornika sądowego, ponieważ cel poznawczy wymagał zbadania rozwoju tej instytucji w szerszym przedziale czasowym. Jak podaje J. Supernat komparatystykę prawniczą charakteryzuje „pewne epistemologiczne nachylenie w postaci dawania pierwszeństwa podobieństwom przed różnicami oraz przyjmowania bardziej lub mniej wyraźnie, że pożądane jest, aby systemy prawne stawały się zbieżne z jakimś modelem przestrzeganej najlepszej praktyki⁹.

⁶ Zob. S. Kamiński, *Pojęcie nauki i klasyfikacja nauk*, Lublin 1981.

⁷ J. Stelmach, B. Brożek, *Metody prawnicze*, Kraków 2004, s. 131-133.

⁸ Więcej na temat sporu toczącego się w doktrynie, czy prawo komparatystyczne to dyscyplina naukowa czy tylko metoda: I. Szymczak, *Metoda nauki o porównywaniu systemów prawnych*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, rok LXXVI – zeszyt 3/2014, s.39 i n.

⁹ J. Supernat, z *zagadnień komparatystyki prawniczej*, „Przegląd Prawa i Administracji”, CXIV, Wrocław 2018, s. 223.

Z racji ważności tematu, praca wymagała zdiagnozowania problematyki związanej ze zmianami w polskim prawie egzekucyjnym na przestrzeni lat. Była więc to próba odpowiedzi na pytanie: czy ustawodawcy udało się rozwiązać problem "hybrydowej pozycji komornika sądowego" w Polsce w związku wejściem w życie z dniem 1 stycznia 2019 ustawy o komornikach sądowych¹⁰ i ustawy o kosztach komorniczych¹¹, oraz czy obowiązująca obecnie w prawie polskim egzekucja sądowa spełnia wymagania współczesności, kreowane przez międzynarodowe i europejskie standardy?

Już na początku pracy konieczne wydaje się wyjaśnienie znaczenia dwóch podstawowych pojęć, tj. „egzekucja” oraz „postępowanie egzekucyjne”, które nie są tożsame¹². „Egzekucja polega na zastosowaniu przez powołane do tego organy egzekucyjne przewidzianych prawem środków przymusu w celu uzyskania od dłużnika należnego wierzycielowi świadczenia ustalonego w odpowiednim akcie”¹³. Natomiast postępowanie egzekucyjne to ogół prawnie zorganizowanych czynności związanych z egzekucją¹⁴. Zatem pierwsze jest celem, drugie zaś sposobem jego osiągnięcia¹⁵. Postępowanie egzekucyjne w swym pełnym przebiegu obejmuje: stadium początkowe (dokonanie badania czy wniosek lub żądanie wszczęcia egzekucji spełnia wymagania przewidziane w przepisach), stadium zasadnicze (w którym przeprowadzana jest egzekucja) oraz stadium końcowe (którego cel sprowadza się do podziału sumy uzyskanej z egzekucji). Podstawę egzekucji stanowi tytuł wykonawczy (art. 776 k.p.c.) lub tytuł egzekucyjny.

Przed wojną problemy związane z egzekucją omawiane były w czasopiśmie¹⁶: „Egzekucja Sądowa”, „Wiadomości Egzekucyjne”, „Wiadomości Prawnicze”, „Głos Prawa”, „Głos Prawników Śląskich”, „Głos

¹⁰ Uchwalenie ustawy nastąpiło 22 marca 2018 r., ogłoszenie ustawy w Dzienniku Ustaw – 25 kwietnia 2018 r. pod poz. 771.

¹¹ Ustawa z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych, (Dz.U. 2018 poz. 770).

¹² Zob.: F. Zedler, *Glosa do postanowienia SN z dnia 15 kwietnia 1986 r.*, III CRN 40/86, (OSP i KA 1987 r., poz. 124 C, s. 260).

¹³ A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne*, wyd. I, Warszawa 2011, s.20-21, s.19; Tenże: *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2019, s.22-23.

¹⁴ A. Marciniak, *Kodeks postępowania cywilnego (art. 425-843). Komentarz. Tom II*, K. Piasecki (red.), Warszawa 2002, s. 1096-1097; Tenże: *Sądowe postępowanie egzekucyjne*, wyd. I, Warszawa 2011, s. 20-21, s. 20.

¹⁵ Por.: W. Broniewicz, *Postępowanie egzekucyjne i egzekucja w sprawach cywilnych*, PiP, nr 8/1980 s.39 in.

¹⁶ Milewski S., Redzik A., Themis i Pheme, *Czasopiśmiennictwo prawnicze w Polsce do 1939 roku*, Warszawa 2011.

Sądownictwa”, „Głos Adwokatów”, „Polski Proces Cywilny”, „Przegląd Sądowy” „Gazeta Sądowa Warszawska”, „Nowy Proces Cywilny”, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, „Palestra”, „Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej”. Po wojnie problematykę egzekucji podjęli m.in. Dariusz Szpoper i Igor Zdanowski omawiając projekty legislacyjne¹⁷ oraz Rafał Łyszczek¹⁸. Literatura przedmiotu i orzecznictwo, zwłaszcza Sądu Najwyższego i Trybunału Konstytucyjnego została szeroko przedstawiona w opracowaniu Wojciecha Tomalaka (2014)¹⁹ i Andrzeja Marciniaka (2019)²⁰.

Celem pracy jest ukazanie historycznej perspektywy uregulowań dotyczących instytucji komornika - począwszy od egzekucji w antycznym Rzymie, gdzie dokonano przejęcia przez państwo obowiązku jej przeprowadzenia, nie dopuszczając tym samym do niebezpieczeństwa anarchii i zagrożenia ładu społecznego, przez zmiany wynikające z wpływu ustawodawstw zaborczych na jednolite uregulowania polskiego kompleksu zagadnień dotyczących instytucji komornika sądowego, następnie uregulowań statusu tego zawodu po zmianach ustrojowych w roku 1989 r. - aż po współczesność.

Stawiam tezę, że wszystkie przemiany zmierzające do ukształtowania instytucji komornika i modelu jego działania - wynikały wprost ze zmian społecznych, gospodarczych i politycznych zachodzących w danym kraju, w tym i w Polsce. Ich głównym celem było usprawnienie procesu egzekucji.

Problematyka egzekucji sądowej i organów egzekucyjnych zazwyczaj znajduje się na marginesie rozważań dotyczących postępowania cywilnego, tymczasem dziedzina ta ma istotne znaczenie, gdyż niejednokrotnie to dopiero przymusowe wykonanie wyroku sądowego w drodze egzekucji prowadzi do ostatecznego urzeczywistnienia indywidualno-konkretnej normy zawartej w orzeczeniu sądu. Praktyka stosowania przepisów decyduje zazwyczaj o tym, czy na danym terenie mamy do czynienia z szybką i skuteczną egzekucją,

¹⁷ D. Szpoper, I. Zdanowski, *Komornik w II Rzeczypospolitej – rozwiązania normatywne i projekty legislacyjne. Przyczynek do dziejów instytucji w latach 1917-1928*, PES, nr 4/2000, s. 29-61.

¹⁸ R. Łyszczek, *Problematyka nadzoru sądowego nad czynnościami komornika w latach 1932-1939*, Zbiór Publikacji Naukowych Wyższej Szkoły Administracji w Bielsku-Białej, cz. III, z. 8, Bielsko-Biała 2004.

¹⁹ W. Tomalak, *Status...*, dz. cyt. 2014.

²⁰ A Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2019.

prowadzącą do zaspokojenia uzasadnionych roszczeń wierzycieli, czy też z egzekucją, która do tego nie prowadzi, a co za tym idzie, przedkłada interes dłużnika nad interesem wierzyciela²¹.

Jest to zagadnienie skomplikowane ze względu na fakt, że odziedziczone przez odrodzoną Polskę w 1918 r. unormowania prawne wykazywały nie tylko znaczne różnice w zakresie norm procesowych dotyczących samego postępowania egzekucyjnego, ale również podstawowe odrębności, jeżeli chodzi o ustrój organów powołanych do wykonywania tytułów egzekucyjnych. Dodatkowo ustawodawca polski wydał szereg przepisów, niekiedy o bardzo fragmentarycznym charakterze, nowelizujących odziedziczone ustawodawstwo. Regulacje dotyczące statusu komorników były, do czasu jednolitego uregulowania zagadnień związanych z egzekucją sądową i komornikami sądowymi, rozsiane w szeregu aktów prawnych nietworzących zwartego i jednolitego systemu. Roman Tokarczyk trafnie zauważył, że „Ta nieznaną innym narodom sytuacja prawna narodu polskiego prowadziła do kształtowania się czegoś nader oryginalnego - porównywania praw wewnątrz krajowych, jednak pochodzących z zewnątrz kraju”²².

W okresie PRL prawo regulujące status komornika było pod silnym wpływem założeń ideologicznych, które w mniejszym lub większym stopniu wywarły piętno na statusie zawodów prawniczych. Zmiany po 1989 roku stworzyły klimat polityczny do otwarcia na nowo dyskusji nad statusem prawnym komornika. Odżyły wtedy stare spory i dylematy. Moją intencją było ukazanie zmian, jakim ulegała instytucja komornika i przedstawienie jej współczesnego statusu, w celu właściwego zrozumienia i oceny adekwatności utrwalonych podstaw jej istnienia w stosunku do wymagań, które stawia współczesny obrót prawny. Częste zmiany legislacyjne powodują daleko idące zmiany w zakresie statusu i zakresu zadań oraz kontroli nad tym organem. W konsekwencji konieczne wydaje się nakreślenie zamiarów ustawodawcy co do tego zawodu.

Funkcjonowanie komornika poddane zostało analizie na różnych płaszczyznach, a w szczególności: w zakresie kompetencji, organizacji

²¹ M. Pietrzak, *Odrodzenie państwa polskiego w 1918 r.*, [w:] J. Bardach, B. Leśniorski, M. Pietrzak, *Historia ustroju i prawa polskiego*, Warszawa 1994, s. 564.

²² R. Tokarczyk, *Komparatystyka prawnicza*, Wyd.9, Warszawa 2008, s. 9.

kancelarii, wynagradzania, nadzoru ze strony sądu i innych organów. Wybrany temat jest bardzo obszerny, dlatego w pracy dokonany został wybór węzłowych regulacji rozstrzygających najistotniejsze spory o status prawny komornika.

W teorii prawa nie używa się na ogół terminu "status prawny", ale termin "sytuacja prawna". W ujęciu Sławomiry Wronkowskiej sytuacja podmiotu prawa jest charakteryzowana poprzez ustalenie norm, które:

- 1) podmiotowi nakazują lub zakazują określone zachowania,
- 2) wskazują podmiot jako recypienta świadczeń ze strony innych podmiotów,
- 3) przydają podmiotowi kompetencję do dokonywania czynności konwencjonalnych²³.

To ujęcie można by wykorzystać do opisu sytuacji prawnej komornika w polskim prawie. Byłby to jednak opis zbyt szczegółowy i nie ukazujący istoty ról, jakie odgrywa komornik w polskim prawie egzekucyjnym i w innych gałęziach prawa. Mówiąc o statusie prawnym trzeba sięgnąć głębiej niż do treści poszczególnych norm. Jest to zadanie trudne i dla potrzeb niniejszej pracy wymaga ograniczenia rozważań do zagadnień węzłowych.

Wybierając zagadnienia do omówienia w pracy kierowałem się następującymi motywami:

- 1) Komornik odgrywa kluczową rolę w dwóch dziedzinach prawa: w sądowym postępowaniu egzekucyjnym i w administracyjnym²⁴ postępowaniu egzekucyjnym; w pracy ograniczam się do analizy statusu komornika w świetle regulacji proceduralnych kodeksu postępowania cywilnego, gdyż to właśnie te regulacje w głównej mierze wpływają na pozycję komorników w obrocie prawnym. Analiza pod tym kątem przepisów administracyjnych²⁵ wymaga osobnego opracowania.
- 2) Komornik jest zawodem wykonywanym w obrębie samorządu zawodowego; szczegółowa analiza uwarunkowań obecnego uregulowania wolnych zawodów

²³ S. Wronkowska, *Podstawowe pojęcia prawa i prawoznawstwa*, wyd. 3, Poznań 2005, s. 163-173.

²⁴ Zob.: np. D. Jankowiak, *Zobowiązany kontra organ egzekucyjny, wszystko o administracyjnej egzekucji podatków i innych zobowiązań*, Wrocław 2003; M. Masternak, [w:] T. Jędrzejewski, M. Masternak, P. Rączka (red.), *Administracyjne postępowanie egzekucyjne*, Toruń 2002.

²⁵ Ustawa z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, tekst jednolity: Dz. U. z 2014, poz. 1619 ze zm.

prawniczych zaprowadziłaby mnie daleko poza zamierzony cel pracy. Ograniczam się w związku z tym do nakreślenia instrumentów kontroli i nadzoru ze strony samorządu zawodowego kształtujących w najsilniejszy sposób funkcjonowanie komornika w sądowym postępowaniu egzekucyjnym. Ogólnie przedstawiam kwestie ustrojowo-organizacyjne, które co prawda są bardzo ważne w bieżącej pracy komornika, ale nie budzą większych kontrowersji społecznych i przez to ich uregulowanie trudno nazywać węzłowym.

3) U podstaw kształtowania statusu prawnego komornika leżą decyzje ustrojowe o umiejscowieniu zawodu w strukturze organów wymiaru sprawiedliwości *sensu largo*, jako funkcjonariusza publicznego wykonującego zadania państwa w dziedzinie egzekucji sądowej. Ponieważ decyzje te były podejmowane kilkakrotnie w dwudziestowiecznych dziejach prawa polskiego, uważam je za istotne i wymagające skupionej uwagi - zarówno w ujęciu prawa obowiązującego jak i historycznym. Perspektywa historyczna wymusza sięgnięcie do przepisów ustrojowych dotyczących sądownictwa powszechnego II RP oraz PRL, a także przepisów ustrojowych dotyczących samorządu komorniczego II RP.

4) Z uwagi na aktualny charakter zawodu, węzłowe jest zagadnienie odpowiedzialności odszkodowawczej komornika za działania urzędowe.

5) Istotna dla charakteryzowania pozycji prawnej komornika jest karnoprawna regulacja dotycząca funkcjonariusza publicznego i związane z tym konsekwencje prawne.

6) Zarobki komornika są kwestią budzącą wielkie emocje społeczne. Wiążą się one silnie ze wskazanym w poprzednim punkcie umiejscowieniem zawodu w strukturze wymiaru sprawiedliwości. Wymagają one osobnego omówienia z uwzględnieniem regulacji wykonawczych. Dodać trzeba, że same taksy czynności komorniczych są regulacjami mniej istotnymi z punktu widzenia tematu pracy. Za węzłowe uznaję omówienie prawnych podstaw kształtowania zarobków komorniczych i mechanizmów wynagradzania i rozliczania, gdyż one budzą największe emocje i społeczeństwo oczekuje od prawodawcy sprawiedliwych rozstrzygnięć w tej kwestii.

7) Dla dopełnienia obrazu statusu prawnego komornika znaczenie mają regulacje podatkowe i prawa pracy. Zagadnieniom tym nie poświęcam większej uwagi, gdyż nie są one, w moim przekonaniu, węzłowe w charakterystyce zawodu. Poszczególne regulacje dotyczące komorników i zatrudnianego personelu związane ze wskazanymi gałęziami prawa omawiam przy ogólnym charakteryzowaniu zawodu. Nie poświęcam im natomiast uwagi w części historycznej wywodów.

* * *

Praca składa się z siedmiu rozdziałów, wstępu, zakończenia, wykazu skrótów, wykazu literatury, źródeł prawa i orzecznictwa. Początkowa część historyczna ukazująca pierwsze formy prowadzenia egzekucji stanowi punkt wyjścia do rozważań nad kształtowaniem się zawodu komornika sądowego w Polsce. Dalsze rozważania prowadzą do współczesnych procedur prowadzonych na podstawie aktualnie obowiązujących przepisów prawa. Rozważania zostały poparte dorobkiem doktryny. Zmiany zachodzące w przedmiotowych aktach prawnych i problemy związane z egzekucją i statusem komornika sądowego, zostały przedstawione chronologicznie. Końcowa część pracy stanowi analizę w kontekście problemów praktycznych, związanych z wprowadzeniem nowych regulacji. Wewnętrzna struktura pracy ukazuje pewnego rodzaju ciągłość polskiej myśli naukowej i regulacji prawnej w zakresie egzekucji sądowej i postępowania egzekucyjnego w prawie cywilnym.

W pierwszym rozdziale przedstawiam rys historyczny statusu ustrojowego komornika (począwszy od egzekucji w starożytnym Rzymie), a następnie kładę akcent na problematykę polskich sporów o pozycję prawną komornika, pokazując na przykładzie kilku głosów publicystycznych z różnych epok, jak stare dylematy znajdują wciąż nowe wcielenia w prawie komorniczym i w jego odbiorze społecznym. Zwracam uwagę na kwestię wynagradzania i rozliczania pracy komornika – dziedzinę ważną dla zobrazowania statusu prawnego komornika. Rozdział ten jest specyficzny, gdyż analiza dogmatyczna jest w nim najsilniej przesłonięta faktem negatywnych odczuć społeczeństwa względem komorników – wynikających najczęściej z przekonania o "niesprawiedliwych" zasadach ich wynagradzania

– na krzywdzie dłużnika, bez zaspokojenia wierzyciela. Rozdział zawiera również analizę historycznoprawną, w której przedstawiam najważniejsze momenty zwrotne w kształtowaniu sytuacji prawnej komornika w sądowym prawie egzekucyjnym w okresie unifikowania prawa w II Rzeczypospolitej, w okresie PRL oraz współcześnie. Omówienie przepisów prawa rzymskiego miało pokazać kształtowanie się omawianej instytucji, jej konstrukcji i definicji wypracowanych przez jurysprudencję rzymską.

W rozdziale drugim omówione zostały wybrane zagadnienia systemów egzekucji w Belgii, Francji i Niemczech. Eksponuję najbardziej charakterystyczne rozwiązania w celu poznania porządku prawnego innych państw i porównania ich z polskimi.

W trzecim rozdziale przedstawiony został w zarysie status prawny komornika sądowego jako zasadniczego organu egzekucyjnego w sprawach cywilnych. Analizie poddaję jego sytuację prawną ze względu na regulacje poszczególnych gałęzi prawa, w tym prawa konstytucyjnego, administracyjnego i karnego. Omawiam również problematykę publicznoprawnego statusu komornika sądowego, który ma pierwszorzędne znaczenie dla określenia jego pozycji prawnej oraz rzutuje na jego sytuację w stosunkach prywatnoprawnych. Ponadto przedstawiam ogólną charakterystykę zawodu komornika, uwzględniając zmiany systemowe w prawie komorniczym po 1989 roku, wypełnianie funkcji publicznych w egzekucji sądowej i przy podejmowaniu czynności pozaegzekucyjnych, wymogi uzyskania uprawnień zawodowych, wymogi dotyczące warsztatu pracy.

W rozdziale czwartym opisuję czynności egzekucyjne i system finansowy, w tym rozliczanie działalności komornika. Ukazuję system opodatkowania oraz status opłaty egzekucyjnej (danina publiczna). Przedstawiam warsztat pracy komornika, zadania i obowiązki zgodne z ustawą z 1997 oraz te po zmianach z 2018 roku.

W rozdziale piątym ukazuję specyfikę rozwiązań ustrojowych po roku 2018. Przedstawiam status zawodu komornika (również aplikanta i asesora), w tym zmiany w Kodeksie postępowania cywilnego oraz zmiany w służbie komorników, które są poddawane analizie i ocenie, wskazując wiążące się

z nimi konsekwencje praktyczne. Jest to, w zależności od istoty i zakresu wprowadzonej zmiany, zarówno ocena pozytywna, jak i negatywna, choć przeważające jest jednak stanowisko krytyczne.

Rozdział szósty porusza kwestie związane z nadzorem nad czynnościami komornika oraz czynności władcze Ministra Sprawiedliwości podejmowane w stosunku do komorników sądowych. Zwracam uwagę na rozbudowany charakter wprowadzonych regulacji oraz na zależności proceduralne pomiędzy komornikiem a innymi podmiotami, takimi jak uczestnicy postępowania egzekucyjnego, sąd, a także samorząd komorniczy. Wskazuję nadto na dwa reżimy odpowiedzialności komorniczej – reżim prywatnoprawny (odszkodowawczy) oraz reżim prawnokarny.

Rozdział siódmy prezentuje zmiany nowej ustawy w opinii środowiska komorniczego. Wśród analizowanych problemów znalazły się kwestie ustrojowe, prowadzenie niektórych czynności egzekucyjnych poza kancelarią, koszty oraz rozmaite wątpliwości teoretyczne i praktyczne.

W zakończeniu pracy zbieram syntetycznie wnioski z przeprowadzonych analiz i daję krótkie wprowadzenie w aktualne dyskusje o zmianach w prawie komorniczym. Rozważania końcowe dopełniają obraz dziejów instytucji w rozwoju historycznym, pokazując, że spory o status prawny komornika się nie zakończyły i (zapewne) nigdy się nie zakończą, gdyż prawodawca musi zawsze balansować i ważyć sprzeczne interesy. Spojrzenie na zmiany, jakim instytucja ulegała w okresie transformacji państwa polskiego, ułatwia właściwe zrozumienie i ocenę adekwatności utrwalonych podstaw jej istnienia w stosunku do wymagań, które stawia współczesny obrót prawny.

ROZDZIAŁ I

RYS HISTORYCZNY STATUSU USTROJOWEGO KOMORNIKA

1.1 POCZĄTKI EGZEKUCJI W STAROŻYTNYM RZYMIE

Prawo rzymskie stanowi fundament europejskiej nauki prawa, podstawę nowożytnej dogmatyki cywilistycznej oraz międzynarodowy środek porozumiewawczy prawników²⁶, aczkolwiek pytanie o rolę prawa rzymskiego w dawnej Polsce jest obecne i żywo dyskutowane w nauce historii prawa polskiego od jej zarania²⁷. Odpowiedź dać może tylko przebadanie pod tym kątem widzenia całokształtu wszystkich przejawów życia prawnego kraju²⁸. Faktem jest jednak, że dotychczasowe wysiłki polskich badaczy pozwoliły na zidentyfikowanie wpływów prawa rzymskiego na prawo polskie w kilkunastu dziedzinach²⁹. I choć nie możemy mówić o "repcji" prawa rzymskiego, to już

²⁶ M. Kuryłowicz, *Prawo Rzymskie. Historia - tradycja - współczesność*, Lublin 2003, s. 23.

²⁷ Za początek nauki historii prawa polskiego przyjmuje się wydanie dzieła T. Czackiego, *O litewskich i polskich prawach o ich duchu, źródłach, związku, i o rzeczach zawartych w pierwszym Statucie dla Litwy, 1529 roku wydanym*, I-II, Warszawa 1800-1801; Por.: O. Balzer, *Historia porównawcza praw słowiańskich*, Lwów 1900, s. 5; P. Dąbkowski, *Tadeusz Czacki jako prawnik. W setną rocznicę zgonu (1813- 1913)*, Lwów 1913, s. 17 i n.; E. Danowska, *Tadeusz Czacki 1765-1813. Na pograniczu epok i ziem*, Kraków 2006, s. 211 i n. - Czacki w swym dziele wyraził pogląd o skandynawskim rodowodzie prawa polskiego, zanegował jednocześnie wpływ prawa rzymskiego na prawo polskie, czym zapoczątkował spór naukowy dotyczący historii i znaczenia prawa rzymskiego w Polsce. Por.: także: S. Godek, *Prawo rzymskie w dawnej Rzeczypospolitej*, CPH, nr 53.2/2001 s. 34 i n., 39 i n., 45, 48; Tenże, *Spór o znaczenie prawa rzymskiego w dawnej Rzeczypospolitej*, CPH, nr 54.1/2002, s. 105-141.

²⁸ J. Sondel, *Ze studiów nad prawem rzymskim w Polsce piastowskiej*, Warszawa-Kraków, 1978, s. 23 i n. Badacz ten wniósł szczególny wkład w badania nad wpływem prawa rzymskiego na prawo w Polsce przedrozbiorowej; Tegoż, *Studia nad prawem rzymskim w 'Jus Culmense' (w 750-lecie wydania przywileju chełmińskiego)*, Warszawa-Kraków 1984, ZNUJ, Prace Prawnicze, s. 109; *Ze studiów nad prawem rzymskim w Polsce w okresie Oświecenia*, Warszawa-Kraków 1988, ZNUJ, Prace Prawnicze, s. 124. O poglądach Janusza Sondla Por.: też: S. Godek, *Spór o znaczenie prawa rzymskiego w dawnej Rzeczypospolitej*, CPH, nr 54.1/2002, s. 133 i n. O bogatym dorobku naukowym tego autora w dziedzinie historii prawa rzymskiego w Polsce zob.: W. Uruszczak, P. Święcicka, A. Kremer, *'Pro Patria et Scientia Vivere'. 50 lat pracy naukowej Profesora Janusza Sondla*, [w:] *'Leges Sapere'...*, s. 21 i n.; U. Fronczek, P. Kornaś, *Rola prawa rzymskiego w kształtowaniu kultury prawnej Europy*. Notatki studenckie, Kraków 2009.

²⁹J. Sondel, *O roli prawa rzymskiego w dawnej Polsce (Uwagi ogólne)*, Acta Universitatis Lodzianis, „Folia Iuridica”, nr 21/1986, s. 45-63; Tenże, *Rola prawa rzymskiego w kształtowaniu polskiej kultury prawnej*, [w:] *Tradycje antyczne w kulturze europejskiej. Perspektywa polska*, A. Rabińska (oprac. i red.), Warszawa 1995, s. 47-69; Tenże, *Il diritto romano quale fonte d'ispirazione*, [w:] *Honeste vivere. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Władysława Bojarskiego*, E. Gajda i A. Sokala (red.), Toruń 2001, s. 235-243; Tenże, *Prawo rzymskie jako źródło inspiracji*, [w:] *Przez tysiąclecia: państwo – prawo – jednostka*. Materiały ogólnopolskiej konferencji historyków prawa, Ustroń 17-22 września 2000 r., A. Lityński i M. Mikołajczyk (red.), III, Katowice 2001, s. 11-27; Tenże, *Prawo rzymskie jako źródło inspiracji*, CPH, nr 54.2/2001, s. 9-26; M. Kuryłowicz, *Prawo rzymskie...*, s. 156 i n.

o „wpływach” jak najbardziej. Jak zauważa Ewa Borkowska-Bagieńska, wpływ prawa rzymskiego nie polegał na bezpośrednim przejmowaniu przepisów tego prawa, lecz wyrażał się w przejmowaniu instytucji, konstrukcji, systematyk i definicji wypracowanych przez jurysprudencję rzymską³⁰.

Początkowo obowiązywało prawo niepisane, zwyczajowe, które wykształcone zostało przez społeczeństwo w toku historii. Były to normy powstające na skutek niezmiennego, długotrwałego uznanego za właściwy przez społeczeństwo sposobu zachowania się w danej sytuacji³¹.

Zgodnie z tym prawem, w czasach poprzedzających ukształtowanie się społeczeństwa w organizacje państwowe, ochrona interesów jednostki sprowadzała się do użycia siły fizycznej przez samego poszkodowanego. Egzekucja miała charakter zemsty prywatnej i zmierzała do zniszczenia osoby dłużnika poprzez jego zabicie, sprzedaż lub wyjęcie spod prawa. Jeżeli zachodziła taka potrzeba, pokrzywdzony korzystał z pomocy krewnych bądź sąsiadów. Tak tworzyło się zwyczajowe prawo egzekucyjne³². Kształtowało się ono w codziennej praktyce, pod wpływem doraźnych i naglących konieczności natury politycznej, społecznej, czy ekonomicznej.

Egzekucja w Rzymie zmieniała się w każdym typie procesu, a były trzy: proces legisakcyjny (uregulowany przez Ustawę XII Tablic), formułkowy i kognicyjny. Piotr Krajewski zauważa, że „Starożytni Rzymianie bardzo szybko doszli do wniosku, że wymierzanie sprawiedliwości musi przejść z rąk pokrzywdzonego w ręce osób lub instytucji niezaangażowanych bezpośrednio w konflikt”³³. Pomoc własna stanowiła bowiem zagrożenie ładu społecznego. W miarę wzrostu znaczenia organizacji państwowej, zaczęto ograniczać pomoc własną zastępując ją pomocą państwa. Obywatel mógł dochodzić swoich uzasadnionych roszczeń i realizować je poprzez egzekucję.

³⁰ E. Borkowska-Bagieńska, *Prawo rzymskie we współczesnej kulturze prawnej Europy*, [w:] *Honeste vivere. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Władysława Bojarskiego*, E. Gajda, A. Sokala (red.), Toruń 2001, s. 25.

³¹ Zob. szerzej: A. Dziadzio, *Powszechna Historia Prawa*, Warszawa, 2012.

³² K. Stefko, *Rzut oka na historyczny rozwój prawa egzekucyjnego*, J. Księga pamiątkowa ku czci Bolesława Orzechowicza, Lwów 1916, t. II, s. 459 i n. J. Rafacz, *Egzekucja w Małopolsce od Statutu Wiślickiego do końca średniowiecza*, Warszawa 1927.

³³ P. Krajewski, *Organizacja wymiaru sprawiedliwości*, [w:] B. Sitek, P. Krajewski (red.), *Rzymskie prawo publiczne*, Olsztyn 2004, s. 127.

1.1.1. TYPY PROCESU RZYMSKIEGO

Najstarszym rodzajem postępowania sądowego był proces legisakcyjny (*per legis actiones*), który obowiązywał przez cały okres republik, a jego skuteczność zależała od dokładnego wypowiedzenia ściśle oznaczonych, przewidzianych przez prawo formułek słownych. Każde uchybienie owej formy powodowało utratę roszczenia. Proces taki dotyczył tylko obywateli rzymskich³⁴ i był oparty na ustawach, które nie regulowały wszystkich dziedzin życia.

Proces formułkowy (*per formulas*) pojawił się w III w. p.n.e., gdy formalistyczny proces legisakcyjny nie był dopuszczalny np. w sporach między Rzymianami a cudzoziemcami. W tym czasie coraz bardziej powszechną formą stała się *egzekucja majątkowa*, gdzie egzekwowaniu podlegała masa majątkowa dłużnika. Formułka procesowa była, wbrew nazwie, mniej sformalizowana i stanowiła instrukcję dla sędziego, pod jakimi warunkami ma zasądzić, a pod jakimi uwolnić pozwanego. Proces formułkowy stopniowo zaczęto stosować także w sprawach między obywatelami rzymskimi, aż został całkowicie zalegalizowany około połowy II w. p.n.e. (*lex Aebutia*), jako jedyny rodzaj procesu zwyczajnego (*ordo*) i obowiązywał do początku dominatu. W zakresie postępowania formułkowego (jak również wcześniej funkcjonującego procesu legisakcyjnego) występowała dwufazowość, a postępowanie egzekucyjne w formie procesu odbywało się przed urzędnikiem³⁵. Postępowanie procesowe dzieliło się na dwie części, tj. na *in iure* i *apud iudicem*. Z racji nadmiaru obowiązków król nie rozpatrywał powyższych procesów samodzielnie, jednakże starał się zachować kontrolę nad ich etapami. Etap *in iure* toczył się przed konsulem, a później przed pretorem, natomiast *apud iudicem* przed sędzią jednostkowym. Etap *in iure* kończył się zawiązaniem sporu (*litis contestatio*) poprzez określenie stron procesu, przedmiotu sporu i formuły³⁶ procesowej, co dawało sędziemu prywatnemu legitymację do orzekania. Na tym etapie pozwany musiał wdać się w spór, zaprzeczyć roszczeniom powoda lub je uznać, na skutek czego

³⁴ O. Diliberto, *Materiali per la paligenesi delle XII Tavole*, Cagliari 1992, s. 204 i n.

³⁵ A. Bürge, *Römisches Privatrecht. Rechtsdenken und gesellschaftliche Verankerung. Eine Einführung*, Darmstadt 1999, s. 65.

³⁶ W. Litewski, *Rzymskie prawo prywatne*, Warszawa 1999, s. 394.

można było przystąpić do egzekucji. Pozwany mógł również przyjąć postawę obojętną – *indefensus* i wówczas pretor mógł na prośbę powoda zastosować *missio in bona*, czyli wprowadzić powoda w posiadanie majątku dłużnika (*in possessione esse*)³⁷. Następnie należało dokonać publicznego obwieszczenia (*proscriptio*), by powiadomić o egzekucji pozostałych wierzycieli. Proces mógł zakończyć się na tym etapie poprzez złożenie przysięgi przez którąś ze stron - *iusiurandum*. Stwierdzenie sporu powodowało konsumpcję skargi, tzn. definitywne zakończenie sporu z tego samego tytułu. Niestety, wraz z wygaśnięciem starego zobowiązania zniknęły również wszelkie zabezpieczenia, np. zastaw. Druga faza postępowania *apud iudicem* przebiegała przed sędzią jednostkowym - *unus iudex*, którego zadaniem było stosowanie formuły procesowej do konkretnego przypadku³⁸. Sędzia badał dowody przedstawione przez strony, a ich ocena była ograniczona przez treści formułek. Uchylenie procesu formułkowego nastąpiło w 342 r. n.e., gdy wprowadzono proces kognicyjny. Proces ten był początkowo stosowany do ochrony roszczeń nieobjętych procesem zwyczajnym, a także w prowincjach później zdobytych, w których proces zwyczajny (formułkowy) się nie przyjął.

Proces kognicyjny toczył się przed urzędnikiem cesarskim. Wezwanie sądowe w procesie legisakcyjnym i formułkowym miało charakter prywatny. Było dokonywane publicznie przed domem pozwanego. W przypadku jego oporu powód mógł siłą doprowadzić go do pretora, chyba że pozwany złożył wcześniej zabezpieczenie pieniężne w postaci *vadimonium*, co odpowiadało współczesnemu poręczeniu majątkowemu. Niestawienie się na procesie powodowało utratę zabezpieczenia³⁹. Ten rodzaj postępowania odbywał się przed cesarzem i wydelegowanymi przez niego sędziami. Jak podaje P. Krajewski „W ramach procesu kognicyjnego wykształcił się proces reskryptowy *iepiscopalis audientia*. Swoich racji poszkodowany mógł dochodzić również na drodze administracyjnej poprzez żądanie od pretora interdyktu (postępowanie interdyktalne) lub żądanie przywrócenia do stanu pierwotnego (*restitutio in integrum*). Ponadto sprawiedliwości można było

³⁷ M. Talamanca, *Instituzioni di diritto romano*, Milano 1990, s. 700.

³⁸ P. Krajewski, *Organizacja wymiaru sprawiedliwości*, [w:] B. Sitek, P. Krajewski (red.), *Rzymskie...*, dz. cyt., s.128.

³⁹ Tamże.

dochodzić poprzez wystąpienie o *missio in bona, cautiones* czy *stipulationes*⁴⁰.

1.1.2. EPOKOWA ZMIANA SPOSOBU EGZEKUCJI

W prawie rzymskim egzekucja wymierzona była najpierw w osobę dłużnika, który stawał się częścią majątku wierzyciela, następnie czynności egzekucyjne kierowano względem majątku dłużnika, wprowadzając jednocześnie zakaz zabijania dłużników oraz ich sprzedaży poza Tyber⁴¹.

Egzekucja osobista na dłużniku istniała w prawie rzymskim jako pierwsza, jeszcze przed ustawą XII tablic, druga została uregulowana w ustawie XII tablic, poprzez rozwiązanie problemu ustawą *Lex Poetelia* oraz w okresie późnej Republiki i pod rządami cesarzy. Okrucieństwo i surowość wczesnego prawa egzekucyjnego było wśród Rzymian wyjątkowo duże. Historycy twierdzą, że nadużycia tego prawa były w Rzymie najczęstszą przyczyną zgiełku i buntu. Aby lepiej zrozumieć ówczesne prawo wierzyciela i dłużnika należy spojrzeć na nie przez pryzmat panujących w Rzymie warunków gospodarczych i ekonomicznych. Zrujnowani przez ciągłe wojny i zadłużenia u bogatszych warstw społecznych plebejusze, zaczęli domagać się udziałów w gruntach zdobywanych ustawicznie na nieprzyjacielu. Chcieli również uzyskania praw politycznych oraz ochrony prawnej przed samowolą patrycjuszowskich urzędników. Rzymski żołnierz-obywatel, podlegający służbie wojskowej, nie mógł zadbać o swoje plony, gospodarstwo czy zapasy, które ulegały wyczerpaniu. Nie tylko musiał zaopatrywać się w żywność, niezbędne wyposażenie oraz broń, ale też miał obowiązek regulowania zobowiązań podatkowych oraz zaciągniętych pożyczek, co wpędzało go w długi, które zaspokajał pożyczkami. Kiedy pozostały majątek nie wystarczył mu do zabezpieczenia kolejnych zadłużeń, jedyne co mógł zaoferować, to zastaw na własnej osobie, jako gwarant spłaty pożyczki. Jeżeli dłużnik nie uregulował swojego zadłużenia na czas, wierzyciel miał prawo do „zajęcia” dłużnika i przewiezienia go w niewolę. W starożytnym Rzymie było wiele

⁴⁰ Tamże, s. 127.

⁴¹ Zob.: E. Volterra, *Istituzioni di diritto romano*, Roma 1961, s. 210; G. Rotondi, *Leges publicae populi Romani. Elenco cronologico con una introduzione sull'attività legislativa dei comizi romani*, Milano 1912 (Nachdruck Hildesheim 1966), s. 230-231; W. Litewski, *Rzymski proces cywilny*, Warszawa-Kraków 1988, s. 31; G. Pugliese, *Istituzioni di diritto romano*, Torino 1991, s. 85.

tysięcy takich więźniów i w zasadzie każde patrycjuszowskie mieszkanie było prywatnym więzieniem dla dłużników, którzy zatrzymani bez procesu byli wykorzystywani do niewolniczej pracy na poczet spłaty długu. W większości nie byli to oszuści ani osoby, które nie potrafiły gospodarować swoim majątkiem, lecz obywatele-żołnierze, ludzie odważni, których zadłużenie wynikało z błędnego systemu, który wymagał od nich opuszczenia domów i majątków w celu obowiązkowego przyłączenia się do armii⁴².

Przyglądając się stosunkom między dłużnikiem a wierzycielem można uznać, że „ciało dłużnika” było często jedynym skutecznym środkiem dla zaspokojenia długu⁴³. Nie miało ono wartości egzekucyjnej, ale miało ją pośrednio, ponieważ własną pracą dłużnik mógł swoje zobowiązania odpracować fizycznie. Wprowadzona później ustawa *Lex Poetelia* oszczędziła dłużnikom cierpienie fizycznych⁴⁴

W rozwoju historycznym egzekucja ewoluowała od egzekucji osobistej do majątkowej, co uznano za korzystniejsze dla obu stron sporu. *Lex Poetelia* dozwalała jedynie, aby dłużnik odpracował dług, zaspokajając należność wierzyciela.

1.1.3. CZYNNOCI EGZEKUCYJNE W PROCESIE LEGISLACYJNYM I FORMUŁKOWYM

Plebejusze zaczęli dążyć do spisania, a tym samym uściślenia prawa zwyczajowego, które w dotychczasowej postaci było interpretowane i stosowane przez patrycjuszowskich kapłanów i świeckich dzierżycieli władzy na niekorzyść plebsu. Tak rozpoczęto prace nad redagowaniem Ustawy XII tablic.

Ustawa ta dała początek właściwemu tokowi postępowania⁴⁵. Dłużnikowi pozostawiano 30 dni na dobrowolne uregulowanie należności

⁴² R. Obenchain, *Roman Law of Bankruptcy*, 3 Notre Dame L. Rev. 169a,1928, [online] <http://scholarship.law.nd.edu/ndlr/vol3/iss4/1>, [dostęp 15.11.2019].

⁴³ Współczesna nauka przychyliła się do uznania tego zapisu jako dowodu na surowe postępowanie z niewypłacalnym dłużnikiem: J.M. Rosenberg, *Postępowanie upadłościowe w prawie rzymskim*, „Przegląd Upadłościowy - Gazeta Sądowa”, nr 12/1996 r., s. 2-3.

⁴⁴ Zob.: L. Peppe, *Riflessioni intorno alla esecuzione personale in diritto romano*, In *Annali del Seminario Giuridico dell'Università di Palermo*, nr 53/2009,130-136.

⁴⁵ Współczesna nauka przychyliła się do uznania tego zapisu jako dowodu na surowe postępowanie z niewypłacalnym dłużnikiem: J.M. Rosenberg, *Postępowanie upadłościowe w prawie rzymskim*, „Przegląd Upadłościowy - Gazeta Sądowa”, nr 12/1996 r., s. 2-3.

przyznanej czy orzeczonej w wyroku⁴⁶. Po upływie tego terminu wierzyciel mógł doprowadzić dłużnika do pretora i tam dokonać na nim formalnej *manus iniectio*. Był to symboliczny akt "położenia ręki" na dłużniku, czyli objęcia go we władze, czemu towarzyszyło wygłoszenie przepisanej formułki⁴⁷, w której zawarte było uzasadnienie dokonanej czynności⁴⁸. Dłużnik tracił z tą chwilą możliwość własnego działania, stawał się niejako przedmiotem egzekucji. Zasadność tej procedury mógł zakwestionować wyłącznie tzw. *vindex*, który dokonywał symbolicznego aktu "odtrącenia ręki" (*manum depellere*) i kwestionował zasadność prowadzonej egzekucji⁴⁹. W ten sposób uwalniał dłużnika od odpowiedzialności, ale sam brał na siebie odpowiedzialność w podwójnej wysokości, jeżeli w procesie przeciw niemu okazało się, że jego interwencja była bezzasadna.

Jeżeli nie znalazł się *vindex* pretor stwierdzał tylko prawidłowość czynności egzekucyjnych i upoważniał wierzyciela do dalszego prowadzenia egzekucji (*addictio*)⁵⁰. Wierzyciel prowadził ją we własnym zakresie, mógł zabrać dłużnika ze sobą i uwięzić⁵¹. Ustawa XII tablic szczegółowo określała maksymalnie dopuszczalną wagę kajdan, jakie zakładano na nogi, czy minimalną rację wyżywienia dłużnika w czasie pobytu u wierzyciela. W ciągu 60 dni możliwy był wykup dłużnika ze strony innych osób, bądź inny układ stron. Pod koniec terminu uwięzienia następował obowiązek wyprowadzenia dłużnika, w trzech kolejnych dniach targowych na *comitium*, gdzie urzędował pretor, przy czym wierzyciel ogłaszał publicznie należną sumę wykupu⁵². Po dokonaniu tych czynności (jeśli były bezskuteczne) wierzyciel mógł zachować dłużnika u siebie w celu odpracowania długu, sprzedać go w niewolę "poza Tyber" (*trans Tiberium*), a więc poza ówczesną granicę państwa, do wrogów,

⁴⁶ W. Osuchowski, *Rzymskie prawo prywatne*, Warszawa 1981, s. 142; Por.: B. Albanese, *Il processo privato Romano delle 'legis actiones'*, Palermo 1987, s. 36 i n.

⁴⁷ Por.: W. Rozwadowski, *Gai Institutiones*, Poznań 2003, s. 156; Zob.: G. Pugliese, *Il processo civile romano*, t. I. *Le 'legis actiones'*, Roma 1962, s. 303 i n.; B. Albanese, *Il processo...*, dz.cyt., s. 35 i n.

⁴⁸ Zob.: B. Albanese, *Il processo...*, dz.cyt., s. 37 i n.

⁴⁹ Tamże, s. 46 i n.; Por.: J. Zabłocki, *Rozważania o procesie rzymskim w 'Noctes Atticae' Aulusa Gelliusa*, Warszawa 1999, s. 116-17.; W. Litewski, *Rzymskie prawo...* s. 366.

⁵⁰ M. Kaser, K. Hackl, *Das römische Zivilprozessrecht*, München 1996, s. 138.

⁵¹ D. Flach, *Die Gesetze der frühen römischen Republik. Text und Kommentar* (In Zusammenarbeit mit S. von der Lahr), Darmstadt 1994, s. 124 i n.

⁵² G. Pugliese, *Istituzioni di diritto romano*, Torino 1991, s. 77 i n.; W. Uhlenbruck, *Zur Geschichte des Konkurses*, DZWiR 2007, Nr 17, s. 2.

a nawet mógł go zabić⁵³. Przepisy ustawy XII tablic pozwalały również kilku niezaspokojonym wierzycielom na zabicie dłużnika i podzielenie się jego zwłokami⁵⁴. Egzekucja osobista była tak surowa, że dłużnik zazwyczaj sam wyzbywał się majątku, aby tylko nie utracić wolności. Ta postać egzekucji okazała się jednak niewystarczająca, kiedy państwo się rozrosło i dłużnikowi łatwiej było się ukryć.

Niewola za długi była stopniowo łagodzona dzięki ustawie *Lex Poetelia* z 326 r. p.n.e. Kajdany wolno było odtąd nakładać tylko dłużnikom-przestępcom. Z kolei egzekucję osobistą złagodzano m.in. przez redukcję wymogu interwencji *vindexa* na rzecz dopuszczalności własnej obrony dłużnika. Ostatecznie *vindex* utrzymał się tylko przy *manus iniectio*⁵⁵ na podstawie wyroku i w przypadku poręczyciela, który dochodził swojej pretensji od dłużnika głównego. Skutkiem *manus iniectio* dla celów egzekucyjnych pozostała możliwość więzienia dłużnika i korzystania z jego pracy. *Addictus* był w sytuacji osoby "półwolnej"⁵⁶.

Egzekucja majątkowa rozpoczynała się od decyzji pretora o wprowadzeniu wierzyciela w posiadanie majątku dłużnika (*missio in bona*) i towarzyszyło jej publiczne ogłoszenie egzekucji (*proscriptio*). Chodziło o zabezpieczenie majątku dłużnika przed rozproszeniem i o powiadomienie innych wierzycieli o otwarciu postępowania. Egzekucja majątkowa miała bowiem charakter uniwersalny nie tylko dlatego, że obejmowała cały majątek dłużnika, bez względu na wysokość zadłużenia, ale także w tym sensie, że – choć spowodowana przez jednego wierzyciela - miała doprowadzić do równomiernego zaspokojenia wszystkich. Zarząd zajętego majątku sprawował jeden z wierzycieli lub osobny kurator.

Już sama *missio in bona* była silnym środkiem presji na dłużnika i jego bliskich, ażeby zaspokoić wierzycieli lub ugodzić się z nimi. W tym celu pozostawiano okres 30 dni od ogłoszenia egzekucji dla dłużników żyjących, a 15 dni dla majątków po dłużnikach zmarłych. Jeżeli te terminy minęły

⁵³ Por.: W. Litewski, *Rzymski proces cywilny*, Warszawa-Kraków 1988, s. 31 i n. Por.: G. Pugliese, *Istituzioni...*, dz. cyt., s. 85 i n.

⁵⁴ W. Litewski, *Rzymskie prawo...*, dz. cyt., s. 365-366.

⁵⁵ Tamże s.365.

⁵⁶ Kolańczyk, *Prawo rzymskie*, wyd. 5, Warszawa 2007, s. 124.

bezsukutecznie, na dłuźnika spadała nieśława⁵⁷ (*infamia*), a wierzyeiele przystępowali do drugiej, decydującej fazy egzekucji, która polegała na tym, że z upowaźnienia pretora wierzyeiele wybierali ze swego grona przedstawiciela (*magister bonorum*)⁵⁸, który sporządził zestawienie majątku i obciążeń dłuźnika i cały majątek sprzedawał w drodze prywatnej licytacji⁵⁹ temu, kto zaoferował najwyższy procent zaspokojenia wierzyeieli (*venditio bonorum*)⁶⁰. Nabycie majątku dłuźnika było z reguły korzystną operacją ekonomiczną, toteż trudniła się tym procederem specjalna kategoria spekulantów działających bądź na własny rachunek, bądź też podstawianych przez innych, którzy woleli pozostać w ukryciu.

1.1.4. CZYNNOCI EGZEKUCYJNE W PROCESIE KOGNICYJNYM

W przeciwieństwie do procesu formułkowego, w którym egzekucję prowadzili sami wierzyeiele z upowaźnienia pretora, w procesie kognicyjnym wykonanie wyroków przeszło w całości w ręce organów państwowych. Na miejsce dawnego procesu egzekucyjnego na podstawie *actio iudicati* weszła zwyczajna decyzja sądowa o dopuszczalności egzekucji⁶¹, po czym samą egzekucję prowadził już sądowy organ wykonawczy (*exsecutor*). Tak narodziła się instytucja komornika. Państwo wykazywało rosnącą tendencję do ingerencji w sferę prawną, w związku z czym rozstrzyganie sporów prawnych nie opierało się już na porozumieniu stron przed sędzią, który był tylko arbitrem. Takie rozstrzygnięcia zależały teraz od uprawnień aparatu administracyjnego. Urzędnicy mieli uprawnienia do rozstrzygnięcia sporu, podjęcia oraz wykonania decyzji⁶². I choć procedura w procesie kognicyjnym, nie wywarła aż tak dużego wpływu na rozwój rzymskiego prawa prywatnego,

⁵⁷ Zob. szerzej n. t. infamii: B. Sitek, *Infamia w ustawodawstwie cesarzy rzymskich*, Olsztyn 2003, s.136-145; A. Guarino, *Il beneficium separationis dell' heres necessarius*, «SDHI», 10/1944, s. 240- 266; G. Pugliese, *Istituzioni di diritto romano*, t. II. *Il processo formulare*, Torino 1991, s. 333.

⁵⁸ O. Carrelli, *Ancora sull' origine della bonorum venditio*, «SDHI», nr 10/1944, s. 312.

⁵⁹ G. Pugliese, *Istituzioni...*, dz.cyt., s. 333.

⁶⁰ Kolańczyk, *Prawo...*, dz. cyt., s.157-158; zob.: A. Guarino, *Il beneficium separationis dell' heres necessarius*, «SDHI» 10/1944, s. 240- 266; J. M. Rosenberg, *Postępowanie upadłościowe w prawie rzymskim*, GS, nr 12/1996, s. 8 s. 3; J. Jamiołkowski, *Geneza instytucji syndyka masy upadłości*, PE, nr 5/2000, s. 46–48, 51–52.; W. Litewski, *Rzymskie prawo...*, s.394.

⁶¹ Zob.: W. Litewski, *Rzymski proces cywilny*, ZNUJ. Prace Prawnicze, nr 123/1988, s. 99 i n.; I. Andolina, *Introduzione alla teoria del titolo esecutivo*, Milano 1968, s. 52 i n.

⁶² Szerzej o postępowaniu kognicyjnym: W. Litewski, *Rzymskie prawo...*, dz. cyt., s. 400-401.

jak miało to miejsce w przypadku procesu formułkowego, to jednak umożliwiła prowadzenie postępowania sądowego w prostszej i wygodniejszej formie oraz idealnie odpowiadała rodzajowi państwa stworzonego przez Dioklecjana i jego następców.

Pierwszym krokiem w sądowym procesie cywilnym było oświadczenie powoda (lub jego przedstawiciela), które przedstawiało podstawy faktyczne i prawne sprawy przeciwko pozwanemu i złożenie wniosku o rozpoczęcie procesu (*postulatio simplex*). Po wstępnej ocenie sprawy sędzia doręczał pozwanemu wezwanie wraz z oświadczeniem powoda. Ta forma wezwania została określona jako *litis denuntiatio* i potwierdzona przez autorytet sędziego, na podstawie jego oficjalnego upoważnienia (*denuntiatio ex auctoritate*). Pozwany zawiadomiony o roszczeniu powoda mógł w ciągu 10 dni udzielić odpowiedzi na piśmie (*libellus contradictionis responsionis*) oraz potwierdzić swoje stawiennictwo przed sądem. Jeśli nie stawił się w sądzie po trzech kolejnych wezwaniach, sędzia mógł oskarżyć go o niesubordynację oraz nakazać doprowadzenie go siłą. Wzywanie pozwanego odbywało się na podstawie pozwu złożonego przez powoda (*libellus conventionis*) do właściwego sądu, któremu wcześniej przedstawiał on dowody w sprawie. W dniu rozprawy strony lub ich przedstawiciele prawni, a także ewentualni świadkowie, składali przysięgę i przystępowali do przedstawienia istotnych faktów. Wiarygodność zeznań świadka była bezpośrednio powiązana z jego statusem społecznym. Uznanie powództwa przez pozwanego (*confessio*) miało szczególne znaczenie jako środek dowodowy, ale nie wiązało się z koniecznym zakończeniem postępowania. Przewodniczący miał dużą swobodę w kwestii oceny dowodów. Proces kończył się wyrokiem wydawanym przez sędziego na piśmie oraz ogłoszonym publicznie w obecności wszystkich zainteresowanych⁶³. W przeciwieństwie do procesu formułkowego w procesie kognicyjnym sędzia mógł skazać stronę przegraną na karę inną niż zapłata odszkodowania (*condemnatio pecuniaria*). Sędzia mógł nakazać np. przekazanie konkretnego przedmiotu. Po publikacji orzeczenia sądu

⁶³ O nieważności lub zaskarżalności wyroku w oparciu o fałszywe dowody oraz o środkach zaskarżenia wyroku, zob.: W. Litewski, *Studia nad rzymskim postępowaniem kognicyjnym*, ZNUJ CCLXXVII, Prace Prawnicze, nr 53/1971 i cyt. tam literatura; Tenże, *Rzymskie prawo...*, dz. cyt., s. 392.

powód nie mógł wszcząć innej czynności przeciwko pozwanemu o to samo. Oskarżony mógł wnieść sprzeciw, jeśli posiadał dowody, że ta sama sprawa została ostatecznie rozwiązana w innym procesie. Od decyzji sędziego można było się odwołać (*appellatio*) do sądów wyższej instancji, aż do prefekta pretoriańskiego. W ważnych i wyjątkowych sprawach możliwe było odwołanie się do cesarza. Sąd wyższej instancji mógł podtrzymać decyzję sądu niższej instancji, uchylić ją lub zmienić, ale nie przekazywał sprawy do ponownego rozpatrzenia sądowi niższej instancji⁶⁴.

Egzekucja w procesie kognicyjnym była o wiele prostsza niż w procesie formułkowym. Jeżeli pozwany został skazany, musiał zastosować się do wyroku w terminie dwumiesięcznym (lub czteromiesięcznym za czasów Justyniana) po wydaniu ostatecznego wyroku. Jeżeli strona przegrana nie zastosowała się do wyroku, to powód miał prawo powiadomić o tym odpowiednie organy z prośbą o przymusowe wykonanie wyroku. Egzekucja mogła być prowadzona w dwojaki sposób: poprzez zamknięcie w więzieniu publicznym (gdyż prawo zabraniało egzekucji na osobie dłużnika w więzieniu prywatnym) lub przez zajęcie mienia dłużnika⁶⁵. Urzędnicy sądowi zajmowali mienie dłużnika, które stanowiło zastaw (*pignus in iudicati causa cap tum*). Jeśli dłużnik nie zastosował się do decyzji sądu w ciągu dwóch miesięcy, zajęty majątek został sprzedany na rzecz wierzyciela. Jeśli wierzycieli było kilku, majątek niewypłacalnego dłużnika był wyprzedawany w poszczególnych częściach (*distractio bonorum*). Licytacja organizowana była przez zarządcę kuratora majątku (*curator bonorum*)⁶⁶.

Wskazać należy, iż w literaturze romanistycznej toczy się spór, czy w procesie kognicyjnym w razie uznania roszczenia wydawano następnie wyrok. W. Litewski reprezentuje pogląd, że nie wydawano wyroku⁶⁷ i pod pewnymi warunkami można było w oparciu o uznanie roszczenia w postępowaniu kognicyjnym przeprowadzić egzekucję. Reguła *Confessus pro iudicato est* oznaczała bowiem zrównanie uznania roszczenia z wyrokiem

⁶⁴ G. Mousourakis, *A legal history of Rome*, s. 174-175, [online] http://advancedenglishb.pbworks.com/f/A_Legal_History_Rome.pdf, [dostęp 13.10.2018].

⁶⁵ W. Litewski, *Rzymskie prawo...*, dz. cyt., s. 422.

⁶⁶ G. Mousourakis, *A legal...*, dz. cyt. s. 175; W. Bojarski, *Prawo rzymskie*, Toruń 1994, s. 71.

⁶⁷ Inaczej S. Di Paola, *Confessio in iure*, t.I, Milano 1952, s. 27 in, A. Steinwenter, *Iura* 4/1953 s.330 in., M. Kaser, *Das römische Zivilprozessrecht*, München 1966, s. 202 i n.

zasądzającym. Uznanie roszczenia powodowało wyjaśnienie toczącej się sprawy i zakończenie sporu między stronami, sędzia był więc wiązany treścią uznania⁶⁸. Potwierdzają to teksty dotyczące postępowania kognicyjnego⁶⁹. W literaturze przedmiotu reprezentowane są rozbieżne poglądy, mówiące że w prawie justyniańskim uznanie roszczenia wykluczało wydanie wyroku, bądź że było ono konieczne także wtedy⁷⁰.

Dłużnikowi zajmowano tyle elementów majątkowych (w kolejności: ruchomości, nieruchomości, wierzytelności), ile potrzeba było do zaspokojenia wierzycieli (*pignus in causa iudicati captum*) – jeżeli ten środek nacisku nie wywarł skutku w określonym czasie - następowała sprzedaż zajętych rzeczy i zaspokojenie wierzycieli. Dobrowolne odstąpienie wierzycielom majątku (*cessio bonorum*) chroniło tak jak dawniej niewypłacalnego dłużnika przed egzekucją osobistą i *infamią*⁷¹. Ten sposób ratunku przed groźnymi skutkami normalnej egzekucji stał się częstym zjawiskiem w okresie wielkich trudności gospodarczych, a takim był właśnie dominat. Dłużnik, który stał się niewypłacalny nie z własnej winy i sam dobrowolnie oddał majątek w celu zaspokojenia wierzycieli, był traktowany łagodniej. Nie podlegał związanej z normalną egzekucją ujmie dla czci obywatelskiej (*infamia*) i nie można było go poddawać egzekucji osobistej⁷². Pozostawiano mu także środki niezbędne do życia (*beneficium competentiae*).

Zasada przeprowadzania egzekucji tylko na części majątku, wystarczającej na zaspokojenie pretensji wierzycieli (*distractio bonorum*) wykształciła się w odniesieniu do osób stanu senatorskiego, osób niedojrzałych i chorych umysłowo. Ten typ egzekucji, zwanej egzekucją majątkową syngularną, stał się w procesie kognicyjnym normalnym sposobem egzekwowania wszelkich roszczeń. Zajęcie całego majątku dłużnika stosowano zresztą wyjątkowo, w przypadku niewypłacalności i złej woli dłużnika. Prowadziło ono do długotrwałego i uciążliwego postępowania, które

⁶⁸ W. Litewski, *Studia nad rzymskim postępowaniem kognicyjnym*, ZNUJ CCLXXVII. Prace Prawnicze, nr 53/1971 i cyt. tam literatura, s. 7.

⁶⁹ Zob.: M. Kaser, *Das...*, dz. cyt., s. 390 in.; W. Püschel, *Confessus pro iudicato est*, Heidelberg 1924, s.144 i n.

⁷⁰ Zob.: W. Litewski, *Studia...*, dz. cyt., i cytowana tam literatura, s. 6.

⁷¹ V. Bartoletti, *Un papiro inedito in tema di "cessio bonorum"* (a cura di Arnaldo Biscardi), [w:] *Antologia giuridica romanistica ed antiquaria*, t. I, Milano 1968, s. 259 – 267; V. Giuffrè, *Sulla cessio bonorum ex decreto Caesaris*, «Labeo» 30/1984, s. 90 – 93.

⁷² W. Litewski, *Rzymskie prawo...*, dz. cyt., s.395 i 423.

kończyło się pojedynczą wyprzedają elementom majątkowych. Egzekucja osobista była ostatecznym środkiem nacisku jedynie wobec najuboższych warstw ludności. Prywatne więzienia za długi zostały zabronione w roku 388, ale możni wierzycieli stosowali je w praktyce nadal⁷³.

Wraz z umacnianiem się władzy państwowej ulegał zmianie charakter egzekucji, a w szczególności wspomniane skierowanie do majątku dłużnika. Rozwój państwa i prawa oraz sądownictwa doprowadził do objęcia działaniem sądu także egzekucji. Wykształcona w miejsce samopomocy egzekucja sądowa stanowiła od tego czasu prawną drogę egzekwowania świadczenia przez wierzyciela⁷⁴. Ulegała ona przeobrażeniom, gdy chodzi o organy egzekucyjne, formę i zakres czynności⁷⁵.

Zatem już w starożytnym Rzymie działanie państwa zaczęło polegać na roztaczaniu kontroli nad samowolną działalnością i na jej stopniowym ograniczaniu na rzecz własnych, zorganizowanych środków ochrony prawnej. Uczestnicy sporu, którzy nie chcieli uciekać się do pomocy własnej, nie musieli jeszcze koniecznie domagać się pomocy państwowej. W procesie kognicyjnym egzekucję przeprowadzali *apparitores*, czyli urzędnicy sądowi.

1.1.5. KOMPROMIS I ARBITRAŻ

Prywatnoprawną metodą rozstrzygnięcia sporów było sądownictwo arbitrażowe. Była to wybrana przez strony alternatywa wobec postępowania przed sądami państwowymi. W sądownictwie arbitrażowym (zwanym też polubownym) rozstrzygnięcie sporu powierzano osobie prywatnej⁷⁶. Na oznaczenie tej umowy⁷⁷ używano słowa *compromissum*, natomiast dla osoby mającej rozstrzygać spór stosowano określenie *arbiter*⁷⁸.

Jak wskazuje Rafał Wojciechowski „umowę o sąd polubowny mogła zawrzeć każda osoba uprawniona do legalnego zaciągania zobowiązań.

⁷³ M. Kuryłowicz, A. Wiliński, *Rzymskie prawo prywatne*, Warszawa 2013, s. 75-76; Zob.: także J. Gaudemet, *Institutiones de l'Antiquité*, Paris 1967, s. 649; W. Broniewicz, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1995, s. 381-382; B. Sitek (red.), *Rzymskie prawo publiczne*, Olsztyn 2004, s. 124-133.

⁷⁴ O. Carrelli, *Ancora sull'origine della bonorum venditio*, «SDHI», 10/1944, s. 302-316.

⁷⁵ W. Berutowicz, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1974, s. 386.

⁷⁶ E. Marszałkowska-Krześ, [w:] *Postępowanie cywilne*, H. Mądrzak (red.), Warszawa 2003, s. 393.

⁷⁷ Zob. n. t. umowy o sąd polubowny: R. Wojciechowski, *Compromissum według glosatorów i komentatorów*, „Prawo”, nr 305/2008, Studia Historycznoprawne.

⁷⁸ Tym nazwom odpowiada również terminologia współczesna, zob.: W. Broniewicz, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2006, s. 395.

Strony tego porozumienia winny być dojrzałe i zdrowe umysłowo. (...) Jeżeli nie spełniały tego warunku, musiały występować w towarzystwie osób sprawujących nad nimi pieczę prawną. (...) Osoby zawierające umowę o sąd polubowny powinny mieć możliwość swobodnego rozporządzania swoim majątkiem, ponieważ wskutek postępowania arbitrażowego ich prawa do rzeczy mogą zostać zakwestionowane⁷⁹. Wykonanie przyjętej funkcji arbitra (*receptum arbitri*) zapewniał pretor środkami urzędowego nacisku, a wykonanie orzeczenia arbitra gwarantowały sobie nawzajem same strony przez przysięgę lub przyrzeczenie zapłacenia kary umownej. Tej karze podlegała strona, która uchylała się od wykonania orzeczenia arbitra. "Kompromis" umożliwiał szybkie i łagodne rozwiązanie sporu ludziom dobrej woli, ale też uchylanie się od kontroli opinii społecznej w normalnym procesie. Z tej ostatniej możliwości korzystali skwapliwie ludzie majątni, którzy w swoich sprawach majątkowych zazwyczaj unikali rozgłosu⁸⁰.

Prawo rzymskie i jego utrzymujący się do dzisiaj wpływ jest fenomenem na skalę światową. Odegrało ono bardzo ważną rolę w tworzeniu współczesnych systemów prawnych⁸¹, a szczególnie prawa cywilnego. Recepcja oraz wpływ na nowożytne systemy prawne odnoszą się w szczególności do prawa prywatnego⁸². Wielkim dziełem legislacyjnym, dzięki

⁷⁹ R. Wojciechowski, *Compromissum...*, dz. cyt., s. 400.

⁸⁰ K. Kolańczyk, *Prawo...*, dz. cyt., Warszawa 2007, s. 106.

⁸¹ W. Osuchowski, *Historyczny rozwój kompensacji w prawie rzymskim*, Warszawa 1970, s. 11-13; W. Wołodkiewicz, *Tradycja prawa rzymskiego we współczesnym prawie cywilnym*, „Palestra”, nr 10/1987, s. 74 -78; E. Gintowt, *Rzymskie prawo prywatne w epoce postępowania legisakcyjnego (od decemwiratu do „lex Aebutia”*, W. Wołodkiewicz (red.), Warszawa 2005, s. 4 i n.; W. Dajczak, T. Giaro, F. Longchamps de Bèrier, *Prawo rzymskie. U podstaw prawa prywatnego*, Warszawa 2009, s. 584.

⁸² W. Wołodkiewicz, *Rzymskie korzenie współczesnego prawa cywilnego*, Warszawa 1979, s. 5- 11; Tenże, *Tradycja prawa rzymskiego we współczesnym prawie cywilnym*, „Palestra”, nr 10/1987, s. 66-85; Tenże, *Europa i prawo rzymskie. Szkice z historii europejskiej kultury prawnej*, Warszawa 2009, s. 23 i n.; M. Kuryłowicz, M. Żołnierczuk, J. Kosioriewicz, *Historia prawa państw antycznych (ze szczególnym uwzględnieniem prawa rzymskiego)*, Warszawa 1980; H. Kupiszewski, *Prawo rzymskie a współczesność*, Warszawa 1988; M. Kuryłowicz, *Prawo i obyczaje w starożytnym Rzymie*, Lublin 1994, s. 7-9; Tenże, *Kilka uwag o tradycji i współczesności prawa rzymskiego*, «Forum Iuridicum», nr 1/2002, s. 21-41; Tenże, *Prawo rzymskie. Historia, tradycja, współczesność*, Lublin 2003, s. 22-31; W. Dajczak, *Poszukiwanie "nowego ładu" prawa prywatnego w okresie jego "dekodyfikacji" i "instrumentalizacji". Uwagi z perspektywy tradycji romanistycznej*, [w:] *Jednostka a państwa na przestrzeni wieków*, J. Radwanowicz-Wanczewska, P. Niczyporuk, K. Kuźmich (red.), Białystok 2008, s. 83-95; Tenże, *Tradycja romanistyczna a współczesna debata o zasadach prawa prywatnego. Uwagi na tle problemu niesłusznego wzbogacenia*, [w:] *Prawo rzymskie a kultura prawna Europy*, A. Dębiński, M. Jońca (red.), Lublin 2008, s. 128-142; K. Amielańczyk, *U podstaw prawa*

któremu myśl prawnicza rzymskich legistów przeniknęła do wielu innych systemów, była kodyfikacja rzymskiego prawa dokonana pomiędzy 533 a 536 rokiem n.e. z rozkazu cesarza Justyniana i stworzenie tzw. *Corpus Iuris Civilis*, którego najważniejszą częścią stał się systematycznie sporządzony wyciąg z przeszło 2 tys. prac wykonanych przez 40 najwybitniejszych prawników, znany jako *Digesta seu Pandectae*⁸³.

Zawód komornika sądowego już od początku istnienia budził spore kontrowersje. W perspektywie historycznej doskonale widać dynamikę zmian oraz ich ogromną potrzebę w związku ze zmianami społeczno-ustrojowymi.

1.2. ZAWÓD KOMORNIKA W POLSCE

Zawód komornika w Polsce i jego miano ma prawie tysiącletni rodowód, sięgający czasów Bolesława Chrobrego. Wczesnołacińska nazwa „*camera*”, czy starogrecka „*kamara*”, oznacza nieogrzewaną izbę, spichrz. W językach słowiańskich słowo to ma podobny do polskiego zakres znaczeniowy: w dialekcie rosyjskim „*komórnik*” oznacza klucznik. W średniowiecznej, piastowskiej Polsce *komornikami* nazywano chłopów mających obowiązek posługi u dworu, następnie dworzan usługujących na pokojach królewskich. W kolejnych latach urząd *komorzego* polegał na zarządzaniu pokojami, sprzętami i służbą królewską. W dalszym rozwoju historycznym *komornikami*, *komorzynami* lub *komornymi* nazywano zaufanych dworzan, którym powierzano specjalne poruczenia, a już w XIII w. każdy wojewoda, kasztelan i starosta miał swego *komornika*. Pierwszym urzędem, którego nazwa brzmiała *komornik*, był zastępca wojewody, do którego obowiązków należało sprawowanie sądownictwa nad Żydami oraz pilnowanie miar i wag. Z czasem urząd ten ograniczył się do „lustracji głów żydowskich”. Określeniem *komornego* nazywano również pisarza dworskiego, będącego jednocześnie egzekutorem podatków. Oba te urzędy zanikły na przełomie XIV i XV wieku⁸⁴.

prywatnego: „rzymski proces cywilny” i jego zasady, „Gdańskie Studia Prawnicze”, nr 24/2010, s. 157 i n.

⁸³ *Digesta* łac. zbiór od *direrere* "zbierać, porządkować" (K. Kolańczyk, *Prawo...*, dz. cyt., s. 53). Nazwa nawiązywała do klasycznej literatury prawniczej, kiedy pisano dzieła pod takim tytułem. Druga nazwa, *Pandectae*, zapowiadała bogactwo treści (Kolańczyk, s. 84).

⁸⁴ T.J. Andrzejewski, B.K. Dmuch, *Działalność komorników sądowych w Zielonej Górze*, „Studia Zielonogórskie”, nr 10/2004, s. 89.

W XV wieku szlachta wybierała podkomorzego powiatowego, który dobierał sobie czterech komorników, będących jednocześnie geometrami, mierniczymi. Byli to sędziowie ziemscy, którzy prawdopodobnie uzurpowali sobie prawa sędziowskie, bo aż dwa ważne statuty przypominały komornikom, by nie rozsądzały sporów o mienie większe niż 20 grzywien srebra (konstytucja łęczycka z 1419 roku) i 30 grzywien (statut korczyński z 1465 roku). O wzroście znaczenia komornika jako sędziego, a zarazem egzekutora wyroków, możemy wnioskować z faktu, że od roku 1420 komornicy, jako zastępcy podkomorzego, byli również wybierani jako ci, którzy „sądzieli na gruncie i rozsądzały tam sprawy”. Do końca XVIII wieku nazwa *komornik* przetrwała jedynie w organizacji sądownictwa ziemskiego, choć *komornikiem sędziowskim* nazywano urzędnika przyjmującego oświadczenia do ksiąg wieczystych, a funkcje komornika we współczesnym znaczeniu wykonywał urzędnik sądowy zwany *rejentem*⁸⁵.

Wraz z wprowadzeniem w 1807 roku Kodeksu Napoleona w Księstwie Warszawskim pojawił się nowoczesny urząd komornika⁸⁶, który przetrwał na ziemiach byłego zaboru rosyjskiego aż do wprowadzenia w 1876 roku aktu carskiego o ustroju sądów, gdzie komornika nazywano *komisarzem*. Z kolei na terenach byłego zaboru pruskiego obowiązywało ustawodawstwo niemieckie, w którym pozycja i rola komornika była podobnie ukształtowana jak we Francji⁸⁷. Natomiast na ziemiach byłego zaboru austriackiego funkcję egzekucyjną spełniał wyłącznie sąd⁸⁸.

Z doniosłym zadaniem kodyfikacji polskiego prawa egzekucyjnego i kształtowaniem zawodu komornika wiązała się konieczność poznawania doświadczeń wyżej rozwiniętych systemów prawnych oraz osiągnięć europejskiej komparatystyki. Charakterystyczne dla ówczesnych prac kodyfikacyjnych nie tylko w Polsce, ale w całej Europie, było czerpanie nie tylko z rodzimych, ale też z rozwiązań obcych. Ten eklektyzm podyktowany był

⁸⁵ Zob. szerzej: K. Kolańczyk, *Prawo rzymskie*, Warszawa 1973, s. 108 i n.

⁸⁶ Zob.: W. Sobociński, M. Senkowska-Gluck, *Księstwo Warszawskie*, [w:] *Historia państwa i prawa Polski*, tom III, *Od rozbiorów do uwłaszczenia*, J. Bardach, M. Senkowska-Gluck (red.), Warszawa 1981, s. 128, 157, 486, 521.

⁸⁷ Zob.: R. Perrot, *Institutions judiciaires*, Paris, 1992, s. 405; K. Lubiński, *Problemy reformy urzędu komornika sądowego*, Toruń 1993, s. 20.

⁸⁸ T. J. Andrzejewski, *Działalność...*, dz. cyt.; W. Tomalak, *Status ustrojowy i procesowy komornika sądowego*, Warszawa 2014, s. 39.

potrzebą poszukiwania najlepszych i najnowocześniejszych rozwiązań. Warto wspomnieć w tym miejscu o systemie instytucji komornika sądowego we Francji (który ma swe korzenie w średniowieczu), jako że w ujęciu historycznym ma ona największy dorobek, stanowiąc jednocześnie model dla innych krajów europejskich, w tym także dla Polski.

1.3. U ŹRÓDEŁ NOWOŻYTNYCH SPORÓW O STATUS PRAWNY KOMORNIKA SĄDOWEGO

Komornik, mimo że jest funkcjonariuszem publicznym⁸⁹, powierzone mu przez prawo czynności wykonuje na własny rachunek. Jedno, co jest w tym zawodzie pewne, to koszty. Przychodów nikt nie gwarantuje, ale to właśnie one były i są tematem dyskusji. Rozważania na temat dylematów komornika rozpoczną więc od stwierdzenia, że przedstawiciele tego zawodu pozbawia się obywatelskiej godności, nie tylko przez wzgląd na czynności, jakich dokonują, ale i ze względu na ich uposażenie. System wynagradzania czyni z nich przedsiębiorców, a nie urzędników wymiaru sprawiedliwości. Jak wskazuje Tomasz Piłat, mamy obecnie „dość hybrydową konstrukcję statusu komornika sądowego⁹⁰. Na tle rozmaitych konfliktów i prawnych niejasności nie było i nie jest łatwo o budowanie obrazu komornika jako profesjonalisty, funkcjonariusza publicznego wykonującego działania o istotnym znaczeniu dla zachowania autorytetu państwa. To właśnie na komornikach spoczywa zasadniczy ciężar egzekucji, dla nich zastrzeżono w Kodeksie postępowania cywilnego (zwanego dalej: k.p.c.) wszystkie czynności egzekucyjne (art. 759 § 1), za wyjątkiem „sądowych”, najdalej ingerujących w prawa dłużników.

Dylematy związane z kształtowaniem statusu prawnego przeżywali już komornicy okresu międzywojennego. Nie bez znaczenia był fakt, że okres ten, targany dotkliwym kryzysem gospodarczym, charakteryzował się wysoką liczbą prowadzonych postępowań egzekucyjnych⁹¹. Wielu ludzi było stronami

⁸⁹ Pojęcie to jest definicją zawierającą wyliczenie dziesięciu grup uznawanych za funkcjonariuszy publicznych. Zob.: A. Zoll, *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, Kraków 1999, s. 706.

⁹⁰ Relacja z konferencji „*Status prawny komornika sądowego w Polsce. Egzekucja sądowa świadczeń pieniężnych (wybrane problemy)*”, cz. I, „*Nowa Currenda*”, nr 2/2015, s. 46.

⁹¹ W 1933 r. osiągnął apogeum liczbą niemal 1.735.000, by w kolejnych latach spadać, ale jeszcze w 1937 r. było to 985.000 postępowań. Zob.: M. Pietrzak, *Odrodzenie...*, dz.cyt., [w:] J. Bardach, B. Leśniadorski, M. Pietrzak, *Historia ustroju i prawa polskiego*, Warszawa 1994, s. 564.

postępowania, a co się z tym wiąże, rosła liczba niezadowolonych z czynności, w których centrum stał komornik. Zawód, który powinien być gwarantem praw obywatelskich, od wielu lat jest poddawany negatywnej ocenie społecznej.

Problemy i dylematy, często omawiane kazuistycznie, znajdowały odbicie w przedwojennych czasopiśmie prawniczych. R. Wysocki pisał w 1932 r., że: „wśród społeczeństwa rozpowszechnionem jest uprzedzenie przeciw komornikom, uprzedzenie zupełnie bezzasadne, częściowo pochodzące i stąd, że w dobie obecnego zubożenia coraz szerzej rozpowszechnia się chorobliwy pogląd, że dzieje się dobrze przeważnie tym "urzędnikom", którzy są nieuczciwi i niesumienni, a ponieważ komornikom dzieje się obecnie nie źle - ergo są nieuczciwi”⁹². Podobnie Stefan Stawecki ubolewał, że komornik „za jego ciężką i żmudną pracę jest przeważnie atakowany ze wszystkich stron, a ponieważ jest to zawód wykonywany (...) między młotem i kowadłem, z reguły zawsze jedna strona jest niezadowolona, nawet przy największej pedanterji i sumiennosci obowiązku służbowego i moralnego”⁹³.

W okresie międzywojennym problemem było również niejednakowe uposażenie komorników. Za wykonywaną pracę mogli otrzymywać wynagrodzenie według trzech różnych systemów⁹⁴. A. Sułkowski przekonywał, że „sprawa uposażenia komornika ma nie tylko podkład czysto ekonomiczny, ale i moralny. W ciągu ostatnich lat na ziemiach b. Królestwa Kongresowego komornicy sądowi byli obiektem stałych ataków niemal wyłącznie z powodu, rzekomo wysokich zarobków, rzekomego żerowania na kryzysie itp. (...). Nikt nie chciał jednak zrozumieć, że źródło tego leży (...) w systemie

⁹² R. Wysocki, *Kolce i... ciernie komornika*, „Egzekucja Sądowa”, 1932, s. 6-7. Wysocki uważał, że narzekania na komorników sądowych nie mają rzeczowej treści i podstawy, lecz wynikają z rozgoryczenia i zawiedzionych nadziei tak wierzycieli ("żądań którego z prawem niezgodnych komornik nie uwzględnił, a który nie otrzymał po egzekucji należnego zadośćuczynienia swej pretensji") jak i dłużników ("któremu komornik przeszkodził bądź ukryć mienie podlegające zajęciu, bądź odroczyć lub uniemożliwić licytację, bądź mienie zostało sprzedane po niskiej w mniemaniu jego cenie").

⁹³ S. Stawecki, *O stanowisku komornika, jako urzędnika państwowego*, „Egzekucja Sądowa”, 1932, s. 17-18. Autor podkreślał dalej, iż komornicy nie oczekują uprzywilejowania, lecz żądają, by nie godzono w ich cześć obywatelską wyłącznie z powodu niezadowolenia jednej ze stron postępowania egzekucyjnego.

⁹⁴ Jeden z nich był oparty wyłącznie na wynagrodzeniu ze Skarbu Państwa, drugi tylko z uzyskiwanych od stron opłat za dokonanie czynności egzekucyjnych, wreszcie trzeci, system mieszany, w którym występował zarówno element uposażenia ze Skarbu Państwa, jak i z uzyskiwanych opłat.

uposażeniowym, przyjętym w stosunku do komorników wbrew ich intencjom i życzeniom”⁹⁵.

Wskazywano także na skomplikowanie prawa komorniczego: „Przepisy obowiązujące komorników sądowych urzędujących na terenie byłego zaboru rosyjskiego, są w naszym ustawodawstwie rozsiane, tak, że trudno jest zorjentować się w nich nie tylko laikowi, ale także prawnikowi. (...) Należy stwierdzić, że jeżeli chodzi o sprawy komorników, to nie schodzą one w ostatnich czasach z łamów nawet codziennej prasy i są przedmiotem ogólnego zainteresowania. Opinia o działalności komorników i o wywiązywaniu się przez nich ze swych obowiązków, wypada na ogół niekorzystnie”⁹⁶. S. Sułkowski podkreślał, że opinia publiczna domaga się szybkiego usprawnienia trybu egzekucyjnego i obniżenia opłat komorników⁹⁷.

Ani unifikacja prawa w dwudziestolecie międzywojennym, ani doświadczenia upaństwowienia zawodów prawniczych w okresie PRL, ani burzliwe przemiany prawne i gospodarcze początku lat 90., ani kolejne nowelizacje proceduralne i ustrojowe w postępowaniach egzekucyjnych i funkcjonowaniu kancelarii komorniczych nie spowodowały zmian w odbiorze społecznym⁹⁸.

Ponad siedemdziesiąt lat później, na łamach miesięcznika komorników sądowych „Nowa Currenda”, prezes Krajowej Rady Komorniczej, Iwona Karpiuk-Suchocka, polemizuje z krytycznymi opiniami słupskiej mecenas Anny Boguckiej-Skowrońskiej na temat działalności niektórych komorników: „Stwierdzenie, iż »swoją zapłatę komornik weźmie dopiero, gdy odzyska należność« jest w istocie (...) zbyt daleko idące. Chodzi tu nie o zapłatę za skutecznie przeprowadzoną egzekucję, lecz o opłatę stosunkową pobieraną przez komornika sądowego przed wszczęciem egzekucji na uprawniony

⁹⁵ A. Sułkowski, *Dwa systemy uposażenia komorników*, „Egzekucja Sądowa”, 1932, s. 3.

⁹⁶ B. Tkaczyk, *Reforma instytucji komorników sądowych*, „Głos Gminy Wiejskiej”, 1931 r., s. 5-7. Autor artykułu podkreśla dalej, iż komornikom zarzuca się zaniedbywanie interesów stron, opieszałość przy przeprowadzaniu egzekucji, częstą bezskuteczność i nieuzasadnione przeciąganie załatwienia spraw. Stwierdza także, iż powszechne są głosy domagające się zredukowania nadmiernych opłat komorniczych, na poczet których przy każdej czynności komornicy żądają zaliczek, i których wysokość jest wygórowana.

⁹⁷ S. Sułkowski, *Dwa...*, dz. cyt., s. 3. Zwraca również uwagę, że w pewnych przypadkach egzekucje sądowych orzeczeń cywilnych mogą przeprowadzać urzędy gminne i ten sposób uważał za „tańszy i dogodniejszy, zarówno dla wierzyciela, jak i dłużnika”; K. Lubiński, *Problemy reformy urzędu komornika sądowego*, Toruń 1993, s. 28.

⁹⁸ Zob.: A. Ciesielska, *Stereotyp komornika sądowego*, Sopot 2008.

wniosek wierzyciela (...). Osoby zwolnione z kosztów sądowych przez sąd lub ustawę nie wnoszą żadnych opłat. Ryzyko nieskutecznej egzekucji ponosi komornik sądowy⁹⁹. Dalej prezes KRK I. Karpiuk-Suchocka twierdzi, że opłatę, o której mowa, można by porównać do wpisu sądowego, gdyż jej funkcją ma być pokrycie środków podstawowych na działalność kancelarii komornika, tj. czynności biurowych związanych ze wszczęciem egzekucji. Kolejne fragmenty wypowiedzi są już niemal dosłownym odbiciem głosów znanych nam z publicystyki międzywojennej. Mec. Bogucka-Skowrońska powtarza pogląd, iż w powszechnej opinii »komornicy działają bezwzględnie, karmią się i na dłużniku, i na wierzycielu, są to swego rodzaju pasożyty«. I. Karpiuk-Suchocka stwierdza, że takie inwektywy nie przystoją prawnikowi – członkowi palestry, są obrażające i krzywdzące, gdyż pojedyncze fakty nadużycia prawa ze strony indywidualnych komorników, nie uprawniają do formułowania opinii krzywdzącej ogół komorników w Polsce¹⁰⁰. I tak dalej - jakby czas zatrzymał się w miejscu.

Spór o rolę wypełnianą przez komornika jest tak stary jak sam zawód. Autorzy publikacji traktujących o etyce i moralności zawodów prawniczych zgodnie wskazują na powszechny upadek etosu oraz dobrych obyczajów, które powinny charakteryzować członków wszystkich korporacji prawniczych¹⁰¹. Filozof i etyk prof. Jacek Hołówka z ubolewaniem stwierdza, iż prestiż zawodów prawniczych spada. Ich wykonawcom zarzuca się tendencyjność w prowadzeniu spraw, niekompetencję, niedbałość i uzależnienie od nacisków zewnętrznych (...). Coraz częściej całe środowiska oskarżane są o korupcję i demoralizację¹⁰².

Nie tylko zawód komornika, ale i sama egzekucja sądowa od dawien dawna jest postrzegana jako istotny problem społeczny. To przedmiot sporów doktrynalnych i publicystycznych, w których ścierają się często skrajne

⁹⁹ I. Karpiuk-Suchocka, *Prezes KRK w obronie dobrego imienia komorników*, „Nowa Currenda”, nr 5/62/2003, s. 86-88. W dalszym wywodzie polemistka prostuje stwierdzenia Boguckiej-Skowrońskiej o »wykorzystywaniu przez komorników przepisów prawa«, uznając, iż komornicy sądowi nie »wykorzystują«, lecz stosują przepisy obowiązującego prawa, tj. Konstytucję RP, kodeks postępowania cywilnego i ustawę o komornikach sądowych i egzekucji.

¹⁰⁰ Tamże.

¹⁰¹ Por.: *Wstęp i wprowadzenie*, [w:] R. Tokarczyk, *Etyka prawnicza*, Warszawa 2000.

¹⁰² J. Hołówka, *Dylematy moralne w zawodach prawniczych*, [w:] *Etyka prawnika. Etyka nauczyciela zawodu prawniczego*, Łojko E. (red.), Warszawa 2002, s. 9.

argumenty. Znamienny jest głos zabrany przez profesora Zbigniewa Radwańskiego: „Uważamy w Komisji [Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego – B.S.], że – nie wiem, z czego to wynika, może z nadopiekuńczości państwa? – dłużnik traktowany jest jako nieszczęśliwa ofiara, którą trzeba ratować wszelkimi sposobami. W rzeczywistości tak nie jest, ponieważ nie można traktować dłużnika w sposób, rzekłbym, opiekuńczy. Należy go traktować z uwzględnieniem interesu wierzyciela. (...) Zawsze trzeba patrzeć, że jeśli się jednej stronie coś daje, to zawsze dzieje się to kosztem drugiej strony”¹⁰³. Możemy więc mówić o naturalnym konflikcie interesów, w którym historycznie ustawodawca raz dawał przewagę wierzycielom, raz dłużnikom.

Czy dzisiaj status prawny komornika zasługuje na wyższą opinię niż ta, jaką spotykamy w głosach publicystycznych? By odpowiedzieć na to pytanie konieczne jest porzucenie poziomu analiz publicystycznych i przeanalizowanie uwarunkowań historycznych i kształtu *de lege lata* prawa komorniczego kształtującego status prawny i pozycję ustrojowo-organizacyjną zawodu. Zadaniu temu poświęcone są kolejne rozdziały pracy.

1.4. MIĘDZYWOJENNE REGULACJE DOTYCZĄCE STATUSU PRAWNEGO KOMORNIKÓW

U podstaw kształtowania statusu prawnego komornika leżą decyzje ustrojowe o umiejscowieniu zawodu w strukturze organów wymiaru sprawiedliwości jako funkcjonariusza publicznego wykonującego zadania państwa w dziedzinie egzekucji sądowej. Perspektywa historyczna ukazuje momenty zwrotne w kształtowaniu sytuacji prawnej komornika w sądowym prawie egzekucyjnym w okresie unifikowania prawa w II RP.

Dla porządku należy dodać, iż rozwój polskich instytucji prawnych, a także stosunków prawnych był początkowo niezależny od podziałów na epoki historyczne, warunkowanych zazwyczaj wydarzeniami politycznymi. Można dokonać periodyzacji prawa polskiego na: prawo staropolskie (do 1795 r.), prawo stanowione przez zaborców w okresie porozbiorowym (do roku 1918), prawo II Rzeczypospolitej (do 1945 r.), prawo Polski Ludowej (1944–1989), prawo III Rzeczypospolitej (po roku 1989). Zasięg obowiązującego

¹⁰³ *Co nowego w prawie cywilnym? Rozmowa z prof. Zbigniewem Radwańskim (...)*, „Nowa Currenda”, nr 13/24/132/2000, s. 44-45.

prawa, jak i innych porządków prawnych na ziemiach wchodzących w różnych okresach w obręb państwa polskiego były zdeterminowane zmianami politycznymi decydującymi o formach ustrojowych i organizacyjnych¹⁰⁴. Instytucje powstającego państwa ingerowały przede wszystkim w kwestie porządku publicznego, a więc w sferę stosunków międzyludzkich. Do takich należała instytucja komornika sądowego.

Dylematy prawa komorniczego sięgają czasów Polski przedrozbiorowej, gdy prawo charakteryzowało się brakiem kodyfikacji prawnych i partykularyzmem nie tylko stanów, ale i poszczególnych ziem wchodzących w skład państwa. Wpływ na taki stan rzeczy miały odrębności prawne mające swe źródło w historycznym rozwoju poszczególnych ziem. Decentralizacja władzy, tak charakterystyczna dla Rzeczypospolitej szlacheckiej, odcisnęła swe piętno na odrębnościach prawnych, a słaba władza królewska i obawy szlachty sprawiły, że prawie żadne kompleksowe uregulowania praw nie weszły wówczas w życie. Sprawy szlachty osiadłej na danej ziemi rozpatrywały sądy ziemskie¹⁰⁵.

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości (1918) przez 14 lat istniały cztery ustawodawstwa procesowe (austriackie, niemieckie, rosyjskie, a na Orawie i Spiszu węgierskie), zbudowane na sprzecznych założeniach¹⁰⁶, przy czym instytucja komornika sądowego znana była tylko procedurom cywilnym rosyjskiej i niemieckiej¹⁰⁷, obca natomiast była prawu egzekucyjnemu austriackiemu.

Źródłami prawa cywilnego były:

¹⁰⁴ D. Makiła, *Historia prawa w Polsce*, Warszawa 2008, s. 13.

¹⁰⁵ W. Kalwat, *Kodyfikacje prawne pierwszej RP*, [online], http://www.wilanowpalac.pl/kodyfikacje_prawne_pierwszej_rzeczypospolitej.html [dostęp: 20.02.2015].

¹⁰⁶ Zob. szerzej: S. Gołąb, *Organizacja sądów powszechnych*, Kraków 1938, s. 45 i n.; S. Włodyka, [w:] *Historia państwa i prawa Polski*, część II, Warszawa 1968, s. 16 i n.; R. Łyszczek, *Organy Egzekucji sądowej w II Rzeczypospolitej do czasu wprowadzenia instytucji komornika sądowego*, PPE, nr 7–9/2005, s. 61.

¹⁰⁷ Instytucja komornika w Niemczech została wprowadzona w roku 1877. Początkowo obowiązywał tam model komorników utrzymujących się jedynie z opłat egzekucyjnych i wybieranych przez wierzycieli. Jednakże przyznanie wierzycielowi prawa swobodnego wyboru spośród wielu działających w danym okręgu komorników szybko doprowadziło do powstania niepożądanych skutków. Konkurencyjny o dochody z opłat egzekucyjnych komornicy prześcigali się w energiczności i surowości wobec dłużników. W nauce prawa surowej krytyce podlegało powiązanie interesów wierzyciela i komornika kosztem ochrony dłużnika, dlatego już w 1900 r. Prusy i Bawaria wprowadziły model komorników pobierających stałe wynagrodzenie i działających w granicach przyznanego im rewiru. Powyższy model komorników rewirowych sprawdził się w porównaniu z poprzednim i obowiązuje do dnia dzisiejszego.

- na ziemiach byłego Królestwa Polskiego: księgi II i III Kodeksu Napoleona, ustawy hipoteczne z 1818 i 1825 r., Kodeks cywilny Królestwa Polskiego z 1825 i ustawa o związku małżeńskim z 1836 r.,
- na ziemiach byłych rosyjskich guberni zachodnich: tom X Zводу praw Cesarstwa Rosyjskiego z 1832 r.,
- na ziemiach byłego zaboru pruskiego: kodeks cywilny niemiecki (BGB) z 1896 r.,
- na ziemiach byłej Galicji: austriacki kodeks cywilny (ABGB) z 1811 r.,
- na ziemiach Spisza i Orawy, włączonych do Polski: prawo węgierskie, od 1923 r. ABGB, utrzymało się tylko prawo małżeńskie osobowe.

Źródłami cywilnego prawa procesowego były:

- na ziemiach byłego zaboru rosyjskiego: rosyjska ustawa postępowania cywilnego z 1864 r.,
- na ziemiach byłego zaboru pruskiego: niemiecki kodeks postępowania cywilnego z 1877 r.,
- na ziemiach byłej Galicji: austriacki kodeks postępowania cywilnego z 1895 r.¹⁰⁸.

Ta różnorodność systemów prawnych obcego pochodzenia pozostawała w sprzeczności z funkcjonowaniem w pełni niezależnego państwa, którego obywatele podlegaliby we wzajemnych stosunkach tym samym regułom prawnym¹⁰⁹.

Do pełnej kodyfikacji sądowego prawa egzekucyjnego w Polsce¹¹⁰ doszło w roku 1932 na podstawie rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 27 października 1932 r. o sądowym postępowaniu egzekucyjnym¹¹¹ i włączone do Kodeksu postępowania cywilnego z 29 listopada 1930 r., stanowiąc jego

¹⁰⁸ E. Borkowska-Bagieńska, *Prawo sądowe w odrodzonej Rzeczypospolitej Polskiej*, [w:] *Historia państwa i prawa Polski*, E. Borkowska-Bagieńska, K. Krasowski, B. Leisński, J. Walachowicz (red.), Poznań 1994, s. 302.

¹⁰⁹ O idei kodyfikacji prawa cywilnego zob.: Z. Radwański, *Kodyfikacja prawa cywilnego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, rok LXXI, nr 2/2009, s.131-133, [online], https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/4882/1/07_Zbigniew_Radwanski_Kodyfikacja%20prawa%20cywilnego_131-142.pdf [dostęp: 18.12.2019]

¹¹⁰ Zob.: Z. Radwański, *Prawo cywilne i proces cywilny*, [w:] *Historia państwa i prawa Polski. 1918– 1939*, cz. 2, F. Ryszka (red.), J. Bardach (ogólna red.), Warszawa 1968, s. 164–165; R. Łyszczek, *Organy egzekucji sądowej w II Rzeczypospolitej do czasu wprowadzenia instytucji komornika sądowego*, PPE, nr 7-9/2005; R. Łyszczek, *Instytucja...*, 2007, s. 125 i n.

¹¹¹ Dz. U. z 1932 r. Nr 93, poz. 803.

składową, drugą część. W zamierzeniu nowa regulacja, będąca kolejnym ogniwem zespolenia partykularnych systemów praw dzielnicowych, miała być jednolitym unormowaniem rozległych dziedzin postępowania spornego, egzekucyjnego i zabezpieczającego.

Także sama nazwa zawodu budziła kontrowersje i niejednoznaczne skojarzenia. Z komornikiem utożsamiano np. rejenta, lokatora płacącego komorne, funkcjonariusza straży granicznej urzędującego na komorze celnej, woźnego sądowego, geometrę¹¹², powszechne zaś było identyfikowanie komornika li tylko jako poborcę opłat i świadczeń¹¹³. W rzeczywistości gospodarczej międzywojennej Polski pojawili się także prywatni egzekutorzy długów. Osoby te charakteryzowały się niskim poziomem moralnym, bezwzględnością i ignorancją prawną, co w konsekwencji doprowadziło do brutalizacji egzekucji. To wszystko powodowało, że urzędnicy odpowiedzialni za wykonywanie egzekucji pragnęli się odciąć od tego terminu, postulując jego zmianę na *komisarz sądowy*¹¹⁴, jednakże ich wnioski nie zostały uwzględnione w procesie legislacyjnym i termin *komornik sądowy* funkcjonuje do dziś.

Przepisy zaborcze miały duży wpływ na zunifikowane ustawodawstwo polskie¹¹⁵. Aby przedstawić proces kształtowania się pozycji prawnej komorników, należy uwypuklić regulacje państw zaborczych w kwestii statusu, kompetencji tych urzędników i sposobów przeprowadzania egzekucji sądowej. Wpływ przepisów zaborczych na zunifikowane ustawodawstwo polskie dotyczące komornika sądowego należy również rozważyć pod kątem wyboru organów odpowiedzialnych za przeprowadzenie egzekucji sądowej.

¹¹² T. Mieczyski, *O zmianie nazwy komornik na komisarz sądowy*, „Egzekucja Sądowa” 1932, s. 28.

¹¹³ W. Jarczyk, *Urząd i stanowisko komornika*, „Egzekucja Sądowa” 1931, s. 2–3.

¹¹⁴ Komornicy składali swoje postulaty, w tym także prośbę, by nazwę „komornik” zamienić na „komisarz”, celem podniesienia autorytetu zawodu. Zob. szerzej: A. Grzybowski, *Nazwa i Rada Komorników Sądowych*, „Egzekucja Sądowa”, nr 7/1932; R. Łyszczek, *Instytucja komornika sądowego jako organu egzekucyjnego w okresie międzywojennym*, Sopot 2007, s. 25.

¹¹⁵ Zob.: Z. Radwański, *Prawo cywilne i proces cywilny*, [w:] *Historia państwa i prawa Polski. 1918–1939*, cz. 2, F. Ryszka (red.), J. Bardach (ogólna red.), Warszawa 1968, s. 148; S. Płaza, *Historia prawa w Polsce na tle porównawczym, Okres międzywojenny*, Kraków 2001, cz. 3, s. 538 i n.; R. Łyszczek, *Instytucja...*, dz. cyt., s. 31 i n.

1.4.1. TERENY BYŁEGO ZABORU AUSTRIACKIEGO I PRUSKIEGO

Tereny byłego zaboru austriackiego obejmowały b. Galicję, Spisz i Orawę oraz Śląsk Cieszyński. Przepisy austriackie nie przewidywały w ogóle instytucji komornika. Egzekucję przeprowadzał sąd cywilny (sędzia oraz urzędnicy pomocniczy i egzekucyjni). W wykonaniu wyroku charakterystyczna była kierownicza rola sądu. Przepisy cechowały się najwyższym formalizmem, przejawiającym się m.in. licznymi i skomplikowanymi uregulowaniami dotyczącymi dozwoleń i wykonania egzekucji, a zwłaszcza w określeniu sądu właściwego do dokonania danej czynności. Zapewniało to bardzo szeroką merytoryczną kontrolę nad postępowaniem zmierzającym do wykonania wyroku, a w konsekwencji urzeczywistnienia norm prawa materialnego i wysoki stopień prawidłowości tego postępowania. Jednak następstwem rozwiązań przyjętych w tej procedurze była przewlekłość postępowania w porównaniu z analogicznymi regulacjami niemieckimi i rosyjskimi¹¹⁶.

Z kolei na ziemiach byłego zaboru pruskiego obowiązywała procedura niemiecka z 1877 r., która w przeciwieństwie do regulacji austriackich powierzała zakres wykonywania wyroku egzekutorom sądowym (od roku 1919 komornikom sądowym). Komornik był urzędnikiem i należał do organów wymiaru sprawiedliwości. Zaliczano go do sądowych organów pomocniczych. Kompetencje komornika regulowała ustawa o ustroju sądownictwa z dnia 27 stycznia 1877 r., uzupełniana i nowelizowana przez ustawodawstwo niemieckie, a następnie polskie. Komornik podejmował decyzje procesowe samodzielnie, ustalał czy zachodziły przesłanki do wszczęcia postępowania egzekucyjnego i określał tok tego postępowania. W relacjach z dłużnikiem występował jako urzędnik uosabiający władzę państwową i dysponujący przymusem państwowym. W stosunku do wierzyciela był pełnomocnikiem i zachodził pomiędzy nimi stosunek zlecenia. Wierzyciel, który zamierzał wszcząć egzekucję, musiał się zwrócić do konkretnego komornika urzędującego przy sądzie, z kolei komornik nie miał możliwości swobodnego przyjęcia lub odrzucenia oferty. Nadzór merytoryczny nad działalnością komorników sądowych sprawowały sądy wykonawcze.

¹¹⁶ R. Łyszczek, *Instytucja...* dz. cyt., s. 247.

Niemiecka procedura zawierała przepisy dość formalistyczne, jednak uważane za nowoczesne, sprzyjające skuteczności i prawidłowości prowadzonego postępowania. Szereg czynności przekazano w ręce komornika, a część kompetencji związanych z formalną stroną wszczęcia egzekucji oddano sekretarzowi sądowemu. Pozwalało to na szybsze załatwienie spraw związanych z uzyskaniem tytułu stanowiącego podstawę do wszczęcia tego postępowania. Nie powodowało to utraty kontroli sądu nad samym postępowaniem, gdyż czynności o najwyższym stopniu skomplikowania i znaczenia w obrocie prawnym zastrzeżone były do kognicji sądu. Odformalizowanie wykonania przymusowego wpływało na jego szybkość, która ze względu na specyfikę egzekucji (konieczność przymusowego wykonania świadczenia objętego wyrokiem, stosunkowo częste uchylanie się dłużników od spełnienia tegoż, możliwość wyzbywania się majątku przez dłużnika mającego świadomość możliwości jego utraty na skutek postępowania przymusowego) odgrywała i odgrywa rolę nie do przecenienia.

1.4.2. TERENY BYŁEGO ZABORU ROSYJSKIEGO

Na terenach byłego zaboru rosyjskiego obowiązywała procedura z 1864 r., wprowadzona na terenie byłego Królestwa Polskiego w 1876 r. Nie przewidywała ona, tak jak i regulacje niemieckie, dozwolenia egzekucji, jej przeprowadzenie powierzając komornikom, którzy byli organami pozasądowymi, sama zaś egzekucja była wszczynana przez doręczenie nakazu egzekucyjnego przez komornika¹¹⁷. Komornik był urzędnikiem państwowym mianowanym przez prezesa sądu apelacyjnego lub okręgowego. Do jego obowiązków należało wykonywanie wszystkich czynności kasowych związanych z prowadzeniem egzekucji. Przepisy rosyjskie nie stawiały przed komornikami praktycznie żadnych wymagań (nie zdawali egzaminu, nie musieli ukończyć żadnej szkoły)¹¹⁸.

W procedurze rosyjskiej stopień sformalizowania był zdecydowanie najniższy w porównaniu z przepisami austriackimi i niemieckimi. Rola sądu została znacznie ograniczona. Swoboda wykonywania egzekucji przez

¹¹⁷ Tamże, s. 90; Orzeczenie SN z 10 lutego 1933 r., I.C.1687/32, OSP 1933, nr 1, s. 492.

¹¹⁸ Tamże, s. 87–91.

właściwe organy była zdecydowanie największa, a udział sądu ograniczony w stopniu niespotykanym w przepisach austriackich i niemieckich. Miało to wpływać na szybkość i skuteczność egzekucji, jednakże wzbudzało wątpliwości co do jego prawidłowości. Ograniczona kontrola sądu, który co do zasady był jedynie informowany o czynnościach organu egzekucyjnego, sprzyjać mogła występowaniu nieprawidłowości i nadużyć. W procedurze rosyjskiej mieliśmy do czynienia z największą swobodą i uznaniowością organu, któremu poruczone zostało wykonanie egzekucji¹¹⁹.

1.4.3. DZIAŁALNOŚĆ KOMISJI KODYFIKACYJNEJ

Stan, w którym na ziemiach polskich obowiązywały w zakresie postępowania cywilnego trzy różne (sprzeczne ze sobą) procedury, spowodował konieczność zbudowania polskiego systemu od podstaw¹²⁰. W celu wprowadzenia jednolitego ustawodawstwa w 1919 r. powołano Komisję Kodyfikacyjną¹²¹, która opracowała projekt przedłożony pod obrady Sejmu 25 maja 1925 r. Ostatecznie prawo o ustroju sądów powszechnych weszło w życie 1 stycznia 1929 r.¹²².

Aspiracją członków Komisji było opracowanie takiego kodeksu, który byłby dziełem opartym na podstawach narodowych, niebędącym li tylko połączeniem przepisów obowiązujących w poszczególnych dzielnicach. Unifikacja i kodyfikacja prawa okresu międzywojennego stanowiła zatem najdonioślejsze dzieło legislacyjne¹²³, a jej autorzy - doświadczeni prawnicy - stanowili wzór patriotyzmu i postaw moralnych oraz prezentowali idee praworządności i demokracji¹²⁴. Ujednolicenie postępowania egzekucyjnego¹²⁵

¹¹⁹ Tamże, s. 248–251.

¹²⁰ Por.: B. Lesiński, W. Rozwadowski, *Historia prawa*, Warszawa 1981, s. 397; M. Waligórski, *Proces cywilny. Funkcje i struktura*, Warszawa 1947, s. 16 i n.

¹²¹ Art. 1 ustawy z dnia 3 czerwca 1919 r. o Komisji Kodyfikacyjnej (Dz. P. PP Nr 44, poz. 315).

¹²² Zob.: A. G. Harla, *Status prawny komorników w świetle materiałów Komisji Kodyfikacyjnej II RP. Wnioski i postulaty de lege ferenda*, [w:] *Założenia projektu nowej ustawy o komornikach sądowych. Materiały ogólnopolskiej konferencji naukowej. Założenia projektu nowej ustawy o komornikach sądowych pod patronatem Ministra Sprawiedliwości*, Warszawa, 21 października 2013 r., A. Marciniak (red.), Sopot 2014.

¹²³ Zob. szerzej: K. Sójka-Zielińska, *Organizacja prac nad kodyfikacją prawa cywilnego w Polsce międzywojennej*, CPH, T. 27, 1975, s. 271 i n.; A. Korobowicz, W. Witkowski, *Historia ustroju i prawa polskiego (1772–1918)*, Kraków 2000, Wyd. II.

¹²⁴ S. Grodziski, *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej*, CPH, z.1/1981, T. XXXIII, s.47 i n.

na obszarze państwa polskiego nastąpiło na podstawie obwieszczenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 grudnia 1932 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu Kodeksu postępowania cywilnego¹²⁶.

Kształtowanie się polskiego systemu prawa sądowego w okresie międzywojennym zostało obszernie zobrazowane w literaturze naukowej dotyczącej poszczególnych dziedzin tworzonego prawa materialnego i procesowego, cywilnego i karnego oraz sądów powszechnych¹²⁷. W sposób pełny przedstawiona została także organizacja, funkcjonowanie i dorobek Komisji Kodyfikacyjnej¹²⁸.

Celem działania Komisji było przygotowanie projektów jednolitego ustawodawstwa dla wszystkich ziem w dziedzinie prawa cywilnego¹²⁹ i karnego oraz przygotowanie innych projektów ustawodawczych na skutek uchwały Sejmu lub w porozumieniu z ministrem sprawiedliwości¹³⁰. Prezydent Komisji składał Sejmowi sprawozdania z dokonanych czynności. Materiały prac Komisji Kodyfikacyjnej były także dostępne w specjalnie do tego celu utworzonej pracowni-czytelni¹³¹, gdzie można się było zapoznać z protokołami prac, referatami i innymi materiałami kodyfikacyjnymi. Organizowano także

¹²⁵ Zob.: J.H. Allerhand, *Sąd czy komornik*, „Młoda Palestra”, nr 2/1929; A. Mazurek, *Przyszłość stanowiska i uposażenie komornika*, „Egzekucja Sądowa”, nr 15/1932; D. Szpoper, I. Zdanowski, *Komornik w II Rzeczypospolitej – rozwiązania normatywne i projekty legislacyjne. Przyczynek do dziejów instytucji w latach 1917–1928*, [w:] D. Szpoper, A. Bielecki, I. Zdanowski, *Przyczynki do historii prawa*, Sopot 2000, s. 51 i n.

¹²⁶ Dz. U. Nr 112, poz. 934.

¹²⁷ Zob.: L. Górnicki, *Prawo cywilne w pracach Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1919–1939*, Wrocław 2000; A. Lityński, *Wydział Karny Komisji Kodyfikacyjnej: dzieje prac nad częścią ogólną kodeksu karnego*, Katowice 1991; M. Materniak-Pawłowska, *Ustrój sądownictwa powszechnego w II Rzeczypospolitej*, Poznań 2003. Zob.: też: M. Mohyluk, *Prawo o ustroju sądów powszechnych w pracach Komisji Kodyfikacyjnej II Rzeczypospolitej*, Białystok 2004; R. Radwański, *Kształtowanie się polskiego systemu prawnego w pierwszych latach II Rzeczypospolitej*, CPH, z.1/1969, T. 21, s. 31.

¹²⁸ F. Ryszka (red.), *Historia państwa i prawa Polski (1918–1939)*, Warszawa 1968, cz. II; Zob.: także: W.M. Bartel, *Udział przedstawicieli środowisk akademickich w pracach Komisji Kodyfikacyjnej RP (1919–1939)*, „Krakowskie Studia Prawnicze”, nr 23/1990.

¹²⁹ Trzonem prac sekcji Komisji były ówczesne europejskie procedury cywilne. Na przykład procedura francuska z 1806 r., która przyczyniła się do powstania nowoczesnej polskiej terminologii prawniczej, rosyjska z 1864 r., niemiecka z 1877 r., austriacka z 1895 r., węgierska z 1911 r., szwajcarska kantonu zuryskiego z 1913 r. oraz berneńska z 1918 r.

¹³⁰ Dz. U. z 1919 r. Nr 44, poz. 315.

¹³¹ Pierwszym prezydentem Komisji został Franciszek Ksawery Fierich (po jego śmierci 8 września 1928 r. przez cztery lata na stanowisku tym był wakat), a od 12 października 1932 r. funkcję tę pełnił Bolesław Norbert Pohorecki. Pracownia została utworzona 2 maja 1928 r., miała siedzibę w lokalu Komisji Kodyfikacyjnej w Warszawie, przy ulicy Mokotowskiej. Nadzór nad jej funkcjonowaniem sprawował referendarz Sekretariatu Generalnego Komisji Kodyfikacyjnej S. Peszyński.

konferencje prasowe. Decyzja dotycząca regulacji instytucji komornika miała zapaść w ramach prac prowadzonych przez podkomisję ustroju sądownictwa powstałą 23 maja 1920 r., natomiast zakres kompetencji i relacje w stosunku do sądu miały zostać określone w ramach prac toczących się w sekcji postępowania cywilnego, przy czym konieczne stało się wyodrębnienie z niej podkomisji przygotowawczej prawa i postępowania egzekucyjnego¹³².

R. Łyszczek zauważa, że „większość rozwiązań przyjętych w zunifikowanym ustawodawstwie polskim w zakresie dotyczącym organów egzekucyjnych była oparta na instytucjach znanych już wcześniej, czasami modyfikowanych, rzadko jednak stanowiących nową jakość w regulacji normatywnej”¹³³. Dotychczasowa analiza i obserwacja praktycznych aspektów stosowania różnych modeli uregulowań pozwalała na wybranie najlepszego, zdaniem ustawodawcy, rozwiązania¹³⁴. „Odziedziczone systemy prawne państw zaborczych zostały przekształcone w homogeniczny system. Samo wprowadzenie nowych norm prawnych, regulujących postępowanie egzekucyjne w sposób nierzadko całkowicie odmienny od dotychczasowych regulacji, a co za tym idzie – pewnych naturalnych przyzwyczajień stosujących je osób, powodować musiało w praktyce wiele trudności i wątpliwości”¹³⁵.

W uchwalonym ostatecznie projekcie ustawy o sądach powszechnych z dnia 15 grudnia 1924 r. regulacje dotyczące komorników znalazły się w rozdziale czwartym zatytułowanym *Urzędnicy i niżsi funkcjonariusze sądowi*. Zawierały jednak zaledwie dwa artykuły (art. 125 i 126 projektu). Tak skąpa regulacja wynikała stąd, iż w chwili uchwalenia projektu nie była znana kwestia rozwiązań dotyczących procedury cywilnej, a ewentualne wzięcie pod uwagę stanu prawnego obowiązującego w momencie uchwalenia projektu byłoby bezzasadne. Nie było wtedy jeszcze przesądzone, który z funkcjonujących dotychczas systemów organów egzekucyjnych zostanie przyjęty przez

¹³² W pierwszy skład weszli: A. Parczewski, prof. Uniwersytetu Wileńskiego jako przewodniczący, K. Stefko, prof. Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie i wiceprezes sekcji postępowania cywilnego jako referent główny, M. Allerhant, adwokat i prof. UJK jako koreferent, oraz członkowie: J. Glass, prokurator Sądu Najwyższego i W. Mańkowski, sędzia Sądu Apelacyjnego w Poznaniu.

¹³³ R. Łyszczek, *Wpływ...*, dz. cyt., s. 250.

¹³⁴ Tamże.

¹³⁵ Tamże.

ustawodawcę jako obowiązujący w przyszłości. Przedstawione propozycje jedynie zarysowały status prawny instytucji komornika¹³⁶.

Przepisy Prawa o ustroju sądów powszechnych, które przesądzały o wprowadzeniu instytucji komornika na terenie całej II Rzeczypospolitej, stanowiły, że komornikiem mianowany mógł być każdy, kto odpowiadał warunkom wymaganym do objęcia urzędów państwowych, odbył służbę przygotowawczą i złożył odpowiedni egzamin. Od odbycia służby przygotowawczej i konieczności zdawania egzaminu zostali zwalniani aplikanci sądowi, którzy odbyli roczną aplikację¹³⁷.

Prawo o ustroju sądów powszechnych zawierało delegację dla Ministra Sprawiedliwości do szczegółowego określenia w drodze rozporządzenia warunków dopuszczenia do służby, zakres egzaminu, skutków niezłożenia egzaminu w określonym czasie po ukończeniu służby przygotowawczej, władz mianujących i trybu mianowania, a także praw i obowiązków oraz odpowiedzialności dyscyplinarnej. Kwestie te zostały uregulowane w rozporządzeniu o komornikach z dnia 1 grudnia 1932 r.¹³⁸.

Komornika na stanowisko mianował prezes sądu apelacyjnego (§ 29 zd. 1 rozporządzenia), mianowanie mogło nastąpić na stałe lub do odwołania (§ 29 zd. 1). Organ ten mógł także, przy spełnieniu przesłanki „dobra służby”, delegować na stanowisko komornika sekretarza sądowego. Przepisy dotyczące toku czynności zmierzających do powołania na stanowisko komornika przewidywały jednak podstawową rolę w tym procesie dla prezesa sądu okręgowego. Regulowały to następujące unormowania:

- kandydaci na stanowisko komornika musieli odbyć praktykę u komornika. Podania o dopuszczenie do praktyki składało się do właściwego miejscowo prezesa sądu okręgowego, w którego okręgu kandydat pragnął odbywać praktykę (§ 8 zd. 1);
- przed rozpatrzeniem podania sprawdzano wartości moralne kandydata (§ 8 zd.3);

¹³⁶ R. Łyszczek, *Instytucja...*, dz. cyt., s. 132.

¹³⁷ Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 lutego 1928 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych, art. 264, (Dz. U. Nr 12, poz. 93).

¹³⁸ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 grudnia 1932 r. o komornikach (Dz. U. Nr 107, poz. 886). Zmiana: rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 lutego 1939 r. o zmianie rozporządzenia o komornikach (Dz. U. Nr 13, poz. 77).

- wyłącznie do prezesa sądu okręgowego należała decyzja o tym, gdzie kandydat będzie odbywał praktykę. Organ ten nie był związany żadnymi dyrektywami, przepisy stanowiły jedynie, że w miarę możliwości uwzględnia życzenie kandydata (§ 9);
- komornik został zobligowany przepisami rozporządzenia do zawiadamiania prezesa sądu o rozpoczęciu, przerwie i zakończeniu praktyki (§ 10 zd. 4);
- ukończenie rocznej praktyki wiązało się ze sporządzeniem przez komornika sprawozdania z jej odbycia. W sprawozdaniu tym należało zamieścić dane dotyczące postępu, zdolności i sprawowania się kandydata. Jednak to prezes sądu okręgowego decydował, czy wynik praktyki uznać za zadowalający (§ 13);
- kandydaci na stanowisko komornika, po złożeniu z wynikiem pozytywnym egzaminu komorniczego, składali podania o mianowanie komornikiem do prezesa sądu okręgowego, w którego okręgu stanowisko takie było wolne (§ 26).

Sytuacja prawna osób pełniących dotychczas funkcję komornika po wejściu w życie nowych przepisów musiała zostać uregulowana przepisami intertemporalnymi. Najważniejsze rozstrzygnięcia prawa międzyczasowego w okresie dwuletnim od wejścia w życie rozporządzenia dotyczyły możliwości mianowania komornikami kandydatów bez praktyki i egzaminu, o ile należeli do jednej z następujących kategorii:

- kandydaci, którzy zajmowali stanowiska sekretarzy sądowych i prokuratorskich;
- urzędnicy II kategorii zatrudnieni w administracji skarbowej w dziale egzekucji lub Prokuraturii Generalnej RP;
- kandydaci, którzy w okręgach sądów apelacyjnych w Krakowie, we Lwowie oraz w Cieszynie zajmowali przez co najmniej 2 lata stanowiska urzędników III kategorii w dziale egzekucji i posiadali bardzo dobre kwalifikacje.

Po okresie trzech miesięcy mianowano:

a) komorników sądowych wykonujących swe funkcje w chwili wejścia w życie rozporządzenia w okręgach sądów apelacyjnych w Warszawie, Lublinie i Wilnie. Osoby te miały nadal pełnić funkcje i wciąż stosowane były

dotychczasowe przepisy służbowe. Komornikami w rozumieniu nowych przepisów stawali się dopiero z chwilą mianowania na stałe lub do odwołania;

b) komorników sądowych pełniących czynności w chwili wejścia w życie rozporządzenia w okręgach sądów apelacyjnych w Poznaniu i Toruniu oraz Katowicach. W przeciwieństwie do osób z pkt a przepisy nie przewidywały możliwości zwolnienia tych osób, prezesi sądów apelacyjnych mieli ustalić jedynie stosunek służbowy tych komorników. W okresie ustalania stosunku służbowego osób wymienionych w pkt a i b prezesom sądów apelacyjnych przysługiwała kompetencja do mianowania tych osób komornikami, nawet gdy nie spełniali wymogów co do wykształcenia, praktyki i egzaminu przewidzianych w rozporządzeniu;

c) komorników komisaryjnych.

W okresie 6 miesięcy od momentu wejścia w życie przepisów rozporządzenia o komornikach prezes sądu apelacyjnego mógł zwolnić w części lub całości kandydatów od odbycia praktyki u komornika, jednakże mogło to mieć miejsce tylko w wypadkach wyjątkowych¹³⁹. Komornik był traktowany jako organ wykonawczy sądu oraz jako organ rozstrzygająco-wykonawczy sądu, pod który podlegał. Komornik, który przeprowadzał egzekucję, zawsze występował jako organ państwowy wykonujący część władzy państwowej. Stosunek komornika do stron postępowania (dłużnik i wierzyciel) był taki sam jak stosunek sędziego, gdyż był on reprezentantem władzy, wymiaru sprawiedliwości. Komornik był urzędnikiem wykonującym przymus państwowy, mimo że dokonywał tego na wniosek wierzyciela.

1.4.4. ZUNIFIKOWANE PRZEPISY POLSKIE

Ustawodawca polski decydując się na powołanie instytucji komornika jako organu egzekucyjnego i powierzając mu co do zasady wykonanie czynności egzekucyjnych, z wyjątkiem wyraźnie zastrzeżonych do kompetencji sądu, w istocie przyjął model pruski. Tak jak w tamtych rozwiązaniach czynności egzekucyjne o największym znaczeniu i jednocześnie najtrudniejsze, z punktu widzenia obowiązujących przepisów, zostały pozostawione sądowi. Zarówno w przepisach niemieckich, jaki w zunifikowanych polskich sąd miał prowadzić egzekucję z nieruchomości,

¹³⁹ R. Łyszczek, *Instytucja...*, dz. cyt., s. 150–160.

przy czym według niemieckiej ustawy cała egzekucja należała do sądu, a w regulacjach polskich – wszystkie czynności związane z przeprowadzeniem licytacji, przybiciem, przysądzeniem własności oraz ustanowieniem zarządu. Ponadto do sądu należała egzekucja roszczeń niepieniężnych oraz czynności w celu przymuszenia dłużnika do wykonania określonej czynności.

Przyjęcie rozwiązań niemieckich należy uznać za uzasadnione i ocenić pozytywnie, bo choć gwarancje procesowe dla stron postępowania najwyższe były w przepisach austriackich, to wywołana tym przewlekłość postępowania niweczyła w dużym stopniu możliwość skutecznego przeprowadzenia egzekucji i zaspokojenia wierzyciela, zwłaszcza w warunkach kryzysu gospodarczego państwa, w jakich znajdowała się II RP. Można stwierdzić, że same przepisy, choćby i najlepsze, są niczym, jeżeli ich zastosowanie nie prowadzi do zamierzonego celu. Choć model rosyjski umożliwiał szybkie wszczęcie egzekucji i jej przeprowadzenie, to jednak powodował nadmierną swobodę komorników i brak merytorycznej kontroli nad ich czynnościami. To z kolei prowadziło do możliwości występowania nadużyć¹⁴⁰.

Decydującym argumentem przemawiającym za przyjęciem pruskiego modelu egzekucji komorniczej, co znalazło swoje odzwierciedlenie w uzasadnieniu projektu przedstawionego przez Komisję Kodyfikacyjną, była konieczność odciążenia sądów w sytuacji faktycznej ich niewydolności. Powodować to miało możliwość skupienia pracy sędziów i sądów na sprawach bardziej skomplikowanych i wymagających większej wiedzy niż sprawy egzekucyjne, ponadto skutkowało zmniejszeniem finansowego obciążenia Skarbu Państwa, gdyż komornicy mieli się w części utrzymywać z pobieranych przez siebie opłat¹⁴¹.

W zunifikowanym ustawodawstwie komornik był organem wykonawczym i rozstrzygającym. W zakresie czynności, które należały do kompetencji sądu, a które mogły zostać powierzone komornikowi, był on organem wykonawczym, natomiast w sprawach należących do właściwości rzeczowej komornika występował on jednocześnie jako organ rozstrzygający

¹⁴⁰ Tamże, s. 252.

¹⁴¹ Tamże, s. 253; zob. także: M. Krakowian, *Urząd komornika w II Rzeczypospolitej*, [w:] *Postępowanie egzekucyjne w dziejach*, X Konferencja Naukowa, Karpacz 11–13 września 2006 r., Wrocław 2007, s. 157-168.

i wykonawczy. Warto zwrócić uwagę, że mimo przyjęcia pruskiego modelu egzekucji komorniczej regulacje dotyczące pozycji komornika wobec stron postępowania zostały oparte na modelu rosyjskim. Przepisy niemieckie pozostawiały wątpliwości co do charakteru stosunku prawnego zachodzącego pomiędzy komornikiem a stronami postępowania, dzieląc je ponadto na te, które łączyły komornika z dłużnikiem, i na te, które zachodziły pomiędzy komornikiem a wierzycielem. Przepisy rosyjskie takich wątpliwości nie stwarzały, jednoznacznie stawiając komornika w pozycji urzędnika, którego nie łączył ze stronami postępowania stosunek cywilnoprawny. Ustawodawstwo polskie przyjęło również, że komornik był urzędnikiem państwowym, a ze stronami postępowania nie łączył go stosunek prywatnoprawny¹⁴².

Jeśli chodzi o uposażenie komornika¹⁴³, ustawodawca polski również wzorował się na regulacjach pruskich. Komornik miał prawo, tak jak inni urzędnicy państwowi, do uposażenia otrzymywanego ze Skarbu Państwa. Miał prawo zatrzymać dla siebie 40% pobieranych za czynności opłat z przeznaczeniem na pokrycie kosztów utrzymania biura i personelu pomocniczego¹⁴⁴. Ponieważ zatrudnianie i utrzymywanie personelu było fakultatywne, a jego liczebność zależna wyłącznie od komornika, to część z pobranych opłat zwiększała jego dochód. Przepisy nie nakazywały zwrotu niewykorzystanej kwoty¹⁴⁵.

Komornicy Sądowi w II RP powołani byli do dokonywania czynności egzekucyjnych w postępowaniu sądowym, natomiast należności publicznoprawne ściągane były w drodze egzekucji administracyjnej, na podstawie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej dnia 22 marca 1928 r. o postępowaniu przymusowym w administracji¹⁴⁶, które następnie zostały uchylone przez ustawę z dnia 10 marca 1932 r. o przejęciu egzekucji administracyjnej przez władze skarbowe¹⁴⁷ oraz wydane na jej podstawie

¹⁴² R. Łyszczek, *Instytucja...*, dz. cyt., s. 256-257.

¹⁴³ Komornik otrzymywał uposażenie określone w Ustawie z dnia 9 października 1923 r. o uposażeniu funkcjonariuszy państwowych i wojska, Dz. U. RP z 1923 r. Nr 116, poz. 924.

¹⁴⁴ R. Łyszczek, *Instytucja...*, dz. cyt., s. 194.

¹⁴⁵ R. Łyszczek, *Wpływ regulacji prawnych państw zaborczych dotyczących organów egzekucji sądowej na zunifikowane ustawodawstwo polskie w okresie II Rzeczypospolitej – wybrane zagadnienia*, s. 244, [online] <http://www.ejournals.eu/Krakowskie-Studia-z-Historii-Panstwa-i-Prawa/2008/Tom-2-2008/art/2964/>, [dostęp: 20.06.2015].

¹⁴⁶ Dz. U. Nr 36, poz. 342.

¹⁴⁷ Dz. U. Nr 32, poz. 328.

rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 1932 r. o postępowaniu egzekucyjnym władz skarbowych¹⁴⁸. Komornicy pełnili także funkcję specjalnych poborców dochodów państwowych, jednak zakres ich działania był ograniczony do pobierania w gotówce prawnie przepisanych opłat, szczególnie należności osób trzecich oraz należności za znaczki sądowe i opłat od podań.

1.5. PRZEPISY WPROWADZAJĄCE MIĘDZYWOJENNY KODEKS POSTĘPOWANIA CYWILNEGO

Z dniem 1 stycznia 1933 r. struktura organów egzekucyjnych została ujednolicona. Podstawowym aktem prawnym regulującym postępowanie egzekucyjne stało się rozporządzenie z mocą ustawy Prezydenta RP z dnia 27 października 1932. Przepisy wprowadzające prawo o sądowym postępowaniu egzekucyjnym¹⁴⁹. Akt ten wyznaczał Ministra Sprawiedliwości do wykonywania tego rozporządzenia i upoważniał go do włączenia tekstu Prawa o sądowym postępowaniu egzekucyjnym do Kodeksu postępowania cywilnego. Na tej podstawie obwieszczeniem Ministra Sprawiedliwości tekst Prawa o sądowym postępowaniu egzekucyjnym został włączony do jednolitego tekstu rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 29 listopada 1930 r.

Kodeks postępowania cywilnego¹⁵⁰ dzielił się na dwie części. Część pierwsza traktowała o postępowaniach spornych, natomiast przepisy części drugiej regulowały postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające. Przepisy Kodeksu postępowania cywilnego weszły w życie z dniem 1 stycznia 1933 r., zmieniane były piętnastokrotnie i obowiązywały na terenie Polski do 1 stycznia 1965 r.

¹⁴⁸ Dz. U. Nr 62, poz. 580. Zgodnie z paragrafem pierwszym tego rozporządzenia organem właściwym do przeprowadzenia egzekucji administracyjnej był urząd skarbowy. W pewnych jednak sytuacjach do egzekwowania należności publicznoprawnych właściwy był komornik sądowy. Było tak w przypadkach określonych przepisami rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 sierpnia 1930 r. o warunkach i sposobie zastosowania przez władze sądowe przepisów postępowania cywilnego do egzekucji należności administracyjnych (Dz. U. Nr 59, poz. 481).

¹⁴⁹ Dz. U. Nr 93, poz. 803.

¹⁵⁰ Dz. U. z 1932 r. Nr 112, poz. 934.

Przepisy wprowadzające prawo o sądowym postępowaniu egzekucyjnym nie uchylały w całości przepisów zaborczych, pozostawiając niektóre z nich w mocy¹⁵¹.

Do tych źródeł dochodziły przepisy dotyczące bezpośrednio organów egzekucyjnych:

- Rozporządzenie Ministra sprawiedliwości z dnia 1 grudnia 1932 o komornikach Dz.U. Nr 107 poz. 886);
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 grudnia 1932 Instrukcja dla komorników Dz.U. Nr 114, poz. 946);
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 grudnia 1932 o taksie za czynności komorników Dz.U. Nr 114, poz. 948);
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 grudnia 1932 o postępowaniu przy opisie i oszacowaniu nieruchomości. Dz.U. Nr 114, poz. 947);

¹⁵¹ Przepisy uchylone:

–O przymusowym wykonywaniu aktów, o wykonywaniu wyroków i o zabezpieczeniu powództwa, zawarte w księgach pierwszej, drugiej, trzeciej i piątej ustawy postępowania cywilnego z dnia 20 listopada 1864 r. Obowiązujące na terenie byłego zaboru rosyjskiego;

–Ustawa z dnia 27 maja 1896 r. o postępowaniu egzekucyjnym i zabezpieczającym wraz z ustawą wprowadzającą z dnia 27 maja 1896, art. XII ust. 1 ustawy wprowadzającej normę jurysdykcyjną z dnia 1 sierpnia 1895 r., o ile pozostawały w związku z postępowaniem egzekucyjnym i zabezpieczającym. Obowiązujące na terenie byłego zaboru austriackiego w Spiszu i na Orawie;

–Księga ósma ustawy o postępowaniu cywilnym z dnia 30 stycznia 1877 r., z wyjątkiem § 728, 729, 735–749, 773, 774, 778, 780–784, 786, 859–863 (przepisy te obowiązywały w Polsce aż do 1 stycznia 1948 r. i zostały uchylone dopiero dekretem Rady Ministrów z dnia 22 października 1947 r. o zmianie niektórych przepisów Kodeksu postępowania cywilnego), ustawy o przymusowej licytacji i przymusowym zarządzie z dnia 24 marca 1897 r. oraz ustawy wprowadzającej z dnia 24 marca 1897 r., które obowiązywały na terenie byłego zaboru pruskiego.

W mocy pozostawały przepisy o egzekucji i pierwszeństwie zaspokojenia zawarte w:

–Ustawie z dnia 25 września 1922 r., w przedmiocie nadania wierzytelnościom byłych rosyjskich banków: Włociańskiego i Szlacheckiego prawa przywilejów obciążających dobra nieruchomości;

–Rozporządzeniach Prezydenta RP o rejestrowym zastawie rolniczym z dnia 22 marca 1928 (Dz. U. Nr 38, poz. 360) i z dnia 23 sierpnia 1932 r. o zmianie rozporządzenia o rejestrowym zastawie rolniczym (Dz. U. Nr 72 poz. 655);

– Ustawie z dnia 14 marca 1932 r. o rejestrowym zastawie drzewnym (Dz. U. Nr 31, poz. 317);

–Prezydenta RP z dnia 25 września 1932 r. w sprawie pierwszeństwa zaległych ciężarów na rzecz spółek wodnych (Dz. U. Nr 81, poz. 715);

–Prezydenta RP z 21 października 1932 r. o zmianie ustawy z dnia 10 czerwca 1921 r. w przedmiocie utworzenia Państwowego Banku Rolnego (Dz. U. Nr 91, poz. 768.);

–Art. 41 ustawy z dnia 31 lipca 1923 r. o scalaniu gruntów w brzmieniu ustalonym rozporządzeniem Ministra Reform Rolnych z dnia 29 września 1927 r. (Dz. U. Nr 92, poz. 833);

–Art 93 rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 16 lutego 1928 r. o prawie budowlanym i zabudowaniu osiedli (Dz. U. Nr 23 poz. 202).

- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 grudnia 1931 o stroju urzędowym komorników sądowych Dz.U. z 1936 r. Nr 9, poz. 93);
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 kwietnia 1936 o taksie za czynności komorników Dz.U. Nr 35, poz. 277);
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 10 czerwca 1936 o stroju urzędowym komorników Dz.U. Nr 45, poz. 334).

Obowiązywanie powyżej wymienionych aktów prawnych wraz z przepisami Kodeksu postępowania cywilnego, zostało rozciągnięte na tereny Śląska Cieszyńskiego po ich przyłączeniu do RP na mocy art. 1 pkt 32 dekretu Prezydenta RP z dnia 11 października 1938 o rozciągnięciu mocy obowiązującej niektórych aktów prawnych na odzyskane Ziemie Śląska Cieszyńskiego¹⁵².

Ponadto uregulowania dotyczące komorników i postępowania egzekucyjnego znajdowały się w aktach prawnych, których założeniem nie było wprowadzenie normowania sytuacji prawnej komornika, jednakże zawierały regulacje mające zastosowanie do komornika lub które miał on obowiązek stosować przy wykonywaniu swoich funkcji¹⁵³.

¹⁵² Dz. U. Nr 78, poz. 534.

¹⁵³ Należy tu zaliczyć:

- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 kwietnia 1919 r. o sposobie użycia wojska dla zabezpieczenia porządku publicznego;
- Ustawę z dnia 17 lutego 1922 r. o państwowej służbie cywilnej;
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 czerwca 1922 r. o sądowej służbie kancelaryjnej w górnośląskiej części Województwa Śląskiego;
- Ustawę z dnia 10 września 1923 r. o uposażeniu funkcjonariuszy państwowych i wojska;
- Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 15 listopada 1924 r. o dniach świątecznych (oraz uzupełniająca je ustawa z dnia 18 marca 1925 r. w przedmiocie zmiany rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 15 listopada 1924 r. o dniach świątecznych);
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 sierpnia 1926 r. o służbie przygotowawczej i egzaminie kandydatów na stanowiska III kategorii w zarządzie centralnym Ministerstwa Sprawiedliwości, jako też w sądach i urzędach wymiaru sprawiedliwości;
- Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 6 marca 1928 r. o Policji Państwowej, Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 6 lutego 1928 r. o ustroju sądów powszechnych, którego art. 263 § 1 przewidywał powołanie komorników jako organu egzekucyjnego urzędującego przy sądach grodzkich na terenie całej RP;
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 lipca 1931 r. o oznakach urzędów i organów pomocniczych i wykonawczych w dziale Ministerstwa Sprawiedliwości;
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 lutego 1929 r. o wynagrodzeniu sekretarzy sądowych i urzędników kancelaryjnych jako komorników w okręgach sądów apelacyjnych w Krakowie i we Lwowie oraz sądu okręgowego w Cieszynie za wykonywanie czynności egzekucyjnych;
- Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 27 października 1932 r. o dochodzeniu roszczeń i egzekucji należności pieniężnych, opartych na tytułach prywatno-prawnych, przypadających od związków komunalnych;

Podsumowując, zacytujmy R. Łyszczka: „Jednolite uregulowanie kwestii pozycji komornika w prawodawstwie II RP spowodowało, że będąc urzędnikiem państwowym działającym przy sądzie grodzkim, wymienionym w uregulowaniach prawa o ustroju sądów powszechnych, podlegał on przepisom ustawy o państwowej służbie cywilnej, a także innym szczegółowym normom dotyczącym wyłącznie komornikom”¹⁵⁴. Nadzór nad komornikiem należał do kierownika sądu grodzkiego, którym był zawsze prezes tego sądu¹⁵⁵, przy którym komornik urzędował, chociażby jego rewir sięgał poza okręg właściwy miejscowo. Prezes był jego bezpośrednią władzą służbową i posiadał uprawnienie, a zarazem obowiązek nadzoru dyscyplinarno-administracyjnego. Zarządzenia sądu wydawane w ramach kompetencji nadzorczych były wiążące dla komornika bez względu na to, czy chodziło o czynności o charakterze rozstrzygającym, czy wykonawczym na zlecenie sądu. Zakres i charakter nadzoru był znacznie szerszy niż w stosunku do innych urzędników państwowych, gdyż większa była waga i znaczenie funkcji sprawowanej przez komornika funkcji. Nadzorowi podlegały: kasowość, biurowość i dochodowość stanowiska¹⁵⁶.

Kształtowanie się statusu prawnego komornika od zawsze rodziło wiele dylematów, zwłaszcza, że między niezadowolonymi stronami postępowania egzekucyjnego, w samym centrum stał komornik. Zawód, który powinien być gwarantem praw obywatelskich, poddawany był negatywnej ocenie społecznej. Najczęściej domagano się ujednoczenia przepisów prawa, usprawnienia trybu egzekucyjnego i obniżenia opłat komorników.

W ocenie historyczno-porównawczej dzisiejszy urząd komornika przedstawia się o wiele lepiej niż w II RP, pewne dylematy pozostały jednak niezmiennie. Ze względu na specyficzny charakter postępowania egzekucyjnego, dotyczącego niezwykle ważnej sfery ekonomicznej, i to zarówno dłużników, jak i wierzycieli, czynności dokonywane w tym

–§ 23–38 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 grudnia 1932 r. – regulamin wewnętrznego urzędowania Sądów;

–Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 24 października 1934 r. o konwersji i uporządkowaniu długów rolniczych;

–Ustawę z dnia 29 marca 1933 r. o ulgach w zakresie oprocentowania i terminów spłaty wierzytelności hipotecznych.

¹⁵⁴ R. Łyszczek, *Instytucja...*, dz. cyt., s. 164.

¹⁵⁵ Art. 65 p.u.s.p w zw. z art. 44 rozporządzenia z 1932 r.

¹⁵⁶ R. Łyszczek, *Instytucja...*, dz. cyt., s. 166.

postępowaniu miały wówczas i mają teraz wpływ na negatywną ocenę społeczną.

1.6. ZMIANY W OKRESIE PRL

W pierwszych latach powojennych komorników obowiązywały przepisy z lat dwudziestych i trzydziestych¹⁵⁷, a sama egzekucja sądowa znajdowała się poza zainteresowaniem zarówno środowisk naukowych, jak i ówczesnych ośrodków decyzyjnych. Na przełomie lat czterdziestych i pięćdziesiątych zostały wydane jedynie przepisy określające taksę za czynności komorników¹⁵⁸. Stan taki trwał aż do lat sześćdziesiątych¹⁵⁹, kiedy weszło w życie rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 grudnia 1960 r. o komornikach¹⁶⁰.

Komornik sądowy był pracownikiem państwowym¹⁶¹ mianowanym przez prezesa sądu wojewódzkiego. Zatrudniał personel pomocniczy, za którego czynności (kancelaryjne) był osobiście odpowiedzialny. Nadzór nad komornikiem sprawował prezes sądu rejonowego. Jako organ egzekucji sądowej komornik wykonywał czynności egzekucyjne oraz inne czynności określone w ustawach¹⁶². Był uznawany za funkcjonariusza państwowego powołanego do wykonywania tytułów wykonawczych i innych czynności w imieniu państwa, wyposażonego przez państwo w środki przymusu. Nie pozostawał w żadnym cywilnoprawnym stosunku ze stronami postępowania egzekucyjnego¹⁶³. Kancelarię utrzymywał z ryczałtu pobieranego zgodnie

¹⁵⁷ Zob.: *Przepisy dla komorników. Rozporządzenie o komornikach. Instrukcja. Taksa. Przepisy związkowe. Okólniki i zarządzenia. Według stanu na dzień 15X1948 r.*, Warszawa 1948; *Kodeks postępowania cywilnego: tekst kodeksu i przepisów wprowadzających z orzecznictwem Sądu Najwyższego oraz przepisy uzupełniające i związkowe*, t. 1, Tekst i orzecznictwo, oprac. J.J. Litauer, W. Świącicki, Poznań 1947; *Kodeks postępowania cywilnego: tekst kodeksu i przepisów wprowadzających z orzecznictwem Sądu Najwyższego oraz przepisy uzupełniające i związkowe*, t. 2, Przepisy uzupełniające i związkowe, skorowidz, oprac. J.J. Litauer, W. Świącicki, Poznań 1947.

¹⁵⁸ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 10 lutego 1947 r. o taksie za czynności komorników, Dz. U. Nr 28, poz. 114, rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 6 października 1948 r. o taksie za czynności komorników, Dz. U. Nr 48, poz. 365 z późn. zm., rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 maja 1958 r. o taksie za czynności komorników, Dz. U. Nr 40, poz. 186.

¹⁵⁹ T.J. Andrzejewski, B.K. Dmuch, *Działalność...*, dz. cyt., s. 89.

¹⁶⁰ Dz. U. z 1961 r. Nr 13, poz. 66 z późn. zm.

¹⁶¹ Zob.: § 5 rozp. z 1960 r.

¹⁶² K. Kamińska-Krawczyk, *Koszty postępowania egzekucyjnego prowadzonego przez komornika sądowego*, Warszawa 2016, s. 31.

¹⁶³ R. Kuźnicki, *Status prawny komornika w ustawie o komornikach sądowych i egzekucji*, PES, nr XXXII/1998, s. 46.

z przepisami o taksie za czynności komorników, a sam otrzymywał wynagrodzenie ze Skarbu Państwa. Był uprawniony również do świadczeń dodatkowych przewidzianych w ustawie o pracownikach urzędów państwowych¹⁶⁴. Kolejne rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 4 września 1971 r.¹⁶⁵, zmieniające rozporządzenie o komornikach z 1960 r., oddzieliło sprawę wynagrodzenia komorników od kosztów utrzymania biura. Odtąd wartość prowizji uznano za składnik wynagrodzenia zależnego od indywidualnego wysiłku pracownika, co stanowiło jego wartość motywacyjną¹⁶⁶.

Z. Radwański podkreśla, iż „Idea kodyfikacji prawa cywilnego rozwinęła się w XVIII w. pod wpływem racjonalnej myśli Oświecenia połączonej z doktryną prawa natury. Z tych inspiracji filozoficznych i przy wykorzystaniu przede wszystkim norm prawa rzymskiego powstała nowoczesna kodyfikacja prawa cywilnego, jaką był francuski Kodeks Napoleona z 1804 r.”¹⁶⁷. Na jego rozwiązaniach¹⁶⁸ wzorowała się niemal cała Europa, w tym również Polska.

Pierwszy projekt polskiego Kodeksu cywilnego opublikowano w 1954 r. i poddano go dyskusji naukowej, w toku której został on krytycznie oceniony i w konsekwencji odrzucony. W 1956 r. ponownie powołano Komisję Kodyfikacyjną, której jednym z celów było przygotowanie projektu Kodeksu cywilnego (osobą za to przede wszystkim odpowiedzialną był Jan Wasilkowski). Komisja opublikowała pierwszą wersję projektu w 1960 r. Kolejny, poprawiony projekt był gotowy w 1961 r.¹⁶⁹. Od tej pory zdecydowano się na istotną i wywierającą konsekwencje do dziś decyzję o wyłączeniu

¹⁶⁴ Tamże, s. 46–47.

¹⁶⁵ Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 4 września 1971 r. o taksie za czynności komorników, Dz. U. Nr 26, poz. 238.

¹⁶⁶ Por.: TK w orzeczeniu z dnia 26 października 1993 r., U 15/92.

¹⁶⁷ Z. Radwański, *Kodyfikacja prawa cywilnego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny I Socjologiczny”, rok LXXI, 2/2009, s.131-133, [online], https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/4882/1/07_Zbigniew_Radwanski_Kodyfikacja%20prawa%20cywilnego_131-142.pdf, [dostęp: 18.12.2019].

¹⁶⁸ O nowościach we francuskiej procedurze cywilnej zob.: A. Stawarska-Rippel, *Elementy publiczne w procesie cywilnym. Ewolucja a rewolucja*, „Studia Iuridica Lublinensia”, nr 19/2013, [online], <https://journals.umcs.pl/sil/article/view/1050/834>, [dostęp 3.12.2019].

A. Engelmann, *A History of Continental Civil Procedure. The Continental Legal History Series*, VII, transl. and ed. R. W. Millar, Boston 1927, s. 750.

¹⁶⁹ Więcej na temat próby stworzenia k.c. zob.: Z. Radwański, *Kodyfikacja prawa cywilnego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny I Socjologiczny”, rok LXXI, nr 2/2009, s.131-133, [online], https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/4882/1/07_Zbigniew_Radwanski_Kodyfikacja%20prawa%20cywilnego_131-142.pdf, [dostęp: 18.12.2019].

z zakresu Kodeksu cywilnego prawa rodzinnego, co prowadziło do dalszych niezależnych prac nad Kodeksem cywilnym oraz Kodeksem rodzinnym. W 1962 r. złożono kolejny projekt, który po pewnych zmianach w toku prac sejmowych został uchwalony 23 kwietnia 1964 r. jako obowiązujący do dziś Kodeks cywilny. Mimo że został napisany w sposób nawiązujący do tradycji wielkich kodyfikacji cywilnych, to jednak znajdowały się w nim odniesienia do prawa sowieckiego¹⁷⁰.

Odpowiadał on postulatowi nowoczesnego prawa cywilnego w państwach o ustroju demokratycznym i liberalnym. Jego uchwalenie poprzedzone było gruntownym przygotowaniem kodyfikacji polskiego prawa prywatnego. Ustawodawca widział potrzebę całościowej regulacji prawa materialnego, a także skorelowanej z nim zmiany prawa formalnego. To pierwsza i jedyna kodyfikacja polskiego prawa cywilnego. Uchwalono wówczas Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz Kodeks postępowania cywilnego¹⁷¹, które weszły w życie 1.1.1965 r.¹⁷².

Uregulowanie sądowego postępowania egzekucyjnego znalazło odzwierciedlenie w przepisach k.p.c., który był nowelizowany kilkadziesiąt razy, w tym kilkanaście razy nowelizacje te dotyczyły części drugiej kodeksu, poświęconej egzekucji.

Co do sposobu postępowania komorników sądowych w postępowaniu egzekucyjnym, istotne uregulowania wprowadziło rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 marca 1968 roku w sprawie czynności komorników¹⁷³. Należy podkreślić, że przepisy te sprawdziły się w długim

¹⁷⁰ Por.: A. Stawarska-Rippel, *O pierwszym radzieckim kodeksie procedury cywilnej. Postępowanie cywilne od dekretów o sądzie do początków rekodyfikacji radzieckiego prawa*, [w:] *O prawie i jego dziejach księgi dwie. Studia ofiarowane Profesorowi Adamowi Lityńskiemu w czterdziestopięciolecie pracy naukowej i siedemdziesięciolecie urodzin*, J. Ciągwa, M. Mikołajczyk, P. Fiedorczyk, i in. (red.), Białystok-Katowice 2010, T. II, s.335-366.

¹⁷¹ Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.

¹⁷² Regulacje typowe dla ówczesnego ustroju polityczno-ekonomicznego w większości przypadków stanowiły samodzielną całość, rodzaj „nakładki” na pozostałe kodeksowe normy, co umożliwiło relatywnie łatwe ich usunięcie po 1989 r. oraz prawidłowe działanie kodeksu w całkiem odmiennej rzeczywistości. Trudniejsze okazało się przewyciężenie problemów z zakresem regulacji kodeksu, poza kodeksem, głównie ze względów politycznych i ideologicznych, uregulowano m.in. prawo rodzinne, prawo o księgach wieczystych i hipotecę oraz prawo handlowe. z tych części prawa cywilnego współcześnie jedynie prawo handlowe, zgodnie z zasadą jedności prawa cywilnego, udało się silnie zintegrować z prawem cywilnym, a odrębnie obowiązuje nie kodeks handlowy, lecz kodeks spółek handlowych.

¹⁷³ Dz. U. Nr 10, poz. 52 z późn. zm.

okresie obowiązywania, a wiele przyjętych w nim rozwiązań można było z pewnymi modyfikacjami wykorzystać w kolejnych projektach.

Przepisy ogólne wyznaczają podmiotowe i przedmiotowe ramy regulacji. Zakres spraw objęty rozporządzeniem obejmuje w szczególności sposób wykonywania przez komorników czynności w postępowaniu egzekucyjnym i innych sprawach, warunki składania zajętych przedmiotów do depozytu sądowego lub na przechowanie określonym instytucjom, zasady i tryb przeprowadzenia publicznej licytacji oraz podstawy do wyłączenia z przetargu oraz sposób przeprowadzenia i oszacowania nieruchomości.

Status i pozycja komornika sądowego zmieniały się równoległe ze zmianami ustawodawstwa dotyczącego sądowego postępowania egzekucyjnego. Zawód ten obok sędziów, prokuratorów, żołnierzy sił zbrojnych, pracowników organów władzy, gospodarki państwowej, administracji, a także osób działających na zlecenie tych organów, stał się funkcjonariuszem państwowym. Komornika na dane stanowisko mianował prezes sądu wojewódzkiego. Mianowanie mogło być prowizoryczne lub stałe. Rozwiązanie stosunku pracy z komornikiem następowało w trybie przewidzianym przepisami kodeksu pracy. Komornik podlegał z jednej strony nadzorowi sądu, z drugiej zaś strony jako pracownik państwowy¹⁷⁴ podlegał służbowo prezesowi sądu rejonowego, przy którym sprawował swój urząd¹⁷⁵.

W okresie PRL status komornika jako sądowego organu egzekucyjnego powodował m.in., że pracownicy kancelarii traktowani byli jako pracownicy państwowego organu egzekucyjnego, a nie komornika jako osoby fizycznej.

1.7. ZMIANY SYSTEMOWE W POLSKIM PRAWIE EGZEKUCYJNYM PO PRZEMIANACH POLITYCZNO-USTROJOWYCH

Jak wspomniano wcześniej, problematyka statusu komornika sądowego od kilkudziesięciu już lat wywołuje liczne dyskusje wśród przedstawicieli teorii i praktyki prawa oraz postępowania egzekucyjnego¹⁷⁶, w publicystyce i opinii

¹⁷⁴ Zob.: E. Wengerek, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1970, s. 79 i n., Warszawa 1978, s. 87 i n.; S. Pomykański, T. Szóstakowski, *Przepisy dla komorników. Komentarz*, Warszawa 1974, s. 11 i n.

¹⁷⁵ T.J. Andrzejewski, B.K. Dmucha, *Działalność...*, dz. cyt., s. 89.

¹⁷⁶ Por. np.: niepublikowane raporty Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości: D. Olczak-Dąbrowska, *Docelowy model egzekucji sądowej w Polsce. Podsumowanie wyników badań*, Warszawa 2014; A. Antkiewicz, K. Kazimierczak, Z. Woźniak, *Przyczyny niskiej skuteczności egzekucji*

publicznej¹⁷⁷. Na przełomie lat 80. i 90. istotnym zagadnieniem legislacyjnym stała się kwestia skuteczności egzekucji komorniczej¹⁷⁸.

Prace nad zmianami Kodeksu cywilnego dokonywane są od 1996 r. przy udziale Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego¹⁷⁹, powołanej uchwałą Rady Ministrów w 1996 roku¹⁸⁰. Przewodniczącym komisji w latach 1997-2010 był Zbigniew Radwański.

Systemowe zmiany w egzekucji sądowej zostały dokonane ustawą z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji¹⁸¹, która została znowelizowana po czterech latach ustawą z dnia 18 września 2001 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz o zmianie niektórych innych ustaw¹⁸². Wymienione ustawy były wynikiem wieloletnich prac prowadzonych w związku z reformą postępowania cywilnego (w tym i egzekucyjnego), zapoczątkowaną w 1986 r. powołaniem Komisji do spraw reformy prawa cywilnego. Komisja opracowywała projekty ustaw zmieniających kodeks cywilny i kodeks postępowania cywilnego w celu

sądowej w Polsce, Warszawa 2014; D. Olczak-Dąbrowska, *Skarga na czynności komornika - efektywny instrument nadzoru judykacyjnego czy narzędzie blokowania egzekucji przez dłużników?*, Warszawa 2014; D. Olczak-Dąbrowska, *Efektywność i sprawność egzekucji świadczeń pieniężnych. Opracowanie wyników badania ankietowego*, Warszawa 2014; A. Okońska, P. Ostaszewski, *Oplaty i koszty w systemie egzekucji komorniczej – obraz statystyczny*, Warszawa 2014; L. Kujawski, *Modelowanie zatrudnienia, przychodów i kosztów utrzymania kancelarii komorniczych*, „Currenda”, nr 9/2008, L. Kujawski, *Optymalna wielkość stanowiska komorniczego w świetle badań statystycznych*, „Currenda”, nr 10/2008; L. Kujawski, *Skuteczność i szybkość egzekwowania długów – wyobrażenia i fakty*, „Currenda”, nr 13/2008.

¹⁷⁷ Zob. np.: M. Domagalski, *Komornik zarabia więcej niż sędzia Sądu Najwyższego*, „Rzeczpospolita” 31.07.2014 r., [online], <http://prawo.rp.pl/arttykul/757745,1129707-Komornik-zarabia-wiecej-niz-sedzia-SaduNajwyzszego.html>, [dostęp: 25.05.2019]; M. Wąsowski, *Życ jak komornik. Zarabiają 46 tysięcy złotych miesięcznie -jak to się dzieje?*, [online], <http://natemat.pl/111919,zyc-jak-komornik-zarabiaja-46-tysiecy-zlotych-miesiecznie-jak-tosie-dzieje>, [dostęp: 30.12.2019].

¹⁷⁸ Zob.: A. Huziuk, M. Szymański, *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji w praktyce*, Sopot 1999, s. 3 i n.

¹⁷⁹ Uchwała Rady Ministrów nr 109/96 z 17 września 1996 r.

¹⁸⁰ Przewodniczącym komisji w latach 1997-2010 był prof. dr hab. Zbigniew Radwański, w latach 2011-2015 prof. dr hab. Tadeusz Ereciński. Komisje kodyfikacyjne, działające przy ministerstwie sprawiedliwości, powoływane na cztery lata i zajmujące się tworzeniem projektów ustaw prawnych, przestały istnieć w roku 2015. W uzasadnieniu minister sprawiedliwości Zbigniew Ziobro podał chęć utworzenia Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczpospolitej, która przejmie także funkcję Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego.

¹⁸¹ Dz. U. Nr 133, poz. 882.

¹⁸² Dz. U. Nr 130, poz. 1452.

dostosowania ich do bieżących oraz przyszłych potrzeb społecznych i gospodarczych kraju¹⁸³.

Ostateczny kształt regulacji, której efektem było uchwalenie ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji, był rezultatem prac Komisji Kodyfikacji Prawa Cywilnego (tzw. projekt Feliksa Zedlera¹⁸⁴), rządowym i Sejmowej Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka¹⁸⁵. Ustawa wprowadziła nowy status komorników sądowych, nowe reguły finansowania egzekucji oraz samorząd zawodowy. Komornik stał się funkcjonariuszem publicznym działającym przy sądzie rejonowym, pracownikiem tego sądu i organem egzekucyjnym. Ponadto został pracodawcą dla osób zatrudnionych w jego kancelarii. Z perspektywy kilku lat resort sprawiedliwości oceniał, iż „obowiązująca obecnie ustawa [z 1997 roku – B.S.] powstała w okresie szczególnie silnej krytyki społecznej przewlekłości i niskiej skuteczności egzekucji sądowej w sprawach cywilnych, wysokich kosztów egzekucyjnych oraz nadmiernego skomplikowania i sformalizowania sądowego postępowania egzekucyjnego”¹⁸⁶. Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji (zwana dalej: uoksie), była przedmiotem analizy na pierwszym sympozjum naukowym Ośrodka Badawczego przy Krajowej Radzie Komorniczej, które odbyło się w październiku 1999 r. w Mikołajkach z udziałem profesorów postępowania cywilnego i sędziów. Uczestnicy sympozjum przyjęli uchwałę oceniającą pozytywnie ustawę i wskazującą na ewentualne kierunki jej nowelizacji¹⁸⁷.

Dyskusje nad zmianami były burzliwe. Prace prowadziły równolegle Ministerstwo Sprawiedliwości i zespół ekspertów środowiska komorniczego

¹⁸³ Zob.: Z. Radwański, *Trzy lata działalności Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego*, „Państwo i Prawo”, nr 4/2000, s. 3; Z. Radwański, *Założenia dalszych prac kodyfikacyjnych na obszarze prawa cywilnego*, „Państwo i Prawo”, nr 3/2004, s. 5; Z. Radwański (red.) *Zielona Księga Optymalna wizja Kodeksu Cywilnego w Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2006, s. 9; M. Wróbel, *Główne założenia projektu Kodeksu cywilnego*, „Monitor prawniczy”, nr 13/2007, s. 738; Z. Radwański, *Główne założenia projektu Kodeksu cywilnego*, [w:] *Główne założenia projektu Kodeksu cywilnego*. Konferencja - 29 marca 2007 r. - Pałac Staszica, M. Wróbel (oprac.), „Monitor Prawniczy”, nr 14/2007, s. 2; A. Redzik, P. Zdanikowski, *W sprawie przyszłości Kodeksu cywilnego*, „Palestra”, nr 7-8/2007, s. 93.

¹⁸⁴ Zob.: F. Zedler, *Ramowy plan prac nad reformą postępowania zabezpieczającego i egzekucyjnego oraz przepisów regulujących status prawny komorników - z dnia 5 kwietnia 1996 r.* (z materiałów Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego).

¹⁸⁵ J. Andrzejewski, B.K. Dmucha, *Działalność...*, dz. cyt., s. 88; J. Suchecki, *Nowy status komorników sądowych*, „Przegląd Sądowy”, nr 2/1998.

¹⁸⁶ z uzasadnienia projektu zmian w ustawie o komornikach sądowych i egzekucji, przedrukowany, [w:] „Nowa Currenda”, nr 14/25/123/2000, s. 39 i nast.

¹⁸⁷ *Notatka w sprawie działalności samorządu komorniczego*, „Nowa Currenda”, nr 2/13/21/2000, s. 9.

pod przewodnictwem profesora Kazimierza Lubińskiego (Zespół Ekspertów Ośrodka Badawczego Komorników Sądowych przy Krajowej Radzie Komorniczej)¹⁸⁸. Kolejne etapy procesu legislacyjnego były obszernie komentowane na łamach „Nowej Currendy”. Uchwalenie nowelizacji w 2001 roku spotkało się zarówno ze słowami uznania, jak i z krytyką¹⁸⁹. Zgodnie z uzasadnieniem projektu rządowego, celem zmian miało być¹⁹⁰:

- odejście od statusu pracowniczego komornika,
- przeniesienie nadzoru na poziom prezesa sądu okręgowego,
- umocnienie regulacji w przedmiocie zmniejszenia obciążenia stron kosztami postępowań egzekucyjnych,
- doprecyzowanie zadań samorządu,
- szczegółowe uregulowanie trybu postępowania dyscyplinarnego.

Ostatecznie, po wypracowaniu kompromisu, nowelizacja z 2001 roku ukształtowała systemowo status prawny komornika sądowego. Po zmianach komornik stał się wyodrębnionym organizacyjnie i samodzielnie finansowo organem egzekucyjnym. Spośród najbardziej istotnych zmian na szczególną uwagę zasługują:

- poszerzenie zadań i kompetencji komornika,
- podniesienie rangi zawodu komornika (zawód prawniczy),
- poszerzenie niezależności i samodzielności komornika (komornik przestał być pracownikiem sądu),
- ograniczenie ingerencji nadzoru administracyjnego nad egzekucją,
- wykonywanie czynności egzekucyjnych na własny rachunek,
- regulacja oraz obniżenie kosztów egzekucyjnych, które skutkowały zmniejszeniem obciążenia wierzycieli i zainteresowaniem komornika skutecznością egzekucji,
- dostęp do niezbędnych informacji od urzędów skarbowych, organów administracji publicznej, banków, spółdzielczych kas oszczędnościowo-

¹⁸⁸ Zob.: K. Lubiński, *Projektowane zmiany w ustawie o komornikach sądowych i egzekucji oraz kodeksie postępowania cywilnego*, „Nowa Currenda”, nr 13/24/132/2000; *Opinia Zespołu Ekspertów Ośrodka Badawczego Komorników Sądowych przy Krajowej Radzie Komorniczej*, „Nowa Currenda”, nr 14/41/149/2001, s. 103 i nast.

¹⁸⁹ Zob.: Z. Knypl, *Niestarannie napisana, merytorycznie zła*, „Nowa Currenda”, nr 16/43/151/2001.

¹⁹⁰ *Uzasadnienie resortowego projektu zmian w ukse*, „Nowa Currenda”, nr 3/30/138/2001, s. 8-69.

kredytowych i innych instytucji, posiadających informacje na temat dłużników i posiadanego przez nich majątku.

Zawód komornika przeszedł ewolucję, od stanu, gdy komornik był urzędnikiem sądowym, od którego nie wymagano nawet wyższego wykształcenia (do wejścia w życie uoksie.), do zawodu *stricte* prawniczego, łączącego cechy „wolnego zawodu” i służby państwowej w zakresie przymusowego wykonywania orzeczeń.

Jednak od tego czasu instytucja komornika sądowego przeszła bardzo poważną przemianę, głównie w obszarze uregulowań prawnych. W roku 2015 Sejm uchwalił zmiany w ustawie o komornikach sądowych i egzekucji, które dotyczyły głównie wprowadzenia ograniczeń w zakresie przyjmowania nowych spraw przez komorników, i których celem było zwiększenie skuteczności postępowań egzekucyjnych. Wcześniej wierzyciel miał prawo wyboru dowolnego komornika, który miał przeprowadzić egzekucję, nawet jeśli prowadzona była poza jego rewirem, z wyjątkiem m.in. spraw o egzekucję z nieruchomości. Wybrany komornik nie mógł odmówić wszczęcia egzekucji, wykonania postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia lub podjęcia innych czynności wchodzących w zakres jego ustawowych zadań, jeżeli byłyby prowadzone w obszarze właściwości sądu apelacyjnego obejmującego jego rewir. Wyjątek stanowił przepis nakazujący odmowę wszczęcia egzekucji, wykonania postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia lub podjęcia innych czynności wchodzących w zakres ustawowych zadań komornika, jeżeli w zakresie prowadzonych przez niego egzekucji zaległość przekraczała sześć miesięcy (art. 8 ust. 8 uoksie z dnia 14 czerwca 2018 r.)¹⁹¹.

Przygotowane w Ministerstwie Sprawiedliwości przepisy z dnia 22 marca 2018 r. złożyły się na nową ustawę o komornikach sądowych, która zastąpiła obowiązujące regulacje sprzed 20 lat, a które były już ponad czterdzieści razy nowelizowane¹⁹², przez co naruszona została ich

¹⁹¹ Dz. U. z 2018 r. poz. 1309.

¹⁹² Nowelizacje:

Dz.U. 2017 2017- obowiązujący
poz. 1910 10-28

Dz.U. 2017 2017- obowiązujący
poz. 1452 08-12

Ustawa z dnia 29 września 2017 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji

Ustawa z dnia 12 lipca 2017 r. o zmianie ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw

Dz.U. 2017 poz. 1343	2017- 07-07	obowiązujący	Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 czerwca 2017 r. sygn. akt P 63/14
Dz.U. 2017 poz. 85	2017- 01-18	obowiązujący	Ustawa z dnia 15 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw
Dz.U. 2016 poz. 2261	2017- 01-01	obowiązujący	Ustawa z dnia 15 grudnia 2016 r. o Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej
Dz.U. 2015 poz. 1890	2016- 01-01	uchylony	Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o związkach metropolitalnych
Dz.U. 2015 poz. 1830	2016- 01-01	obowiązujący	Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o zmianie ustawy o terminach zapłaty w transakcjach handlowych, ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw
Dz.U. 2015 poz. 1670	2015- 10-22	obowiązujący	Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 października 2015 r. sygn. akt P 3/14
Dz.U. 2015 poz. 1561	2016- 01-09	akt objęty tekstem jednolitym	Ustawa z dnia 10 września 2015 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji
Dz.U. 2015 poz. 1311	2016- 09-08	obowiązujący	Ustawa z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny, ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw
Dz.U. 2015 poz. 1224	2016- 01-01	obowiązujący	Ustawa z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw
Dz.U. 2015 poz. 1045	2016- 01-01	obowiązujący	Ustawa z dnia 25 czerwca 2015 r. o zmianie ustawy o samorządzie gminnym oraz niektórych innych ustaw
Dz.U. 2015 poz. 624	2015- 11-08	akt objęty tekstem jednolitym	Ustawa z dnia 9 kwietnia 2015 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji
Dz.U. 2015 poz. 218	2016- 07-01	obowiązujący	Ustawa z dnia 15 stycznia 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw
Dz.U. 2014 poz. 1710	2015- 03-04	akt objęty tekstem jednolitym	Ustawa z dnia 10 października 2014 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji
Dz.U. 2014 poz. 993	2014- 08-12	obowiązujący	Ustawa z dnia 26 czerwca 2014 r. o zmianie ustawy - Prawo o adwokaturze oraz niektórych innych ustaw
Dz.U. 2013 poz. 1513	2013- 12-26	akt objęty tekstem jednolitym	Ustawa z dnia 8 listopada 2013 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji
Dz.U. 2013 poz. 829	2013- 08-23	obowiązujący	Ustawa z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów
Dz.U. 2013 poz. 350	2013- 03-14	obowiązujący	Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 lutego 2013 r. sygn. akt SK 12/11
Dz.U. 2012 poz. 1544	2013- 01-01	obowiązujący	Ustawa z dnia 23 listopada 2012 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z podwyższeniem wieku emerytalnego
Dz.U. 2012 poz. 759	2012- 07-04	obowiązujący	Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 czerwca 2012 r. sygn. akt P 13/11
Dz.U. 2011 nr 106 poz. 622	2011- 07-01	obowiązujący	Ustawa z dnia 25 marca 2011 r. o ograniczaniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców
Dz.U. 2010 nr 182 poz. 1228	2011- 01-02	akt posiada tekst jednolity	Ustawa z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych

Dz.U. nr 155 1038	2010 poz. 09-09	2010- 09-09	akt objęty tekstem jednolitym	Ustawa z dnia 22 lipca 2010 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji
Dz.U. nr 40 228	2010 poz. 06-17	2010- 06-17	akt objęty tekstem jednolitym	Ustawa z dnia 12 lutego 2010 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji
Dz.U. nr 223 1777	2009 poz. 01-01	2010- 01-01	obowiązujący	Ustawa z dnia 2 grudnia 2009 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z realizacją zadań przez Policję
Dz.U. nr 105 879	2009 poz. 07-02	2009- 07-02	obowiązujący	Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 czerwca 2009 r. sygn. akt SK 5/09
Dz.U. nr 81 687	2009 poz. 06-02	2009- 06-02	obowiązujący	Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 maja 2009 r. sygn. akt K 21/08
Dz.U. nr 26 156	2009 poz. 10-01	2009- 10-01	obowiązujący	Ustawa z dnia 9 stycznia 2009 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw
Dz.U. nr 112 769	2007 poz. 12-28	2007- 12-28	obowiązujący	Ustawa z dnia 24 maja 2007 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz niektórych innych ustaw
Dz.U. nr 85 571	2007 poz. 05-15	2007- 05-15	obowiązujący	Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 maja 2007 r. sygn. akt K 2/07
Dz.U. nr 44 288	2007 poz. 03-13	2007- 03-13	obowiązujący	Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 27 lutego 2007 r. sygn. akt P 22/06
Dz.U. nr 25 162	2007 poz. 03-15	2007- 03-15	obowiązujący	Ustawa z dnia 14 lutego 2007 r. o zmianie ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów i ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
Dz.U. nr 135 949	2006 poz. 10-28	2006- 10-28	akt objęty tekstem jednolitym	Ustawa z dnia 24 maja 2006 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji
Dz.U. nr 84 585	2006 poz. 05-18	2006- 05-18	obowiązujący	Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 maja 2006 r. sygn. akt P 18/05
Dz.U. nr 183 1538	2005 poz. 10-24	2005- 10-24	akt posiada tekst jednolity	Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi
Dz.U. nr 94 796	2005 poz. 05-30	2005- 05-30	obowiązujący	Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 maja 2005 r. sygn. akt P 6/04
Dz.U. nr 236 2356	2004 poz. 11-13	2004- 11-13	obowiązujący	Ustawa z dnia 24 września 2004 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego
Dz.U. nr 202 2067	2004 poz. 10-01	2004- 10-01	obowiązujący	Ustawa z dnia 30 lipca 2004 r. o zmianie ustawy - Prawo o adwokaturze, ustawy o radcach prawnych, ustawy - Prawo o notariacie oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji
Dz.U. nr 173 1808	2004 poz. 08-21	2004- 08-21	obowiązujący	Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. Przepisy wprowadzające ustawę o swobodzie działalności gospodarczej

wewnętrzna spójność. Istotą zmian ujętych w ustawie były: uprawnienia nadzorcze i kontrolne Ministra Sprawiedliwości nad komornikami, zmiany w zakresie statusu prawnego oraz praw i obowiązków komornika sądowego, uregulowanie kwestii nadzoru administracyjnego – prezesów sądów, rozszerzenie oraz doprecyzowanie zasad i sposobu sprawowania nadzoru zwierzchniego przez Ministra Sprawiedliwości, zmiany w obrębie postępowania dyscyplinarnego, określenie struktury i zasad działalności samorządu komorniczego, a także zmiany w Kodeksie postępowania cywilnego.

Komisja powołana przy Ministerstwie Sprawiedliwości stworzyła ustawy: o komornikach oraz o opłatach komorniczych. Dotychczas wszystkie przepisy były w jednej ustawie. Przyjęte zmiany¹⁹³ są następujące:

Dz.U. nr 124/1152	2003 poz. 01-01	2004-01-01	akt posiada tekst jednolity	Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych
Dz.U. nr 41/361	2003 poz. 03-10	2003-03-10	obowiązujący	Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 lutego 2003 r. sygn. akt K 28/02
Dz.U. nr 130/1452	2001 poz. 01-01	2002-01-01	obowiązujący	Ustawa z dnia 18 września 2001 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz o zmianie niektórych innych ustaw.
Dz.U. nr 98/1070	2001 poz. 10-01	2001-10-01	akt posiada tekst jednolity	Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych.
Dz.U. nr 98/1069	2001 poz. 09-27	2001-09-27	obowiązujący	Ustawa z dnia 19 lipca 2001 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji.
Dz.U. nr 48/554	2000 poz. 07-01	2000-07-01	obowiązujący	Ustawa z dnia 24 maja 2000 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji.
Dz.U. nr 110/1255	1999 poz. 01-01	2000-01-01	akt posiada tekst jednolity	Ustawa z dnia 23 grudnia 1999 r. o kształtowaniu wynagrodzeń w państwowej sferze budżetowej oraz o zmianie niektórych ustaw.

¹⁹³ Zmiany ustawy przed jej wejściem w życie:

- 1) art. 269, 297 i 306 – art. 9 ustawy z 20 lipca 2018 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych i niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1443);
- 2) art. 79 ust. 1 pkt 3 – art. 167 ustawy z 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. poz. 1669).

Akty wykonawcze (art. 300):

Dotychczasowe przepisy wykonawcze wydane na podstawie art. 17a ust. 3, art. 17b ust. 2, art. 17c ust. 2, art. 24 ust. 2, art. 29b ust. 13, art. 29l ust. 3, art. 31i, art. 37b ust. 4, art. 66 ust. 3 i art. 69 u.k.s.e., zachowują moc do dnia wejścia w życie przepisów wykonawczych wydanych na podstawie art. 29 ust. 4, art. 37 ust. 4, art. 76 ust. 2, art. 87, art. 95 ust. 5, art. 103, art. 106

1. Opłata komornicza stała się daniną publiczną i należy się Skarbowi Państwa (wcześniej była dochodem kancelarii komorniczej).
2. Od prowizji nalicza się podatek VAT.
3. Zmniejszyła się wysokość zaliczek na egzekucję i wszelkich opłat. Jeśli zaliczka od wierzyciela nie wystarcza na przeprowadzenie egzekucji, brakującą kwotę, do czasu rozliczenia z wierzycielem, zakłada komornik.
4. Zmniejszono wszelkie opłaty egzekucyjne.
5. Wprowadzono ograniczenie kompetencji asesora (egzekucję może prowadzić jedynie komornik).
6. Komornikowi ograniczono prowadzenie działalności gospodarczej¹⁹⁴. Możliwość dodatkowego zarobkowania zawężono do pracy naukowo-dydaktycznej.
8. Komornik będzie odwoływany z urzędu w kilku przypadkach, m.in. po ukończeniu 65. roku życia oraz gdy ma powyżej 15 tys. zł niedoboru w kasie.
9. Jakikolwiek zarzuty wobec komornika powodują zawieszenie go w wykonywaniu czynności na 30 dni w celu wyjaśnienia sprawy.
10. Komornik ma prawo do urlopu w takim wymiarze jak każdy pracownik.
11. Ograniczono możliwość zajmowania majątku osób trzecich.
12. Rzeczy zajęte dłużnikowi zostają pod jego dozorem. W przypadku zabierania rzeczy, należy powiadomić sąd.
13. Zwiększono nadzór Ministerstwa Sprawiedliwości i sądów nad działalnością komorników, np. zwiększono liczbę kontroli w kancelariach z dwóch do czterech rocznie.

Większość wprowadzonych zmian wzbudziło sporo kontrowersji. Już na etapie projektowania ustawy zgłaszano uwagi krytyczne (w sumie 500 stron) m.in. ze strony Rady Legislacyjnej przy Prezesie Rady Ministrów, Rządowego Centrum Legislacji i Ministerstwa Rozwoju. Mimo to projekt zmian został przyjęty przez rząd.

ust. 2, art. 107, art. 123, art. 128, art. 162 ust. 2, art. 164 ust. 5, art. 186 ust. 3, art. 187 i art. 203 ust. 2 u.k.s., jednak nie dłużej niż do 1.01.2020 r.

¹⁹⁴ Komornik nie może również:

- 1) być członkiem zarządu, rady nadzorczej lub komisji rewizyjnej spółki prawa handlowego;
- 2) być członkiem zarządu, rady nadzorczej lub komisji rewizyjnej spółdzielni;
- 3) być członkiem zarządu fundacji prowadzącej działalność gospodarczą;
- 4) posiadać w spółce prawa handlowego więcej niż 10% akcji lub udziały przedstawiające więcej niż 10% kapitału zakładowego.

Zadania postawione przed komornikiem w warunkach zachodzących przemian gospodarczych i ustrojowych, wywołały konieczność poddania ocenie wprowadzonych rozwiązań i wskazania możliwości optymalnego ukształtowania pozycji tego organu egzekucyjnego¹⁹⁵.

¹⁹⁵ Zob. szerzej: A. Marciniak (red. nauk.), *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, Sopot 2018.

ROZDZIAŁ II

KOMORNIK W WYBRANYCH KRAJACH EUROPEJSKICH – UJĘCIE WĘZŁOWE

Rola komorników sądowych jako organu egzekucyjnego w dzisiejszym świecie gospodarczym jest bardzo ważna. Sprawna i skuteczna egzekucja sądowa wpływa bowiem na stabilność i rozwój państwa. W rozwiązaniach prawnych państw UE dotyczących warunków wykonywania zawodu komornika istnieje duża rozbieżność, jeśli chodzi o systemy prawne, status, wielkość korporacji, czy ich reprezentację¹⁹⁶.

Podobny status komornika do polskiego (wolny zawód) posiadają: Francja, Węgry, Holandia, Luksemburg, Belgia i Szkocja. Urzędnikami publicznymi są komornicy w Niemczech i Włoszech, zaś co do wielkości korporacji (kilka tysięcy członków) zbliżona jest Francja i Niemcy.

W Europie dominują dwa modele działania komornika sądowego, który jest bądź urzędnikiem państwowym (Finlandia, Niemcy), bądź przedsiębiorcą (Rumunia, Słowacja). W poszczególnych państwach przyjęto przy tym odmienne rozwiązania w zakresie wyboru komornika przez wierzyciela.

Zasada wynagradzania komornika sądowego, przynajmniej w wypadku systemów zliberalizowanych, uwzględnia jego finansowe nagradzanie proporcjonalne do rezultatu postępowania komornika sądowego. Zasada proporcjonalności bywa najczęściej ograniczona górnym pułapem, co nie wydaje się stanowić bariery do działania komornika sądowego. Proporcjonalność wynagradzania ma najczęściej charakter malejący, co ma w praktyce doprowadzić do niestosowania identycznej stawki procentowej dla należności o zróżnicowanych wysokościach. Zasada wynagradzania komorników sądowych za wyniki ich pracy, bez względu na kraj, powoduje

¹⁹⁶ K. Lubiński, *Systemy organów egzekucyjnych w sprawach cywilnych i handlowych w państwach członkowskich Unii Europejskiej ze szczególnym uwzględnieniem instytucji komornika sądowego*, [w:] K. Korzan (red.), *Komornicy jako organy egzekucyjne w nowych warunkach ustrojowych (poszukiwanie optymalnych rozwiązań)*, PES, Wydanie specjalne, nr 8/1994, s. 76 i n.; T. Ereciński, *Organy egzekucji sądowej na tle prawnoporównawczym*, Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego, nr 27-28/1988, s. 77 i n.

znaczny wzrost ich osobistej motywacji. Obalenie tej zasady odbiłoby się negatywnie na skuteczności komornika sądowego.

Systemy, w których komornicy sądowi są urzędnikami państwowymi nie uwzględniają wynagrodzenia za wynik ich czynności. Taki stan rzeczy prowadzi bez wątpienia do krytyki społecznej.¹⁹⁷

Ogólną tendencją jest tworzenie listy czynności i aktów wykonawczych komorników sądowych wraz z równoległą specyfikacją taksy za niewymienione czynności i akty. Najbardziej jaskrawym przykładem tego podejścia jest Francja, gdzie przewidziano 110 różnych czynności komorników sądowych. Pozostałe kraje wykazują podobne podejście w tej kwestii. Zasada określenia listy czynności i aktów objętych taksą daje poczucie bezpieczeństwa zarówno rządzącym jak i bez wątpienia klientom. Dotyczy to także komorników sądowych, zwłaszcza w chwili obliczania należnego im wynagrodzenia.

Praca komorników sądowych bywa także przedmiotem różnego rodzaju opodatkowania ze strony Państwa. Oczywiście, również podatkiem VAT (którego wysokość różni się zależnie od kraju), ale także innymi podatkami. Należy zauważyć, nie kwestionując samej zasadności stosowania podatków od wartości dodanej wobec komorników sądowych, że każde Państwo bardzo chętnie korzysta ze swoich uprawnień, co powoduje zwiększenie kosztów dostępu i korzystania z wykonywania orzeczeń sądowych.

Dokonując ogólnego porównania z Polską wykorzystam Francję, ponieważ ma ona bardzo dobrze rozwinięty system organizacyjny zawodu komornika, a wzorzec tej profesji przenikał do innych systemów europejskich od początku swego kształtowania¹⁹⁸, Belgię – ze względu na podobny status zawodu, i Niemcy – ponieważ stan egzekucji, podobnie jak u nas, był nieustannie krytykowany z powodu niedostatecznej skuteczności. Ponadto kraje te od wielu lat podejmują wspólny trud wzmocnienia współpracy pomiędzy organami sądowymi i administracyjnymi w państwach członkowskich

¹⁹⁷ Problematyka "Europejskich systemów finansowania egzekucji komorniczej w sprawach cywilnych i handlowych" była tematem Międzynarodowego Sympozjum w Sopocie zorganizowanego w dniach 6-8 kwietnia 2005 r. przez Krajową Radę Komorniczą, Międzynarodową Unię Komorników Sądowych (UIHJ) oraz Radą Izby Komorniczej w Gdańsku.

¹⁹⁸ K. Lubiński, *Stanowisko i podstawy odpowiedzialności prawnej komornika sądowego w prawie polskim*, Sopot 1996, s.11.

UE. Współpraca realizowana jest w formie np. wymiany informacji o krajowej egzekucji i podstawach prawnych wizytacji w kancelariach, organizacji spotkań tematycznych w grupie państw partnerskich oraz informowaniu wszystkich zainteresowanych stron o możliwościach przeprowadzenia egzekucji transgranicznej. Współpraca wymienionych państw zmierza również w kierunku współpracy dotyczącej zmian w prawie w UE np. w związku z zajmowaniem rachunków bankowych czy wglądem do majątku dłużnika.

System francuski należący do typu prawa kontynentalnego, obok prawa niemieckiego, od dawna wywierał wpływ na prawo europejskie. Kodeks Napoleona, opublikowany w 1804 roku stał się modelową regulacją cywilnoprawną XIX wiecznej Europy oraz krajów kolonialnych. Co ciekawe, we Francji, mimo wielu nowelizacji, nadal ten kodeks obowiązuje. Francuski ustrój sądowy nie różni się w sposób znaczący od tego, który znamy w Polsce. Także Belgia jako monarchia konstytucyjna i państwo federalne, mimo wielu historycznych przemian, jest pod wpływem prawa francuskiego i kodeksu Napoleona. Choć system francuski i belgijski opierają się na tych samych podstawach prawa cywilnego, to system egzekucji w obu państwach jest odmienny.

Prawo niemieckie i prawo polskie są podobne. Jednakże w polskiej literaturze prawniczej często zamiast o recepcji prawa niemieckiego (co mogłoby sugerować o niższości recypującego wobec recypowanego) mówi się o „związkach prawa niemieckiego i polskiego”¹⁹⁹. Obydwa systemy są systemami prawa stanowionego, nazywanego także systemem prawa cywilnego. Ukształtowały się na podstawie recepcji kultury i tradycji Cesarstwa Rzymskiego.

Obecnie, ze względu na wprowadzane regulacje unijne, egzekucja przestaje być krajowa, a staje się europejska. Współpracę na tej płaszczyźnie, oprócz Polski, zadeklarowała m.in. Belgia, Francja i Niemcy.

2.1. FRANCUSKI SYSTEM EGZEKUCJI

Zawód ten we Francji ma sięgać czasów średniowiecza. Zarówno w tym czasie, jak i okresie przedrewolucyjnym, podczas rewolucji czy za czasów

¹⁹⁹ Zob.: J. Maliszewski, *Dzieje wpływów prawa niemieckiego w Polsce*, [w:] A. Liszewska, K. Skotnicki (red.), *Związki prawa polskiego z prawem niemieckim*, Łódź 2006.

cesarstwa francuskiego, był zawodem "niezależnym". Organizacja zawodu komornika w średniowieczu była niezwykle skomplikowana przez wzgląd na wielopoziomowość wymiaru sprawiedliwości. Do sprawnego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości niezbędni byli kompetentni urzędnicy. Byli oni odpowiedzialni za doręczanie pism sądowych, powiadamianie o wydanym orzeczeniu sądowym i wykonywanie tych orzeczeń. Nosili oni wówczas miano "konstabl" i byli pierwowzorem dzisiejszych komorników francuskich. We francuskich sądach funkcjonowała również instytucja komornika sądowego, ale jej rola była odmienna od funkcji jaką pełni dzisiaj. Komornik sądowy był początkowo odpowiedzialny za utrzymanie porządku podczas procesu, otwieranie i zamykanie drzwi oraz ogłaszanie ich nazwisk w sądzie. W późniejszym okresie komornik był symbolem władzy królewskiej, w rezultacie czego cieszył się szczególną ochroną. Od kandydatów na komorników wymagano wysokich standardów moralnych oraz intelektualnych.

Zawód komornika we Francji jest uregulowany w rozporządzeniu nr 45-2592 z 2 listopada 1945 r.²⁰⁰ oraz w dekretach nr 56-222 z 29 lutego 1956r.²⁰¹, nr 75-770 z 14 sierpnia 1975 r.²⁰², zmienionych przez dekrety nr 86-734 z 2 maja 1986 r.²⁰³, nr 94- 299 z 12 kwietnia 1994 r.²⁰⁴ oraz nr 97-1188 z 24 grudnia 1997²⁰⁵. Rozwiązania te sytuują komornika na pozycji zasadniczego organu egzekucyjnego o szerokich możliwościach działania²⁰⁶.

Aby wykonywać zawód komornika należącego do profesji regulowanych przez prawo, ale wykonywanych na zasadzie prowadzenia działalności gospodarczej, należy:

- posiadać obywatelstwo francuskie,
- udokumentować niekaralność z zakresu prawa karnego oraz dyscyplinarną,
- nie dopuścić się w przeszłości czynów niemoralnych, czy sprzecznych z dobrymi obyczajami (być nieskazitelnego charakteru),

²⁰⁰ Ordonnance 45-2592 1945-11-02 JORF 3 novembre 1945 rectificatif JORF 8 novembre 1945.

²⁰¹ Décret 56-222 1956-02-29 JORF 3 mars 1956 rectificatif JORF 15 mars 1956.

²⁰² JORF du 22 août 1975 page 8588.

²⁰³ JORF du 13 mai 1986 page 6265.

²⁰⁴ JORF n°91 du 19 avril 1994 page 5736.

²⁰⁵ JORF n°0300 du 27 décembre 1997, déconcentration des décisions administratives individuelles page 46021.

²⁰⁶ W. Tomalak, *Status...*, dz. cyt., s.195-196.

- nie dopuścić się w przeszłości bankructwa
- posiadać wykształcenie prawnicze – dyplom z zakresu prawa lub jego odpowiednik określony przez prawo,
- odbyć dwuletni staż zawodowy – na staż nie ma egzaminu wstępnego, kandydat odbywa praktykę w kancelarii komornika odpłatnie. Stażysta nie jest obowiązany płacić za szkolenie, to komornicy płacą składkę na finansowanie kosztów szkolenia, pobieraną przez izbę regionalną. W ramach stażu kandydat uczestniczy raz w tygodniu w kursie w Państwowej Szkole Procedury. W określonych prawem przypadkach staż może być skrócony do jednego roku. Dotyczy to osób, które zdały egzaminy zawodowe związane z praktyką prawniczą (notariusze, wyżsi urzędnicy sądowi oraz osoby posiadające zaświadczenie o możliwości wykonywania zawodu adwokata).
- zdanie egzaminu, który organizowany jest dwa razy w roku w Paryżu. Egzamin składa się z części pisemnej i ustnej²⁰⁷.

We Francji komornik sądowy może wykonywać zawód w ramach prowadzonej i należącej do niego kancelarii indywidualnej, jak również działać w powiązaniu z innymi komornikami w przewidzianych przez prawo związkach (np. wspólna kancelaria w ramach tzw. spółki zawodowej)²⁰⁸. Kancelarie są kupowane przez komorników wraz z aktami spraw egzekucyjnych. Komornik sądowy sprawuje swój urząd w ramach wolnego zawodu i nie podlega władzy sądowej²⁰⁹. Do pełnienia swoich zadań jest powołany zarządzeniem ministra sprawiedliwości i jest umocowany przez państwo w sposób szczególny ze względu na sprawowany urząd, a ściślej na powierzone do wykonania zadania²¹⁰. Ze statusem komornika wiąże się obowiązek działania w ramach udzielonego przez wierzyciela pełnomocnictwa - co do zasady komornik nie

²⁰⁷ Kwestie związane z uzyskaniem prawa do wykonywania zawodu komornika regulują przepisy art.1 dekretu nr 75-770 z dnia 14 sierpnia 1975 (ze zm. wprowadzonymi przez Dekret nr 2006-1299 z dn. 24 października 2006 r.; JORF nr 248 du 25 octobre 2006 page 15781 texte nr 19) dotyczący warunków dostępu do zawodu urzędnika sądowego, a także metod tworzenia, przekazywania i usuwania biura komorników i dotyczące niektórych urzędników ministerialnych i sądowych.

²⁰⁸ Artykuł 1a AA rozporządzenia nr 45-2592 z 2 listopada 1945 r.; JORF du 3 novembre 1945 page 7163.

²⁰⁹ Guinot T., *L'huissier de justice: normes et valeurs. Ethique, déontologie, discipline et normes professionnelles*, Paris 2004.

²¹⁰ Zob.: W. Tomalak, *Status...* dz. cyt., s. 195-196.

może odmówić przyjęcia pełnomocnictwa. Komornik posiada prawo do nadawania dokumentom mocy urzędowej i sporządzania dokumentów wymaganych przez prawo. Jest także uprawniony do doręczania dokumentów procesowych i wykonywania orzeczeń sądowych, oraz innych aktów opatrzonych klauzulą wykonalności i tytułów egzekucyjnych. Może ponadto sporządzać protokoły na zlecenie sądów lub na wniosek osób fizycznych. Ma on również możliwość prowadzenia dodatkowej działalności w charakterze mediatora, zarządcy nieruchomości i agenta ubezpieczeniowego po poinformowaniu izby regionalnej, której podlega, jak również prokuratora generalnego przy sądzie apelacyjnym w okręgu, w którym znajduje się jego kancelaria. Za czynności w sprawach cywilnych i gospodarczych, wykonywane w ramach urzędu, komornik sądowy pobiera opłaty objęte stawkami, o których mowa w dekrete nr 96-1080 z dnia 12 grudnia 1996 r.²¹¹

Poza obligatoryjnymi czynnościami komornik jest uprawniony do przeprowadzania publicznej licytacji, polubownego ściągania należności, sporządzania protokołu ustalenia stanu faktycznego (bez przedstawiania własnej oceny przyczyn i skutków powodujących wystąpienie okoliczności stwierdzonych i opisanych w protokole)²¹². Zauważyć należy, iż praktyka komornika sądowego we Francji nie sprowadza się wyłącznie do prowadzenia postępowań egzekucyjnych. Zakres kompetencji komornika jest niezwykle szeroki. Specyfiką systemu francuskiego jest to, że komornik jest mandatariuszem wierzyciela, działającym na jego zlecenie, w zakresie przez niego wskazanym. Komornik może również, po uzyskaniu zezwolenia Ministra Sprawiedliwości, podjąć dodatkową działalność jako: agent ubezpieczeniowy, agent kasy oszczędności, agent bądź sekretarz kasy kredytów rolniczych i towarzystwa wzajemnych ubezpieczeń rolniczych, zarządca nieruchomości, przedstawiciel związków autorskich oraz sekretarz spółdzielni rolniczych. Zawód ten jest reprezentowany przez izby departamentalne i regionalne w każdym okręgu sądu apelacyjnego. Ponadto izba krajowa reprezentuje wszystkich członków zawodu przed organami publicznymi i rozstrzyga spory

²¹¹ JORF n°290 du 13 décembre 1996 page 18248.

²¹² Broszura Federacji Konsumentów, *Egzekucja orzeczeń sądowych w sprawach konsumenckich w innym państwie UE*, Warszawa [brak roku wydania], s. 42-46; *Zawód komornika*, [online] <https://cnhj.huissier-justice.fr/qui-est-il-127.aspx>, [dostęp: 27.10.2019].

między izbami oraz komornikami sądowymi niepodlegającymi tym samym izbom regionalnym.

Zawód ten jest reprezentowany przez izby departamentalne i regionalne w każdym okręgu sądu apelacyjnego. Ponadto izba krajowa reprezentuje wszystkich członków zawodu przed organami publicznymi i rozstrzyga spory między izbami oraz komornikami sądowymi niepodlegającymi tym samym izbom regionalnym²¹³.

2.2. BELGIJSKI SYSTEM EGZEKUCJI

W Belgii obowiązuje prawo francuskie. Jest to wynikiem historycznych przemian, jakim podlegała Belgia. W okresie powstawania wielkich kodyfikacji Napoleona pierwsza republika belgijska była okupowana przez armie francuskie (1792—1814) i przyjęła prawodawstwo tego kraju, w tym również kodeks postępowania cywilnego z 1806 r.²¹⁴.

Przepisy prawa porządkujące działalność komorników regulują dziś:

- Dekret królewski dotyczący wejścia w życie niektórych przepisów ustawy z dnia 5 lipca 1963 r. regulującej status komorników²¹⁵,
- Kodeks sądowy²¹⁶,
- Dekret królewski ustalający stawki za czynności komorników w sprawach cywilnych i handlowych oraz stawki niektórych dodatków²¹⁷,
- Dekret królewski określający stawkę za usługi świadczone przez komorników sądowych w sprawach karnych na wniosek organów sądowych²¹⁸.

Główne kierunki zmian w belgijskim prawie egzekucyjnym²¹⁹ następowały w latach:

²¹³ Zawody prawnicze – wprowadzenie, [online], https://e-justice.europa.eu/content_legal_professions-29-fr-pl.do?member=1, [dostęp: 14.11.2019].

²¹⁴ A. Fettweis, *Belgijskie prawo sądowe*, Poznań 1966, s. 71.

²¹⁵ Publikacja 16-01-1964, nr 1964011301, s. 432.

²¹⁶ Publikacja 31-10-1967, nr 1967101055, s. 11360.

²¹⁷ Publikacja 08-02-1977, nr 1976113003 s. 1476.

²¹⁸ Publikacja 31-08-2015, nr 2015009442, s. 55466.

²¹⁹ Więcej na ten temat: X. Lesage, *Den deurwaerder. Geschiedenis van het gerechtsdeurwaardersambt*, Kapellen, 1993; B. Quintelier, G. Martyn, “*De juridische vrije beroepen*”, in P. van den Eeckhout, G. Vanthemsche (ed.), *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de -21de eeuw*, Brussel, 2009; R. Dujardin, “*De geschiedenis van de gerechtsdeurwaarder tot het einde van de 18de eeuw*”, in *De Gerechtsdeurwaarder*, 1988, 84-166.

- 1954 utworzenie Krajowej Izby Komorniczej w formie uznanego stowarzyszenia zawodowego;
- 1963 wprowadzenie ustawy z dnia 5 lipca 1963 r. regulującej status komornika, w szczególności nazwę, zasady mianowania, złożenia ślubowania, ustanowienie izb okręgowych i izby krajowej²²⁰,
- 1992 wprowadzenie ustawy z dnia 6 kwietnia 1992 r. zmieniającej kodeks sądowy w odniesieniu do statusu komorników, która zasadniczo realizowała trzy cele: a) lepsze zdefiniowanie warunków dostępu do zawodu, b) określenie warunków zastępstwa w celu zapewnienia ciągłości służby publicznej oraz c) ustanowienie przepisów dyscyplinarnych,
- 2014 wprowadzenie ustawy z dnia 7 stycznia 2014 r. zmieniającej status komorników, która opiera się na czterech podstawowych filarach: restrukturyzacji organów wewnętrznych, modernizacji procedur dyscyplinarnych, profesjonalizacji ciągłości urzędów i zobiektywizowaniu procedury mianowania.

W Belgii mamy do czynienia ze zbliżonym do francuskiego modelem ochrony dłużników przed nadmierną egzekucją i uprzywilejowany system egzekucji alimentacyjnych. W tym systemie obowiązują: a) mechanizmy chroniące środki pieniężne na rachunkach bankowych (art. 1411 bis i art. 1411 *quarter*)²²¹; b) zasady wyłączenia z egzekucji części dochodów dłużnika (art. 1409 § 1 belgijskiego Kodeksu sądowego)²²²; c) całkowite wyłączenie z egzekucji określonych ustawowo środków (art. 1410 § 2); d) specjalny system egzekucji roszczeń alimentacyjnych²²³.

Komornik sądowy w Belgii musi legitymować się wykształceniem wyższym (dyplom licencjata lub magistra prawa) oraz odbyć dwuletnią praktykę²²⁴ zakończoną złożeniem egzaminu końcowego²²⁵. W Belgii dla

²²⁰ Szerzej na temat zmian do 1992 r.: M. Briers, *De gerechtsdeurwaarder, een praktisch repertorium/L'huissier de justice, un répertoire pratique*, Antwerpen, 1989.

²²¹ G. de Leval (red.), *Droit Judiciaire*, t. 2, *Manuel de procédure civile*, Larcier 2015, s. 1258.

²²² Tamże, s. 1243.

²²³ Na podstawie ustawy z dnia 21 lutego 2003 r. powołano tzw. Służbę ds. wiarygodności alimentacyjnych, która działa w imieniu i na rzecz wierzycieli alimentacyjnych (art. tejsze 12 ustawy), w ramach Publicznej Federalnej Służby Finansowej (fr. Service public fédéral Finances). Na temat ponoszonych kosztów, zob.:informacje na stronie internetowej SWA, [online] www.secal.belgium.be, [dostęp: 12.09.2019].

²²⁴ S. Vandenberghe & T. Lemoine, *Van deurwachter tot gerechtsdeurwaarder: een beknopt overzicht*, in M. de Koster, D. Heirbaut & X. Rousseau (eds.), *Tweehonderd jaar justitie*.

potrzeb spełnianego urzędu komornik tworzy i urządza kancelarię oraz ponosi koszty jej utrzymania (zatrudnia pracowników, wyposaża kancelarię w sprzęt i urządzenia). Nie otrzymuje wynagrodzenia, zwrotu kosztów, ani żadnego dodatku funkcyjnego od władz. Musi zatem sam ponosić wszystkie koszty. Może on pobierać opłaty za wykonane czynności w celu częściowego lub całkowitego pokrycia poniesionych wydatków. Komornik sądowy jest mianowany przez króla spośród zgłoszonych kandydatów posiadających określone kwalifikacje²²⁶. Jest funkcjonariuszem sądowym i publicznym, który sprawuje swoją funkcję w ramach wykonywania wolnego zawodu²²⁷. Z jednej strony jest funkcjonariuszem publicznym, z drugiej strony sprawuje swoją funkcję w sposób niezależny. W ustroju komornika charakterystyczne jest połączenie funkcji urzędowej z indywidualną działalnością. Działając jako organ egzekucyjny ma zapewnioną ochronę przewidzianą w prawie karnym (przed agresją przejawioną w działaniu fizycznym, jak i używaniem słów zniesławiających). Komornik będąc urzędnikiem sądowym i publicznym nie może odmówić podjęcia działania na odpowiednio złożony wniosek, chyba że zasady etyki zawodowej lub prawo na to nie zezwalają, jak w przypadku konfliktu interesów lub niezgodności wniosku z prawem. Komornik nie działa zatem nigdy z własnej inicjatywy, lecz zawsze na wniosek strony, która powierzyła mu wykonanie czynności urzędowej²²⁸.

Podczas każdej czynności komornik musi realizować różne obowiązki prawne. Zakres działania komornika sądowego²²⁹ można podzielić na dwie główne kategorie: czynności zwane „pozasądowymi” (odzyskiwanie długu za zgodą dłużnika, protokół stanu faktycznego) i „sądowe” (doręczenie, wykonanie orzeczeń). W trakcie tych czynności do obowiązków komornika należy udzielanie informacji na temat sposobu, w jaki można korzystać ze swoich praw, a także udzielanie odpowiedzi na pytania dotyczące jego obowiązków. Komornik udziela tych informacji zarówno osobie, która korzysta z jego usług,

Historische encyclopedie van de Belgische justitie/Deux siècles de justice. Encyclopédie historique de la justice belge, Brugge, Die Keure, 2015, s.6.

²²⁵ Art. 510 Kodeksu sądowego [Gerechtelijk Wetboek]; Publicatie: 31-10-1967 nummer: 1967101052 bladzijde: 11360.

²²⁶ Art. 509-510 Kodeksu sądowego [Gerechtelijk Wetboek].

²²⁷ Art. 509 Kodeksu sądowego [Gerechtelijk Wetboek].

²²⁸ Art. 520 Kodeksu sądowego [Gerechtelijk Wetboek].

²²⁹ Art. 519 Kodeksu sądowego [Gerechtelijk Wetboek].

jak i podmiotom, których dotyczą podejmowane przez niego czynności. Komornik coraz częściej korzysta z elektronicznej formy kontaktu z uczestnikami egzekucji, a także z bankami, urzędami skarbowymi itp. w celu uskutecznienia i przyspieszenia postępowania egzekucyjnego²³⁰.

W każdym okręgu sądowym istnieje izba, w której skład wchodzi wszyscy komornicy sądowi z danego okręgu²³¹. Główne obowiązki izby²³² polegają na zapewnianiu przestrzegania przez komorników sądowych z okręgu zasad odpowiedzialności dyscyplinarnej oraz przepisów ustawowych i wykonawczych, które ich dotyczą, jak również na rozstrzygnięciu sporów, które mogą zaistnieć między komornikami. Istnieje również Krajowa Izba Komorników Sądowych Belgii, której główne zadania obejmują: zapewnianie jednolitych zasad odpowiedzialności dyscyplinarnej i zasad etyki zawodowej komorników sądowych, jak również obronę interesów i reprezentowanie jej członków²³³. Krajowa Izba Komorników spełniająca funkcje administracyjne i koordynujące, prowadzi wykaz wszystkich komorników.

W Belgii nadzór nad prawidłowym przeprowadzeniem postępowania egzekucyjnego sprawuje sędzia egzekucyjny (który rozpoznaje wnioski dotyczące zabezpieczenia i zastosowania środków egzekucyjnych). W szczególności sędzia wydaje postanowienia w rozpoznaniu składanych skarg. To czy komornik stosuje odpowiednią taksę podlega kontroli, a niewłaściwe zastosowanie przez komornika taksy wiąże się z sankcjami karnymi i dyscyplinarnymi. Skargi te kierowane są do właściwej izby okręgowej²³⁴.

2.3. NIEMIECKI SYSTEM EGZEKUCJI

Najważniejszymi aktami prawnymi regulującymi zawód komornika w Niemczech są GVGA (Geschäftsanweisung für Gerichtsvollzieher) - ustawa o komornikach²³⁵, GvKostG (Gesetz über Kosten der Gerichtsvollzieher) -

²³⁰ Zob. szerzej o kierunkach zmian w egzekucji komorniczej, [online] https://www.uilh.com/ressources/21648/47/jongbloed_-_w1p2.pdf, [dostęp; 27.12.2019].

²³¹ Art.539 Kodeksu sądowego [Gerechtelijk Wetboek].

²³² Art.555/1 Kodeksu sądowego [Gerechtelijk Wetboek].

²³³ https://e-justice.europa.eu/content_legal_professions-29-be-pl.do?member=1

²³⁴ Art. 552 Kodeksu sądowego [Gerechtelijk Wetboek].

²³⁵ Bundesgesetzblatt, Jahrgang 2016 Teil I Nr. 55, ausgegeben zu Bonn am 25. November 2016.

ustawa o kosztach komorników²³⁶, ZPO (Zivilprozessordnung) - Kodeks postępowania cywilnego²³⁷. Odpowiednie regulacje znajdują się również w prawie poszczególnych krajów związkowych, o ile Ustawa Zasadnicza nie przekazuje kompetencji ustawodawczej w danym zakresie federacji (art. 70 ust. 1 Ustawy Zasadniczej)²³⁸. W związku z powyższym kwestie związane z postępowaniem egzekucyjnym są uregulowane zarówno w prawie federalnym, jak i w prawie krajów związkowych. Zgodnie z § 154 GVG²³⁹ szczegółowe unormowanie statusu komorników zawierają rozporządzenia o komornikach. Od 1 września 2013 r. obowiązuje jednolite Rozporządzenie o komornikach (Gerichtsvollzieherordnung, GVO)²⁴⁰.

W Niemczech komornikiem może zostać osoba, która:

- zdała egzamin dla pracowników służby wymiaru sprawiedliwości średniego szczebla,
- sprawdziła się przy wykonywaniu swoich zadań przez okres przynajmniej dwóch lat,
- posiada odpowiednie predyspozycje fizyczne, psychiczne i charakterologiczne oraz nie może być uprzednio karana,
- ukończyła 20-miesięczną służbę przygotowawczą zakończoną egzaminem komorniczym²⁴¹.

Istnieje również możliwość ubiegania się o dopuszczenie do służby przygotowawczej przez osoby niebędące urzędnikami służby wymiaru sprawiedliwości, niemniej jest to rzadszy sposób.

Obecny model kształcenia komorników jest uznawany za jedną z przyczyn ich niewystarczającej skuteczności, dlatego niektóre kraje

²³⁶ 19. April 2001 (BGBl. I S. 623), das zuletzt durch Artikel 17 des Gesetzes vom 12. Dezember 2019 (BGBl. I S. 2652).

²³⁷ Zivilprozessordnung vom 30.1.1877 r., BGBl. I s. 3202; 2006 I S.431; 2007 I S. 1781, die zuletzt durch Artikel 2 des Gesetzes vom 12. Dezember 2019 (BGBl. I S. 2633) – Niemiecki kodeks postępowania cywilnego.

²³⁸ *Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland* z 23.5.1949 r., 15. November 2019 (BGBl. I s. 1546) - Ustawa Zasadnicza Republiki Federalnej Niemiec w zmienionej wersji opublikowanej w Federalnym Dzienniku Ustaw część III, numer porządkowy 100-1, ostatnio zmieniona art. 1 ustawy z dnia 15 listopada 2019 r. (Federalny Dziennik Ustaw I s. 1546)".

²³⁹ *Gerichtsverfassungsgesetz* z 12.9.1950 r., tekst jednolity z 9.5.1975 r., BGBl. 1975 I 1077, ze zm. - Ustawa o ustroju sądów powszechnych.

²⁴⁰ *Gerichtsvollzieherordnung* (ogólne postanowienia administracyjne uchwalone przez poszczególne organy władzy administracyjnej niemieckich krajów związkowych, zmienione ustawą z 10.12.2019 (BGBl. I S. 2121) mWv 13.12.2019.

²⁴¹ Gaul/Schilken/Becker-Eberhard/Becker-Eberhard § 25 nb. 14.

związkowe podejmują prace nad modernizacją systemu kształcenia komorników przez wprowadzenie wymogu ukończenia 3-letnich studiów licencjackich, obejmujących cztery semestry zajęć teoretycznych i dwa semestry praktyki. Po ukończeniu służby przygotowawczej i zdaniu egzaminu komorniczego możliwe jest mianowanie danego kandydata na stanowisko komornika. Jest ono jednak zależne od możliwości budżetowych danego kraju związkowego.

Przy ustalaniu rewirów dla poszczególnych komorników bierze się pod uwagę równomierny podział zadań oraz wpływ położenia rewiru na podróże służbowe. Wskutek takiego sposobu przydzielania rewirów liczba spraw przypadających na jednego komornika powinna być podobna. Podział zadań jest ogłaszany w odpowiedni sposób, np. w Internecie lub w siedzibie sądu. Wnioski egzekucyjne mogą być składane bezpośrednio u komorników, jednakże § 22 GVO przewiduje powołanie przy każdym sądzie rejonowym biura rozdzielczego, którego zadaniem jest przekazywanie właściwemu komornikowi wniosków egzekucyjnych oraz innych przesyłek, które zostały złożone za pośrednictwem tego biura. Przy wykonywaniu zadań w zakresie egzekucji komornik podlega nadzorowi sądu (§ 1 GVO)²⁴². W razie braku szczególnych regulacji komornik organizuje wykonywanie swoich zadań według własnego uznania z uwzględnieniem nałożonych na niego obowiązków służbowych (§ 29 GVO).

Mianowania komornika dokonuje wyznaczony przewodniczący składu sędziowskiego wyższego sądu krajowego. Komornik działa przy sądzie rejonowym w utworzonym rewirze komorniczym. Tworzy dla potrzeb wykonywanych zadań oraz utrzymuje na własny koszt kancelarię komorniczą. Komornik otrzymuje stałe wynagrodzenie w miejscu zatrudnienia, a ponadto ma określony w procentach udział w pobranych opłatach (co pozostaje w ścisłym związku z utrzymaniem prowadzonej kancelarii) i przysługuje mu zwrot wydatków poniesionych w egzekucji, według reguł przewidzianych

²⁴² *Gerichtsvollzieherordnung* (GVO), opublikowane w Północnej Nadrenii-Westfalii w JMBl. NRW 2013.

w Gerichtsvollzieherkostengesetz (GvKostG)²⁴³. Komornicy nie posiadają wyodrębnionej struktury w postaci izby komorniczej. W prawie niemieckim można wyróżnić dwa rodzaje egzekucji: egzekucję roszczeń prywatnoprawnych (egzekucję sądową)²⁴⁴ oraz egzekucję roszczeń publicznoprawnych (egzekucję administracyjną)²⁴⁵. W Niemczech nie został powołany jednolity organ egzekucyjny, właściwy dla wszystkich rodzajów egzekucji sądowej. Organami egzekucyjnymi są: komornik, sąd egzekucyjny, sąd procesowy, sąd wieczysto-księgowy²⁴⁶, wierzyciel.

Zakres obowiązków komornika jest standardowy. W tym zakresie nie występują specjalizacje. Istniejące przepisy ustawowe lub niższego szczebla odnoszą się w ten sam sposób do wszystkich komorników. W Niemczech nie ma systemu izb komorniczych (komornicy są urzędnikami państwowymi), ale tworzą oni grupy interesów. Większość z nich należy do Niemieckiego Stowarzyszenia Komorników (Deutscher Gerichtsvollzieher Bund – DGVB). Stowarzyszenie to z kolei jest członkiem Niemieckiego Stowarzyszenia Urzędników Państwowych (Deutscher Beamtenbund). Członkostwo grup interesu jest dobrowolne. Komornicy mają możliwość awansu z niższej do wyższej kategorii²⁴⁷.

Do zakresu obowiązku komornika niemieckiego wchodzi:

- ustalenie stanu faktycznego,
- niezbędne zajęcia oraz czynności do skutecznego zakończenia egzekucji,
- możliwie najmniej uciążliwe dla dłużnika prowadzenie postępowania

²⁴³ vom 19. April 2001 (BGBl. I S. 623), das zuletzt durch Artikel 17 des Gesetzes vom 12. Dezember 2019 (BGBl. I S. 2652) geändert worden ist", rozporządzenie w sprawie kosztów komorniczych.

²⁴⁴ Sądowe postępowanie egzekucyjne uregulowano w Kodeksie postępowania cywilnego (ZPO) 12., w Księdze Ósmej, § 704–1024. Egzekucję z nieruchomości przez licytację lub zarząd przymusowy - uregulowano w Ustawie o licytacji i zarządzie przymusowym (ZVG). 13. Regulację czynności komorników - pkt C.II, koszty - pkt D.III. Dnia 1 stycznia 2013 r. weszła w życie obszerna nowelizacja przepisów ZPO dotyczących postępowania egzekucyjnego, zmieniająca m.in. zadania i uprawnienia komornika w ramach ustalania stanu faktycznego (tj. sytuacji majątkowej dłużnika).

²⁴⁵ A. Okońska, *Wybrane zagadnienia z zakresu postępowania egzekucyjnego w prawie niemieckim*, Warszawa 2015, s.1.

²⁴⁶ O kompetencjach sądu zob.: E. Warzocha, *Niemiecki system organów egzekucji sądowej*, [w:] *Egzekucja sądowa na świecie*, dodatek specj. do Currendy, Sopot 1995. s.176 i n.

²⁴⁷ H. Wiśniewska-Słowińska, J.T. Marcinkowski, *Prawne uwarunkowania dotyczące wykonywania zawodu komornika sądowego oraz przeprowadzania czynności egzekucyjnych – z uwzględnieniem okresowych badań lekarskich i psychologicznych*, „Hygeia Public Health”, nr 47(3)/2012, s. 288-295 .

egzekucyjnego.

Podobnie jak w polskim postępowaniu egzekucyjnym podstawą do egzekucji jest tytuł wykonawczy złożony wraz z wnioskiem egzekucyjnym. Egzekucja prowadzona jest na podstawie prawomocnych wyroków, które wiążą prawnie, bądź uznane są za natychmiast wykonalne. Wyróżnić można również inne tytuły egzekucyjne, takie jak: -dokument zawierający klauzulę o dobrowolnym poddaniu się egzekucji, -ugoda sądowa, -ugoda adwokacka. Podobnie jak w systemie polskim, aby wyrok sądu miał moc egzekucyjną, należy nadać klauzulę wykonalności. Identycznie również jak w polskim systemie klauzula wykonalności nie jest nadawana z urzędu. Jeśli wierzyciel chce uzyskać klauzulę wykonalności musi złożyć wniosek o jej nadanie do właściwego sądu.

W niemieckim systemie egzekucyjnym wyróżniamy dwa rodzaje klauzuli wykonalności: klauzula zwykła i klauzula kwalifikowana. Klauzula zwykła nadawana jest na wniosek wierzyciela, przez właściwy sąd. Nadaje ona moc egzekucyjną wyrokowi sądowemu jednocześnie rozpoczynając postępowanie egzekucyjne przed właściwym organem, a kończąc postępowanie procesowe. Do klauzuli kwalifikowanej zaliczyć możemy: -klauzulę wykonalności cedującą tytuł wykonawczy oraz -klauzulę wykonalności zmieniającą tytuł wykonawczy. Klauzula wykonalności przenosząca tytuł wykonawczy nadawana jest kiedy w miejsce wierzyciela wstąpił jego następca prawny lub gdy egzekucja prowadzona jest przeciwko następcy prawnemu dłużnika.

Niezbędnym elementem prawa egzekucyjnego w Niemieckiej Republice Federalnej jest zawiadomienie/doręczenie drugiej stronie stosownego dokumentu, uzyskanie potwierdzenia skutecznego doręczenia oraz umożliwienie stronie przeciwnej zapoznania się z treścią doręczanego dokumentu. Egzekucja nie może zostać wszczęta wcześniej niż przed upływem czternastu dni od daty skutecznego doręczenia wyroku zaopatrzonego w klauzulę wykonalności²⁴⁸.

²⁴⁸ Uprawnienia komornika sądowego w Niemieckiej Republice Federalnej reguluje szczegółowo artykuł 802a ust.2 ZPO. z treści artykułu wynika, że obowiązki i uprawnienia komornika w Niemczech w ramach postępowania egzekucyjnego roszczeń pieniężnych są tożsame z tymi obowiązującymi w polskim systemie prawnym.

Komornicy są dożywotnimi urzędnikami państwowymi średniego szczebla w danym kraju związkowym. Działają jak urzędnicy państwowi, ale są oni niezawisli w sposobie wykonywania zawodu. Otrzymują wynagrodzenie oraz określony procent opłat naliczanych w związku z ich pracą. Ponadto komornicy otrzymują od władz podatkowych kraju związkowego zryczałtowaną kwotę tytułem zwrotu za otworzenie i utrzymanie własnej kancelarii.

Komornicy w Niemczech działają rewirowo, przy sądzie egzekucyjnym. Pokrywają się z rewirami sądów egzekucyjnych, a wierzyciel nie ma możliwości wyboru komornika innego niż właściwego rewirowo dla danego dłużnika. Podobny system funkcjonował niegdyś w polskim obrocie prawnym. W Niemczech komornik sądowy podlega ministrowi sprawiedliwości, a do zakresu jego obowiązków należą wezwania, doręczenia oraz egzekucja. W pewnych okresach system polski i niemiecki były niemal bliźniacze ze względu na wpływ regulacji prawnych państw zaborczych.

Zgodnie z systematyką ZPO komornik jest głównym organem egzekucyjnym. Jeżeli egzekucja nie została przekazana sądowi, jest on właściwy do jej przeprowadzenia (§ 753 ust. 1 ZPO). Do właściwości funkcjonalnej komornika należą czynności w ramach egzekucji roszczeń pieniężnych wymienione w § 802a ust. 2 ZPO oraz inne czynności egzekucyjne.

Od 1 września 2013 r. obowiązuje jednolite Rozporządzenie o komornikach (Gerichtsvollzieherordnung, GVO)²⁴⁹. Rewir komornika pokrywa się z rewirem sądu rejonowego, jeżeli przy danym sądzie powołano tylko jednego komornika (§ 11 ust. 1 GVO). W pozostałych przypadkach sędzia wykonujący czynności nadzorcze (patrz pkt C.III.4.b) przydziela każdemu z komorników określony rewir (§ 10 ust. 1 GVO), a tym samym równomierny podział zadań. W Niemczech nie ma wielkich kancelarii komorniczych obsługujących tysiące spraw²⁵⁰.

W Niemczech – podobnie jak i w Polsce – komornik podlega podwójnemu nadzorowi: nadzorowi judykacyjnemu sądu oraz nadzorowi

²⁴⁹ Bundesgesetzblatt Jahrgang 2001 Teil I Nr. 18, ausgegeben am 27.04.2001, Seite 623.

²⁵⁰ A. Okońska, *Wybrane zagadnienia postępowania egzekucyjnego w prawie niemieckim*, Warszawa 2015, s. 12.

służbowemu. Komornik wykonuje swój urząd osobiście, nie podlega regulacji czasu pracy urzędników, nie jest zobowiązany do pracy w wymiarze znacznie przekraczającym zwykły czas pracy pracowników służby publicznej. Jest zobowiązany do utrzymywania na własny koszt biura i jego pracowników. Kilku komorników może prowadzić wspólne biuro (§ 30 ust. 1 zd. 3 GVO).

Czynności komornika podlegają zaskarżeniu w drodze skargi. Wierzyciel może złożyć wniosek egzekucyjny także za pośrednictwem punktu koordynującego pracę komorników, który przekazuje ten wniosek do właściwego komornika. Nadzór sprawowany przez sąd różni się od nadzoru służbowego. Ten pierwszy dotyczy konkretnej czynności egzekucyjnej lub odmowy jej dokonania i obejmuje pełną kontrolę z punktu widzenia zgodności z prawem i celowości. Przedmiotem sporów jest kwestia, czy w postępowaniu wywołanym skargą na sposób egzekucji sąd może nie tylko uchylić lub zmienić kwestionowaną czynność czy też nakazać wykonanie czynności, której wykonania komornik odmówił, lecz także udzielić mu wskazówek dotyczących dalszego postępowania w danej sprawie.

Nadzór służbowy nad komornikami sprawuje sędzia sądu rejonowego, wykonujący czynności nadzorcze (§ 1 zd. 3 GVO). Jest on bezpośrednim organem nadrzędnym komornika. Organ nadzoru służbowego nie jest uprawniony do ingerencji w konkretną czynność egzekucyjną przez wydawanie poleceń, natomiast może po jej zakończeniu i w związku z nią udzielić ogólnych wskazówek na przyszłość. Nadzór służbowy obejmuje organizację i ogólne prowadzenie spraw. Ponadto komornik podlega nieograniczonemu nadzorowi administracji wymiaru sprawiedliwości w odniesieniu do obliczania i poboru kosztów postępowania egzekucyjnego.

2.4. WYNAGRADZANIE I ROZLICZANIE DZIAŁALNOŚCI KOMORNIKAW KRAJACH EUROPEJSKICH

Do elementów decydujących zasadniczo o kształcie każdego krajowego systemu finansowania egzekucji komorniczej w prawie porównywanych państw europejskich zaliczyć należy: status ustrojowo-organizacyjny komornika sądowego, pojęcie i rodzaje kosztów egzekucyjnych, cele i funkcje kosztów egzekucyjnych, zasady ponoszenia tych kosztów, wysokość kosztów oraz zwolnienia od kosztów egzekucyjnych.

Komornicy sądowi w Europie wykonują bardzo delikatne zadania, które można postrzegać jako służbę publiczną. Państwo sprawuje nad nimi kontrolę. Najprostszą metodą realizacji tego celu jest kontrola kosztów (a więc taksy) komorników sądowych. Sprawowanie kontroli nad taksą komorników sądowych to także zapewnienie równych praw stronom w taki sposób, by miały pewność, że cena za te świadczenia jest identyczna dla całego obszaru jurysdykcji. Taksa jest sposobem ujednoczenia kosztów komornika sądowego w danym kraju. Trzeba dodać, że uniformizacja wspomnianych kosztów nie istnieje ani w kontekście Europy jako całości, ani na poziomie całej zbiorowości zawodowej komorników sądowych²⁵¹.

2.4.1. WE FRANCJI

Sposób obliczania wynagrodzenia należnego komornikom we Francji jest złożony i uwzględnia wynagrodzenie za czynności i ich rodzaj oraz wysokość wierzytelności będącej przedmiotem postępowania. Tak jak w innych systemach egzekucyjnych, tak samo we francuskim, zaliczka pozwala komornikowi sądowemu na dysponowanie wystarczającymi środkami przed przystąpieniem do czynności. Komornik ma prawo do żądania takiej zaliczki przed przystąpieniem do jakichkolwiek czynności, których ma dopełnić. Odstępstwem od tej reguły jest, jeżeli wierzycielem jest organ państwowy. W przypadku, kiedy postępowanie okaże się skuteczne lub kiedy dłużnik opłaci koszty, zaliczka zostaje zwrócona na rzecz wierzyciela. We francuskim systemie prawnym postępowania egzekucyjnego, taksa jest ogólnie dostępna i to w interesie zainteresowanych stron jest, żeby się z nią zapoznać. Francuski komornik sądowy wzywając o zaliczkę powinien wskazać konkretny artykuł, na podstawie którego żąda zapłaty, oraz czynności, jakie mają być zaliczkowane.

Komornik ma obowiązek dostarczenia stronom szczegółowego wykazu należnych sum. Każda regionalna izba komornicza i każdy działający komornik powinien posiadać i udostępnić wszystkim zainteresowanym wysokość obowiązującej taksy. Francuscy komornicy sądowi są wynagradzani

²⁵¹ B. Menut, *Taksy komorników sądowych w Europie*, [w:] *Europejskie systemy finansowania egzekucji komorniczej w sprawach cywilnych i handlowych*, K. Lubiński (red.), Sopot 2005, s. 51.

w zależności od wyniku prowadzonego przez siebie postępowania egzekucyjnego. Wynik czynności komornika sądowego jest finansowo nagradzany. Stanowi to mocny bodziec do skutecznego przeprowadzania egzekucji, jednakże kwota maksymalnego wynagrodzenia jest ograniczona. z opłaty egzekucyjnej zwolnione są m.in. państwowe osoby prawne, zakłady ubezpieczeń społecznych itd., lub egzekucja świadczenia alimentacyjnego. Każde uchybienie w stosowaniu taksy pociąga za sobą sankcje dyscyplinarne. Urzędnik sądowy-taksator kontroluje stosowanie taksy, lecz czyni tak jedynie na prośbę stron lub komornika sądowego. Do kontroli stosowania taksy ma prawo także sędzia prowadzący sprawę.

2.4.2. W BELGII

W Belgii ustala się takse za czynności komorników sądowych w sprawach cywilnych i handlowych jak również niektórych świadczeń. Taksa za czynności realizowane przez komorników sądowych jest ustalona dekretem królewskim. Koszty regulowane są przez dłużnika lub wierzyciela w zależności od danego przypadku. Sposób obliczania wynagrodzenia należnego komornikom uwzględnia wynagrodzenie za czynności zależne od ich rodzaju oraz wysokości wierzytelności będącej przedmiotem postępowania²⁵². Opłaty zależne są od wysokości wierzytelności, a ich zróżnicowanie wynika od rodzaju wykonywanych przez komornika czynności²⁵³. Zróżnicowany również jest zwrot poniesionych kosztów w postępowaniu egzekucyjnym, w zależności od zaangażowania i nakładów niezbędnych do skutecznej egzekucji. Przed rozpoczęciem czynności egzekucyjnych niezbędne jest wpłacenie komornikowi sądowemu zaliczki, w celu dysponowania przez niego środkami koniecznymi do wykonywania czynności egzekucyjnych. Zaliczka jest zwracana wierzycielowi w przypadku skutecznego postępowania egzekucyjnego, a koszty zostają przerzucone na dłużnika²⁵⁴. Obowiązkiem komornika sądowego w Belgii jest informowanie stron postępowania o wysokości należnych mu opłat, jak również o wszelkich kosztach związanych

²⁵² Art.1 Dekretu (Dekret królewski o taryfie w sprawach dla spraw cywilnych i handlowych z dnia 30 listopada 1976 roku (dziennik ustaw Publicatie: 08-02-1977, nr 1976113003 bladzijde: 1476). W sprawach karnych zastosowanie ma dekret królewski z dnia 23 sierpnia 2015 r.

²⁵³ Art. 6-12 Dekretu.

²⁵⁴ Art.16 Dekretu.

z wykonywanymi przez niego czynnościami.

Wynagrodzenie komornika sądowego działającego w Belgii jest prowizyjne z wyznaczonymi stawkami minimalnymi i maksymalnymi²⁵⁵. Wynagrodzenie to nie obciąża dłużnika, wyjątkiem jest sytuacja, gdy sąd zasądzi koszty postępowania od dłużnika, rozciąga się to również na prowizję należną komornikowi sądowemu, z tym jednak zastrzeżeniem, że w takim wypadku sąd jest władny do obniżenia lub ograniczenia wysokości kosztów, jakimi dłużnik może zostać obciążony²⁵⁶. To czy komornik stosuje odpowiednią taksę podlega kontroli, a niewłaściwe zastosowanie przez komornika taksy wiąże się z sankcjami karnymi i dyscyplinarnymi. Skargi te kierowane są do właściwej izby okręgowej. Rada ma prawo do badania akt prowadzonych przez komornika i w razie wykrycia nieprawidłowości do zastosowania kar dyscyplinarnych. Nierespektowanie taksy przez komornika sądowego uznaje się w Belgii jako błąd w sztuce wykonywania zawodu, jednakże uprawnienia do zawieszenia lub usunięcia z zawodu komornika sądowego ma jedynie sędzia.

Do wydatków i kosztów komornika zaliczyć można m.in. koszty niezbędnych przejazdów przez komornika czy powołanych biegłych niezbędnych do przeprowadzenia egzekucji. Zwrot za przejazd przysługuje tylko raz, niezależnie od ilości przejazdów. Pokrycie kosztów przejazdu zależy od rodzaju wykonanej przez komornika czynności i tak koszty te pokrywa wierzyciel bądź dłużnik. Do innych kosztów zaliczyć można wydatki, które wprawdzie pobiera komornik, ale przekazuje je osobom trzecim w celu wykonania przez nich czynności niezbędnych dla danej egzekucji, np. wynagrodzenie dozorczy. Koszty te w zależności od rodzaju czynności pokrywane są przez wierzyciela lub dłużnika.

2.4.3. W NIEMCZECH

Głównym dokumentem regulującym uposażenie komornika jest Verordnung über die Vergütung für Beamte im Vollstreckungsdienst

²⁵⁵ Mówią o tym rozdziały III i IV Dekretu królewskiego.

²⁵⁶ Ustawa z dn. 20.12.2002 o polubownym odzyskiwaniu długów konsumenckich (publ. 29.01.2003 nr 2002011523 s. 3644.

(Vollstreckungsvergütungsverordnung - VollstrVergV) - Rozporządzenie w sprawie wynagrodzeń dla urzędników w służbie egzekucyjnej²⁵⁷.

Komornik (który jest urzędnikiem państwowym, a ściślej urzędnikiem sądowym zatrudnianym przez prezesa sądu rejonowego) otrzymuje stałe wynagrodzenie w miejscu zatrudnienia²⁵⁸, a ponadto ma określony w procentach udział w pobranych opłatach (co pozostaje w ścisłym związku z utrzymaniem prowadzonej kancelarii) i przysługuje mu zwrot wydatków i ryczałtów poniesionych w egzekucji oraz rekompensata kosztów utrzymania biura²⁵⁹ zgodnie z Gerichtsvollzieherkostengesetz (GvKostG)²⁶⁰. Jako urzędnik służby publicznej komornik otrzymuje uposażenie zgodnie z ustawą o uposażeniu urzędników danego kraju związkowego. Wysokość uposażenia urzędników nie jest jednolita w całych Niemczech.

Opłaty za czynności komornika reguluje §9 GvKostG.

Zgodnie z §788 ust 1 zd. 1 ZPO dłużnik ponosi koszty czynności egzekucyjnych, jeżeli są one niezbędne w rozumieniu § 91 ZPO. Dłużnik zobowiązany jest ponieść tylko te koszty, które były konieczne w celu przeprowadzenia lub przygotowania czynności egzekucyjnej. Koszty egzekucji niedopuszczalnej, bezcelowej lub przedwczesnej ponosi wyłącznie wierzyciel. Z egzekucją przedwczesną mamy do czynienia, kiedy wierzyciel nie wskazał dłużnikowi terminu na dobrowolne spełnienie należnego świadczenia, albo, mimo jego wyznaczenia, wszczął egzekucję zanim termin bezskutecznie upłynął. Koszty postępowania egzekucyjnego egzekwowane są razem z wymaganym roszczeniem. Wierzyciel zobowiązany jest przedstawić organowi egzekucyjnemu kalkulację kosztów, którą organ analizuje pod kątem niezbędności i celowości. Organ może wezwać wierzyciela do dostarczenia szczegółowego wykazu kosztów i dowodów ich poniesienia. Wierzyciel może zaskarżyć kalkulację kosztów komornika w drodze skargi na sposób egzekucji. Dodatkowo wierzyciel może wnieść o odrębne ustalenie kosztów egzekucji i dochodzić ich na podstawie rzeczzonego rozstrzygnięcia. Dla odrębnych

²⁵⁷ Bundesgesetzblatt Jahrgang 1976 Teil I Nr. 80, ausgegeben am 10.07.1976, Seite 1783, "Vollstreckungsvergütungsverordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 6. Januar 2003 (BGBl. I s. 8).

²⁵⁸ Komornik otrzymuje uposażenie zgodnie z ustawą o uposażeniu urzędników danego kraju związkowego. Zazwyczaj jest to grupa zaszerogowania A8 lub A9.

²⁵⁹ A. Okońska, *Wybrane...*, dz. cyt., s.15.

²⁶⁰ Zob.: K. L. Kessel, *Gerichtsvollzieherkostengesetz*, Baden-Baden 2012.

ustaleń kosztów właściwy jest sąd egzekucyjny, w którego obrębie dana czynność egzekucyjna była podejmowana, a w przypadku zakończenia postępowania egzekucyjnego właściwym jest sąd, w którego okręgu została podjęta ostatnia czynność w postępowaniu egzekucyjnym.

W przypadku, gdy tytuł wykonawczy stanowiący podstawę egzekucji został uchylony, wszelkie poniesione przez dłużnika koszty są mu zwracane. Jednak warunkiem jest, aby tytuł został uchylony z tego powodu, że już w chwili powstania kosztów egzekucyjnych dochodzone roszczenie było nieuzasadnione lub powództwo było niedopuszczalne.

Koszty pewnych czynności dokonywanych w ramach egzekucji roszczenia mogą być przez sąd nakładane na wierzyciela, jeżeli odpowiada to zasadzie słuszności. Dzieje się tak w przypadku postępowania o udzielenie ochrony przed egzekucją oraz postępowania w przedmiocie zajęcia wierzytelności dłużnika wobec trzeciodłużnika.

Komornik zobowiązany jest do wstępnej kalkulacji wysokości kosztów i zatrzymania ich, jednak może nimi dysponować dopiero po przekazaniu odpowiedniemu organowi należnej części opłat. Komornikowi przysługuje opłata za wykonanie każdej czynności, a za czynności, których wykonanie konieczne było w niedzielę, święta lub w nocy - przysługuje opłata podwójna.

Z tytułu wydatków przysługuje mu ryczałt lub zwrot faktycznie poniesionych kosztów. Roszczenie o zapłatę opłaty egzekucyjnej od wniosku egzekucyjnego jest wymagalne, gdy wniosek został wykonany. Nie ma tutaj znaczenia wynik postępowania. Jeżeli spłata roszczenia przez dłużnika jest dokonywana w ratach, a co za tym idzie postępowanie ulega przedłużeniu, opłaty mogą być pobierane zaliczkowo²⁶¹.

2.5. PODSUMOWANIE

Ze względu na rozwój intensywnych procesów zwanych unifikacją, integracją, harmonizacją i dostosowywaniem norm prawnych różnych państw, wzrosło praktyczne znaczenie komparatystyki prawniczej. Znalazło to odzwierciedlenie w postaci znacznego ożywienia badań z tego zakresu,

²⁶¹ P. Szlucho, *Koszty postępowania egzekucyjnego w Niemczech*, [online], <https://kanzlei-trojan.de/pl/blog/koszty-egzekucji-w-niemczech/>, [dostęp 3.01.2020].

świadczących o dużej atrakcyjności poznawczej praw obowiązujących w poszczególnych państwach²⁶².

Porównując systemy egzekucji w Polsce i w innych krajach europejskich²⁶³, można dojść do wniosku, iż o kształcie każdego krajowego systemu egzekucji komorniczej decyduje: status ustrojowo-organizacyjny komornika sądowego, pojęcie i rodzaje kosztów egzekucyjnych, cele i funkcje kosztów egzekucyjnych, zasady ponoszenia kosztów egzekucyjnych, wysokość kosztów egzekucyjnych oraz zwolnienia od tych kosztów.

W krajach europejskich istnieje bardzo specyficzne i raczej niespotykane na tle działań względem innych przedstawicieli zawodów prawniczych, zróżnicowanie sposobów kontroli nad działalnością komornika sądowego.

Aktualnie toczą się prace nad stworzeniem statusu europejskiego modelu komornika sądowego, dla którego wzorem ma być model francuski. Z tego modelu wzory czerpią inne państwa europejskie. Polski model egzekucji sądowej jest zbliżony do modelu francuskiego i podobnie jak we Francji oparty jest na systemie kontynentalnym. Jego charakterystyczną cechą jest wyłączność stanowienia prawa przez organy władzy ustawodawczej (stąd także nazwa systemu prawa stanowionego, ang. *statute law*) w odróżnieniu od systemu *common law*, który bazuje na poprzednio wydanych wyrokach sądowych (precedensach). Podkultura skandynawska (np. Norwegia i Szwecja²⁶⁴) przyjęła rozwiązania pośrednie²⁶⁵.

Model francuski jest wzorcowym dla krajów europejskich ze względu na wysoką samodzielność i niezależność w wykonywaniu zawodu oraz szeroki zakres kompetencyjny – od udzielania porad prawnych klientom, sporządzania dla nich dokumentów prawnych – po reprezentowanie ich w sądach. Komornik jest mandatariuszem wierzyciela oraz „dzierżycielem urzędu”, który ma prawo zbyć swemu następcy.

²⁶² R. Tokarczyk, *Komparatystyka...*, dz. cyt., s.12

²⁶³ Zob.: K. Lubiński (red.), *Europejskie systemy finansowania egzekucji komorniczej w sprawach cywilnych i handlowych*, Sopot 2005.

²⁶⁴ Szerzej na temat prawa w Skandynawii zob.: S. Sagan, *Konstytucja Królestwa Norwegii*, (tłumaczenie i wstęp), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź 1989; Tenże, *Zarys ustroju politycznego Szwecji*, Katowice 1992; Tenże, *Postępowanie ustawodawcze w Szwecji*, [w:] *Proces legislacyjny w państwach współczesnych*, E. Zwierzchowski (red.), Warszawa 1993.

²⁶⁵ M. Koszowski, *Anglosaska doktryna precedensu. Porównanie z polską praktyką orzeczniczą*, Warszawa 2009, s. 113-148.

Jeśli chodzi o uprawnienia komornika, to zbliżone do obowiązujących w polskim systemie prawnym są uprawnienia komornika sądowego w Niemczech.

W Belgii i Francji odnotowuje się wysoką skuteczność egzekucji ze względu na osobistą motywację komorników, którzy działają na podstawie państwowego umocowania, na własny rachunek i ponoszą gospodarcze ryzyko. Efekty dobrej pracy przekładają się bezpośrednio na korzyści finansowe²⁶⁶.

Poprzez wymianę doświadczeń państw europejskich i wzajemne poznawanie systemów prawnych (w tym egzekucyjnych) możliwa jest szeroko zakrojona współpraca i tworzenie ram europejskiego systemu wzajemnej pomocy, jak również likwidowanie kolizji między systemami prawnymi. Przykładem może być tu pomoc w odzyskiwaniu należności publicznoprawnych wyrażona w Dyrektywie 2010/24/UE²⁶⁷, która objęła swoim zakresem niemal wszystkie należności publicznoprawne²⁶⁸, i w skali światowej jest rozwiązaniem pionierskim.

Zawód komornika regulowany jest na szczeblu krajowym i różni się w poszczególnych krajach, co jest najczęściej wyrazem kontynuacji tradycji historycznych. Na szczeblu unijnym komorników reprezentuje Międzynarodowa Unia Komorników²⁶⁹, która obok współpracy z krajowymi organizacjami zawodowymi, reprezentuje jej członków na forum organizacji. Pracuje ona nad ulepszeniem krajowego prawa procesowego oraz traktatów międzynarodowych i promuje projekty, pomysły i inicjatywy pomocne w rozwoju niezależnego statusu komornika. Z kolei Europejska Izba Komorników Sądowych²⁷⁰, działająca na podstawie prawa belgijskiego, ma na

²⁶⁶ Z. Knypl, *Komornicy sądowi na świecie. Reforma zawodu komornika w Niemczech*, „Nowa Currenda”, nr 12/151/259/2008, s. 73-74.

²⁶⁷ Dyrektywa Rady 2010/24/UE z dnia 16 marca 2010 r. w sprawie wzajemnej pomocy przy odzyskiwaniu wierzytelności dotyczących podatków, ceł i innych obciążeń.

²⁶⁸ Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 1189/2011 z dnia 18 listopada 2011 r. ustalające szczegółowe przepisy dotyczące niektórych przepisów dyrektywy Rady 2010/24/UE..., dz. cyt.

²⁶⁹ *O komornikach w Europie, International Union of Judicial Officers – UIHJ*, [online], <https://www.uhj.com/index.php?lg=ang>, [dostęp: 12.09. 2019].

²⁷⁰ *Europejska Izba komorników, European Chamber of Judicial Officers (ang); lub Chambre européenne des huissiers de justice (fr.) – CEHJ*, [online], <http://www.cehj.eu/>, [dostęp: 12.12.2018].

celu wspieranie zaangażowania komorników w spójne działania podejmowane przez przedstawicieli zawodów prawniczych na forum europejskim²⁷¹.

²⁷¹ *Urzędnik wymiaru sprawiedliwości*, [online] <https://www.rechtspfleger.org/en/>, [dostęp: 12.12.2018].

ROZDZIAŁ III

STATUS KOMORNIKA SĄDOWEGO PO ZMIANACH USTROJOWYCH W POLSCE W LATACH 1989-2018

3.1. TRANSFORMACJA USTOROWA A ROZWIĄZANIA KODEKSOWE

W olbrzymiej swej większości rozwiązania przyjęte w kodeksie postępowania cywilnego z 1930 r. miały wpływ na rozwiązania kodeksu postępowania cywilnego z 1964 r. i na ustawę z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji²⁷².

K.p.c. z 1964 r., choć dojrzały merytorycznie i legislacyjnie, realizował spojrzenie ustawodawcy charakterystyczne dla prawa socjalistycznego, nie uznającego własności prywatnej, jej ochrony, autonomiczności i równości stron stosunków cywilnoprawnych, a faworyzujący w obrocie prawnym jednostki gospodarki uspołecznionej i Skarb Państwa jako taki. Głównym celem przekształcenia zasad postępowania cywilnego było odejście od postępowania służącego ochronie interesów prywatnoprawnych na rzecz realizacji praworządności ludowej rozumianej jako zabezpieczenie interesów państwa²⁷³.

Z. Radwański zauważa, że w ówczesnym k.p.c. „pod względem merytorycznym można było wyróżnić dwie warstwy. Jedną stanowiły instytucje typowe dla ustroju socjalistycznego - w ogólnym zarysie kształtowane wedle wzorca radzieckiego. Natomiast drugą warstwę stanowiły klasyczne instytucje prawa cywilnego przejęte przede wszystkim z Kodeksu zobowiązań z 1933 r. i Kodeksu handlowego z 1934 r. oraz częściowo z dekretów unifikacyjnych z lat 1945-1950. Recepcja ta dokonywała się jednak zwykle selektywnie i w postaci skróconej - przystosowanej do ograniczonych potrzeb ustroju PRL.

²⁷² Dz. U. nr 133, poz. 882 ze zm. (tekst jednolity Dz. U. z 2017 r., poz.1277,1343,1452,1910 ze zm.). Ustawa ta określa w szczególności status prawny komornika, prawa i obowiązki oraz zasady odpowiedzialności odszkodowawczej i dyscyplinarnej komornika, formy nadzoru nad komornikiem, powierzone do wykonania zadania, obszar działania, prowadzenie kancelarii komorniczej, koszty działalności egzekucyjnej komornika (w tym pobierane opłaty i podlegające rozliczeniu wydatki), a także ustrój i kompetencje samorządu komorniczego. Uregulowania ustawy dotyczą również postępowania egzekucyjnego.

²⁷³ A. Lityński, *O przekształceniach procesu cywilnego w Polsce Ludowej historia prawa uwag kilka, [w:] Wokół problematyki cywilno procesowej. Studium Cywilnoprawne. Księga pamiątkowa dla uczczenia pracy naukowej prof. Kazimierza Korzana*, A. Nowak (red.), Katowice 2001, s.159.

Z tych również względów ograniczony był zakres regulacji Kodeksu - pozostawiono znaczne obszary prawa cywilnego regulacjom pozakodeksowym²⁷⁴. W zakresie procedury cywilnej totalitaryzmy nie akceptowały elementów prywatnoprawnych w postępowaniu służącemu ochronie prywatnych interesów jednostek. Prawa prywatne w były jedynie relatywnie prywatne²⁷⁵.

Zmiany społeczno-polityczne, jakie zostały zapoczątkowane w 1989 r., zrodziły zatem konieczność przywrócenia - formalnie zakazanego w ustroju komunistycznym - głównego podziału systemu prawnego na prawo publiczne i prawo prywatne²⁷⁶. Znaczny wpływ na rozwój postępowania cywilnego i krytykę rozwiązań socjalistycznych wywarła Konstytucja RP z 1997 roku. Ustawodawca poprzez wprowadzenie nowej ustawy zasadniczej, ostatecznie zerwał z systemem wartości Państwa Ludowego. W miejsce dotychczasowych przepisów konstytucji PRL wprowadzono rozwiązania całkowicie odmienne, co było również przyczyną różnorodnych problemów²⁷⁷.

Transformacja systemowa w Polsce zapoczątkowana po 1989 roku postawiła wyraźne pytanie o aktualność rozwiązań przyjętych w Kodeksie dla nowo powstającej gospodarki i społeczeństwa o cechach kapitalistycznych. Nowe idee – stanowiące w głównej mierze powrót do zdrowych rozwiązań prawnych obowiązujących przed 1939 r. – wymagały nowej drogi kształtowania porządku prawnego, dostosowanego do dynamicznie zmieniającego się otoczenia społecznego i gospodarczego²⁷⁸. Postępowanie cywilne ostatecznie wróciło do swych podstaw, utworzonych jeszcze w latach 30-tych XX wieku. Przyznano, że przedwojenny k.p.c. był aktem normatywnym

²⁷⁴ Z. Radwański, *Kodyfikacja prawa cywilnego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny I Socjologiczny”, z.2/2009, ROK LXXI, s.134.

²⁷⁵ A. Lityński „*Prawo Rosji i ZSRR 1917-1991, czyli historia wszechzwiązkowego komunistycznego prawa (bolszewików). Krótki kurs*, Warszawa 2010, s. 15, 198 i n.; J. Gudowski „*O kilku naczelnych zasadach procesu cywilnego-wczoraj, dziś, jutro*, [w:] *Prawo prywatne czasu przemian. Księga pamiątkowa dedykowana prof. Stanisławowi Sołtyśkiemu*, A. Nowicka (red.), Poznań 2005, s.1016-1014.

²⁷⁶ Na temat kryteriów podziału zob.: J. Nowacki i cyt. tam literatura, *Prawo publiczne - prawo prywatne*, Warszawa 1992, s. 8 i n.; S. Włodyka. *Problem struktury prawa*, PiP, z. 4/1995, s. 4 i n.

²⁷⁷ Zob. szerzej: A. Zieliński, Budzące wątpliwości przepisy Konstytucji o ochronie sądowej i ich wykładnia, [w:] *Proces cywilny. Nauka-Kodyfikacja-Praktyka. Księga jubileuszowa dedykowana prof. Feliksowi Zedlerowi*, P. Grzegorzczak, K. Knoppek, M. Walasik (red.), Warszawa 2012, s. 57 i n.

²⁷⁸ P. Pogonowski, *Tendencje zmian w polskim postępowaniu cywilnym od 1989 r.*, „Roczniki Nauk Prawnych”, tom XVI, nr 2/2006.

o bardzo wysokim poziomie, wartym docenienia również współcześnie²⁷⁹. Jak zauważył A. Marciniak: „Zmiany rewolucyjne, których celem jest natychmiastowa naprawa całego świata, wzniosłe idee bez pokrycia w rzeczywistości, brak głębszej refleksji i racjonalnych odpowiedzi w kwestiach starych problemów i nowych potrzeb prowadzą tylko do straty środków, sił i czasu. Ustawodawca musi zatem dobrze odrobić lekcję, którą daje mu historia i tworzyć prawo w oparciu o wysnute z tej lekcji wnioski”²⁸⁰.

3.2. KSZTAŁTOWANIE SIĘ POZYCJI ZAWODU KOMORNIKA

Skonkretyzowanie przez ustawodawcę statusu komornika sądowego w Polsce, po transformacji ustrojowej państwa polskiego po 1989 roku, było wynikiem kompromisu pomiędzy projektami: Komisji Kodyfikacji Prawa Cywilnego, rządowym i Sejmowej Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka, w efekcie czego komornik stał się wyodrębnionym organizacyjnie i samodzielnym finansowo organem egzekucyjnym.

Pozycja prawna komornika była złożona, tak od strony kompetencji – w zakresie funkcji i zadań, jak również pod względem ustrojowo-organizacyjnym, dlatego podlegała różnym przeobrażeniom²⁸¹. W latach dziewięćdziesiątych zaczęły pojawiać się kolejne projekty regulacji modelu egzekucji sądowej²⁸², statusu komornika sądowego i kosztów jego działalności, wzorujące się na modelu francuskim lub niemieckim, aż do koncepcji całkowitej prywatyzacji²⁸³. Samo Stowarzyszenie Komorników

²⁷⁹ J. Gudowski, *Równouprawnienie stron w postępowaniu KPC „O kilku naczelnych zasadach procesu cywilnego - wczoraj, dziś, jutro*, [w:] *Prawo prywatne czasu przemian. Księga pamiątkowa dedykowana prof. Stanisławowi Sołtysińskiemu*, A. Nowicka (red.), Poznań 2005, s.1016.

²⁸⁰ S. Marciniak, *Krytyka fundamentalnych zasad polskiego postępowania cywilnego w związku z przeobrażeniami ustrojowymi państwa*, s. 277, [online], <https://www.wglex.pl/wp-content/uploads/2014/06/Krytyka-fundamentalnych-zasad-polskiego-post%C4%99powania-cywilnego-w-zwi%C4%85zku-z-przeobra%C5%BCeniami-ustrojowymi-pa%C5%84stwa.pdf>, [dostęp: 12.08.2019].

²⁸¹ Zob. szerzej: K. Lubiński, *Problemy reformy urzędu komornika sądowego*, Toruń 1993; Tenże, *Status publicznoprawny komornika sądowego*, [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych i egzekucji*, K. Lubiński (red.), Sopot 2000, s.7 i n.; A. Marciniak, *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji, Komentarz*, Warszawa 2010.

²⁸² Zob.: Propozycje legislacyjne dotyczące statusu komornika oraz uregulowań towarzyszących opracowane przez Ośrodek Badawczy Stowarzyszenia Komorników Sądowych pod kierunkiem prof. dr. hab. Sławomira Dalki „Currenda”, nr 4/1996, s. 129–130.

²⁸³ Zob. szerzej: K. Lubiński, A. Laskowska, *Nowelizacje ustawy o komornikach sądowych i egzekucji w latach 1999 – 2008*, PPE nr 10-12/2008, s.7-46.

Sądowych²⁸⁴ brało pod uwagę dwa rozwiązania systemowe – komornik miał być funkcjonariuszem publicznym lub samodzielny urzędnikiem państwowym. Przed reformą ustrojową komornicy byli pracownikami państwowymi mianowanymi na stanowisko przez prezesów sądów wojewódzkich, urzędowali przy sądach rejonowych i bezpośrednio pod nie podlegali. Redaktor naczelny „Currenda” Jan Treder, pisał: „Przed zmianami modelowymi nie uciekniemy. (...) Trzeba więc zakasać rękawy i przystąpić do pracy. Dotyczy to przede wszystkim nas, komorników. Musimy sami określić w sposób jasny i precyzyjny, jakiego modelu się domagamy. Czy chcemy prywatyzacji, komercjalizacji czy statusu urzędnika. Czy chcemy więcej samodzielności, biorąc na siebie także odpowiedzialność, czy wolimy, żeby decydowali za nas inni?”²⁸⁵.

Celem był model nieurzędniczy i samorządowy, jako najbardziej funkcjonalny i najtańszy. Ten liberalny model rozpatrywano w trzech wariantach: jako wolnego zawodu²⁸⁶, jako funkcjonariusza państwowego bez balastu urzędniczego, lub jako samodzielnego urzędnika państwowego, bez sztywnego schematu urzędu i wielorakich ograniczeń²⁸⁷. Choć doceniano walory rodzimych rozwiązań, to jednak podkreślano ich anachronizm. Jak stwierdził A. Marciniak: „Wykształcony w okresie międzywojennym model organizacji i funkcjonowania instytucji komornika przetrwał w prawie polskim w swych podstawowych założeniach prawie do końca XX wieku. Nie zmieniła tego wprowadzona na wzór radziecki zasadnicza reforma ustroju sądownictwa dokonana dekretem z 1950 r. o zmianie ustroju sądów powszechnych ani prawo o ustroju sądów powszechnych z 1985 r. oraz rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 1960 r. o komornikach. Wymienione akty prawne regulowały zagadnienia ustrojowo-organizacyjne urzędu komornika na wzór ustawodawstwa międzywojennego z pewnymi tylko modyfikacjami”²⁸⁸.

²⁸⁴ Stowarzyszenie Komorników Sądowych zostało powołane do życia na II Krajowym Zjeździe Komorników Sądowych w Mierzyniu k/Gorzowa Wielkopolskiego w dniach 14–17 maja 1981 r.; Zob.: Wywiad ze Zdzisławem Pilkiewiczem: *Ruch gorzowski, czyli jak powstały zręby ruchu samorządowego*, „Nowa Currenda”, nr 2/2010, s. 20.

²⁸⁵ J. Treder, *Od redakcji*, „Currenda”, nr 11/1995, s. 3–4.

²⁸⁶ Zob.: Rozmowa z Dariuszem Potkańskim, prezesem SKS, „Currenda”, nr 4/1995, s. 31.

²⁸⁷ F. Kujawski, J. Treder, *Rozbieżność modeli*, „Currenda”, nr 8/1995, s. 10.

²⁸⁸ A. Marciniak, *Komornik sądowy a państwo. Status publicznoprawny komornika sądowego*, „Nowa Currenda”, nr 10/2010, s. 22–23.

W literaturze podejmowano próby określenia statusu komornika sądowego. Kazimierz Lubiński, jeszcze przed zmianami dokonanymi przez ustawodawcę w 1997 r., zwracał uwagę na zróżnicowany charakter tego statusu ze względu na przepisy poszczególnych gałęzi i działów prawa²⁸⁹. Sławomir Dalka²⁹⁰ i Władysław Siedlecki²⁹¹ podkreślali, że komornik jest samodzielnym pracownikiem państwowym, który został powołany do dokonywania czynności egzekucyjnych oraz podejmowania innych czynności przewidzianych w obowiązujących przepisach, poddany nadzorowi sądu. Kazimierz Korzan²⁹² określał komornika jako osobę zaufania publicznego, ponoszącą odpowiedzialność na odrębnie ukształtowanych zasadach oraz za funkcjonariusza państwowego powołanego do wykonywania orzeczeń i podejmowania innych czynności w imieniu państwa. Z kolei Edmund Wengerek²⁹³ podkreślał, że komornik jest samodzielnym pracownikiem państwowym powołanym do pełnienia czynności egzekucyjnych i innych wskazanych w ustawach, niezależnym od żadnej ze stron i podlegającym nadzorowi sądu. Podobnie uznał Włodzimierz Berutowicz²⁹⁴ wskazując, że komornik zajmuje pozycję organu państwowego powołanego do dokonywania czynności egzekucyjnych i innych wskazanych w ustawie, podlegającego nadzorowi sądu.

Zawód komornika po transformacji ustrojowej miał być kojarzony przede wszystkim z zawodem wymagającym od wykonujących go osób specjalnych standardów etycznych, moralnych oraz wysokiej jakości usług. W przypadku omawianego zawodu trudno było o taką identyfikację, gdyż jego odbiór społeczny wiązał się z subiektywną oceną. Komornik w swojej pracy spotykał się (i tak jest nadal) z osobami (wierzycielami, dłużnikami), które na skutek zaistniałych okoliczności doświadczały bardzo często stresu, kryzysu i straty

²⁸⁹ K. Lubiński, *Stanowisko i podstawy odpowiedzialności prawnej komornika sądowego w prawie polskim*, Sopot, 1996, s.15 i n.

²⁹⁰ S. Dalka, J. Rodziewicz, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz do części dygiem Kodeksu postępowania cywilnego*, Gdańsk 1994, s.54.

²⁹¹ W. Siedlecki, [w:] Z. Resich i W. Siedlecki (red.) *Kodeks postępowania cywilnego*, t. II, Warszawa 1976, s.1080.

²⁹² K. Korzan, *Wadliwa regulacja prawna jako przyczyna perturbacji w komorniczym postępowaniu egzekucyjnym*, ZES, nr 1/1994, s. 22-23.

²⁹³ E. Wengerek, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1978, s. 80.

²⁹⁴ W. Berutowicz, *Postępowanie...*, dz. cyt., Warszawa 1974, s. 389.

życiowej. Komornik jako człowiek również poddawany był wielu sytuacjom traumatycznym i stresowym²⁹⁵. Te trudne sytuacje zawsze związane były z silnymi emocjami. Upadłość, bankructwo, windykacja długów to przykłady krytycznej sytuacji, w której możliwości radzenia sobie i zdolności przystosowawcze osoby (także komornika) były konfrontowane z wymaganiami ekstremalnej sytuacji zewnętrznej.

Podstaw unormowania zawodu komornika sądowego należało poszukiwać w przepisach dotyczących władzy publicznej oraz samorządów zawodowych. Działalność w zakresie prowadzenia egzekucji sądowej i stosowania przymusu w celu urzeczywistniania praw wierzycieli mieściła się w granicach władczej działalności aparatu państwowego, zaś model zawodu komornika sądowego oparty był na obligatoryjnym zrzeszeniu jego przedstawicieli w izbach komorniczych²⁹⁶.

Uprawnienia do wykonywania czynności egzekucyjnych zapisane były w art. 759 § 1 k.p.c.²⁹⁷ i stanowiły legitymację komorników, z wyjątkiem czynności zastrzeżonych dla sądów. W myśl natomiast art. 2 ust. 1 uoksie²⁹⁸ czynności egzekucyjne w sprawach cywilnych wykonywał wyłącznie komornik, z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w innych ustawach. Komornik sądowy był zasadniczym organem egzekucyjnym w sprawach cywilnych.

Z faktu, że od roku 1997 komornikowi sądowemu przyznany był status funkcjonariusza publicznego²⁹⁹, wynikała również jego szczególna pozycja

²⁹⁵ Zob. szerzej o stresie, [w:] K. Łapińska, *Zawód komornika sądowego a zdrowie* (cz. I-III), nr 12/23/131/2000, 13/24/132/2000, 15/26/234/2000. Umiejętność nawiązania skutecznego kontaktu w relacji komornik – uczestnik postępowania wymaga określonych predyspozycji psychicznych i interpersonalnych. Osobowość człowieka nie jest jednak tożsama z oczekiwaniami wszystkich uczestników postępowania egzekucyjnego i nie wszystkim daje poczucie bezpieczeństwa. W konsekwencji niektórzy (głównie dłużnicy) kierują się działaniami destrukcyjnymi wobec pozostałych stron, w tym także (a może przede wszystkim) wobec komornika i jego pracowników. Od osób znajdujących się pod wpływem sytuacji stresowych trudno wymagać obiektywizmu i szacunku wobec zawodu, który kojarzy im się jednoznacznie ze stratą.

²⁹⁶ Zob. szerzej: P. Rączka, *Działalność prawodawcza samorządów zawodowych w Polsce*, Toruń 2013, s. 74 i n.

²⁹⁷ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. nr 43 z 1964 r., poz. 296 ze zm.); dalej – k.p.c.

²⁹⁸ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz. U. z 2011 r., Nr 231, poz. 1376 ze zm.).

²⁹⁹ Zob. szerzej: J. Jankowski, *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji*, Warszawa 1998, s. 17 in.; W. Tomalak, *Status...*, dz. cyt., s. 64 in.; M. Karcz-Kaczmarek, *Samorząd komorniczy a państwo. Wybrane zagadnienia finansowania zadań samorządu komorniczego*, PPE, nr 11/2009, s. 65.

prawna na gruncie prawa karnego. Choć w ramach regulacji tej gałęzi prawa pojęciu „funkcjonariusza publicznego” przydawano znaczenie autonomiczne, to i tak komornik sądowy był funkcjonariuszem publicznym w rozumieniu art. 115 § 13 pkt 3 Kodeksu karnego (dalej: k.k.)³⁰⁰, a jako funkcjonariusz publiczny pełnił także funkcję publiczną, zgodnie z art. 115 § 19 k.k. Przymiot funkcjonariusza publicznego komornik sądowy zyskiwał z chwilą powołania go na stanowisko przez Ministra Sprawiedliwości na podstawie art. 11 ust. 1 uoksie.

W stosunkach podatkowych komornik sądowy mógł występować w dwojakiej roli: jako podatnik, czyli w myśl art. 7 § 1 Ordynacji podatkowej (zwanej dalej: OrdPU)³⁰¹ podmiot podlegający na mocy ustawy podatkowej obowiązkowi podatkowemu, bądź jako płatnik, tzn. podmiot obowiązany na podstawie przepisów prawa podatkowego do obliczenia i pobrania od podatnika podatku i wpłacenia go we właściwym terminie organowi podatkowemu, zgodnie z art. 8 OrdPU. Komornik był podatnikiem podatku dochodowego od osób fizycznych oraz płatnikiem tego samego podatku, akcyzy, a także podatku od towarów i usług.

Komornik był pracownikiem sądu, jednak w piśmiennictwie zajmowano różne stanowiska co do kwestii sposobu nawiązania z nim stosunku pracy³⁰².

Szczególna waga obowiązków przypisywanych komornikowi sądowemu ograniczała jego zdolność do podejmowania dodatkowego zatrudnienia, tak by nie ucierpiała na tym powaga pełnionych przez niego funkcji, ani by dodatkowe zajęcie nie utrudniało realizacji zasadniczych zadań stawianych komornikowi sądowemu. Jednocześnie komornik sądowy w świetle art. 36 ust. 1 i 2 uoksie mógł występować w obrocie jako pracodawca.

³⁰⁰ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 ze zm.).

³⁰¹ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz. U. 1997 nr 137 poz. 926).

³⁰² Na temat tego, że stosunek pracy komornik sądowy nawiązywał w drodze mianowania a nie powołania, jak wynikałoby z brzmienia art. 11 ust. 1 uoksie, por.: W. Sanetra, *Stosunek pracy komornika po nowemu*, PS nr 2/1998, s. 49; K. Lubiński, *Status publicznoprawny...*, dz. cyt., s. 22.; Odmienne: J. Jankowski, *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz*, Warszawa 1998, s. 46; W. Piotrowski, *Status pracowniczy komornika sądowego. Uwagi de lege lata i de lege ferenda*, [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych i egzekucji*, K. Lubiński (red.), Sopot 2000, 53–57.

3.2.1. PROBLEMATYKA WYKONYWANIA ZAWODU KOMORNIKA SĄDOWEGO

Mówiąc o statusie tego zawodu warto wspomnieć, iż Krajowa Rada Komornicza przez kolejne lata podejmowała próby zdefiniowania zasadniczych problemów egzekucji i znalezienia dla nich rozwiązań. Głosy w tej sprawie znajdowały odbicie na łamach „Przeglądu Prawa Egzekucyjnego”, gdzie analizowane były zmiany w k.p.c.³⁰³. Głównym celem dyskusji było rekomendowanie do procesu legislacyjnego instrumentów pozwalających komornikom na skuteczne i sprawne prowadzenie egzekucji, przy ograniczeniu nadmiernych obowiązków wierzycieli i zachowaniu rozsądnych gwarancji praw dłużników. Zwracano uwagę na zmniejszenie formalizmu, potrzebę zwiększonej wiedzy o dłużniku (wprowadzenie „komorniczego wyjawienia majątku”). Ponadto mówiono również o zmniejszeniu praw dłużników, zwiększeniu aktywności wierzycieli i wielu innych utrudnieniach w wykonywaniu tego zawodu.

Niemniej instytucja komornika sądowego w prawie polskim zdawała się nieustannie ewoluować, czego dowodem jest choćby porzucenie modelu urzędniczego zawodu komornika czy pozbawienie go statusu pracownika i uzależnienie jego dochodów w zasadniczej części wyłącznie od pobieranych opłat egzekucyjnych.

W toku nieustających dyskusji o pozycji prawnej komornika sądowego regularnie powracały propozycje skrajne: powrotu do etatyzacji i urzędniczego statusu tej profesji bądź też – zmierzający w kompletnie przeciwnym kierunku – pomysł „uwolnienia” i pełnego jej „urynkowienia”, z utrzymaniem przymiotu zawodu zaufania publicznego³⁰⁴. Obie wymienione koncepcje wydawały się chybione³⁰⁵ i niedostatecznie uzasadnione – aksjologicznie, systemowo i funkcjonalnie. Z ostrożnością należało podejść również do kwestii ich dopuszczalności. Stwierdzić należy za Andrzejem Herbertem, że: „model

³⁰³ 27 sierpnia 2014 r. Sejmowa Komisja Sprawiedliwości i Praw Człowieka podjęła decyzję o skierowaniu poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (druk nr 1842) do Podkomisji nadzwyczajnej. W posiedzeniu uczestniczyli m.in. Prezes Krajowej Rady Komorniczej Rafał Fronczek oraz Wiceprezes Tomasz Piłat.

³⁰⁴ Zob.: A. Huziuk, M. Szymański, *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji w praktyce*, [w:] K. Lubiński (red.) *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych*, Sopot 1999.

³⁰⁵ Zob.: A. Herbert, [w:] *Status prawny komornika sądowego*, M. Jabłoński, A. Marciniak (red), Sopot 2016, s. 73-76.

komornika jako funkcjonariusza publicznego prowadzącego działalność egzekucyjną na własny rachunek sprawdził się w praktyce i nie powinien być rewolucyjnie zmieniany, ale ewolucyjnie doskonalony”³⁰⁶.

Problematyka wykonywania zawodu komornika nadal wymaga dyskusji nie tylko w aspekcie prawnym, ale też etycznym³⁰⁷, ekonomicznym, prakseologicznym czy socjologicznym, gdyż kwalifikacje komornika do wykonywania zawodu muszą być wielopłaszczyznowe, począwszy od kompetencji prawniczych, a skończywszy na socjologicznych i psychologicznych, które są niezbędne do kontaktów z uczestnikami postępowania oraz osobami trzecimi³⁰⁸.

3.3. PUBLICZNOPRAWNA POZYCJA KOMORNIKA

Starsze opracowania poświęcały niewiele miejsca na omówienie statusu komornika z uwagi na to, że komornicy byli urzędnikami państwowymi (rozporządzenie z 1932³⁰⁹), a następnie pracownikami państwowymi (rozporządzenie z 1968³¹⁰). Do 1997 r. komornik sądowy był pracownikiem sądu³¹¹. Prawidłowe odczytanie statusu instytucji komornika należało więc postrzegać z perspektywy tych gałęzi i działów prawa, które zaliczały się do prawa publicznego. Istnienie stosunku publicznoprawnego oraz działanie na rzecz państwa w celu realizacji nałożonych na to państwo zadań przesądziło

³⁰⁶ Tamże, s. 76.

³⁰⁷ Temat ten podejmowali m.in.: R. Tokarczyk, *Zarys przedmiotu etyki komornika*, PPE, nr 5-6/2004; M. Małecka-Łyszczek, *Kodeks Etyki Zawodowej Komorników*, [w:] *Status prawny komornika sądowego w Rzeczypospolitej Polskiej. Wybrane zagadnienia*, J. Koczanowski, W. Fill, M. Frańczuk, A. Mituś, M. Małecka-Łyszczek, M. Mędrala, A. Surówka, A. Piotrowska (red.), Sopot 2013; P. Rączka, *Legitymacja organów samorządu komorniczego do uchwalenia kodeksu etyki zawodowej*, [w:] *Etyka zawodowa komornika sądowego*, A. Marciniak (red.), Sopot 2016.

³⁰⁸ K. Lubiński, *Zawód komornika sądowego wolnym zawodem*, PPE, nr 4/2017, s. 2.

³⁰⁹ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 grudnia 1932 roku o komornikach (Dz. U. nr 107, poz.886).

³¹⁰ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 marca 1968 roku (Dz. U nr 10, poz.52 z późn. zm.).

³¹¹ Po reformach z lat 1997-2001 komornik stał się funkcjonariuszem publicznym działającym przy sądzie rejonowym, przestał otrzymywać wynagrodzenie ze środków budżetowych, a zaczął utrzymywać się z wynagrodzenia prowizyjnego, pobieranego z uzyskanych opłat egzekucyjnych, zob.: G. Borkowski, *Komornicy sądowi*, [w:] *Ustrój organów ochrony prawnej. Część szczegółowa*, J. Bodio, G. Borkowski, T. Demendecki (red.), Warszawa 2007, s. 363.

w sposób definitywny o tym, iż komornik sądowy otrzymał status organu władzy publicznej³¹².

Przepisy ustawy z 1997 r. były przedmiotem wielu analiz i ocen dokonywanych przez Trybunał Konstytucyjny³¹³, prowadzących niejednokrotnie do uznania jej zapisów za niezgodne z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej. W wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 2003 r. czytamy, że „komornik działa (...) w imieniu państwa” i jest częścią porządku prawnego³¹⁴. Łączyła go funkcjonalna i organizacyjna więź z władzą sądowniczą.

Sposób i forma realizacji zadań określonych przez państwo zostały uregulowane w normach o charakterze publicznoprawnym³¹⁵, które odnoszą się również do przepisów *de lege lata*. Na podstawie tych przepisów komornik pozostawał wobec stron postępowania w stosunku nadrzędności, a nie równorzędności, wykonywał zadania państwa i był wyposażony w państwowe imperium w zakresie egzekucji tytułów wykonawczych. Dysponował przy tym możliwością stosowania przymusu w celu skutecznego przeprowadzenia czynności egzekucyjnych. Komornik, z jednej strony wykonywał czynności urzędowe przekazane do jego kompetencji poza sferą działalności gospodarczej (nie był przedsiębiorcą), a z drugiej – tworzył i prowadził dla potrzeb spełnianego urzędu kancelarię komorniczą oraz pokrywał koszty z tym związane ze środków uzyskanych z działalności egzekucyjnej. Kancelaria komornika stanowiła zorganizowany przez niego zespół osób wyposażony

³¹² Zob. szerzej: A. Barańska, *Status prawny komornika sądowego i mienia kancelarii komorniczej*, PPE, nr 1-2/2008, s.15 i n.; A. Marciniak, *Zadania komornika sądowego w polskim prawie egzekucyjnym*, PPE, nr 12/2006, s. 21; S. Cieślak, *Skutki procesowe niezachowania wymagań prawnych czynności egzekucyjnych komornika sądowego*, PS, nr 11-12/2003, s.106.

³¹³ Por.: wyroki Trybunału Konstytucyjnego z dnia: 8 grudnia 1998 r. (K 41/97, OTK 1998/7/117); 24 lutego 2003 r. (K 28/02, OTK-A 2003/2/12); 3 grudnia 2003 r. (K 5/02, OTK-A 2003/9/98); 17 maja 2005 r. (P 6/04, OTK-A 2005/5/50); 8 maja 2006 r. (P 18/05, OTK-A 2006/5/53); 27 lutego 2007 r. (P 22/06, OTK-A 2007/2/12); 11 maja 2007 r. (K 2/07, OTK-A 2007/5/48); 24 lutego 2009 r. (SK 34/07, OTK-A 2009/2/10); 14 maja 2009 r. (K 21/08, OTK-A 2009/5/67); 16 czerwca 2009 r. (SK 5/09, OTK-A 2009/6/84); 14 grudnia 2010 r. (K 20/08, OTK-A 2010/10/129); 13 grudnia 2011 r. (SK 44/09, OTK-A 2011/10/117); 12 kwietnia 2012 r. (SK 21/11, OTK-A 2012/4/38); 30 kwietnia 2012 r. (SK 4/10, OTK-A 2012/4/42); 26 czerwca 2012 r. (P 13/11, OTK-A 2012/6/67); 25 lipca 2012 r. (K 14/10, OTK-A 2012/7/83); 20 listopada 2012 r. (SK 34/09, OTK-A 2012/10/122); 29 stycznia 2013 r. (K 1/11, OTK-A 2013/1/6); 26 lutego 2013 r. (SK 12/11, OTK-A 2013/2/19).

³¹⁴ W. Tomalak, *Komornik jako funkcjonariusz publiczny*, [w:] *Metodyka pracy komornika sądowego*, A. Marciniak, M. Michalska-Marciniak (red.), Sopot 2015, s. 42.

³¹⁵ Uchwała SN z dn. 22 października 2002 r., (III CZP 65/02, OSNC 2003, z. 7-8, poz. 100).

w urzędzenia oraz w środki rzeczowe umożliwiające spełnienie czynności pomocniczych i technicznych. Symbolicznym wyrazem publicznoprawnej pozycji komornika było prawo używania przez niego pieczęci urzędowej z godłem państwa. Komornik samodzielnie dokonywał oceny faktów i zdarzeń mających istotne znaczenie dla biegu egzekucji i był uprawniony do stosowania prawa, co znajdowało wyraz w takich decyzjach procesowych wydawanych w formie postanowienia, jak: ustalenie kosztów, zawieszenie czy umorzenie postępowania.

Z jednej strony komornik był podmiotem wyposażonym w określone środki przymusu, podlegającym nadzorowi oraz ponoszącym odpowiedzialność za wyrządzoną szkodę (solidarnie ze Skarbem Państwa). Nie mniej istotna była druga strona funkcjonowania komornika, którą można było nazwać przedmiotową, czyli działalność komornika jako adresata norm prawnych, to jest organu egzekucji sądowej wykonującego czynności egzekucyjne w sprawach cywilnych oraz inne czynności przewidziane w ustawach³¹⁶.

Wyrazem aktualnych przepisów dotyczących publicznoprawnej pozycji komornika są normy zawarte w Ustawie z 2018 r., które nie odbiegają w znaczący sposób od przywołanych wyżej. Przebudowano model ustrojowy egzekucji sądowej, ograniczono komornikom samodzielność działania i wskazano wprost, że komornik jest organem władzy publicznej w zakresie wykonywania czynności w postępowaniu egzekucyjnym i zabezpieczającym.

3.3.1. WZMOCNIENIE POZYCJI KOMORNIKA SĄDOWEGO W WYMIARZE SPRAWIEDLIWOŚCI USTAWĄ Z 1997 R.

W polskim prawie egzekucyjnym, od reformy dokonanej ustawą z dnia 29 sierpnia 1997 r.³¹⁷ o komornikach sądowych i egzekucji, wzrosła tendencja do wzmocnienia samodzielnej pozycji komornika sądowego jako pomocniczego organu wymiaru sprawiedliwości i (w dalszej kolejności) jako wolnego zawodu prawniczego, przy jednoczesnym zachowaniu statusu funkcjonariusza publicznego. Wcześniej komornika uznawano za organ

³¹⁶ W. Tomalak, *Status...*, dz. cyt., s. 31.

³¹⁷ Dz. U. z 2015 r., poz. 790 ze zm.

ochrony prawnej, mianowanego urzędnika państwowego, którego działania w postępowaniu egzekucyjnym poddane były nadzorowi sądu³¹⁸.

Kolejne wzmocnienie pozycji zawodu należy przypisać ustawie z dnia 24 maja 2007 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz niektórych innych ustaw³¹⁹, która nałożyła na aplikantów, asesorów komorniczych i komorników obowiązek posiadania wykształcenia prawniczego. Zawód ten poza wysokimi kwalifikacjami prawniczymi, wymagał (z racji pracy w terenie) dobrej kondycji fizycznej i szczególnej odporności psychicznej.

Zgodnie z ustawą z 1997 r. komornikiem sądowym mogła zostać osoba, która spełniała następujące warunki (art. 10 uoksie):

- posiadała obywatelstwo polskie i korzystała z pełni praw cywilnych i obywatelskich,
- ukończyła 25 lat,
- była nieskazitelnego charakteru,
- ukończyła wyższe studia prawnicze lub administracyjne,
- odbyła aplikację komorniczą³²⁰,
- złożyła egzamin komorniczy.

Od wymagań określonych w ust. 1 w pkt 4 i 5 zwolnieni byli adwokaci, notariusze, sędziowie, prokuratorzy, radcowie prawni oraz osoby, które ukończyły aplikację sądową, prokuratorską, adwokacką, radcowską lub notarialną, a także osoby posiadające stopień doktora nauk prawnych (art. 10 uoksie).

Z uwagi na ograniczony zakres pracy, nie omawiam funkcji pełnionych przez komorników w postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Poza zakresem pracy jest również skomplikowana problematyka zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej³²¹.

³¹⁸ Art. 121 Ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 1994r. Nr 7, poz. 25 ze zm.) oraz K. Lubiński, *Stanowisko i podstawy odpowiedzialności prawnej komornika sądowego w prawie polskim*, Sopot 1996, s. 27; W. Piotrowski, *Status pracownicy...*, dz. cyt., s. 51–53.

³¹⁹ Dz. U. z 2007 r. Nr 112, poz. 769.

³²⁰ O organizacji aplikacji: Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2007 r. w sprawie organizacji i przebiegu aplikacji komorniczej (Dz.U.2017.0.173).

³²¹ Zob.: F. Zedler, *Zbieg egzekucji lub zabezpieczenia sądowego z egzekucją lub zabezpieczeniem administracyjnym*, „Poradnik Komornika Sądowego”, nr 1/1993.

W myśl art. 758 k.p.c., sprawy egzekucyjne należały do właściwości sądów rejonowych i działających przy tych sądach komorników. Zakres czynności komornika był jednak szerszy niż sądu rejonowego. Wynikało to jednoznacznie z przepisu art. 759 § 1 k.p.c., zgodnie z którym czynności egzekucyjne były wykonywane przez komorników, z wyjątkiem czynności zastrzeżonych dla sądu³²². Podstawowe działania komornika sprowadzały się do wykonywania w drodze egzekucji orzeczeń sądowych w sprawach o roszczenia pieniężne i niepieniężne.

Do jego właściwości powierzone zostało prowadzenie:

- egzekucji z ruchomości (art. 844-879 k.p.c.),
- egzekucji z wynagrodzenia za pracę (art. 880-888 k.p.c.),
- egzekucji z rachunków bankowych (art. 889-894 k.p.c.),
- egzekucji z innych wierzytelności (art. 895-908),
- egzekucji z innych praw majątkowych (art. 909-912 k.p.c.),
- egzekucji z nieruchomości (z wyjątkiem czynności zastrzeżonych dla sądu) (art. 921-1013 k.p.c.),
- uproszczonej egzekucji z nieruchomości (art. 1013¹-1013⁶ k.p.c.),
- egzekucji ze statków morskich (art. 1014-1022 k.p.c.),
- egzekucji z wierzytelności o wydanie rzeczy ruchomej (art. 1041 k.p.c.),
- egzekucji wydania nieruchomości, statku albo opróżnienia mieszkania (art. 1046 k.p.c.),
- egzekucji świadczeń alimentacyjnych (art. 1081-1088 k.p.c.).

Szczególnym typem zadania powierzonego do wykonywania komornikowi było prowadzenie egzekucji w celu zniesienia współwłasności nieruchomości w drodze sprzedaży publicznej (art. 1066-1071 k.p.c.).

Komornik prowadził również sprawy o egzekucję należności pieniężnych z tytułu:

- grzywien,
- kar pieniężnych,
- opłat sądowych i kosztów postępowania.

³²² *De lege lata* dodano przepis umożliwiający sądowi zobowiązanie komornika do składania sprawozdań z czynności podjętych w wyniku zarządzeń (§3 k.p.c.).

Komornik wykonywał nadto czynności wskazane w innych ustawach³²³, na przykład w prawie upadłościowym:

- wprowadzenie syndyka lub zarządcy w posiadanie majątku upadłego (art. 174 ust. 1 p.u.n.),
- przymusowe odebranie mienia syndykowi lub zarządcy po zakończeniu postępowania (art. 364 ust. 1 p.u.n.),
- wykonanie postanowienia o osadzeniu upadłego w areszcie jako środka przymusu (art. 58 ust. 1 p.u.n. w zw. z art. 1057 § 1 k.p.c.),
- wykonanie postanowień sędziego-komisarza co do zakresu i czasu korzystania przez upadłego lub osoby mu bliskie z mieszkania znajdującego się w lokalu lub budynku wchodzącym w skład masy upadłości (art. 75 ust. 2 p.u.n.),
- wykonanie postanowienia o wydanie syndykowi przedmiotu zastawu (art. 327 ust. 3 p.u.n.).

Pozaegzekucyjny charakter miały następujące zadania komornika³²⁴:

- sporządzanie protokołu stanu faktycznego,
- sprawowanie nadzoru nad dobrowolnymi publicznymi licytacjami z przybiciem najniższej lub najwyższej ceny – na zlecenie organizatora licytacji,
- weryfikowanie istnienia i treści tytułów wykonawczych w postępowaniu elektronicznym³²⁵,
- doręczanie pism sądowych i innych dokumentów powierzonych przez sąd (bez względu na właściwość miejscową komornika).

Lista władczych kompetencji komornika była dopełniona prawem do żądania informacji niezbędnych do prowadzenia egzekucji (art. 761 § 1 k.p.c.).

Komornik wyposażony był w szeroki zestaw możliwości zastosowania przymusu³²⁶. W ten sposób ujawniało się w pełni jego imperium (sprawowanie funkcji w imieniu państwa):

³²³ W. Tomalak, *Status...*, dz. cyt., s. 137 i n.

³²⁴ Tamże, rozdz. 3.1.2.

³²⁵ W razie złożenia przez wierzyciela wniosku o wszczęcie egzekucji za pośrednictwem systemu teleinformatycznego po wydaniu przez sąd nakazu zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym; przy czym katalog tych czynności nie jest zamknięty.

- udzielanie upomnienia osobie niewłaściwie się zachowującej lub przeszkadzającej w czynnościach (art. 764 k.p.c.),
- wydalanie osoby niewłaściwie się zachowującej lub przeszkadzającej w czynnościach (art. 764 k.p.c.),
- otwarcie i przeszukanie pomieszczeń (art. 814 k.p.c.),
- przeszukanie osoby dłużnika lub domownika czy innej osoby (art. 814 k.p.c.),
- zastosowanie przymusu bezpośredniego (art. 765 k.p.c.),
- nałożenie grzywny.

Za nieuzasadnioną odmowę udzielenia komornikowi informacji lub wyjaśnień, a także za świadome wprowadzanie w błąd, osoba odpowiedzialna mogła zostać ukarana przez komornika grzywną do dwóch tysięcy złotych. Grzywną taką mógł być również ukarany dłużnik, który zaniedbał obowiązku powiadomienia o zmianie miejsca swego pobytu (art. 762 § 1 k.p.c.). Natomiast dłużnik, który przeszkadzał w czynnościach komornika, zgodnie z art. 764 k.p.c., mógł zostać ukarany grzywną do tysiąca złotych. Art. 762 nie zawierał wyraźnego upoważnienia do powtórnego lub wielokrotnego nakładania grzywny, w związku z tym kilkakrotne jej nałożenie było niedopuszczalne³²⁷. Interpretacja rozszerzająca była w tym przypadku nie do przyjęcia, gdyż grzywna mogła być stosowana tylko w granicach ustawowo przewidzianych (tak A. Marciniak, odmiennie S. Dalka)³²⁸.

Komornik pełnił funkcję pomocniczą wobec wymiaru sprawiedliwości i realizował orzeczenia sądowe, jednak w strukturę sądów nigdy nie wchodził (z uwagi na odmienność funkcji, nie polegającej na wymierzaniu sprawiedliwości – art. 175 ust. 1 Konstytucji RP). Powstaje zatem pytanie (także w odniesieniu do obowiązującej ustawy), jaki zachodzi związek komornika z władzą sądowniczą. Pojęcie władzy sądowniczej można rozpatrywać w dwóch aspektach: podmiotowym i przedmiotowo-

³²⁶ Zob.: W. Tomalak, *Status...*, dz. cyt., rozdz. 3.1.3; A. Marciniak, *Pojęcie i system środków przymusu w sądowym postępowaniu egzekucyjnym*, „Problemy Egzekucji”, nr 21/2002.

³²⁷ Na podstawie omawianego przepisu wysokość grzywny została podwyższona mocą nowelizacji obowiązującej od dnia 3 maja 2012 r., jednak nadal może być zastosowana tylko jednokrotnie.

³²⁸ O. Marcewicz, *Komentarz do art. 762*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, A. Jakubecki (red.), wyd. 6., Warszawa 2015, s. 1034.

funkcjonalnym³²⁹. W pierwszym ujęciu władza sądownicza jest utożsamiana z działalnością sądów oraz trybunałów. W drugim natomiast wiąże się z wymiarem sprawiedliwości, z rozstrzyganiem sporów prawnych, będąc przeciwstawiana legislatywie i egzekutywie. Jednocześnie trzeba mieć na względzie, że zgodnie z art. 175 ust. 1 Konstytucji RP wymiar sprawiedliwości w Rzeczypospolitej Polskiej sprawują Sąd Najwyższy, sądy powszechne, sądy administracyjne oraz sądy wojskowe, w świetle art. 177 Konstytucji RP sądy powszechne sprawują natomiast wymiar sprawiedliwości we wszystkich sprawach, z wyjątkiem spraw ustawowo zastrzeżonych dla właściwości innych sądów. Choć istnieje szereg trudności ze zdefiniowaniem pojęcia wymiaru sprawiedliwości³³⁰, to można jednak przyjąć uogólnione znaczenie tego pojęcia jako imperatywnej działalności sądów wyrażającej się w wykonywaniu funkcji orzeczniczej, tj. stosowaniu prawa do ustalonych stanów faktycznych³³¹.

Komornik sądowy nie wykonywał nigdy władzy ustawodawczej ani wykonawczej, a określone funkcje władcze do zrealizowania powierzała mu władza ustawodawcza. Działając na podstawie i w granicach prawa – wykonywał powierzoną mu przez władzę ustawodawczą funkcję władzy publicznej w postaci czynności egzekucyjnych lub innych określonych prawem czynności. Egzekucja sądowa w sprawach cywilnych była i jest nadal aktem władzy publicznej, w związku z czym czynności egzekucyjnych nie może wykonywać osoba prywatna, ale komornik jako upoważniony do tego przez państwo szczególnego rodzaju funkcjonariusz publiczny³³². Choć ustawa nigdy nie przyznawała komornikowi kompetencji do rozstrzygania jakichkolwiek sporów o prawo, to był on organem pomocniczym dla organów wymiaru sprawiedliwości. W tej roli korzystał ze wzmożonej ochrony prawnokarnej, ale też podlegał odpowiedzialności za przestępstwa, za które odpowiadał

³²⁹ Szerzej na ten temat: B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 109–113.

³³⁰ Tamże, s. 109–113; K. Lubiński, *Status publicznoprawny...*, dz. cyt., s. 14–16; A. Łazarska, *Rzetelny proces cywilny*, Warszawa 2012, s. 166–180.

³³¹ Por.: uchwała SN z dnia 11.10.2007 r., SNO 67/07, OSNSD 2007/1/81.

³³² K. Lubiński, *Status publicznoprawny komornika sądowego*, [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych i egzekucji*, K. Lubiński (red.), Sopot 2000, s. 13.

funkcjonariusz publiczny³³³. Powyższe legitymizowało stosowanie przez komornika środków przymusu państwowego w celu spełnienia świadczenia stwierdzonego tytułem wykonawczym³³⁴.

3.3.2. SAMORZĄDOWY MODEL EGZEKUCJI SĄDOWEJ

Do komornika jako organu wymiaru sprawiedliwości należało wykonywanie czynności władczych związanych ze stosowaniem przymusu państwowego. Wyznaczenie takiego statusu wpłynęło na wybór samorządowego modelu organizacji i funkcjonowania komornika oraz modelu nadzoru nad nim. Odejście od statusu pracowniczego, które nastąpiło 1 stycznia 2002 r., „nie naruszyło ani statusu komornika jako funkcjonariusza publicznego i jego uprawnień, ani też rodzaju i charakteru wykonywanych przez komornika czynności (...). Umocowanie bowiem do stosowania przez komornika środków przymusu państwowego w celu spełnienia świadczenia stwierdzonego tytułem wykonawczym oraz wykonywania innych przewidzianych tą ustawą czynności, nie wynikało ze statusu pracowniczego komornika, ale z jego statusu jako organu egzekucyjnego oraz stanowiska funkcjonariusza publicznego, działającego przy sądzie rejonowym”³³⁵. W polskiej tradycji prawnej prowadzenie egzekucji wszelkich obowiązków, w tym także stwierdzonych orzeczeniami wydanymi w sprawach cywilnych, od zawsze było domeną państwa, a nie uprawnieniem wierzyciela realizowanym osobiście czy za pośrednictwem podmiotów wykonujących usługi windykacyjne.

O zadaniach organów władzy publicznej w polskim modelu egzekucji singularnej wypowiedział się też Trybunał Konstytucyjny³³⁶, który wskazał, że „zgodnie z zasadą państwa prawnego przymusowe wykonywanie wyroków w sprawach cywilnych nie odbywa się w drodze osobistych działań wierzyciela ani osób, którym zleca on wykonanie konkretnego wyroku. Z uwagi na przyjęte

³³³ Zob.: rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 lutego 2008 r. w sprawie trybu postępowania dyscyplinarnego wobec komorników oraz asesorów i aplikantów komorniczych (Dz. U. Nr 40, poz. 238), uchylone przez ustawę z dnia 12 lutego 2010 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (Dz. U. Nr 40, poz. 228).

³³⁴ K. Lubiński, *Status...*, dz. cyt., s. 15-16 i 19-20.

³³⁵ K. Lubiński, *Wystąpienia, głosy w dyskusji i podsumowanie*, [w:] *Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego a Kodeks postępowania cywilnego*, T. Ereciński i K. Weitz (red.), Warszawa 2010, s. 271-27.

³³⁶ W wyroku TK z dnia 3 grudnia 2003 r. (K 5/02³³⁶).

we współczesnym państwie prawnym założenie, iż stosowanie środków przymusu stanowi w zasadzie monopol państwa, przymusowa egzekucja wyroków sądowych odbywa się w drodze działań organów państwa, które nie działają na zlecenie wierzyciela, ale w ramach własnych, przyznanych im przez państwo uprawnień”. Według Trybunału Konstytucyjnego „prawo do sądu należy rozpatrywać nie tylko w perspektywie możliwości wydania konkretnego rozstrzygnięcia (orzeczenia sądowego), ale i także możliwości jego egzekucji. (...) Zadaniem ustawodawcy jest stworzenie takiej normatywnej sytuacji, w której zapewnione będzie nie tylko prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy (wyroku), ale i możliwość jego wykonania”³³⁷.

Taki model egzekucji sądowej został wypracowany jeszcze w okresie międzywojennym, w dobie prac nad unifikacją przepisów regulujących ustrój i zadania sądów powszechnych i innych organów ochrony prawnej oraz polskiego prawa procesowego. Już wówczas ustawodawca zdecydował, że zadania z zakresu egzekucji orzeczeń wydawanych w sprawach cywilnych wykonywać będą sądy i komornicy sądowi, przy zastrzeżeniu domniemania kompetencji na rzecz komorników³³⁸.

W aktualnym stanie prawnym pojawiło się pojęcie „służby na stanowisku komornika” (art.1uoks), stąd wniosek, iż komornik nie realizuje już czynności wskazanych w ustawie jako „przedstawiciel zawodu zbliżonego do tzw. wolnych zawodów prawniczych”³³⁹ czy przedsiębiorca, lecz jako funkcjonariusz publiczny (art. 2 uoks.) i organ władzy publicznej, którego istotą pracy jest służba państwu i obywatelom, sprowadzająca się w szczególności do przymusowego podporządkowywania opornych dłużników normom

³³⁷ Wyroki TK z dnia 24.02.2003 r., K 28/02, OTKA 2003/2/13 i z dnia 27.05.2008 r., P 59/07, OTKA 2008/4/64.

³³⁸ Por.: art. 263 § 1 i 264 Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 lutego 1928 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. Nr 12, poz. 93), Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 grudnia 1928 r. w sprawie komorników w sądach grodzkich (Dz. U. Nr 104, poz. 942), a następnie art. 508 i 515 Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 listopada 1930 r. – Kodeks Postępowania Cywilnego (Dz. U. z 1932 r. Nr 112, poz. 934 ze zm.) i Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 grudnia 1932 r. o komornikach (Dz. U. Nr 107, poz. 886 ze zm.), zastąpione przez Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 grudnia 1960 r. o komornikach (Dz. U. z 1961 r. Nr 13, poz. 66 ze zm.). Szerzej na temat roli i zadań komorników w ujęciu historycznym – zob.: W. Tomalak, *Status...*, dz. cyt., s. 31–45.

³³⁹ Zob.: A. Marciniak, *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 20.

prawnym uszczegółowionym w prawomocnych orzeczeniach sądowych i innych tytułach egzekucyjnych, którym nadano klauzule wykonalności.

3.4. STATUS KONSTYTUCYJNOPRAWNY

Podstaw unormowania zawodu komornika sądowego należy poszukiwać w przepisach dotyczących władzy publicznej oraz samorządów zawodowych. Nie można bowiem pominąć faktu, że działalność w zakresie prowadzenia egzekucji sądowej i stosowania przymusu w celu urzeczywistniania praw wierzycieli mieści się w granicach władczej działalności aparatu państwowego, aktualny zaś model zawodu komornika sądowego oparty jest na obligatoryjnym zrzeszeniu jego przedstawicieli w izbach komorniczych.

W literaturze przedmiotu wnikliwą analizę pojęcia zawodu komornika przeprowadziła m.in. Krystyna Wojtczak, uznając, że „zawodem jest osobiste wykonywanie wewnątrznie spójnego zbioru czynności (zadań), wymagających określonych kwalifikacji (wiedzy i/lub umiejętności), odpłatnie, na podstawie i w granicach porządku prawnego”³⁴⁰. Działalność komornika sądowego odpowiada cechom konstytutywnym pojęcia zawodu, ponieważ łączy się z wykonywaniem wewnątrznie spójnego zbioru zadań, wymagających określonych kwalifikacji (wiedzy i umiejętności), odpłatnie, na podstawie i w granicach prawa³⁴¹.

Zgodnie z zasadą legalizmu wyrażoną w art. 7 Konstytucji RP organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa. Mając na względzie treść tego przepisu, należy stwierdzić, że skoro komornik sądowy wykonuje funkcje przynależne władzy publicznej, to jego działania muszą wynikać z upoważnienia zawartego w przepisach prawa i nie mogą wykraczać poza zakres kompetencji w nich określonych. Komornik może dokonywać

³⁴⁰ K. Wojtczak, *Zawód i jego prawna reglamentacja*. Studium z zakresu materialnego prawa administracyjnego, Poznań 1999, s. 32–35.

³⁴¹ Zob.: K. Wojtczak, *Rozważania nad zawodem*, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Zarządzania

i Bankowości z. 1/1996, r. I, s. 82 i n.; K. Lubiński, *Status konstytucyjnoprawny komornika sądowego*, [w:] *W poszukiwaniu prawa dobrego i sprawiedliwego*, K. Lubiński (red.), Warszawa 2013, s. 29 i n.

jedynie takich czynności, na jakie pozwalają mu przepisy prawa powszechnie obowiązującego³⁴², jest bowiem nimi całkowicie związany.

Stosownie do art. 10 ust. 1 Konstytucji RP ustrój Rzeczypospolitej Polskiej opiera się na podziale i równowadze władzy ustawodawczej, władzy wykonawczej i władzy sądowniczej. Jak stanowi natomiast art. 10 ust. 2 Konstytucji RP, władzę ustawodawczą sprawują Sejm i Senat, władzę wykonawczą Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej i Rada Ministrów, a władzę sądowniczą – sądy i trybunały. W tym kontekście nie ulega najmniejszej wątpliwości, że komornik sądowy nie wykonuje władzy ustawodawczej ani wykonawczej, a określone funkcje władcze do zrealizowania powierza mu władza ustawodawcza.

W związku z powyższym działalności komornika sądowego nie można zaliczyć do wykonywania władzy sądowniczej, choć niewątpliwie instytucja ta jest z tą władzą związana. Komornik sądowy nie sprawuje wymiaru sprawiedliwości, nie jest bowiem sądem ani nie pełni funkcji orzeczniczej³⁴³. Nie stanowi organu wymiaru sprawiedliwości, na co wskazuje chociażby art. 804 k.p.c., zgodnie z którym komornik sądowy nie jest powołany do badania zasadności i wymagalności obowiązków objętych tytułami wykonawczymi. Jednakże czynności komornika są ściśle związane z działalnością wymiaru sprawiedliwości, skoro do jego zadań w znacznej mierze należy przymusowa realizacja obowiązków stwierdzonych w orzeczeniach sądowych, podlegających wykonaniu w postępowaniu egzekucyjnym. Stąd też w pełni zasadne jest określenie komornika mianem pomocniczego organu wymiaru sprawiedliwości bądź pomocniczego organu ochrony prawnej³⁴⁴. Wspomagający czy też służebny charakter jego działalności względem

³⁴² Na podstawie art. 87 ust. 1 i 2 Konstytucji RP źródłami prawa powszechnie obowiązującego są: Konstytucja, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe, rozporządzenia i akty prawa miejscowego, a nadto w myśl art. 90 ust. 1 i art. 91 ust. 3 Konstytucji RP w Polsce stosuje się prawo stanowione przez organizacje międzynarodowe, jeżeli wynika to z umowy międzynarodowej ratyfikowanej za zgodą ustawową. *De lege lata* zasadnicze znaczenie dla działalności komorników sądowych mają przepisy ustaw i rozporządzeń, które przewidują zakres czynności egzekucyjnych i czynności innego rodzaju powierzonych do wykonywania komornikom. Niemniej a *priori* nie można wykluczyć regulacji praw i obowiązków komornika sądowego w aktach prawa ponadustawowego oraz prawa miejscowego, o ile organ stanowiący taki akt prawny pozostawałby władny do ingerencji w sferę kompetencji komornika sądowego.

³⁴³ Por.: K. Lubiński, *Status publicznoprawny...*, dz. cyt., s. 15.

³⁴⁴ Tamże, s. 14-16.

organów wymiaru sprawiedliwości uzasadnia z kolei poddanie czynności komornika w szerokim zakresie nadzorowi judykacyjnemu sądu, a także znajduje wyraz w nadzorze administracyjnym sprawowanym przez prezesa sądu rejonowego, przy którym komornik działa, oraz przez Ministra Sprawiedliwości.

Odnosząc się do zagadnienia konstytucyjnych podstaw organizacji zawodu komornika sądowego, nie można pominąć treści art. 17 Konstytucji RP. Zgodnie z ust. 1 tego przepisu w drodze ustawy można tworzyć samorządy zawodowe reprezentujące osoby wykonujące zawody zaufania publicznego oraz sprawujące pieczę nad należyłym wykonywaniem tych zawodów w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony. Na podstawie art. 17 ust. 2 Konstytucji RP w drodze ustawy można tworzyć również inne rodzaje samorządu. Samorządy te nie mogą naruszać wolności wykonywania zawodu ani ograniczać wolności podejmowania działalności gospodarczej. Należy jednak rozważyć, czy samorząd komorniczy zrzesza przedstawicieli zawodu zaufania publicznego, czy jest samorządem innego rodzaju, w rozumieniu art. 17 ust. 2 Konstytucji RP.

Z uwagi na pozycję ustrojową komorników sądowych oraz charakter realizowanych przez nich zadań zasadne jest twierdzenie, iż komornicy wykonują zawód zaufania publicznego³⁴⁵. Po pierwsze, komornik sądowy powinien posiadać określone kwalifikacje zawodowe oraz etyczne, które predestynują go do pełnienia powierzonych mu funkcji. Zobowiązany jest również do kierowania się normami sformalizowanej deontologii zawodowej. Po drugie, w ramach prowadzonej działalności zawodowej komornik poznaje sprawy wierzyciela, zyskuje dostęp do informacji dotyczących innych uczestników postępowania oraz osób trzecich, które obowiązany jest zachować w tajemnicy zawodowej. Wierzyciel ma przy tym prawo oczekiwać, że informacje udostępnione komornikowi zostaną wykorzystane w celu ochrony jego praw i interesów. Ponadto każdy z podmiotów, do którego odnoszą się czynności komornika, jest uprawniony do pozostawiania

³⁴⁵ Szerokiej analizy problemu dokonał K. Lubiński - Por.: K. Lubiński, *Status konstytucyjnoprawny...*, dz. cyt., s. 42–73. Warto także zwrócić uwagę, że Trybunał Konstytucyjny wyraźnie wskazał, że komornik sądowy jest zawodem zaufania publicznego – TK w wyroku z dnia 3.12.2003 r., K 5/02, OTK-A 2003/9.

w przekonaniu, że komornik sądowy działa w granicach prawa, zgodnie z ustalonymi zasadami wykonywania zawodu i podejmowania czynności egzekucyjnych. Po trzecie, komornik sądowy stoi na straży porządku publicznego oraz realizuje cel doniosły społecznie, jakim jest egzekucja roszczeń o charakterze cywilnym i zapewnienie prawidłowego obrotu prywatnoprawnego. U podstaw zawodu komornika sądowego leży bowiem zaufanie społeczne w kwestii należytego wykonywania zawodu w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony, z wykorzystaniem odpowiedniej wiedzy i umiejętności oraz kwalifikacji moralnych. W tym kontekście komornik sądowy pełni także funkcję z zakresu prewencji generalnej. Należy przez to rozumieć oddziaływanie na kształtowanie pożądaných społecznie postaw polegających na dobrowolnym wykonywaniu zobowiązań przez dłużników w celu uniknięcia konieczności stosowania środków przymusu.

3.4.1. DZIAŁALNOŚĆ SAMORZĄDOWA

Celem istnienia samorządu zawodowego jest reprezentowanie osób wykonujących zawód komornika oraz sprawowanie pieczy nad należyтым wykonywaniem zawodu w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony zgodnie z art. 17 ust. 1 Konstytucji RP. Na marginesie warto dodać, że pierwsze Zrzeszenie Komorników Sądowych zostało powołane w 1932 r., ale dopiero w 1981 doszło do prawdziwej konsolidacji zrzeszającej komorników w ogólnopolskiej organizacji zawodowej.

Do roku 2018 Izbę komorniczą tworzyli komornicy prowadzący kancelarię w okręgu sądu apelacyjnego, z siedzibą izby w miejscowości, w której funkcjonował sąd apelacyjny, zgodnie z art. 86 ust. 1 i 2 uoksie. Zrzeszenie komorników w ramach izby komorniczej było w świetle art. 86 ust. 3 uoksie przymusowe, ponieważ członkostwo w niej powstawało z mocy prawa z dniem uzyskania przez komornika prawa wykonywania czynności, o których mowa w art. 2 uoksie, a zatem czynności egzekucyjnych i innych czynności określonych w przepisach prawa powszechnie obowiązującego. Przynależność do samorządu komorniczego rodziła po stronie komorników konieczność uiszczania na potrzeby organów samorządu miesięcznych składek, których wysokość ustalała corocznie Krajowa Rada Komornicza na

podstawie art. 25 uoksie. Jednocześnie komornik sądowy podlegał nadzorowi samorządowemu.

Jak stanowił art. 65 ust. 1 uoksie, Krajowa Rada Komornicza sprawowała nadzór nad komornikami niezależnie od nadzoru sprawowanego przez Ministra Sprawiedliwości i prezesów sądów.

Zestawiając przedmiot nadzoru samorządowego nad komornikiem sądowym z przedmiotem nadzoru administracyjnego sprawowanego przez prezesa sądu rejonowego, można dojść do wniosku, że kryteria obu nadzorów były do siebie zbliżone i zbieżne co do badania rzetelności działań komornika sądowego. Jednocześnie zakres nadzoru samorządowego i nadzoru administracyjnego prezesa sądu rejonowego mógł pokrywać się z zakresem nadzoru szczególnego Ministra Sprawiedliwości, lecz nie mógł ingerować w zakres nadzoru judykacyjnego³⁴⁶.

Po zmianach 1.1.2019 r. Krajowy Zjazd Komorników został zastąpiony przez Krajowy Zjazd Samorządu Komorniczego. Asesorom przyznano prawa członków samorządu. Z kolei Minister Sprawiedliwości zachował kompetencje zwierzchniego nadzoru nad samorządem komorniczym oraz został wyposażony w uprawnienie do odwołania poszczególnych organów w razie niewywiązywania się przez nie z obowiązków, a także możliwość zwrócenia się do organów samorządu o podjęcie określonej uchwały należącej do właściwości samorządu. Ponadto wykluczono możliwość prowadzenia działalności gospodarczej przez Krajową Radę Komorniczą oraz podwyższono wymóg liczby izb komorniczych.

3.5. STATUS ADMINISTRACYJNOPRAWNY

W momencie, gdy komornik przestał być urzędnikiem państwowym, próbowano rozstrzygnąć, czy wykonuje on wolny zawód³⁴⁷. Zdefiniowanie tego pojęcia, które już od wielu lat funkcjonowało w języku prawnym i prawniczym,

³⁴⁶ Por.: A. Marciniak, *Sądowe...*, dz. cyt., s. 104.

³⁴⁷ Pojęciem wolnego zawodu posłużono się np. w art. 86 § 1 i art. 88 ustawy z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz. U. z 2013 r., poz. 1030 ze zm.) oraz art. 4 ust. 1 pkt 11 ustawy z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne (Dz. U. Nr 144, poz. 930 ze zm.).

następowało licznymi trudnościami³⁴⁸. Dokonano więc wyodrębnienia zespołu cech charakteryzujących osoby wykonujące wolne zawody i sposób wykonywania takich zawodów³⁴⁹. Obowiązują je określone zasady deontologii, których naruszenie rodzi odpowiedzialność dyscyplinarną bądź zawodową. Charakterystyczne dla wolnych zawodów są także: osobiste świadczenie usług oparte na zaufaniu pomiędzy usługodawcą i usługobiorcą, samodzielność przy wykonywaniu czynności zawodowych wyrażająca się w braku podporządkowania przy podejmowaniu decyzji, a także niezależność w zakresie organizacji pracy zawodowej i określenia wysokości pobieranego wynagrodzenia.

Także przedstawiciele zawodów zaufania publicznego powinni posiadać odpowiednią wiedzę, przestrzegać prawa powszechnie obowiązującego i przestrzegać reguł zachowania zapisanych w kodeksach etyki zawodowej czy innych regulaminach. Wyjątkowy charakter wykonywania zawodu komornika wymaga pewnych predyspozycji osobowościowych i podwyższonych standardów etycznych, ponieważ w tym zawodzie często dochodzi do kolizji interesów wierzycieli i dłużników, a także sfery prawa i moralności³⁵⁰. Jak podaje Bronisław Sitek: „Świadomość potrzeby formułowania i przestrzegania norm etycznych przez prawników istnieje już od czasów starożytnego Egiptu i Rzymu (...). Uniwersalność antycznych sformułowań sprawia, że są one aktualne. Stąd można znaleźć liczne podobieństwa pomiędzy antycznymi sformułowaniami a współczesnymi rozwiązaniami. Niezależnie od epoki prawnik powinien posiadać odpowiednią wiedzę oraz rzetelnie wykonywać swoje zadania”³⁵¹. Właściwe zachowania i postawy wynikają z dynamiki czasu i oczekiwań społecznych.

Posiadanie przez komornika odpowiednich kwalifikacji zawodowych,

³⁴⁸ O kontrowersjach w literaturze przedmiotu i orzecznictwie zob.: K. Wojtczak, *Zawód i jego prawna reglamentacja, Studium z zakresu materialnego prawa administracyjnego*, Poznań 1999, s. 54 i n.; J. Jacyszyn, *Wykonywanie wolnych zawodów w Polsce*, Warszawa 2004, s. 19 i n.

³⁴⁹ Na ten temat Por. m.in.: J. Jacyszyn, *Pojęcie wolnego zawodu. Analiza aktów prawnych i doktryny*, PPH, nr 10/2000, s. 1 i n.; J. Jacyszyn, *Wykonywanie wolnych zawodów w Polsce*, Warszawa 2004, s. 21 i n.; U. Promińska, *Spółka partnerska*, [w:] *System prawa handlowego. Prawo spółek handlowych*, S. Włodyka (red.), Warszawa 2012, t. 2, s. 457–458.

³⁵⁰ S. Sykuna, *Etyka prawnicza. Zagadnienia podstawowe*, Warszawa 2019, s.49.

³⁵¹ B. Sitek, *Deontologia prawnicza w praktyce advocatus fisci i radcy Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa*, [w:] K. Amielańczyk, D. Słapek, A. Dębiński (red.), *Prawo karne i polityka w prawie rzymskim*, Lublin 2015, s.157.

określonego wykształcenia i przygotowania zawodowego zostało uregulowane, najpierw w przepisach art. 10 i n. oraz art. 29 i n. uoksie z 1997 i powtórzone w ustawie o komornikach sądowych z 2018 (zwaną dalej: uoks) w rozdziale II art.11. Ponadto komornicy obowiązani są przestrzegać norm etycznych związanych z wykonywanym zawodem³⁵², a także dbać o zachowanie powagi i godności swojego urzędu, pod rygorem odpowiedzialności dyscyplinarnej, określonej w przepisach, najpierw w art. 71 i n. uoksie z 1997, a potem w art. 222 uoks z 2018.

W świetle art. 3 ust.1-2 uoks (wcześniej art. 2 ust. 2 uoksie) komornik powinien co do zasady dokonywać czynności zawodowych osobiście, na podstawie zaufania podmiotów, do których te czynności się odnoszą. Ograniczona jest natomiast samodzielność i niezależność działalności komornika sądowego. W tym zakresie nie można bowiem pominąć, że podlega on chociażby nadzorowi judykacyjnemu, określonemu w art. 759 § 2 k.p.c. Niezależność komornika podlega ograniczeniom w zakresie regulacji miejsca, czasu i organizacji zawodu, a także wysokości wynagrodzenia. Trzeba bowiem mieć na względzie, że komornik prowadzi kancelarię w rewirze sądu rejonowego, przy którym jest powołany, ponadto ściśle określone są czas i godziny jego urzędowania, zasady prowadzenia kancelarii, a także wysokość uzyskiwanego wynagrodzenia.

W tym stanie rzeczy działalność komornika sądowego nie może być uznawana za wykonywanie wolnego zawodu. Choćby kontekście zakresu godzin pracy, czy urlopu jest podporządkowany prezesowi sądu, względem którego pozostaje w dyspozycji pracodawcy w miejscu pracy lub w innym miejscu wyznaczonym do wykonywania pracy. Jak zauważa Anna Musiała „owa dyspozycja to nic innego jak rezygnacja z pewnej sfery wolności. Człowiek rezygnuje ze swojej wolności na ów czas pracy. Znajduje się w dyspozycji pracodawcy, oczywiście w granicach prawa (...)”³⁵³. A. Musiała

³⁵² Uchwała nr 53 z dnia 18 listopada 1999 r. Krajowej Rady Komorniczej w sprawie zatwierdzenia Kodeksu etyki zawodowej komornika. Zmieniona: Uchwała nr 1603/V Krajowej Rady Komorniczej z 6.9.2016 r. – Kodeks Etyki Zawodowej Komornika Sądowego. Zob.: też K. Kosiński, *Rola samorządu zawodowego komorników sądowych w demokratycznym państwie prawnym*, PPE, nr 6/2016, s. 77; J. Jankowski, *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz...*, dz. cyt., s. 290–295; A. Marciniak, *Ustawa...*, dz. cyt., s. 505–509.

³⁵³ A. Musiała, *Filozofia ochrony tzw. osób pracujących na zasadach cywilnoprawnych - głos w dyskusji podczas I Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej z cyklu "Nietypowe stosunki*

stwierdza ponadto, że „są pewne reżimy prawne świadczenia pracy, może to być albo zatrudnienie pracownicze, albo działalność gospodarcza. I to między reżimami prawnymi dokonujemy wyboru. Rozróżnienie owych reżimów jest fundamentalne, bo z tym wiąże się różny poziom ochrony, uzależniony od stopnia ograniczenia naszej wolności rozumianej jako swoboda dysponowania „sobą” podczas świadczenia pracy”³⁵⁴. Jak widać, w kontekście prawa pracy, status komornika stanowi skomplikowaną hybrydę, z jednej strony działa przy sądzie rejonowym, z drugiej jest przedsiębiorcą prowadzącym kancelarię na własny rachunek.

3.5.1. NADZÓR ADMINISTRACYJNY

Komornik przy wykonywaniu czynności podlega nie tylko orzeczeniom sądu, który sprawuje nadzór judykacyjny, lecz także prezesowi sądu rejonowego, przy którym działa. Sąd sprawuje nadzór nad czynnościami komornika, a nie nad osobą komornika³⁵⁵. Prezes sądu rejonowego, przy którym działa komornik, sprawuje generalny nadzór nad jego działalnością³⁵⁶, nie mogąc jednak wnikać w zakres kontroli wykonywanej przez sąd. Z tego też powodu w razie spostrzeżenia uchybień przy dokonywaniu czynności egzekucyjnych przez komornika prezes sądu rejonowego zawiadamia sąd o potrzebie wydania komornikowi zarządzeń w trybie art. 759 § 2 k.p.c. Prezes sądu rejonowego w szczególności ocenia szybkość, sprawność i rzetelność postępowania komornika poprzez badanie, czy w konkretnych sprawach nie zachodzi nieuzasadniona przewlekłość w podejmowaniu czynności. Ponadto kontroluje prawidłowość prowadzenia biurowości i rachunkowości kancelarii komorniczej, bada kulturę pracy, w tym przestrzeganie wyznaczonych terminów czynności i przyjmowania interesantów, a także utrzymywanie kancelarii komorniczej na poziomie odpowiadającym godności

zatrudnienia” pt. *„Stosowanie umów cywilnoprawnych w świetle przepisów prawa pracy i ubezpieczeń społecznych. Łódzko-Poznański początek dyskusji...”*, Acta Universitatis Lodzensis, „Folia Iuridica”, 88/2019, s.91.

³⁵⁴ Tamże, s.94

³⁵⁵ A. Marciniak, *Ocena projektu ustawy o komornikach sądowych*, [w:] *Pismo Krajowej Rady Komorniczej do Ministra Sprawiedliwości*, sygn. KRK/V/1111/16, Warszawa 15 grudnia 2016 r., s. 26 (tekst niepublikowany).

³⁵⁶ Szerzej na temat nadzoru administracyjnego sprawowanego przez prezesa sądu rejonowego: G. Julke, *Nadzór administracyjny sądu rejonowego nad działalnością komornika sądowego*, PPE, nr 11/2006, s. 51 i n.

urzędu i posiadanych środków. Prezes sądu rejonowego kontroluje również spełnienie przez komornika obowiązku ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej, w myśl art. 37 uoks (w ustawie już nieobowiązującej z 1997 - art.24a ust. 1 uoksie).

De lege lata, w ramach sprawowanego nadzoru administracyjnego, stosownie do art. art.2 uoks (wcześniej 3 ust. 3 uoksie), prezes sądu rejonowego dokonuje kontroli kancelarii komornika, przeprowadzanej w razie potrzeby, nie rzadziej jednak niż co 4 lata. Nadzór administracyjny nad działalnością komornika jest realizowany także w ramach rozpatrywania skarg i zażaleń niestanowiących przedmiotu rozpoznania sądu w trybie skargi na czynności komornika z art. 767 k.p.c., a zatem dotyczących nie poprawności czynności dokonywanych przez komornika sądowego, lecz sposobu ich wykonywania oraz organizacji pracy. Prezes sądu rejonowego uprawniony jest do żądania od komornika wyjaśnień oraz do wydawania zarządzeń, których nieprzestrzeganie może stanowić podstawę wszczęcia postępowania dyscyplinarnego lub odwołania komornika z zajmowanego stanowiska.

Z drugiej strony, na mocy art.167,171,172,173 uoks (wcześniej 64 ust. 1 uoksie), nadzór zwierzchni nad działalnością komorników i samorządu komorniczego należy do Ministra Sprawiedliwości, który posiada kompetencje do powołania komornika do pełnienia funkcji - art.12 uoks (wcześniej art. 11 ust. 1 uoksie), zawieszenia go w czynnościach - art. 18 i 19 uoks (wcześniej art. 15 ust. 1 i 2 uoksie, a także jego odwołania - art. 18 uoks (wcześniej art. 15a ust. 1 i 2 uoksie). Nadzór Ministra Sprawiedliwości nie może wkraczać w działania podlegające nadzorowi sądu ani ingerować w kompetencje prezesa sądu rejonowego, wynikające z art. 168 pkt 6 pp 3 i 4 (wcześniej 3 ust. 1 i 2 uoksie), choć nie ma w tym zakresie wyraźnej regulacji ustawowej. Niemniej jednak nadzór wykonywany przez Ministra Sprawiedliwości może zająć się z nadzorem wykonywanym przez prezesa sądu rejonowego. Nadzór sprawowany przez Ministra Sprawiedliwości występuje pod jedną z dwóch form: nadzoru ogólnego albo szczególnego³⁵⁷.

Nadzór ogólny zapewnienia jednolitość działania komorników

³⁵⁷ Podział za A. Marciniakiem, por.: A. Marciniak, *Sądowe...*, dz. cyt., s. 102–104.

i wyrażony jest w art. 186 ust.1i3 i art. 187 uoks (wcześniej w art. 66 ust. 1 i 3 uoksie oraz art. 69 uoksie), a także daje możliwości złożenia wniosku do Sądu Najwyższego o uchylenie uchwały samorządu komorniczego, co wynika z art. 215 uoks (wcześniej art. 68 ust. 1 uoksie). Nadzór szczególny dotyczy indywidualnego kontrolowania działalności komornika i jest sprawowany przez prezesów sądów okręgowych, sędziów wizytatorów, a w zakresie kontroli finansowej – przez osoby upoważnione – art. 173 ust.1 uoks (wcześniej art. 64 ust. 2 uoksie).

Określone kompetencje względem komornika posiada również prezes sądu apelacyjnego oraz prezes sądu okręgowego. Prezes sądu apelacyjnego odbiera ślubowanie od komornika – art. 17 ust. 2 uoks (wcześniej art. 14 ust. 2 uoksie), może złożyć wniosek o odwołanie komornika w wypadkach określonych w art.168 ust.5 uoks (wcześniej 15a ust. 1 pkt 6 i 7 uoksie)³⁵⁸, odbiera oświadczenia o stanie majątku komornika i sprawozdania z jego działalności - art.32 ust.5 i 186 ust.1 uoks (wcześniej art. 16 ust. 3 i art. 66 ust. 2 uoksie), wyrażenia zgody na podjęcie przez komornika sądowego dodatkowego zatrudnienia - art. 34 ust.4 uoks (wcześniej art. 21 ust. 2 uoksie), wyznaczenia zastępcy komornika – art. 43 ust. 6 uoks (wcześniej art. 27 ust. 1 uoksie), zwolnienia z obowiązku zatrudniania aplikanta komorniczego lub asesora komorniczego - 134 ust.2 uoks (wcześniej art. 29 ust. 4 i art. 32 ust. 6 uoksie) czy zobowiązania do zatrudnienia aplikanta komorniczego lub asesora komorniczego 134 ust.1 uoks (wcześniej art. 29 ust. 5 i art. 32 ust. 7a uoksie). Prezes sądu okręgowego obok uprawnień w zakresie składania wniosku o odwołanie komornika, posiada także uprawnienia do skierowania komornika do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w celu zbadania jego stanu zdrowia, w myśl art. 26 uoks (wcześniej 16a uoksie).

3.6. STATUS PRAWNOKARNY

Status prawny komornika sądowego jako funkcjonariusza publicznego (względnie osoby pełniącej funkcję publiczną) w prawie karnym może być rozpatrywany na dwóch płaszczyznach: strony podmiotowej i przedmiotowej

³⁵⁸ To znaczy wobec rażącego lub uporczywego naruszenia przepisów prawa przez komornika bądź w razie niewykonania przez komornika sądowego z zawinionych przez niego przyczyn zarządzeń wydanych w ramach nadzoru administracyjnego prezesa sądu rejonowego.

czynu zabronionego³⁵⁹. Tym samym komornik sądowy może występować jako podmiot przestępstw indywidualnych³⁶⁰ (np. łapownictwa biernego – art. 228 k.k. czy nadużycia władzy – art. 231 k.k.) bądź jego osoba może być związana z przedmiotem czynności wykonawczej³⁶¹. W takim wypadku byt czynu przestępnego może zależeć od kwalifikacji podmiotowej posiadanej przez komornika (np. przy przestępstwie łapownictwa czynnego – art. 229 k.k.) albo od tej właściwości może być uzależniony rozmiar represji prawnokarnej lub tryb ścigania przestępstwa (np. znieważenia funkcjonariusza publicznego – art. 226 k.k.). Warto również pamiętać, że ochronie prawnokarnej³⁶² mogą być poddane same czynności komornika (np. prowadzenie licytacji publicznej w toku egzekucji z ruchomości – art. 305 § 1 k.k.).

W kontekście statusu prawnokarnej komornika sądowego warto również zwrócić uwagę na treść art. 21 § 2 Kodeksu postępowania karnego (Dalej: k.p.k.³⁶³, zgodnie z którym prokurator zawiadamia o wszczęciu postępowania przeciwko funkcjonariuszom publicznym przełożonych tych osób. Jako że komornik nie jest pracownikiem sądu rejonowego, złożenie takiego zawiadomienia może rodzić wątpliwości. Niemniej za przełożonego w rozumieniu art. 21 § 2 k.p.k. należałoby uznać prezesa sądu rejonowego, który sprawuje nadzór administracyjny nad komornikiem i któremu w myśl art. 2 ust.2 uoks (wcześniej 3 ust. 1 uoksie) podlega komornik przy wykonywaniu swych czynności.

Nadzór judykacyjny jest wykonywany z inicjatywy uczestnika postępowania lub z urzędu. W pierwszym przypadku kontrola czynności komornika może zostać wszczęta poprzez złożenie przez stronę lub inną osobę, której prawa zostały przez czynność albo zaniechanie komornika

³⁵⁹ Katalog przestępstw por.: A. Marciniak, *Ustawa*, 2008, s. 22 i 23, zob. szerzej: V. Konarska-Wrzosek, *Odpowiedzialność karna komornika sądowego*, PPE, nr 12/2006, s. 71 i n.

³⁶⁰ Szerzej na temat podziału czynów zabronionych i wyodrębnienia kategorii przestępstw indywidualnych: A. Liszewska, K. Indeck, *Prawo karne materialne. Nauka o przestępstwie, karze i środkach penalnych*, Warszawa 2002; A. Liszewska, *z problematyki przestępstw indywidualnych*, Acta Universitatis Lodziensis, „Folia Iuridica”, nr 47/1991, s. 105–117.

³⁶¹ Por. także: H. Ciepła, J. Skibińska-Adamowicz, *Status prawny komornika i podstawy jego odpowiedzialności odszkodowawczej po uchyleniu art. 769 k.p.c.*, PPE, nr 4-6/2006, s. 6–7.

³⁶² Na temat karnoprawnej ochrony (art. 222 i n. k.k.) i szczególnej odpowiedzialności (art. 231 k.k.) komornika sądowego, zob.: A. Barańska, *Status prawny komornika sądowego i mienia kancelarii komorniczej*, PPE, nr 1-2/2008, s. 15.

³⁶³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 ze zm.).

naruszone bądź zagrożone, skargi na czynności komornika, zgodnie z art. 767 § 1 i 2 k.p.c. Ponadto nadzór może zostać zainicjowany przez złożenie na podstawie art. 1027 § 2 i 3 k.p.c. zarzutów przeciwko planowi podziału sumy uzyskanej z egzekucji, a także wobec złożenia wniosku o obniżenie opłaty egzekucyjnej, zgodnie z art. art. 48 ustawy o kosztach komorniczych (poprzednio 49 ust. 7–10 uoksie). Z urzędu sąd rejonowy może wykonywać nadzór przede wszystkim na podstawie art. 759 § 2 k.p.c., który zawiera ogólną normę kompetencyjną sądu, pozwalającą mu kontrolować wszelkie czynności komornika. W tym zakresie sąd jest władny wydawać zarządzenia zmierzające do zapewnienia należytego wykonania egzekucji, a także usuwać spostrzeżone uchybienia³⁶⁴.

Możliwość ingerencji w treść czynności podejmowanych przez komornika sądowego zdecydowanie odróżnia nadzór judykacyjny sądu od nadzoru administracyjnego i samorządowego nad komornikiem. Ponadto z urzędu sąd egzekucyjny sprawuje nadzór nad komornikiem sądowym w toku egzekucji z nieruchomości, na podstawie art. 960 k.p.c. i art. 972 k.p.c. (w których mowa o nadzorze sędziego), tzn. na etapie po obwieszczeniu licytacji, lecz przed licytacją oraz w toku licytacji. Sąd egzekucyjny nadzoruje z urzędu także sporządzenie przez komornika projektu planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji, o czym stanowi art. 1035 k.p.c.

W ten sposób działalność komornika jest poddana szerokiemu nadzorowi ze strony sądu rejonowego, w zakresie merytorycznej oceny dokonywanych przez niego czynności oraz ich dopuszczalności i celowości³⁶⁵. Okoliczność ta wynika głównie z konstytucyjnoprawnego statusu komornika sądowego. Ten nie jest bowiem organem wymiaru sprawiedliwości i pełni wobec niego funkcję pomocniczą, wykonując jednak władzę publiczną w obszarze związanym z istotną ingerencją w sferę praw i wolności jednostki.

³⁶⁴ Wskazuje się w doktrynie, że nadzór ten ma zatem charakter prewencyjny – w zakresie wydawania zarządzeń i represyjny – co do usuwania uchybień. Por.: S. Cieślak, *Komentarz...*, dz. cyt.; Z. Świeboda, *Czynności nadzorcze sądu w trybie art. 759 § 2 k.p.c.*, „Palestra”, nr 2/1977, s. 39.

³⁶⁵ Warto odnotować pogląd, że kontrola działalności komornika powinna nie tylko dotyczyć proceduralnej poprawności jego działań, lecz także być dokonywana z uwzględnieniem kryteriów pozaprocesowych. Por.: F. Zedler, *Nadzór sądu nad czynnościami komornika na podstawie art. 759 § 2 k.p.c.*, NP, nr 7-8/1975, s. 991.

Ponadto, jak słusznie zauważa się w piśmiennictwie³⁶⁶, egzekucja stanowi ostatni etap realizacji prawa do sądu, ponieważ zmierza do efektywnego zaspokojenia wierzyciela. Stąd też czynności komornika muszą podlegać daleko idącej kontroli ze strony sądu, tak by zapewnić prawidłowość wykonywania władzy publicznej oraz dać uczestnikom postępowania egzekucyjnego dodatkową gwarancję rzetelności prowadzenia egzekucji³⁶⁷.

3.6.1. DOPUSZCZALNOŚĆ STOSOWANIA ŚRODKÓW PRZYMUSU

Pozycję komornika sądowego jako organu egzekucyjnego wyznacza również możliwość stosowania środków przymusu, co stanowi bodaj najbardziej widoczny przejaw wykonywania władzy publicznej. Komornik jest legitymowany do stosowania przymusu w ramach dokonywanych czynności egzekucyjnych, nie działa bowiem jako osoba prywatna, lecz jako funkcjonariusz publiczny³⁶⁸. Środki przymusu pozostają w wyłącznej dyspozycji sądowych organów egzekucyjnych, a ich stosowanie, przewidziane prawem, powinno być ostatecznością oraz co do zasady następują z urzędu. W egzekucji świadczeń pieniężnych kierowane są do określonych składników majątku dłużnika, a w egzekucji świadczeń niepieniężnych do rzeczy albo przeciwko osobie dłużnika. Przymus może być stosowany w ramach dokonywanych czynności egzekucyjnych składających się na postępowanie związane z egzekucją, podczas których nie dochodzi do wyodrębnienia czynności stanowiącej środek przymusu³⁶⁹, bądź w postaci samodzielnych czynności egzekucyjnych (środków przymusu sensu stricto)³⁷⁰. Komornik sądowy dysponuje środkami przymusu w ścisłym tego słowa znaczeniu w postaci: grzywny (art. 762, 764, 886, 892 § 2 i art. 902 k.p.c.), upomnienia

³⁶⁶ W. Tomalak, dz. cyt., s. 167.

³⁶⁷ Na temat nadzoru judykacyjnego nad działalnością komornika sądowego Por.: również: A. Marciniak, *Sądowe...*, dz. cyt., s. 98–99; J. Świeczkowski, *Granice nadzoru judykacyjnego sądu sprawowanego nad komornikiem w trybie art. 759 § 2 k.p.c.*, PPE, nr 4/2007, s. 21 i n.; S. Dalka, *Nadzór judykacyjny sądu nad czynnościami komornika w trybie art. 759 § 2 k.p.c.*, PE, nr 4/2000, s. 5 i n.; A. Cudak, *Skarga na czynności komornika*, Sopot 1998, s. 26 i n.

³⁶⁸ K. Lubiński, *Status publicznoprawny...*, dz. cyt., s. 13, 17; S. Dalka, *Komornik sądowy jako funkcjonariusz publiczny*, PE, nr 12/2001, s. 29–31.

³⁶⁹ Co jest znamienne dla egzekucji świadczeń pieniężnych, w których przypadku przymus realizuje się w pewnej sekwencji czynności zmierzających do wywłaszczenia dłużnika, spieniężenia jego przedmiotów majątkowych i przeznaczenia ich na zaspokojenie wierzycieli.

³⁷⁰ A. Marciniak, *Sądowe...*, dz. cyt., s. 131–133.

i wydalenia osoby (art. 764 k.p.c.), utworzenia pomieszczeń i ich przeszukania (art. 814 k.p.c.) oraz przymusu bezpośredniego (art. 765 § 1 k.p.c.).

W związku z realizacją przez komornika sądowego zadań władzy publicznej oraz w celu zapewnienia możliwości należytego ich wykonywania komornik może korzystać z pomocy innych organów. Zgodnie z art. 765 § 1 k.p.c. może on wezwać pomoc organów Policji (względnie właściwego organu wojskowego) w razie stawiania oporu przez osobę. Przepisy rozporządzeń wydanych na podstawie art. 765 § 2 k.p.c. określają zasady udzielenia pomocy komornikowi przez Policję, Straż Graniczną, Służbę Kontrwywiadu Wojskowego, Służbę Wywiadu Wojskowego, Żandarmerię Wojskową lub wojskowe organy porządkowe, Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego lub Agencję Wywiadu. W odniesieniu do organów Policji, stosownie do przepisu art. 1086 § 1 k.p.c., komornik przy egzekucji świadczeń alimentacyjnych może zwrócić się o pomoc w ustaleniu miejsca pracy i zamieszkania dłużnika.

Organy administracji publicznej, urzędy skarbowe, organy rentowe, banki, spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe, podmioty prowadzące działalność maklerską, organy spółdzielni mieszkaniowych, zarządy wspólnot mieszkaniowych, inne podmioty zarządzające mieszkaniami i lokalami użytkowymi, jak również inne instytucje są obowiązane na pisemne żądanie komornika udzielić mu informacji niezbędnych do prawidłowego prowadzenia postępowania egzekucyjnego, wykonania postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia oraz wykonania innych czynności wchodzących w zakres jego ustawowych zadań, w szczególności dotyczących stanu majątkowego dłużnika oraz umożliwiających identyfikację składników jego majątku. Uszczegółowienie tych uprawnień zostało dokonane również w odrębnych ustawach³⁷¹. W ten

³⁷¹ Przykładowo art. 80c ust. 1 pkt 12 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. z 2012 r., poz. 1137 ze zm.) normuje uprawnienie komornika do uzyskiwania informacji z centralnej ewidencji pojazdów; art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz. U. z 2012 r., poz. 1376 ze zm.) określa kompetencje komornika w zakresie otrzymywania informacji objętych tajemnicą bankową, natomiast art. 299 § 3 pkt 8, art. 299 § 4 pkt 2, art. 299 § 6 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz. U. z 2012 r., poz. 749 ze zm.) – co do uzyskiwania informacji zawartych w aktach spraw podatkowych. Por.: również Z. Szczurek, *Gromadzenie w postępowaniu egzekucyjnym informacji o stanie majątku dłużnika*, PPE, nr 10-12/2005, s. 7 i n.; J. Jankowski, *Poszukiwanie przez komornika majątku dłużnika na zlecenie wierzyciela*, PPE, nr 1-2/2007, s. 5 i n.

sposób komornik sądowy dysponuje szerokimi kompetencjami do korzystania z pomocy innych podmiotów przy dokonywaniu czynności egzekucyjnych, co uwidacznia jego szczególną pozycję egzekucyjnoprawną, wynikającą z podstaw jego statusu publicznoprawnego.

3.7. PRAWO DO WYKONYWANIA ZAWODU KOMORNIKA UNORMOWANE USTAWĄ Z 1997 R.

Komornik był powoływany przez Ministra Sprawiedliwości na wniosek zainteresowanego, złożony za pośrednictwem prezesa sądu apelacyjnego, w okręgu którego kandydat zamierzał wykonywać swoje czynności. Przed powołaniem Minister Sprawiedliwości zasięgał opinii samorządu komorniczego o zainteresowanym.

Generalnie uprawnienia Ministra Sprawiedliwości względem komorników obejmowały dwa zasadnicze obszary. Pierwszy rodzaj obejmował ogół kompetencji odnoszących się do szeroko rozumianego oddziaływania na prawo wykonywania zawodu komornika (kompetencje te uregulowane były w rozdziale II ustawy). Drugi rodzaj uprawnień dotyczył działań w zakresie sposobu wykonywania obowiązków przez komornika i unormowany był w rozdziale IX zatytułowanym "nadzór nad komornikami".

W ramach pierwszej grupy uprawnień Ministra Sprawiedliwości wyróżniano:

- powoływanie komorników (art. 11 uoksie),
- stwierdzenie utraty mocy powołania (art.13 ust.3, art.14 ust.3 uoksie.),
- przedłużenie terminu utworzenia lub objęcia kancelarii (art.13 ust.2 uoksie),
- zawieszenie komornika w czynnościach (art.15 uoksie.),
- odwołanie komornika z zajmowanego stanowiska (art.15a uoksie.),
- przeniesienie komornika na stanowisko komornika w innym rewirze komornicznym (art.15b uoksie).

Powyższe uprawnienia władcze Minister Sprawiedliwości realizował w ramach postępowania administracyjnego. W większości przybierały one formę decyzji, ale również występowały w formie postanowienia. Także zróżnicowany był sposób weryfikacji tych rozstrzygnięć. Większość uprawnień miała charakter regulacyjny, np. powołanie czy też odwołanie komornika,

z kolei kompetencję Ministra Sprawiedliwości w zakresie zawieszania komornika kwalifikowano do działań nadzorczych. Dlatego też warto przeanalizować pokrótce poszczególne uprawnienia ministra wobec komorników.

3.7.1. POWOŁANIE KOMORNIKA DO ZAWODU W KONTEKŚCIE INNYCH ZAWODÓW PRZWNICZYCH

Na zróżnicowanych zasadach i w odmiennym zakresie przyznaje się kompetencje do przyznawania i pozbawiania prawa do wykonywania określonych zawodów prawniczych. W przypadku niektórych zawodów funkcje w tym zakresie należą do właściwego ministra, a samorząd zawodowy jedynie współuczestniczy w powołaniu i odwołaniu członka korporacji, w przypadku innych powierza się je samorządom, pozostawiając ministrowi określone środki nadzoru.

W przypadku adwokatów³⁷², zgodnie z ustawą z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze³⁷³, uchwałę w sprawie wpisu na listę adwokatów podejmuje okręgowa rada adwokacka, od tej uchwały odwołanie przysługuje do Prezydium Naczelnej Rady Adwokackiej³⁷⁴. Dopiero od tej decyzji odwołanie przysługuje do Ministra Sprawiedliwości, zgodnie z kodeksem postępowania administracyjnego. Od ostatecznej decyzji Ministra Sprawiedliwości zainteresowanemu oraz Prezydium Naczelnej Rady Adwokackiej służy skarga do sądu administracyjnego (art.68 ust.5,6,6a,6b ustawy). Jak wskazał Naczelny Sąd Administracyjny w uchwale podjętej w składzie 7 sędziów z dnia 25 marca 2013 r. rozpoznając odwołania, o których mowa w art. 68 ust. 6A ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze oraz art. 31 ust.2a ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. O radcach prawnych³⁷⁵, Minister Sprawiedliwości nie może zastosować art. 138§ 1 pkt.2 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 - Kodeks postępowania administracyjnego (dalej: k.p.a.) - i orzec co do istoty sprawy. Uchwała ta spotkała się w piśmiennictwie z rozbieżnym przyjęciem. Ponadto Minister Sprawiedliwości

³⁷² W. Studziński, *Rękojmia należytego wykonywania zawodu adwokata w świetle orzecznictwa sądów administracyjnych i zmian ustawodawczych*, „Palestra”, nr 5-6/2016, s. 84.

³⁷³ Dz.U.2019.0.1513.

³⁷⁴ M. Gawryluk, *Prawo o adwokaturze – komentarz*, Warszawa 2012, s. 174.

³⁷⁵ Dz.U 1982 nr 19 poz. 145 ze zm.

może wnieść sprzeciw od wpisu na listę adwokatów w terminie 30 dni od dnia doręczenia uchwały wraz z aktami osobowymi kandydata. Decyzja Ministra Sprawiedliwości może być zaskarżona do sądu administracyjnego przez zainteresowanego lub organ samorządu adwokackiego (art. 69a), analogiczne regulacje zostały zawarte w ustawie o radcach prawnych³⁷⁶.

Natomiast zgodnie z art. 11 uoksie komornika powoływał Minister Sprawiedliwości na wniosek zainteresowanego, po zasięgnięciu opinii rady właściwej izby komorniczej. Z kolei z art. 2 Kodeksu pracy wynikało, że pracownikiem jest osoba zatrudniona m.in. na podstawie powołania. W omawianym przypadku pojęcie powołania występowało jedynie na określenie czynności powierzających określoną funkcję, nie powodując nawiązania stosunku pracy (tzw. powołanie pozorne)³⁷⁷. W zbliżony sposób powoływano notariuszy. Stosownie bowiem do treści art. 10§ 1 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. Prawo o notariacie³⁷⁸, notariusza powoływał i wyznaczał siedzibę jego kancelarii Minister Sprawiedliwości, na wniosek osoby zainteresowanej, po zasięgnięciu opinii rady właściwej izby notarialnej. W przypadku obu powyższych zawodów akt powołania wydawał Minister Sprawiedliwości przy współdziałaniu samorządu zawodowego. Zauważa się jednak szereg różnic, pomimo, że obie ustawy, w przeciwieństwie do Prawa o adwokaturze oraz ustawy o radcach prawnych, nie wskazywały jednoznacznie, że Minister Sprawiedliwości wydaje decyzję. Przede wszystkim odmienny był charakter decyzji powołujących do zawodu. W przypadku notariuszy, w stanie prawnym obowiązującym od 10 września 2005 r., nie mogło i nadal nie może budzić wątpliwości, że decyzja Ministra Sprawiedliwości ma charakter związany, nie jest decyzją uznaniową.

Odmienne należało kwalifikować decyzję Ministra Sprawiedliwości w przedmiocie powołania lub odmowy powołania komornika. Decyzja ta miała bowiem charakter uznaniowy. W przypadku, gdy kandydatów do powołania na stanowisko komornika było więcej aniżeli miejsc do obsadzenia, wówczas do

³⁷⁶ Dz. U. 1982, Nr 19, poz. 145 ze zm.

³⁷⁷ E. Staszewska, *Opinia prawna do projektu ustawy o komornikach sądowych (art. 2, art. 5 ust. 1 i 2, art. 12, art. 38, art. 97 ust. 1, 2 i 3)*, [w:] *Pismo Krajowej Rady Komorniczej do Ministra Sprawiedliwości*, sygn. KRK/V/1111/16, Warszawa 15 grudnia 2016 r., s. 86–87 (tekst niepublikowany).

³⁷⁸ Ustawa z 14.2.1991 r. – Prawo o notariacie (Dz. U. z 2017 r. poz. 2291 ze zm.)

Ministra Sprawiedliwości należał wybór najlepszego z nich. Prawo do dokonywania wyboru osoby, którą powołał na stanowisko komornika sądowego, wiązało się z instytucją uznania administracyjnego i musiało być realizowane w granicach określonych przepisami prawa, w tym zasadami ogólnymi postępowania administracyjnego.

Minister Sprawiedliwości zgodnie z art. 5 § 3 pkt.3 k.p.a. jest organem administracji publicznej, a więc organem prowadzącym postępowanie administracyjne. Organ ten wydaje decyzje, stosując w tym zakresie odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego³⁷⁹.

Stosownie do treści art.127§ 3 k.p.a. od decyzji wydanej w pierwszej instancji przez Ministra Sprawiedliwości nie służy odwołanie, lecz wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy. Do tego wniosku odpowiednie zastosowanie mają przepisy dotyczące odwołania.

Zgodnie z art. 11 ust.2 uoksie Minister Sprawiedliwości oceniał czy liczba komorników działających w danym rewirze była wystarczająca, biorąc przy tym pod uwagę potrzeby prawidłowego i sprawnego wykonywania czynności, o których była mowa w art. 2 ustawy, wielkość wpływu i stan zaległości spraw o egzekucję i o wykonanie postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia, stopień opanowania wpływu w tych sprawach, liczbę przedsiębiorców mających siedzibę lub oddziały w obszarze rewiru oraz liczbę i strukturę ludności w rewirze. Minister Sprawiedliwości mógł odmówić powołania na stanowisko we wnioskowanym rewirze, jeżeli nie było to celowe.

W poprzednim stanie prawnym w postępowaniu dotyczącym powołania komornika współdziałał samorząd komorniczy. Zgodnie bowiem z art. 11 ust. 1 uoksie Minister Sprawiedliwości wydawał decyzje po zasięgnięciu opinii rady właściwej izby komorniczej. W aspekcie tej regulacji powstawało zagadnienie charakteru tej opinii. Zwłaszcza należało odpowiedzieć na pytanie, czy

³⁷⁹ NSA w wyroku z dnia 5.4.2013 r. (sygn. II GSK 1895/12) wskazał, iż w przypadku istnienia jednego wolnego stanowiska komornika mamy do czynienia z jedną sprawą administracyjną w sensie materialnym, której przedmiotem jest obsadzenie tego stanowiska. Uczestnikami w sprawie są wszystkie osoby, które złożyły stosowne wnioski, a ich procesowa pozycja jest równorzędna. W sprawie zapada jedno rozstrzygnięcie, które obejmuje wszystkich kandydatów - uczestników postępowania, przy czym dla jednego z nich jest pozytywne, dla pozostałych zaś negatywne.

zastosowanie znajduje regulacja zawarta w art. 106§ 1 k.p.a., dotycząca współdziałania przy wydawaniu decyzji. Miało to istotne znaczenie, gdyż zgodnie z art. 106§ 5 k.p.a. zajęte stanowisko (wyrażona opinia) mogło być zaskarżone zażaleniem. W piśmiennictwie wskazywano, że ustawa o komornikach sądowych i egzekucji w jej ówczesnym kształcie przewidywała wprowadzenie obowiązku przedstawiania przez właściwe organy samorządu komorniczego opinii w postępowaniu w sprawie powołania, odwołania czy przeniesienia komornika, ale opinie te w odniesieniu do zdecydowanej większości spraw indywidualnych nie były podejmowane w trybie przepisu art.106 k.p.a. Tym samym nie podlegały określonym tam rygorom i mogły być podejmowane w trybie ustawowo i regulaminowo określonym. Takie opinie były zbliżone charakterem do opinii biegłych, których zadaniem było poszerzenie wiedzy organu właściwego do wydania decyzji w postępowaniu wyjaśniającym. Zbliżony pogląd prezentowany był w orzecznictwie, gdzie wskazywano, że opinie samorządu komorniczego są jednym z dowodów oceny przydatności kandydata do wykonywania zawodu komornika sądowego, nie są jednak dla Ministerstwa Sprawiedliwości wiążące. Organ samorządu nie miał obowiązku wydawania opinii w formie postanowienia. Przepis art. 11 uoksie statuujący obowiązek opiniowania kandydatów przez samorząd komorniczy nie dawał podstaw do przyjęcia, iż taki tryb winien być przez organ samorządu zachowany.

Zgodnie z art. 106§ 1 k.p.a. jeżeli przepis prawa uzależnia wydanie decyzji od zajęcia stanowiska przez inny organ (wyrażenie opinii lub zgody albo wyrażenie stanowiska w innej formie), decyzję wydaje się po zajęciu stanowiska przez ten organ. Zatem opinia, o której mowa w art. 11 ust.1 uoksie, była wydawana w ramach współdziałania organów administracji publicznej. Współdziałanie mogło przybierać różne formy. Zasięganie opinii było najluźniejszą formą współdziałania. Organ zobowiązany do zasięgnięcia opinii nie był prawnie związany stanowiskiem organu opiniującego. Opinia ta nie miała charakteru wiążącego. Nawet negatywna nie oznaczała, że Minister Sprawiedliwości nie mógł powołać tej osoby na stanowisko komornika.

W istocie więc opinia organu samorządu zawodowego miała dostarczyć dodatkowych informacji co do poszczególnych kandydatów, tym samym

pozwalala na dokonywanie pełnych ustaleń faktycznych, umożliwiających podjęcie stosownej decyzji. W judykaturze podkreślano³⁸⁰, że możliwość wyrażenia opinii przez radę izby komorniczej oraz ich niewiążący charakter nie oznaczał zwolnienia Ministra Sprawiedliwości z obowiązku merytorycznej oceny przedstawionej opinii, zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 80 k.p.a. Gdyby opinia organów samorządu zawodowego nie miała mieć żadnego znaczenia przy powoływaniu na stanowisko komornika sądowego, to zapewne ustawodawca zrezygnowałby z umożliwienia tym organom wyrażenia swojego stanowiska. Zatem owa opinia miała na celu przyczynić się do wyjaśnienia stanu faktycznego sprawy i pozyskania argumentów przemawiających za pozytywną lub negatywną dla kandydata decyzją. Opinia stanowiła część materiału dowodowego w sprawie i podlegała, na równi z innymi dowodami, swobodnej ocenie organu rozstrzygającego.

Na marginesie warto dodać, iż bardzo zbliżone regulacje prawne dotyczą notariuszy. Opinia organu samorządu zawodowego notariuszy wydawana jest w trybie przewidzianym w art. 106 k.p.a.³⁸¹. Należy wskazać, że Naczelny Sąd Administracyjny w uchwale 7 sędziów z dnia 22 września 2014 r. uznał, że na podstawie art. 10§ 1 i art. 16§ 3 ustawy Prawo o notariacie w zw. z art. 106 i art. 28 k.p.a. izbie notarialnej przysługuje status strony w postępowaniu administracyjnym w sprawach w przedmiocie powołania lub odwołania notariusza. W uzasadnieniu wskazano, że prawo rady właściwej izby notarialnej do wyrażenia opinii w sprawie powołania i odwołania notariusza należy traktować jako ustawowe określenie prawa samorządu notarialnego do udziału w decydowaniu o członkostwie w tej korporacji, stanowiącego element jego konstytucyjnego prawa (i obowiązku), sprawowania pieczy nad należytym wykonywaniem zawodu notariusza. To prawo korporacji zawodowej jest źródłem jej indywidualnego interesu prawnego, polegającego na domaganiu się skontrolowania w postępowaniu administracyjnym i sądowno-administracyjnym, czy nie zostały naruszone: jej prawo i obowiązek do sprawowania pieczy, przez wydanie decyzji np. o powołaniu notariusza z naruszeniem prawa - niezgodnie z wymaganiami

³⁸⁰ Wyrok NSA z dnia 28 kwietnia 2011, sygn. IIGSK 495/10 CBOSA.

³⁸¹ Wyrok NSA z dnia 27 sierpnia 2013, sygn. IIGSK 681/12; Wyrok z dnia 17 października 2014, sygn. II GSK 1031/13; Wyrok z dnia 29 stycznia 2015, sygn. II GSK2726/14, CBOSA.

ustawowymi, stawianymi kandydatom na to stanowisko. Wprawdzie ta uchwała ma moc ogólnie wiążącą, wynikającą z art. 269§ 1 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi³⁸² tylko w zakresie przepisów prawa w niej wskazanych. Niemniej na gruncie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji powyższa uchwała mogła być odpowiednio stosowana. Wprawdzie nie miała mocy obowiązującej z art. 269§ 1 Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, a więc składy sądów administracyjnych mogły orzekać odmiennie. Zważywszy jednak na argumentację prawną składu poszerzonego oraz na zbliżoną regulację prawną, uchwała powinna mieć zastosowanie również do organów samorządu komorniczego. Organ samorządu komorników mógł być więc stroną postępowania administracyjnego oraz postępowania sądowno-administracyjnego w zakresie powołania komornika. Stanowisko to znajdowało akceptację w orzecznictwie sądów administracyjnych, gdzie powoływano się na odpowiednie stosowanie wyżej wskazanej uchwały składu 7 sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego³⁸³.

Odmiennie stanowisko w tym zakresie prezentował Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie w wyroku z dnia 5 lutego 2015 r. W uzasadnieniu tego orzeczenia wskazano, że organ samorządu komorników nie ma przymiotu strony w postępowaniu sądowno-administracyjnym w sprawach dotyczących powołania komornika na stanowisko przez Ministra Sprawiedliwości, ponieważ udział w takim postępowaniu na prawach strony wyklucza jej współdziałanie w trybie art. 106 k.p.a. w postępowaniu administracyjnym, w którym podjęto decyzję o powołaniu. Sąd administracyjny nie odniósł się jednak do treści wyżej wskazanej uchwały składu poszerzonego. Powołał się jedynie na wcześniejsze orzecznictwo³⁸⁴.

³⁸² Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz. U. 2002 Nr 153, poz.1270).

³⁸³ Należy tu wskazać na wyrok WSA w Warszawie z dnia 6 listopada 2015 r. (sygn. VI SA/Wa 1022/15), w którym wskazano, że izba komornicza miała interes prawny w rozumieniu art. 28 k.p.a. i mogła być stroną w rozumieniu tego przepisu w postępowaniu wszczętym w trybie art. 127§ 3 k.p.a. z wniosku o ponownie rozpatrzenie sprawy dotyczącej powołania na stanowisko komornika.

³⁸⁴ A. Cudak, *Kontrola sądowa czynności władczych Ministra Sprawiedliwości podejmowanych w stosunku do komorników sądowych*, [w:] Z. Szczurek, G. Sikorski (red.), *Cechą sprawiedliwości jest nie krzywdzić ludzi. Księga pamiątkowa ku czci Zenona Knypla*, Sopot 2017, s. 271-277.

Kształtująca się w wyniku wyżej wspomnianej uchwały składu poszerzonego NSA praktyka orzecznicza, spowodowała reakcję Ministra Sprawiedliwości, który na etapie projektowania nowej ustawy o komornikach sądowych zaproponował w art. 12 ust.1 *in fine* zapis, zgodnie z którym rada izby komorniczej nie będzie miała statusu strony w toczącym się postępowaniu administracyjnym.

De lege lata powołanie do zawodu następuje bez udziału samorządu komorniczego. Opinia właściwej rady izby komorniczej jest jednym z dowodów poddanych swobodnej ocenie w kontekście całokształtu materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie i w ten sposób wpływa na treść rozstrzygnięcia sprawy³⁸⁵.

3.7.2. KONTROLA SĄDOWA DECYZJI W PRZEDMIOCIE POWOŁANIA KOMORNIKA

Decyzja Ministra Sprawiedliwości, po wyczerpaniu toku postępowania administracyjnego, mogła zostać zaskarżona skargą do wojewódzkiego sądu administracyjnego. Legitymację do wniesienia skargi miały wszystkie osoby, które brały udział w konkursie, oraz organ samorządu komorniczego. W ramach wniesionej skargi sąd administracyjny mógł kontrolować zarówno decyzje o odmowie powołania na stanowisko komornika, ale również rozstrzygnięcie o powołaniu. Zaskarżenie decyzji odmownej powodowało konieczność kontroli legalności decyzji o powołaniu, była to bowiem w istocie jedna sprawa. Przeciwny pogląd mógłby doprowadzić do nadużycia prawa i naruszenia konstytucyjnej zasady równego traktowania. W tym kontekście trudno też uznać, aby interes prawny wnioskodawców, którzy nie zostali powołani na stanowisko komornika, nie pozwalał im na skarżenie decyzji w części dotyczącej powołania innego kandydata. Pogląd przeciwny prowadziłby bowiem do tego, iż konstytucyjnie gwarantowane prawo do sądu, przysługujące tym osobom, byłoby *de facto* iluzoryczne. Uwzględnienie jednego z wniosków, czyli powołanie na stanowisko komornika sądowego jednego z zainteresowanych, powodowało równoczesną odmowę powołania pozostałych zainteresowanych. Oznaczało to w istocie, iż sądowa kontrola

³⁸⁵ Por.: wyroki WSA w Warszawie z 23.1.2012 r., VI SA/Wa 2205/11, Legalis; 25.4.2012 r., VI SA/Wa 453/12, Legalis oraz z 24.1.2013 r., VI SA/Wa 1963/12, Legalis.

decyzji w sprawie powołania na stanowisko komornika sądowego wiązała się równocześnie z kontrolą decyzji w sprawie odmowy powołania na stanowisko komornika sądowego pozostałych zainteresowanych.

Reasumując, w przypadku istnienia jednego wolnego stanowiska komornika mieliśmy do czynienia z jedną sprawą administracyjną w znaczeniu materialnym, której przedmiotem było obsadzenie tego stanowiska. Uczestnikami postępowania w sprawie były wszystkie osoby, które złożyły stosowne wnioski, a ich procesowa pozycja była równorzędna. W sprawie zapadało jedno rozstrzygnięcie, które obejmowało wszystkich kandydatów - uczestników postępowania, przy czym dla jednego z nich było pozytywne, dla pozostałych zaś negatywne.

Kontrola legalności zaskarżonej decyzji uznaniowej Ministra Sprawiedliwości miała swoją specyfikę. Przede wszystkim jednak sąd administracyjny zobowiązany był skontrolować, czy kandydaci spełniali przesłanki materialnoprawne przewidziane w art. 10 uoksie oraz czy dopełnili wymogów formalnych. W sytuacji, gdy powyższe wymogi spełniali wszyscy kandydaci lub kilku z nich, decyzja Ministra Sprawiedliwości podejmowana była w ramach przyznanej organowi swobody.

Decyzje z zakresu uznania administracyjnego podlegały również kontroli sądowej, stosownie do treści art. 1 ustawy z dnia 25 lipca 2002 r. Prawo o ustroju sądów administracyjnych³⁸⁶. Z uwagi jednak na zasadę rozdziału władzy sądowniczej od wykonawczej, wyrażoną w art. 10 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, kontrola tych decyzji ograniczona była przede wszystkim do badania poprawności postępowania wyjaśniającego. Zatem sądowa kontrola tego rodzaju decyzji polegała w szczególności na sprawdzeniu, czy jej wydanie poprzedzone zostało prawidłowo przeprowadzonym postępowaniem dowodowym oraz wyjaśnieniem stanu faktycznego, zgodnie z uregulowaniami wynikającymi z Kodeksu postępowania administracyjnego.

Decyzja uznaniowa mogła być uchylona przez sąd administracyjny w wypadku stwierdzenia, że została wydana z takim naruszeniem przepisów o postępowaniu administracyjnym, które mogło mieć istotny wpływ na wynik

³⁸⁶ Dz. U. 2002 nr 153, poz. 1269.

sprawy (art. 145§ 1 pkt. 1 lit.c p.p.s.a). O tego rodzaju naruszeniach można było mówić, gdy organ nie uzasadnił swojego wyboru, pozostawił poza swoimi rozważaniami argumenty podnoszone przez stronę, pominął istotne dla sprawy materiały dowodowe. Przy czym, jak trafnie wskazał Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie w wyroku z dnia 18 września 2013 r., w świetle wymagań określonych w art. 10 ust.1 uoksie nie można było mówić o przesłance decydującej o wyborze na stanowisko komornika. W istocie decydował o tym całokształt okoliczności, których spełnienie podlegało ocenie organu orzekającego, podlegającego w tym zakresie kontroli sądu administracyjnego. Wybór na to stanowisko był zatem zgodny z powołanym wyżej przepisem ustawy, jeśli spełniała co najmniej większość przesłanek ustawowych, których znaczenie nie było w świetle ustawy zróżnicowane³⁸⁷.

Zatem swoisty "ciężar" podjęcia rozstrzygnięcia spoczywał na Ministrze Sprawiedliwości. Zobowiązany był on przede wszystkim uwzględniać interes społeczny. Ponieważ komornik był uprawniony do stosowania w imieniu państwa przymusu, minister miał obowiązek wyboru kandydata, który w sposób najwyższy gwarantował realizację swych obowiązków z uwzględnieniem interesów zarówno wierzyciela, jak i dłużnika. Organ w swej decyzji zobowiązany był uwzględnić optymalny interes społeczny i słuszny interes strony, zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 7 k.p.a. *In fine*. W poszczególnych orzeczeniach sądy administracyjne, w ramach kontroli legalności, zwracały uwagę na różne okoliczności, które mogły mieć znaczenie dla wyboru odpowiedniego kandydata. Przykładowo staż pracy, w tym na samodzielnym stanowisku zastępcy komornika sądowego, doświadczenie zawodowe poparte gruntowną wiedzą praktyczną i teoretyczną, oceny z ukończenia studiów i egzaminu komorniczego wystawione w co najmniej zbliżonych co do czasu i miejsca okolicznościach faktycznych.

3.7.3. PRZEDŁUŻENIE TERMINU UTWORZENIA LUB OBJĘCIA KANCELARII

Kolejnym uprawnieniem Ministra Sprawiedliwości było przedłużenie terminu utworzenia lub objęcia kancelarii. Ustawodawca w art. 13 ust. 1 uoksie określał miesięczny termin na dokonanie tych działań. Termin ten rozpoczynał

³⁸⁷ A Cudak, *Uprawnienia...*, dz. cyt., s. 280.

swój bieg od dnia zawiadomienia komornika o powołaniu. We wskazanym terminie komornik zobowiązany był utworzyć lub objąć kancelarię oraz ten fakt zgłosić Ministrowi Sprawiedliwości. W judykaturze przyjmowano, że ten termin miał charakter materialnoprawny. Jak podkreślił NSA w wyroku z dnia 24 maja 2013 r.³⁸⁸, skoro termin do objęcia lub utworzenia kancelarii nie zmieniał sytuacji procesowej, lecz miał tylko wpływ na prawo materialne, to konsekwentnie należało stwierdzić, że termin ten był terminem materialnoprawnym. Był to więc wyjątek od zasady, że tylko terminy procesowe podlegały przedłużeniu lub przywróceniu.

Zgodnie z art. 13 ust.2 uoksie Minister Sprawiedliwości w uzasadnionych przypadkach mógł przedłużyć powyższy termin miesięczny. Przepis w pierwotnym brzmieniu nie zawierał wskazania w jakiej postaci miała zapaść rozstrzygnięcie. Stąd też przyjmowano, że stanowisko w przedmiocie przedłużania terminu miesięcznego na utworzenie lub objęcie kancelarii i powiadomienia o tym organu, minister powinien zająć w formie decyzji. Pogląd ten uzasadniano tym, że konsekwencje ewentualnego przedłużenia terminu wprost oddziałują na prawa i obowiązki komornika.

Od dnia 23 sierpnia 2013 r. zmieniono brzmienie przepisu i jednoznacznie wskazano, że przedłużenie terminu następowało w postaci postanowienia, na które nie przysługiwało zażalenie. Oczywiście to postanowienie mogło być przesłankowo kontrolowane przez sąd w ramach oceny legalności decyzji stwierdzającej utratę mocy powołania³⁸⁹.

Zgodnie z art. 13 ust. 3 uoksie w przypadku niedokonania obowiązku, o którym była mowa w ust. 1, powołanie traciło moc. Stosownie zaś do treści art. 14 ust. 3 uoksie, jeżeli komornik odmówił złożenia ślubowania lub z własnej winy nie złożył go we wskazanym terminie, powołanie traciło moc. Powyższe okoliczności w obu wypadkach stwierdzał Minister Sprawiedliwości. Wprawdzie ustawodawca nie wskazywał postaci rozstrzygnięcia tego organu, nie budziło jednak wątpliwości, że Minister Sprawiedliwości w tym zakresie powinien wydać decyzję. Ten akt miał charakter związany, albowiem jednoznacznie określono przesłanki, które zobowiązywały ministra do

³⁸⁸ Wyrok NSA z dn.24 maja 2013, sygn. II GSK 266/12.

³⁸⁹ A. Cudak, *Uprawnienia...*, dz. cyt ., s. 281.

stwierdzenia utraty mocy powołania. Decyzja ta miała charakter deklaratoryjny. Potwierdzała bowiem stan prawny, który powstawał z mocy prawa. Decyzja ta podlegała zaskarżeniu poprzez złożenie wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy (art. 127§ 3 k.p.a.). Ponowna decyzja podlegała kontroli sądu administracyjnego.

3.7.4. ODWOŁANIE, PRZENIESIENIE LUB ZAWIESZENIE KOMORNIKA

Kolejnym uprawnieniem Ministra Sprawiedliwości było prawo odwołania komornika. Obligatoryjne przesłanki określał art. 15a ust.1 uoksie, zaś ust. 2 przesłankę fakultatywną. Przykładem może być okoliczność wskazywana w art. 15A ust.1 pkt.3a uoksie związana z ukończeniem przez komornika 70 lat. Wątpliwości w zakresie konstytucyjności przepisu zgłaszano co do przesłanki z art. 15A ust.1 pkt.6 uoksie, zgodnie z którym komornik podlegał odwołaniu na wniosek prezesa właściwego Sądu Apelacyjnego lub prezesa Sądu Okręgowego, gdy dopuścił się rażącego lub uporczywego naruszenia przepisów prawa. Minister Sprawiedliwości odwoływał komornika decyzją, jednakże zobowiązany był wysłuchać komornika, zasięgnąć opinii rady właściwej izby komorniczej³⁹⁰.

Ostatnim uprawnieniem z tej grupy było przeniesienie komornika do innego rewiru komorniczego (art. 15b uoksie). Postępowanie w tym przedmiocie mogło być inicjowane z urzędu, ale wymagana była zgoda komornika lub na jego wniosek. Minister zobowiązany był zasięgnąć opinii Krajowej Rady Komorniczej oraz prezesa właściwego Sądu Apelacyjnego. Ustawodawca w art. 15B ust.2 uoksie wprowadzał ograniczenia, które nie dopuszczały przeniesienia komornika na stanowisko, co do którego skierowano obwieszczenie w dzienniku urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski" o wolnym stanowisku komornika, do czasu zakończenia postępowania o powołania na to stanowisko. Od ministra zależało, czy skieruje wolne stanowisko do obwieszczenia, czy też obsadzi je w trybie przeniesienia³⁹¹.

³⁹⁰ Por.: R. Kuźnicki, *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Koszty egzekucji. Komentarz*, Warszawa 2000, s.37 i n.; z Knypl, Z, Merchel, J. Treder, *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz*, Sopot 2007, s.45 i n.

³⁹¹ A Cudak, *Uprawnienia...* dz. cyt., s. 287-288.

Kolejnym uprawnieniem Ministra Sprawiedliwości była możliwość zawieszania komornika. Przepis art. 15 ust. 1 uoksie przewidywał dwie przesłanki obligatoryjnego, zaś art. 15 ust. 2 uoksie dwie przesłanki fakultatywnego zawieszania komornika. Należy również dodać, że na podstawie art. 74 ust. 3 uoksie Minister Sprawiedliwości, składając wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego, mógł również zawiesić komornika w czynnościach.

Pierwotnie ustawodawca nie wskazywał, w jakiej postaci miało zapaść rozstrzygnięcie nadzorcze i w jakim trybie podlegało weryfikacji. Z dniem 13 listopada 2004 r. znowelizowano ustawę i w zw. z art. 74 ust. 4 uoksie określono, że Minister Sprawiedliwości zawieszał komornika w czynnościach postanowieniem, które podlegało zaskarżeniu zażaleniem do sądu okręgowego - sądu pracy i ubezpieczeń społecznych. Nowelizacja ustawy z 2007 roku wprowadziła w art. 15 nowe podstawy prawne zawieszenia komornika w czynnościach przez Ministra Sprawiedliwości, niezależne od uprzedniego zainicjowania postępowania dyscyplinarnego. Jednym z podstawowych założeń tej nowelizacji było zwiększenie efektywności nadzoru nad komornikami. W tym zakresie powołano się na wyniki kontroli sprawowania przez prezesów sądów rejonowych i Ministra Sprawiedliwości nadzoru nad działalnością komorników w latach 2000-2005, przeprowadzonej przez Najwyższą Izbę Kontroli w 2005 r.³⁹², która wykazała, że nadzór ten nie był zadowalający. Przepis art. 15 uoksie nie zawierał regulacji takich jak wspomniany wcześniej art. 74 ust. 4 uoksie, dotyczących sposobu kontroli czynności nadzorczych. Przyjmowano więc, że Minister Sprawiedliwości w zakresie zawieszenia komornika na podstawie art. 15 uoksie, wydawał decyzje, która podlegała kontroli w trybie art. 127§ 3 k.p.a. oraz kontroli sądu administracyjnego. Przepis art. 74 ust.4 uoksie nie miał w tym wypadku zastosowania³⁹³.

Istotne zmiany w powyższych przepisach wprowadzono z dniem 17 czerwca 2010 r., zmieniono bowiem zasady kontroli legalności działań nadzorczych Ministra Sprawiedliwości dotyczących zawieszania komorników.

³⁹² Dokument pokontrolny NIK, KAP-41001/05, nr ewid. 166/2005/P/05/001/KAP.

³⁹³ A Cudak, *Uprawnienia...*, dz. cyt., s.283.

W wyniku dodania do ustawy art. 15 ust. 2A uoksie przesądzono, że minister zawieszał komornika postanowieniem. Jednocześnie na to postanowienie przysługiwało zażalenie do Sądu Okręgowego w Warszawie, w terminie 7 dni od dnia doręczenia postanowienia. Do rozpoznania zażalenia stosowało się właściwe przepisy ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego. Z kolei znowelizowany przepis art. 74 ust. 4 uoksie przewidywał zaskarżenie postanowienia zawieszającego komornika w czynnościach w razie złożenia wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego zażaleniem do Sądu Okręgowego w Warszawie. Motywem takich rozwiązań było to, że ustawodawca chciał wzmocnić sytuację prawną zawieszzonego komornika. W uzasadnieniu projektu ustawy zmieniającej z 2010 r. wskazano, że "zawieszenie komornika w czynnościach było okolicznością mającą dla komornika bardzo duże znaczenie zarówno zawodowe jak i finansowe. Z tych powodów decyzja Ministra Sprawiedliwości w tym zakresie powinna zostać poddana kontroli sądu powszechnego".

3.8. STATUS KOMORNIKA PO ZMIANACH 2018 R.

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 roku była wielokrotnie nowelizowana, co spowodowało naruszenie spójności przepisów zawartych w tym akcie prawnym. Poszczególne instytucje regulowane ustawą utraciły wewnętrzną spójność i zgodność z systemem prawa obowiązującym w Polsce³⁹⁴. Za opracowaniem nowej ustawy przemawiała „potrzeba wprowadzenia rozwiązań przywracających zaufanie do zawodu komornika sądowego jako funkcjonariusza publicznego oraz zwiększających nadzór nad komornikami”³⁹⁵, tym bardziej w okolicznościach eksponowania przez media tematu niskiej skuteczności i efektywności egzekucji oraz przypadków nieetycznego i niezgodnego z prawem zachowania komorników. Propozycje nowych ustaw budziły sporo emocji w środowisku komorników, którzy zostali obwarowani sporymi ograniczeniami, przy jednoczesnym pozostawieniu po ich stronie

³⁹⁴ G. Julke, *Uwagi do projektu ustawy o komornikach sądowych*, w: *Pismo Krajowej Rady Komorniczej do Ministra Sprawiedliwości*, sygn. KRK/V/1111/16, Warszawa 15 grudnia 2016 r., s. 29 (tekst niepublikowany).

³⁹⁵ Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, *Uzasadnienie projektu*, [online], <https://bip.kprm.gov.pl/ftp/kprm/dokumenty/061214u3uz.pdf>, [dostęp: 12.12.2018].

ryzyka związanego z pozyskiwaniem wynagrodzenia i samodzielnym prowadzeniem kancelarii.

Ustawa z 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych³⁹⁶ aż nazbyt kazuistycznie, a jednocześnie w wielu rozproszonych artykułach określiła status przynależny komornikowi sądowemu od 1 stycznia 2019 r. I tak komornik sądowy jest:

- funkcjonariuszem publicznym (działającym przy sądzie rejonowym – art. 2 ust. 1 uoks),
- organem władzy publicznej (w zakresie wykonywania czynności w postępowaniu egzekucyjnym i zabezpieczającym – art. 3 ust. 1 uoks),
- opodatkowany i oskładkowany jak przedsiębiorca (ale nie jest przedsiębiorcą i nie może prowadzić działalności gospodarczej - art. 33 ust. 1 – 3 uoks).

Komornik sądowy jest zobowiązany:

- przy wykonywaniu zadań kierować się dobrem wymiaru sprawiedliwości oraz interesem publicznym (art. 2 ust. 3 uoks),
- używać okrągłej pieczęci urzędowej z godłem Rzeczypospolitej Polskiej, wskazującej w otoku pełnioną funkcję, sąd rejonowy, przy którym działa, siedzibę kancelarii oraz oznaczony cyfrą rzymską jej numer porządkowy oraz pieczęci imiennej (art. 6 ust. 1 uoks),

³⁹⁶ Niniejszą ustawą zmienia się ustawy: ustawę z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, ustawę z dnia 13 października 1995 r. o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników, ustawę z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne, ustawę z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, ustawę z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa, ustawę z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, ustawę z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy, ustawę z dnia 26 października 2000 r. o giełdach towarowych, ustawę z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawę z dnia 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych i zarządzaniu alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi, ustawę z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi, ustawę z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych, ustawę z dnia 4 marca 2010 r. o świadczeniu usług na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, ustawę z dnia 9 kwietnia 2010 r. o udostępnianiu informacji gospodarczych i wymianie danych gospodarczych, ustawę z dnia 24 września 2010 r. o ewidencji ludności, ustawę z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, ustawę z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej i ustawę z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym oraz uchyla się ustawę z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji.

- używać pieczęci urzędowej zastępowanego komornika oraz własnej pieczęci imiennej, z zaznaczeniem, że działa w zastępstwie (art. 6 ust. 2 uoks),
- zawiadomić prezesa sądu rejonowego o zamiarze podjęcia lub kontynuowania dodatkowego zatrudnienia na stanowisku dydaktycznym, naukowo - dydaktycznym lub naukowym w szkole wyższej oraz zamiarze podjęcia lub kontynuowania innego zajęcia lub sposobu zarobkowania (art. 34 ust. 3 uoks); (komornik nie może prowadzić innej działalności gospodarczej),
- niezwłocznie zawiadomić prezesa właściwego sądu rejonowego o toczącej się sprawie sądowej, w której występuje jako strona lub uczestnik postępowania (art. 35 ust. 1 uoks),
- zawiadomić prezesa właściwego sądu rejonowego oraz Ministra Sprawiedliwości o wszczęcia przeciwko niemu postępowania karnego (art. 35 ust. 2 uoks),
- do naprawienia szkody wyrządzonej przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu czynności (wraz z nim solidarnie Skarb Państwa – art. 36 uoks),
- do naprawienia szkody wyrządzonej przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu czynności przez zastępcę będącego asesorem wyznaczonym jako zastępca przez prezesa sądu rejonowego na czas usprawiedliwionej niemożności wykonywania obowiązków (art. 36 ust. 3 uoks),
- do naprawienia szkody wyrządzonej przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu czynności podejmowanych w roli zastępcy innego komornika (art. 36 ust. 4 uoks),
- do zawarcia umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej za szkody, które mogą zostać wyrządzone w związku z wykonywaniem czynności określonych w art. 3, w tym czynności wykonywanych jako zastępca innego komornika, a w przypadku gdy zatrudnia pracowników, również do zawarcia umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej za szkody, które mogą zostać wyrządzone ich działaniem lub zaniechaniem w związku z wykonywaniem tych czynności, jak również

za działania lub zaniechania asesorów wyznaczonych jako zastępcy (art. 37 ust. 1 uoks),

- do uiszczenia składki miesięcznej na potrzeby samorządu komorniczego, których procentową wysokość ustala corocznie walne zgromadzenie izby komorniczej; wysokość składek różnicuje wyłącznie liczba spraw wpływających w danym roku do prowadzonej przez komornika kancelarii; nie może być niższa niż 0,3% i wyższa niż 1% wynagrodzenia prowizyjnego, uzyskanego w poprzednim miesiącu; jednocześnie komornicy w pierwszym roku działalności kancelarii oraz komornicy, do których kancelarii w poprzednim roku kalendarzowym wpłynęło nie więcej niż 1000 spraw, uiszczają składkę miesięczną w wysokości nie większej niż 100 złotych (art. 38 uoks).

W myśl nowych rozwiązań komornik pozostaje funkcjonariuszem publicznym korzystającym ze szczególnej ochrony prawnokarnej i poddanym zasadom prawnokarnej odpowiedzialności właściwym dla funkcjonariuszy publicznych. Utrzymano zasadę wyłączności³⁹⁷ komorników sądowych jako jedynych (obok sądów) organów egzekucyjnych, wykonujących orzeczenia wydane w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej.

Zwrócić należy uwagę, że w ustawie ustanowiono nową instytucję – odsunięcia komornika od wykonywania czynności na okres do 30 dni w przypadku stwierdzenia oczywistego i rażącego naruszenia przepisów prawa. Obowiązek ten spełnia prezes sądu rejonowego, w drodze zarządzenia, wnosząc w powyższym okresie wniosek do MS o odwołanie komornika ze stanowiska i zawiadamiając prezesa sądu apelacyjnego. Zważywszy na konieczność zapewnienia osobistej spolegliwości osób pełniących zawód komorniczy, takie zabezpieczenie przed naruszaniem praw i wolności osób trzecich wydaje się być ingerencją proporcjonalną.

³⁹⁷ Wyrok TK z dnia 30 kwietnia 2012 r., SK 4/10, OTK-A 2012, nr 4, poz. 42.

ROZDZIAŁ IV
CZYNNOŚCI EGZEKUCYJNE I ROZLICZANIE DZIAŁALNOŚCI
KOMORNIKA PO ROKU 1989

4.1. WARSZTAT PRACY KOMORNIKA, ZADANIA I OBOWIĄZKI
WPROWADZONE USTAWĄ Z 1997 R.

Działalność zawodowa komornika znacznie różniła się od działalności innych podmiotów gospodarczych ze względu na jego szczególną rolę w państwie i społeczeństwie. Znacznym ograniczeniem podlegała m.in. swoboda podejmowania, wykonywania i zakończenia działalności komornika.

Zgodnie z art. 4 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej³⁹⁸, przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, wykonująca we własnym imieniu działalność gospodarczą³⁹⁹. Na tej podstawie komornik zatrudniał pracowników kancelarii, zapewniał im warunki lokalowe i stosowne wyposażenie kancelarii. Działał podobnie jak przedsiębiorca. Jednak przepisy ustawy o swobodzie działalności gospodarczej mogły mieć zastosowanie do komorników sądowych jedynie w takim zakresie, w jakim nie kolidowały z przepisami ustawy o komornikach sądowych i egzekucji. Te ostatnie uznać należy za *lex specialis* w stosunku do regulacji zawartych w ustawie o swobodzie działalności gospodarczej⁴⁰⁰.

Komornik sądowy wykonywał swój zawód, posiadając do tego odpowiednie kwalifikacje i przygotowanie zawodowe, podobnie jak np. adwokat, lekarz czy architekt, działając na własny rachunek w granicach pewnej niezależności organizacyjnej⁴⁰¹. Działalność komornika była wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły, na co wskazywała choćby powtarzalność jego czynności czy organizacja pracy w ramach

³⁹⁸ Dz. U. z 2004 r. Nr 173, poz. 1807, ze zm.

³⁹⁹ Definicję przedsiębiorcy zawiera również art. 43¹ Kodeksu cywilnego. W myśl tego przepisu przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna, o której mowa w art. 33¹ § 1 Kodeksu cywilnego, prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową.

⁴⁰⁰ Por.: A. Dral, *Sytuacja prawna osób zatrudnionych na kierowniczych stanowiskach państwowych – uwagi de lege lata i de lege ferenda*, „Administracja”, nr 1/2009, s. 38.

⁴⁰¹ Szerzej na temat porównania zawodu komornika sądowego i wolnych zawodów por.: A. Barańska, *Status prawny komornika sądowego i mienia kancelarii komorniczej*, PPE, nr 1-2/2008, s. 20–22, 24–28.

wyspecjalizowanej kancelarii. Komornik doznawał wprawdzie pewnych ograniczeń w ramach prowadzonej działalności, jak choćby co do czasu urzędowania czy wysokości uzyskiwanego wynagrodzenia, jednak ograniczenia te nie mogły przemawiać za pozbawieniem określonej działalności przymiotu działalności gospodarczej. Z drugiej strony np. sędziowie wykonywali tak jak komornik określony zawód, posiadając do tego odpowiednie kwalifikacje zawodowe i osobowe, lecz w żadnej mierze ich działalność nie mogła być uznana za działalność gospodarczą. W literaturze przedmiotu przyjęto, że sprawy dotyczące zarządzania sprawami państwa, usytuowane są w naczelnym i centralnym organach władzy ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej⁴⁰². Komornik co do zasady nie mógł odmówić dokonania czynności wchodzących w zakres jego czynności zawodowych, jak wynikało z art. 8 ust. 4 i 7 uoksie⁴⁰³. W ten sposób jego działalność, znamionowana przez jego pozycję funkcjonariusza publicznego, nie mogła zostać uznana za działalność gospodarczą.

Wyrazem istnienia prawnego związku między uczestnikami procesu egzekucyjnego jest tzw. stosunek prawny, a co za tym idzie występowanie uprawnień i obowiązków.

Przyjmując za punkt wyjścia tezę, że komornik sądowy nie prowadził działalności gospodarczej, można by dojść do prostego wniosku, iż przy dokonywaniu czynności prawnej z przedsiębiorcą, np. w zakresie nabycia wyposażenia kancelarii, komornik występował w roli konsumenta. Założenie takie byłoby jednak błędne, na co zwrócono uwagę w orzecznictwie⁴⁰⁴. Zdaniem Agnieszki Rzeteckiej-Gil „Z art. 2 Konstytucji RP wynika, że Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym. Jednocześnie określone zostały w dalszych przepisach Konstytucji ramy publicznej działalności państwa. Wykonywanie działalności publicznej powierzone zostało organom władzy publicznej, działającym, zgodnie z art. 7 Konstytucji, na podstawie i w granicach prawa. Organami władzy publicznej są zarówno organy państwowe (jednoosobowe albo wieloosobowe), wyposażone

⁴⁰² Por.: A. Dral, *Sytuacja...*, dz. cyt., s. 38.

⁴⁰³ Dz.U.2017.0.1277.

⁴⁰⁴ SN w wyroku z dnia 20.06.2006 r., III SK 10/06, Legalis nr 186259. W orzeczeniu tym wskazano również, że komornik sądowy prowadzi działalność zawodową.

w uprawnienia o charakterze władczym, jak również organy samorządu terytorialnego. Te ostatnie korzystają także z uprawnień władczych i wykonują zadania publiczne nie zastrzeżone przez Konstytucję lub ustawy dla innych organów władzy publicznej (art. 16 ust. 2 i art. 163 Konstytucji RP)⁴⁰⁵.

Wyróżnienie statusu konsumenta w stosunkach prywatnoprawnych ma na celu ochronę interesów strony słabszej dokonującej czynności z profesjonalistą. Tymczasem komornik sądowy, znający prawo i prowadzący wyspecjalizowaną działalność, ochrony takiej nie wymagał. Jednocześnie uznawszy, że komornik nie prowadził działalności gospodarczej, nie można było pominąć, że jego działalność w istocie przypominała działalność zawodową i była do niej bardzo zbliżona. Wobec tego komornik sądowy nie mógł być uważany za konsumenta.

Wierzyciel miał prawo wyboru komornika na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (art. 8 uoksie), z wyjątkiem spraw o egzekucję z nieruchomości oraz spraw, w których przepisy o egzekucji z nieruchomości stosuje się odpowiednio. W przypadku wyboru komornik działał poza obszarem swojego rewiru komorniczego. Komornika wiązała tajemnica zawodowa, obejmująca okoliczności sprawy, o których powziął wiadomość ze względu na wykonane czynności. Obowiązek zachowania tajemnicy ustawał, gdy komornik składał zeznanie przed sądem w charakterze świadka⁴⁰⁶.

4.1.1. KOMORNIK JAKO PRACODAWCA

Warto wspomnieć, że status komornika (do roku 1981) jako sądowego organu egzekucyjnego powodował m.in., że wszystkie osoby zatrudnione w jego kancelarii traktowane były jako pracownicy państwowego organu egzekucyjnego, a nie komornika jako osoby fizycznej. Dopiero 5 marca 1981 roku, na mocy protokołu porozumienia Ministra Sprawiedliwości z Krajową Komisją Komorników Sądowych⁴⁰⁷, status prawny kancelarii komornika oraz zatrudnionych w niej osób, został uregulowany. Zgodnie z tym protokołem, pracownicy kancelarii nabyli uprawnienia do korzystania ze świadczeń

⁴⁰⁵ A. Rzetecka-Gil, *Ustawa o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne. Komentarz*, Warszawa 2009, s.26.

⁴⁰⁶ G. Borkowski, *Komornicy...* dz. cyt., s. 364-365.

⁴⁰⁷ Zob.: T. Banach, *Samorząd jako wspólny dom. Geneza, powstanie i rozwój Stowarzyszenia Komorników Sądowych (1981–1997)*, Przedruk z czasopisma „Nowa Currenda”, nr 5/2012, s. 6, [w:] „Nowa Currenda”, nr 11–12/2014, s. 16.

socjalnych w takim samym zakresie jak pracownicy resortu wymiaru sprawiedliwości. Kwoty w wysokości 2% od funduszu płac pracowników zaczęto odprowadzać na rachunek funduszu socjalnego sądów wojewódzkich, a następnie na rachunek centralnego funduszu socjalnego resortu.

Komornik zatrudniał na podstawie umów o pracę, zlecenia lub o dzieło, pracowników oraz inne osoby niezbędne do obsługi kancelarii, ochrony i pomocy w czynnościach terenowych. Zatrudniał też aplikantów komorniczych (art. 29 ust. 3-6 uoksie) i asesorów komorniczych (art. 32 ust. 6 i 7 uoksie.), a za działania swoich pracowników, związane z postępowaniem egzekucyjnym, odpowiadał jak za działania własne. Skarb Państwa nie odpowiadał za zobowiązania komornika wobec zatrudnianych przez niego osób oraz kosztów jego działalności.

Komornik sądowy w świetle art. 36 ust. 1 i 2 uoksie występował w obrocie jako pracodawca. Jak wspomniano wyżej, mógł zatrudniać aplikantów i asesorów komorniczych, a także inne osoby niezbędne do obsługi kancelarii, ochrony i pomocy w czynnościach w terenie, przy czym za ich działania związane z postępowaniem egzekucyjnym odpowiadał jak za własne na podstawie art. 36 ust. 3 uoksie. Znamienne było przy tym, że komornik miał ograniczoną swobodę w wyborze pracownika. Rada właściwej izby komorniczej lub prezes właściwego sądu apelacyjnego mogli bowiem zobowiązać komornika do zatrudnienia aplikanta komorniczego albo asesora komorniczego (art. 29 ust. 5 uoksie oraz art. 32 ust. 7 i 7a uoksie). Pomimo ponoszenia przez komornika jako pracodawcę wzmożonego ryzyka osobowego, ponosił on w pełnym zakresie ryzyko gospodarcze zatrudnienia, skoro zgodnie z art. 36 ust. 4 uoksie Skarb Państwa nie odpowiadał za zobowiązania komornika, o których mowa w ust. 1 i 2, wynikające z zatrudnienia osób oraz kosztów jego działalności.

4.1.2. PROWADZENIE BIURA

Szeroko pojęta biurowość komornika została unormowana 1 stycznia 1933 r.⁴⁰⁸ Do urzędzeń ewidencyjnych należały wówczas: repetytorium, dziennik „Kmo” (do korespondencji ogólnej), księga przelewów opłat,

⁴⁰⁸ §102 Ins. kom. – Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 grudnia 1932, Dz. U. nr 114, poz. 946.

kwitariusz, skorowidz alfabetyczny, księga doręczeń oraz terminarz. Księgi były prowadzone według wzorów, przy uwzględnieniu przepisów regulaminu ogólnego wewnętrznego urzędowania sądów apelacyjnych, okręgowych i grodzkich. Komornik przechowywał je przez okres trzech lat od ich zamknięcia, a następnie oddawał je w celu dalszego przechowywania do archiwum sądu grodzkiego, przy którym urzędował. Obowiązki związane z prawidłowym prowadzeniem biurowości i akt postępowań egzekucyjnych w większości wypadków są obligatoryjne do dzisiaj. Zgodnie z ustawą z 1997 r. dla każdej prowadzonej sprawy komornik tworzył akta, które mogły być przetwarzane i przechowywane także z wykorzystaniem technik informatycznych. Urządzenia ewidencyjne w postaci repertorium, ksiąg pomocniczych i wykazów prowadziło się systemem roczników i zamykało się w ostatnim dniu roku kalendarzowego, w którym zostały założone. Dokumentacja mogła być prowadzona w formie elektronicznej⁴⁰⁹, a sama informatyzacja miała w przyszłości wpłynąć na szerokie usprawnienia egzekucyjne⁴¹⁰. Obok elektronicznego postępowania upominawczego proponowano fakultatywną możliwość składania wszystkich wniosków egzekucyjnych drogą elektroniczną oraz dokonywania w ten sposób doręczeń.

Akta spraw oraz urządzenia ewidencyjne stanowiące materiały archiwalne⁴¹¹ wchodziły do państwowego zasobu archiwalnego. Akta, w których postępowanie zostało zakończone, oraz zamknięte urządzenia ewidencyjne przechowywała Krajowa Rada Komornicza przez okres konieczny ze względu na rodzaj i charakter sprawy, terminy przedawnienia, znaczenie materiałów zawartych w aktach jako źródło informacji oraz interesy osób biorących udział w postępowaniu⁴¹². Kontrolę postępowania z aktami spraw i urządzeniami ewidencyjnymi przechowywanymi przez Krajową Radę Komorniczą sprawowało archiwum państwowe wskazane przez Naczelnego

⁴⁰⁹ Art. 5 ust. 2a–2c ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2011 r. Nr 123, poz. 698 i Nr 171, poz. 1016).

⁴¹⁰ Tak się stało, ponieważ zgodnie z ustawą z 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych do dnia 01.01.2020 r. komornicy mieli obowiązek dostosowania urządzeń informatycznych kancelarii do pozyskiwania informacji za pośrednictwem systemów teleinformatycznych administracji publicznej, organów podatkowych, rentowych, banków, etc. (art. 761 § 2² w zw. z § 1¹ k.p.c. w zw. z art. 301 ust. 4).

⁴¹¹ W rozumieniu przepisów ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach.

⁴¹² Tamże, art. 34 ust. 1 i art. 35 ust. 3.

Dyrektora Archiwów Państwowych. Po wymaganym okresie przechowywania akta spraw oraz urzędzenia ewidencyjne stanowiące materiały archiwalne przekazywało się do właściwych archiwów państwowych wskazanych, w drodze zarządzenia, przez prezesa sądu, przy którym działał komornik. Akta spraw oraz urzędzenia ewidencyjne niestanowiące materiałów archiwalnych, za zgodą dyrektora właściwego archiwum państwowego, podlegały zniszczeniu.

4.1.3. CZYNNOSCI KOMORNICZE

Każde postępowanie egzekucyjne składało się z wielu elementów w postaci zdarzeń postępowania. Wśród nich najistotniejsze znaczenie miały czynności postępowania, tj. czynności podmiotów postępowania egzekucyjnego wszczynające to postępowanie i dokonane w jego toku. Czynności postępowania egzekucyjnego należało podzielić na czynności procesowe (m.in. złożenie wniosku o wszczęcie egzekucji, nadanie tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności itp.) i czynności egzekucyjne.

Czynności egzekucyjne⁴¹³ to czynności organów egzekucyjnych, które występowały jedynie we właściwym postępowaniu egzekucyjnym, były podejmowane przez organy egzekucyjne i dzieliły się na czynności komornika i czynności sądu rejonowego. Szczegółowy zakres czynności egzekucyjnych należących do kompetencji komornika określały przepisy uoksie oraz k.p.c. Przez czynność egzekucyjną należało rozumieć każde formalne działanie uprawnionego organu egzekucyjnego oparte na przepisach procesowych i wywołujące skutek prawny w toku postępowania egzekucyjnego⁴¹⁴.

Wieloaspektowość oraz zadania i obowiązki ciążące na osobie wykonującej zawód komornika sądowego w Polsce stanowiły o hybrydowym charakterze tego zawodu⁴¹⁵. Komornik sądowy nie świadczył usług i nie oferował towarów, był jedynie urzędnikiem państwowym egzekwującym świadczenia na podstawie tytułów wykonawczych, a stojące za nim *imperium*

⁴¹³ Zob.: H. Mądrzak, *Czynności egzekucyjne (analiza pojęcia)*, PES, nr 8/1994, Wydanie Specjalne, s.106 i n.; a także S. Rosmarin, *Wadliwe czynności egzekucyjne*, PPC, nr 13-22/1933, s. 425 i n.

⁴¹⁴ M. Biezuński, P. Biezuński, *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 21.

⁴¹⁵ Por.: Polski Związek Windykacji, *Stanowisko do projektu ustawy o komornikach sądowych*, Toruń 23 grudnia 2016 r., s. 2 (tekst niepublikowany).

Państwa dowodziło, że jego działalność nie miała charakteru prowadzenia prywatnej działalności gospodarczej, co skutkowało skrajnymi interpretacjami związanymi z koniecznością odprowadzania podatku Vat⁴¹⁶.

Według Ministerstwa Finansów komornik, wykonując czynności w ramach postępowania egzekucyjnego, świadczył usługi dla obydwu stron postępowania egzekucyjnego, tj. wierzyciela oraz dłużnika. Usługa świadczona dla wierzyciela przybierała postać pomocy w wyegzekwowaniu należnego wierzycielowi świadczenia, usługa dla dłużnika sprowadzała się zaś do zwolnienia dłużnika od posiadania długu. Od stron postępowania (w zależności od sytuacji i rodzaju czynności) komornik pobierał z tytułu wykonywanych czynności wynagrodzenie, zatem świadczona przez komornika na rzecz wierzyciela oraz dłużnika usługa miała charakter odpłatny w rozumieniu ustawy o podatku od towarów i usług⁴¹⁷. Działalność gospodarcza komorników sądowych obejmowała profesjonalny obrót gospodarczy działalności usługodawców realizowany w sposób zorganizowany i ciągły. W doktrynie prawniczej były też inne stanowiska. Istnienie pewnego rodzaju podporządkowania sądowi (prezesowi sądu) stanowiło rozstrzygającą przesłankę przy ocenie braku odpowiedniego stopnia samodzielności w działalności komornika sądowego z punktu widzenia niezbędnej samodzielności w działalności gospodarczej podmiotu, który miał być uznany za podatnika podatku od towarów i usług⁴¹⁸. Swoboda działania komornika była ograniczona ustawowo z uwagi na nadzór judykacyjny sądu rejonowego nad jego działalnością merytoryczną oraz nadzór administracyjny prezesa sądu nad działalnością komornika jako funkcjonariusza publicznego przy sądzie rejonowym. Jednak za uznaniem komornika sądowego za podatnika podatku od towarów i usług, były wyroki sądów administracyjnych⁴¹⁹.

Reasumując, komornik wykonywał działalność nie w formie podmiotu

⁴¹⁶ Zob. B. Stępień-Zalucka, *Naruszenie konstytucyjnej zasady legalizmu na tle koncepcji opodatkowania opłaty od egzekucji komorniczej podatkiem od towarów i usług*, [w:] *Państwo i jego instytucje*, R. Balicki, M. Jabłoński (red.), Wrocław 2018.

⁴¹⁷ *Interpretacja ogólna Ministra Finansów z dnia 9 czerwca 2015 r. w sprawie opodatkowania podatkiem od towarów i usług czynności wykonywanych przez komorników sądowych* – sygn.: PT1.050.1.2015.LJU.19, Dz. Urz. Min. Fin. z dnia 15 czerwca 2015 r. poz. 41.

⁴¹⁸ Por.: Wyrok TSUE z dnia 29 września 2015 r., sygn. C-276/14.

⁴¹⁹ WSA w Gdańsku z dnia 25 maja 2016 r., sygn. akt I SA/Gd 330/16 oraz WSA w Kielcach z dnia 30 czerwca 2016 r., sygn. akt I SA/Ke 2925/16.

prawa publicznego, lecz w formie samodzielnej działalności gospodarczej, wykonywanej w ramach wolnego zawodu.

4.2. PODZIAŁ KOMPETENCJI MIĘDZY ORGANY EGZEKUCYJNE

Zmiany po roku 1989 dokonywane w warunkach silnej krytyki społecznej, niskiej efektywności egzekucji sądowej w sprawach cywilnych, wysokich kosztów egzekucyjnych oraz nadmiernego skomplikowania sądowego postępowania egzekucyjnego⁴²⁰ - spowodowały m.in. poszerzenie samodzielności ustrojowo-organizacyjnej komornika oraz obniżenia wysokości kosztów egzekucyjnych⁴²¹. Komornik stał się samodzielnym finansowo, zasadniczym organem egzekucyjnym, działającym w ramach egzekucji sądowej, na co wskazywała treść art. 759 § 1 k.p.c. i art. 2 ust. 1 uoksie, zgodnie z którymi czynności egzekucyjne wykonywali komornicy, chyba że ustawa dopuszczała w tym zakresie wyjątek. Z przepisów tych wynikało także domniemanie kompetencji komornika sądowego do prowadzenia egzekucji. Jednakże komornik sądowy nie był jedynym organem egzekucyjnym⁴²², z uwagi na fakt, że polski ustawodawca opowiedział się za sądowno-komorniczym systemem organów egzekucyjnych⁴²³.

Wielokrotnie nowelizowana ustawa pozbawiła komorników statusu pracowniczego na rzecz statusu funkcjonariusza publicznego działającego przy sądzie rejonowym (komornicy przestali być pracownikami sądu) i wykonujących czynności na własny rachunek. Państwo zachowało jednak instrumenty nadzoru nad komornikami i ich działalnością egzekucyjną. W postępowaniu egzekucyjnym sąd rejonowy występował w podwójnej roli: jako organ egzekucyjny⁴²⁴ i sąd egzekucyjny sprawujący nadzór nad

⁴²⁰ Por.: K. Lubiński (red.), *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych i egzekucji*, Sopot 2000, s. 5.

⁴²¹ Zob. szerzej: A. Marciniak, *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji – komentarz*, Wyd. 2, Warszawa 2008, s.14.

⁴²² Niewątpliwie organami egzekucyjnymi były sąd rejonowy i komornik, na co wskazuje art. 758 k.p.c. Podnosi się jednak, że w wypadkach przewidzianych w ustawie (art. 931 i 1064¹⁰ k.p.c.) organem egzekucyjnym jest także zarządca – Por.: A. Marciniak, *Sądowe...*, dz. cyt , s. 104.

⁴²³ Co w zasadzie jest powieleniem rozwiązania przyjętego w prawie niemieckim. Oprócz modelu sądowno-komorniczego organów egzekucyjnych można wyróżnić system: administracyjny (np. w Szwecji), sądowno-administracyjny (np. w Wielkiej Brytanii), sądowy (np. w Austrii i Włoszech), komorniczy (np. we Francji – Por.: W. Tomalak, dz. cyt , s. 185–224).

⁴²⁴ Właściwość sądu rejonowego przewidziana jest np. w postępowaniu o wyjawienie majątku (art. 913 i n. k.p.c.) w egzekucji z nieruchomości, począwszy od zakończenia licytacji (art. 987

działalnością komornika.

W sytuacji, gdy sąd działał jako organ egzekucyjny i zlecał komornikowi wykonanie określonej czynności, jak np. wykonanie polecenia osadzenia dłużnika w areszcie w myśl art. 1056 i n. k.p.c. czy usunięcia oporu dłużnika, zgodnie z art. 1051 § 3 k.p.c., czynność egzekucyjna dokonywana była przez sąd, a nie przez komornika sądowego. W takim wypadku komornik działał jedynie jako pomocnik sądu i wykonawca jego poleceń⁴²⁵. Nadzór judykacyjny sądu egzekucyjnego dotyczył natomiast zarówno czynności dokonywanych przez komornika sądowego jako organu egzekucyjnego, jak i czynności dokonywanych na polecenie sądu jako organu egzekucyjnego⁴²⁶.

W sądowym postępowaniu egzekucyjnym, z uwagi na przeprowadzony ustawą podział kompetencji pomiędzy komornikami sądowymi i sądami, nie było możliwe zrealizowanie przez komornika kompetencji sądu – ale odwrotnie: było możliwe, że sąd kontynuował czynności egzekucyjne w ramach pewnego sposobu egzekucji, w ramach którego wcześniej działał komornik i podejmował czynności egzekucyjne (egzekucja z nieruchomości i wszystkie te, do których odpowiednio stosowało się przepisy o egzekucji z nieruchomości), tak samo jak było możliwe, że sąd wydał komornikowi polecenie przeprowadzenia pewnych czynności egzekucyjnych w egzekucji prowadzonej przez sąd (usunięcie oporu dłużnika). Nie sposób w takich przypadkach różnicować charakteru działań prowadzonych przez oba te organy egzekucyjne ani czynnościom sądu przypisywać cechy działań władczych organu państwa prowadzonych według ustalonej procedury, czynnościom komornika zaś – cechy świadczenia usług. Przyjęcie odmiennego założenia powodowało, że np. na egzekucję z nieruchomości trzeba było patrzeć jak na złożony stosunek materialny i procesowy, w ramach którego do zakończenia licytacji komornik wykonywał zleczone mu umową czynności, mające doprowadzić do zaspokojenia wierzyciela świadczenia pieniężnego z nieruchomości dłużnika, ale od zakończenia licytacji już tylko

i n. k.p.c.), egzekucji ze statków morskich (art. 1014 i n. k.p.c.) czy przy egzekucji czynności niezastępowalnej (art. 1050 k.p.c.).

⁴²⁵ K. Lubiński, *Status publicznoprawny...*, dz. cyt., s. 13.

⁴²⁶ Por.: S. Cieślak, *Komentarz do art. 759, [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie egzekucyjne. Komentarz*, J. Jankowski (red.), t. 2, Warszawa 2013.

sąd jako organ państwowy przez wykonanie własnych kompetencji doprowadzał do osiągnięcia celu postępowania.

4.2.1. ZADANIA SĄDOWYCH ORGANÓW EGZEKUCYJNYCH

Sprawy egzekucyjne należały do właściwości sądów rejonowych i działających przy tych sądach komorników (art. 758 k.p.c.), przy czym kompetencje sądu w zakresie egzekucji sądowej (art. 759 § 1 k.p.c.), przewidziane były wyłącznie w sytuacjach ściśle określonych przepisami prawa.

Podstawową kategorią zadań nałożonych na komornika było wykonywanie orzeczeń sądowych w sprawach o roszczenia pieniężne i niepieniężne oraz o zabezpieczenie roszczeń, jak również wykonywanie innych tytułów wykonawczych wydanych na podstawie odrębnych przepisów, które podlegały wykonaniu w drodze egzekucji sądowej (art. 2 ust. 3 pkt 1 i 2 uoksie). Działania zmierzające do zrealizowania powyższych zadań były ściśle określone prawem procesowym, a zatem publicznym⁴²⁷. Komornicy nie wszczynali egzekucji z własnej inicjatywy, lecz w sytuacji niemożności odzyskania należności przez wierzyciela⁴²⁸. Do przymusowego wykonania obowiązku stwierzonego w tytule wykonawczym doprowadzało podejmowanie czynności egzekucyjnych, które były odmianą czynności procesowych oraz jako takie musiały być „podejmowane tylko przez kompetentny organ egzekucyjny i zorganizowane we właściwej formie, miejscu i czasie”⁴²⁹. Po złożeniu wniosku o wszczęcie egzekucji między komornikiem, wierzycielem i dłużnikiem powstawał stosunek publicznoprawny a nie umowne zlecenie wyegzekwowania określonej wierzytelności. W postępowaniu egzekucyjnym komornik zajmował stanowisko organu prowadzącego postępowanie. Podlegał przy tym nadzorowi sądu, a wzajemne usytuowanie organu egzekucyjnego i sądu sprawującego nadzór w ramach rozpoznawania środków zaskarżenia nad komornikiem świadczyło o tym, że stosunek między

⁴²⁷ W. Tomalak, *Status...*, dz. cyt., s. 146–147.

⁴²⁸ A. Bałaban, *Ekspertyza prawna co do podstaw prawnych opłaty stosunkowej pobieranej na podstawie art. 49 ust. 1 u.k.s.i.e.*, Szczecin 22 lipca 2017 r., s.4 (tekst niepublikowany).

⁴²⁹ E. Wengerek, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1978, s. 116–117 oraz S. Dalka, *Warunki zapewnienia prawidłowości czynności egzekucyjnych komornika sądowego*, [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych i egzekucji*, K. Lubiński (red.), Sopot 2000, s. 120–136.

nimi jest stosunkiem między dwoma organami państwa, wynikającym z hierarchicznego usytuowania oraz kompetencji sądu do korygowania lub konstytutywnego określania działań organu egzekucyjnego⁴³⁰.

Taką samą naturę miały czynności wykonywane przez sąd działający jako organ egzekucyjny, w tym też w sprawach, w których pewne czynności zastrzeżone zostały do kompetencji komornika, i czynności egzekucyjne dokonywane przez administracyjne organy egzekucyjne w prowadzonym przez nie postępowaniu. Czynności egzekucyjne nie mogły być legalnie podejmowane poza postępowaniem, którego przebieg regulowały przepisy właściwej procedury. Nie mogły być też podejmowane przez inne organy niż egzekucyjne. Związanie prawem przy podejmowaniu czynności egzekucyjnych, jeśli chodziło o ich formę, czas i miejsce, było ważne również z tego powodu, że z samego założenia czynności te zagrażały dobrom szczególnie chronionym, takim jak: integralność cielesna, mir domowy, prawa do mienia, wolność. Wkraczanie w te dobra było legalne wtedy, gdy wiązało się ze stosowaniem środków przymusu państwowego przez upoważnione do tego organy. Żaden podmiot świadczący na rynku usługi, w tym także zwane windykacyjnymi, nie miał upoważnienia do stosowania przymusu państwowego ani wkraczania w wymienione wyżej dobra w celu spowodowania, by osoba, której one przysługiwały, wykonała ciążące na niej obowiązki wobec swoich wierzycieli. Innymi słowy: nie można było zawrzeć umowy-zlecenia, w której zleceniobiorca zobowiązał się do zastosowania środków przymusu znanych przepisom o postępowaniu egzekucyjnym w celu spowodowania zaspokojenia wierzyciela (zleceniodawcy) przez jego dłużnika.

Trzeba też podkreślić, że ustawodawca nie tworzył nieprzekraczalnej bariery pomiędzy dwiema drogami egzekucji singularnej i w określonych sytuacjach pozwalał na to, by cel zamierzony przez wszczęcie egzekucji sądowej został, przynajmniej w jakiejś części, zrealizowany na drodze administracyjnej – i odwrotnie. W konkretnej sprawie, w związku ze zbiegiem egzekucji sądowej i administracyjnej do tej samej rzeczy lub prawa

⁴³⁰ Tak SN w uchwale z dnia 28.08.1997 r., III CZP 30/97, OSNC 1997/12/189.

majątkowego, organ egzekucyjny wyznaczony przez sąd lub wskazany przez ustawę (art. 773 k.p.c.) musiał przejąć dalsze łączne prowadzenie egzekucji z rzeczy lub prawa majątkowego, do których nastąpił zbieg, i stosować w dalszym toku postępowania obowiązujące go uregulowania procesowe, w tym także odnoszące się do jego kosztów. Było to możliwe m.in. z tej przyczyny, że technika dokonywania czynności egzekucyjnych w egzekucji świadczeń (obowiązków) pieniężnych na obu drogach ochrony prawnej była tożsama lub przynajmniej zbliżona. Nie sposób twierdzić, że jeśli czynności te były podejmowane przez administracyjne organy egzekucyjne po rozstrzygnięciu na ich korzyść o zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej (art. 773 k.p.c.), to działały one wówczas jako organy władzy publicznej; jeśli zaś te same rodzajowo czynności wykonywali komornicy sądowi, to czynili to jako podmioty prywatne, prowadzące działalność usługową dla ludności. Prowadzenie egzekucji w warunkach zbiegu i w związku z likwidowaniem jego skutków było powszechne, gdyż osoby, które popadały w zadłużenie egzekwowane na drodze administracyjnej, zwykle miały też długi egzekwowane na drodze sądowej. Odmówienie komornikowi statusu funkcjonariusza, który był kompetentny do korzystania z władztwa publicznego, oznaczałoby, że czynności prowadzące do zajęcia rzeczy lub prawa w egzekucji sądowej, łącznie z samym zajęciem, wykonywał on jako osoba świadcząca usługi, po czym – na podstawie postanowienia sądu – przejmowałby je administracyjny organ egzekucyjny, który zakończyłby egzekucję z rzeczy lub prawa już jako organ władzy publicznej, czy też odwrotnie: że czynności w egzekucji administracyjnej, łącznie z zajęciem, dokonywałby organ władzy publicznej, po czym – na podstawie postanowienia sądu – przejmowałby je komornik jako osoba świadcząca usługi dla ludności. Technika prowadzenia tych czynności oraz ich cel i skutki były identyczne na drodze administracyjnej i sądowej.

4.3. FINANSOWANIE DZIAŁALNOŚCI KOMORNIKA W ŚWIETLE USTAWY Z 1997 I JEJ ZMIAN

Po wejściu w życie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, w okresie od 30 listopada 1997 r. do 31 grudnia 2001 r.⁴³¹, komornik jako pracownik sądu rejonowego otrzymywał wynagrodzenie miesięczne w wysokości prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia oraz wynagrodzenie prowizyjne z uzyskanych opłat egzekucyjnych, obliczane jako różnica między pobranymi i ściągniętymi w danym miesiącu opłatami egzekucyjnymi oraz kosztami działalności egzekucyjnej i kwotą opłat, o których mowa w art. 59 ust. 4 uoksie. W nowym systemie nie przewidziano ryczałtu kancelaryjnego, pobieranego na pokrycie wydatków osobowych i rzeczowych biura komornika zgodnie z taksą z 1991 r.

Od 1 stycznia 2002 r. komornicy usamodzielnili się finansowo w tym sensie, że swoje wynagrodzenie oraz wynagrodzenie zatrudnianych pracowników, ale też koszty działalności egzekucyjnej pokrywali wyłącznie z wpływów z opłat egzekucyjnych pobieranych stosownie do obowiązującej taryfy. Komornik w zakresie swojej podstawowej działalności, którą było wykonywanie czynności egzekucyjnych, nie świadczył usług, lecz stosował środki władcze, mieszczące się w sferze imperium państwowego, w celu wykonania obowiązku stwierdzonego tytułem wykonawczym. Komornik pobierał opłaty egzekucyjne z tytułu wykonywanych funkcji publicznych. Przy tym opłaty te były uzyskiwane w ramach stosunku publicznoprawnego łączącego go ze stronami postępowania egzekucyjnego⁴³².

Finansowanie kosztów działalności egzekucyjnej z uzyskanych opłat egzekucyjnych (art. 35 uoksie), nie stanowiło przedmiotu prawa majątkowego, o którym mowa w art. 64 ust. 2 Konstytucji. Koszty działalności egzekucyjnej nie były powiązane z konkretną sprawą, a dochód komornika stanowiły pobrane i ściągnięte w danym miesiącu opłaty egzekucyjne (art. 63 ust. 4 uoksie) oraz zwrot wydatków gotówkowych za przejazdy, określonych w art. 39 ust. 2 pkt 3 ustawy, pomniejszone o koszty działalności egzekucyjnej

⁴³¹ Dz. U. 2001 nr 130 poz. 1452.

⁴³² Por.: wyrok TK z dnia 12 kwietnia 2012 r., SK 21/11 (LEX nr 1130909); wyrok TK z dnia 14 grudnia 2010 r., K 20/08 (LEX nr 653615); wyrok TK z dnia 3 grudnia 2003 r., K 5/02 (LEX nr 82402).

komornika oraz sumy przekazane zastępcy komornika. Nadwyżka opłat nad kosztami stanowiła dochód komornika podlegający opodatkowaniu.

Do ustalenia dochodu komornika stosowano przepisy ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych m.in. w zakresie przychodów oraz kosztów podatkowych, takie jakie stosowano do osób prowadzących działalność gospodarczą⁴³³. Opłaty egzekucyjne wynosiły od 8 do 15% wartości kwoty egzekwowanej od dłużnika. W przypadku egzekucji świadczeń pieniężnych (z ruchomości i nieruchomości) komornik dostawał 15% wartości wyegzekwowanej kwoty, jednakże nie mogło to być mniej niż 1/10 i nie więcej niż trzydziestokrotna wysokość przeciętnej pensji miesięcznej. Jeśli komornik zajmował wierzycelność z rachunku bankowego lub jego wynagrodzenia za pracę, to pobierał opłatę w wysokości 8% wartości świadczenia. Kwota opłaty nie mogła być niższa niż 1/20 średniej miesięcznej płacy (tzw. opłata minimalna) i nie wyższa niż jej dziesięciokrotność (tzw. opłata maksymalna). Zasady te obejmowały także egzekwowanie długów ze świadczeń socjalnych, stypendiów, czy dodatków szkoleniowych.

Ustawodawca gwarantował komornikowi zwrot kosztów egzekucji poniesionych na czynności wymienione w art. 39 ust. 2. Należały do nich:

- należności biegłych,
- koszty doręczenia korespondencji, za wyjątkiem kosztów doręczenia stronom zawiadomienia o wszczęciu egzekucji bądź postępowania zabezpieczającego,
- koszty ogłoszeń w pismach,
- koszty transportu specjalistycznego, przejazdu poza miejscowość, będącą siedzibą komornika, przechowywania i ubezpieczenia zajętych ruchomości,
- koszty działania komornika, o których mowa w art. 8 ust. 11, poza terenem rewiru komorniczego,
- należności osób powołanych, na podstawie odrębnych przepisów, do udziału w czynnościach,

⁴³³ M. Kalinowski, *Wybrane zagadnienia opodatkowania dochodów osiągniętych przez komorników*, „Nowa Currenda”, nr 9/36/144/2001, s. 78-92.

- koszty doręczenia środków pieniężnych przez pocztę lub przelewem bankowym,
- koszty uzyskiwania informacji niezbędnych do prowadzenia postępowania egzekucyjnego lub wykonania postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia.

Komornik ponosił wydatki, zakupując powyższe usługi. Jeśli nie zażądał zaliczki na pokrycie wydatków od strony lub innego uczestnika postępowania egzekucyjnego, pokrywał je sam do czasu wyegzekwowania ich od dłużnika. W przypadku gdy postępowanie egzekucyjne okazywało się bezskuteczne (w części lub w całości), poniesione wydatki, które nie zostały pokryte z wyegzekwowanej części świadczenia, należne były od wierzyciela.

Powyższe regulacje wskazywały nowy system wynagradzania komorników, obejmujący wynagrodzenie miesięczne⁴³⁴, w wysokości kwoty bazowej ustalonej corocznie w ustawie budżetowej i wynagrodzenie prowizyjne⁴³⁵ pobierane przez komornika ze ściągniętych w danym miesiącu opłat egzekucyjnych, pomniejszonych o kwoty wymienione w art. 62 ust. 1 *in fine* uoksie.

4.3.1. STATUS OPŁATY EGZEKUCYJNEJ

Ponieważ egzekucja komornicza miała charakter publicznoprawny, specyficzny był również status opłaty egzekucyjnej. Przeznaczenie przez ustawodawcę całości przychodów z tytułu opłat egzekucyjnych na sfinansowanie działalności komornika nie oznaczało, że opłata egzekucyjna nie była świadczeniem publicznoprawnym, uiszczanym przymusowo z tytułu prowadzonej w konkretnej sprawie egzekucji. Komornik nie mógł odstąpić od jej pobrania ani też umówić się co do jej wysokości w konkretnej sprawie⁴³⁶. Jak wspomniano wcześniej, opłata egzekucyjna była zaliczana do danin publicznych i klasyfikowana była jako jeden z rodzajów opłat sądowych, które były uiszczane z tytułu korzystania z wymiaru sprawiedliwości. W orzecznictwie przyjmowano, że opłata egzekucyjna była daniną publiczną, czyli świadczeniem publicznoprawnym uiszczanym z tytułu i w ramach realizacji zadań publicznych państwa, a nie zapłatą za wykonanie poleceń

⁴³⁴ Por.: w poprzednim brzmieniu: zasadnicze art. 61 ust. 1 uoksie.

⁴³⁵ Por.: w poprzednim brzmieniu: art. 61 ust. 2 i art. 62 ust. 1 i 2 uoksie.

⁴³⁶ Wyrok SN z 20 sierpnia 2009 r. w sprawie o sygn. akt II CSK 60/09 (Lex nr 523588).

wierzyciela. Była ona jedynym źródłem utrzymania całego systemu egzekucji sądowej prowadzonej przez komorników (szczególnie w egzekucjach bezskutecznych, w których nie była pobierana żadna opłata) oraz swoistą dolegliwością dla dłużnika, która miała motywować do terminowej spłaty zobowiązań. Dla jej ustalenia nie miało znaczenia, czy nakład pracy komornika był do niej współmierny czy nie. Z opłaty egzekucyjnej komornik pokrywał także koszty związane z wyposażeniem lokalu, zatrudnieniem pracowników czy zorganizowaniem pracy kancelarii. Stanowiła ona jeden z rodzajów opłat sądowych i miała charakter należności przymusowej, określonej normatywnie co do wysokości, sposobu ustalania i pobierania. Opłata ta nie odpowiadała rzeczywistej wartości czynności lub świadczeń podlegających opłacie ani kosztom danego postępowania egzekucyjnego, możliwa jednak była korekta jej wysokości, w związku z okolicznościami sprawy.

Podstawy do pobierania opłat od czynności egzekucyjnych zostały przez ustawodawcę przewidziane w przepisach regulujących egzekucję zarówno sądową, jak i administracyjną. W obu tych egzekucjach opłata miała ten sam charakter – była daniną publiczną. Sądy i administracyjne organy egzekucyjne przekazywały tę daninę do budżetu państwa, z którego następnie otrzymywały środki na realizowanie powierzonych im zadań, natomiast komornik zatrzymywał ją i pokrywał z niej koszty zorganizowania urzędu (jako zespołu środków osobowych i rzeczowych), za pomocą którego wykonywał zadania.

Przy egzekucji świadczeń pieniężnych obowiązywała opłata stosunkowa⁴³⁷, a przy egzekucji świadczeń niepieniężnych i w innych przypadkach określonych w ustawie – opłata stała⁴³⁸. Zasady obliczania wartości egzekwowanego roszczenia na potrzeby ustalania wysokości opłaty egzekucyjnej omawiały art. 46 i 47 uoksie. Pierwotne brzmienie tego ostatniego przepisu, zawierającego normę analogiczną do zawartej w art. 22 k.p.c. W sprawach o egzekucję świadczeń powtarzających się – podstawę

⁴³⁷ O funkcjach opłaty stosunkowej od świadczeń wyegzekwowanych, zob.: J. Nowak, *Funkcje opłaty stosunkowej od świadczeń wyegzekwowanych – postulaty de lege ferenda*, PPE, nr 4/2018.

⁴³⁸ W myśl art. 49 uoksie w pierwotnym brzmieniu, opłata stosunkowa wynosiła 21% wartości egzekwowanego świadczenia, jednak nie mniej niż 1/10 i nie więcej niż trzydziestokrotność prognozowanego przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w państwowej sferze budżetowej (art. 49 uoksie).

ustalenia opłaty stosunkowej stanowiła suma świadczeń za jeden rok oraz suma świadczeń zaległych; jeżeli przedmiotem egzekucji były świadczenia za okres krótszy niż rok, wartość egzekwowanego roszczenia stanowiła suma świadczeń za cały czas ich trwania⁴³⁹.

Koszty prowadzonych przez komorników egzekucji wraz z ich dochodami miały dwa główne źródła finansowania – zwrot poniesionych w toku egzekucji wydatków gotówkowych oraz opłaty egzekucyjne. Z opłat egzekucyjnych pokrywane były koszty osobowe, lokalowe, sprzętowe prowadzenia kancelarii i dochód samego komornika, a kolei wydatki gotówkowe były pokrywane przez komornika z pobranych od wierzyciela zaliczek.

4.3.2. MIARKOWANIE OPŁAT

Nowelizacją ustawy obowiązującą od 13 listopada 2004 r., ustawodawca stworzył podstawę do ingerencji sądu sprawującego nadzór nad komornikiem w wysokość pobieranych przez niego opłat egzekucyjnych przez przyznanie mu uprawnienia do zmniejszenia wysokości należnej opłaty „w wypadkach szczególnie uzasadnionych”. Unormowanie to obowiązywało w okresie od 13 listopada 2004 r. do 27 grudnia 2007 r. i zostało uchylone przy okazji kolejnej nowelizacji ustawy o komornikach sądowych i egzekucji. Do systemu prawnego wprowadzono je z powrotem Ustawą z dnia 12 lutego 2010 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji⁴⁴⁰, w której ustawodawca stworzył podstawy do ingerowania przez sąd w wysokość opłat egzekucyjnych pobieranych przez komorników w konkretnych sprawach na podstawie wniosku strony, którą obciążał obowiązek uiszczenia opłaty, o jej obniżeniu. Okolicznościami decydującymi o obniżeniu przez sąd należnej opłaty egzekucyjnej były: nakład pracy komornika, sytuacja majątkowa wnioskującego i wysokość jego dochodów. Komornik ścigał od dłużników opłatę stosunkową przewidzianą w ustawie, której wysokość podlegała ograniczeniom (art. 49 ust. 1, 1a i 2 uoksie). Na wniosek dłużnika lub wierzyciela, w określonym w ustawie przypadku (art. 49 ust. 7 uoksie.), dopuszczało się możliwość sądowego obniżenia wysokości tych opłat na

⁴³⁹ Orzeczenie TK z dnia 26 października 1993 r., Sygn. akt (U. 15/92).

⁴⁴⁰ Dz. U. z 2010 Nr 40, poz. 228.

zasadzie tzw. miarkowania. Miarkowanie opłaty miało charakter wyjątkowy i nie było środkiem zmierzającym do potania egzekucji.

W wyroku TK z 29 stycznia 2013 r. (K 1/11⁴⁴¹) wydanym po rozpoznaniu wniosku Krajowej Rady Komorniczej o zbadanie zgodności art. 49 ust. 9 uoaksie w zw. z art. 767⁴ § 1 k.p.c. w zakresie, w jakim nie przyznawał on komornikowi prawa do środka odwoławczego od postanowienia sądu obniżającego opłatę egzekucyjną, z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 78 Konstytucji, Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że brak przyznania komornikowi sądowemu prawa do wniesienia zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji w przedmiocie obniżenia opłaty egzekucyjnej jest zgodny z Konstytucją. Ze względu na status komornika sądowego jako organu władzy publicznej oraz opłaty egzekucyjnej jako świadczenia publicznoprawnego komornikowi nie przysługiwało prawo do sądu jako środka ochrony prawa do osiągnięcia dochodu z tytułu prowadzonej działalności egzekucyjnej na etapie postępowania wywołanego wnioskiem o obniżenie opłaty egzekucyjnej. W ocenie Trybunału brak możliwości zaskarżenia przez komornika postanowienia sądu pierwszej instancji w przedmiocie obniżenia opłaty egzekucyjnej było logiczną konsekwencją tego, że to komornik ustalił pierwotnie wysokość danej opłaty, działając jako organ publiczny, a sąd, rozpoznając wniosek o jej obniżenie, dokonywał kontroli działalności komornika. Opłata egzekucyjna nie była bowiem bezpośrednio dochodem komornika, ale stanowiła daninę publiczną.

Także w uchwale z 23 maja 2012 r. (III CZP 17/12) Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że organowi egzekucyjnemu nie przysługują prawa podmiotowe ani prawa nabyte w zakresie pobrania opłaty w pełnej wysokości, gdyż zasada ochrony praw nabytych dotyczy praw podmiotowych jednostek i podmiotów prywatnych, praw słusznie nabytych, a nie należności publicznoprawnych, nawet jeżeli mają one stanowić przychód komornika. Sąd Najwyższy uznał, że określenie drogi sądowej dla rozpoznania wniosku o obniżenie opłaty egzekucyjnej i ustawowych przesłanek obniżenia opłat stanowi wystarczające zabezpieczenie interesów komornika.

⁴⁴¹ OTKA 2013/1/6.

4.4. OBOWIĄZEK PODATKOWY KOMORNIKÓW

Zmiana systemowa w prawie komorniczym III RP pociągnęła szereg konsekwencji prawno-podatkowych. Ten aspekt reformy podkreśla dobitnie K. Lubiński: „W sumie wypracowano (...) szereg rozwiązań w pełni oddających odejście od statusu pracowniczego komornika i to nie tylko na gruncie przepisów prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, ale i prawa podatkowego”⁴⁴².

Jak stanowił art. 28 uoksie, do komornika stosowano przepisy o podatku dochodowym od osób fizycznych, o ubezpieczeniach społecznych oraz o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym, dotyczące osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą. Z tego powodu komornik był zobligowany uiszczać podatek dochodowy od osób fizycznych na takich samych zasadach jak przedsiębiorcy, choć sam przedsiębiorcą nie był. Jednocześnie należało mieć na względzie, że zgodnie z art. 31 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych⁴⁴³ komornik sądowy mógł być płatnikiem tego podatku jako zakład pracy w stosunku do osób przez niego zatrudnionych. W myśl natomiast art. 42e ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych w przypadku, gdy za zakład pracy wypłaty świadczeń dokonywał komornik sądowy, był on obowiązany, jako płatnik, do poboru zaliczki na podatek, stosując do wypłacanych świadczeń najniższą stawkę podatkową określoną w skali, o której mowa w art. 27 ust. 1 tejże ustawy. Jak streszcza Jakub Zięty „Osoba fizyczna jest kategorią prawa cywilnego, a szczegółowe określenie jej statusu cywilnoprawnego znajduje się w przepisach kodeksu cywilnego. Przepisy ustaw podatkowych opierają się, co wydaje się oczywiste na cywilistycznej koncepcji osoby fizycznej, jednak w niektórych przypadkach wymagają spełnienia przez nią dodatkowych warunków”⁴⁴⁴.

Na podstawie art. 103 ust. 1 ustawy o podatku akcyzowym⁴⁴⁵ komornicy sądowi byli płatnikami akcyzy od sprzedaży, dokonywanej w trybie egzekucji,

⁴⁴² K. Lubiński, *Projektowane zmiany w ustawie o komornikach sądowych i egzekucji oraz kodeksie postępowania cywilnego*, „Nowa Currenda”, nr 13/24/132/2000, s. 66-67.

⁴⁴³ Dz. U. 1991 nr 80, poz. 350.

⁴⁴⁴ J. Zięty, *Podatek zryczałtowany od przychodów ewidencjonowanych*, [w:] *Instytucje prawa cywilnego w konstrukcji prawnej podatków*, M. Gottel, M. Lemonnier (red.), Warszawa 2011.

⁴⁴⁵ Dz. U. 2009 nr 3 poz.11 ze zm.

samochodu osobowego niezarejestrowanego wcześniej na terytorium kraju zgodnie z przepisami o ruchu drogowym, od którego akcyza nie została zapłacona. W myśl zaś art. 18 ustawy o podatku od towarów i usług⁴⁴⁶ komornicy sądowi byli płatnikami podatku od dostawy, dokonywanej w trybie egzekucji, towarów będących własnością dłużnika lub posiadanych przez niego z naruszeniem obowiązujących przepisów. Przepis ten wzbudzał liczne kontrowersje wokół tego, czy dostawą towaru w rozumieniu powyższego przepisu była także sprzedaż nieruchomości dłużnika dokonywana w toku egzekucji oraz czy komornik sądowy mógł być płatnikiem tego podatku. Problem polegał na tym, że komornik nie był dysponentem kwoty uzyskanej ze sprzedaży nieruchomości, skoro zgodnie z art. 808 § 1 k.p.c. i art. 967 k.p.c. środki pieniężne składane były na rachunek depozytowy Ministra Finansów. Przyjmowano jednak, że sprzedaż nieruchomości w toku egzekucji sądowej, jeżeli dłużnik był podatnikiem tego podatku, stanowił dostawę towarów podlegającą opodatkowaniu podatkiem od towarów i usług, a komornik był płatnikiem tego podatku. Zapatrywanie takie zostało podzielone przez Trybunał Konstytucyjny, który orzekł o zgodności art. 18 ustawy o podatku od towarów i usług z art. 2 Konstytucji RP.

Konstytucja nie pozwalała na sprywatyzowanie czynności wchodzących w zakres pojęciowy egzekucji jako aktu władzy publicznej. Formuła ta oznaczała tylko tyle, że w wyniku odejścia przez ustawodawcę od statusu pracowniczego komornik nie otrzymywał uposażenia z budżetu państwa i finansował wykonywane przez siebie czynności z uzyskiwanych opłat. W końcu z formuły tej nie wynikał też obowiązek finansowania przez komornika, który nie był utrzymywany z budżetu państwa, bezskutecznych egzekucji innych osób i to niezależnie od ich zamożności o ile bezskuteczność ta wynikała z okoliczności od komornika niezależnych.

4.4.1. SKUTKI OBOWIĄZKU PODATKOWEGO KOMORNIKÓW

9 czerwca 2015 r. Minister Finansów wydał interpretację ogólną w sprawie opodatkowania podatkiem od towarów i usług czynności wykonywanych przez komorników sądowych⁴⁴⁷. Interpretacją tą zmieniono

⁴⁴⁶ Dz. U. 2004, nr 54, poz. 535.

⁴⁴⁷ Sygn.: PT1.050.1.2015.LJU.19; Dz. Urz. Min. Fin. z dnia 15 czerwca 2015 r. poz. 41.

dotychczasowe stanowisko z 30 lipca 2004, zgodnie z którym komornicy sądowi nie byli uznawani za podatników VAT i nie płacili podatku VAT od wykonywanych przez siebie czynności egzekucyjnych⁴⁴⁸.

Wykonywane przez komornika sądowego czynności – w szczególności składające się na postępowanie egzekucyjne, jak np. poszukiwanie majątku dłużnika, zajmowanie nieruchomości i rzeczy ruchomych czy też opróżnienie lokalu z rzeczy lub osób – stanowiły odpłatne świadczenie usług⁴⁴⁹. Do świadczenia usług przez komornika sądowego mogło dojść również w sytuacji wykonywania przez niego pewnych czynności poza postępowaniem egzekucyjnym. Wykonując ww. czynności – w ramach postępowania egzekucyjnego – komornik świadczył usługi dla obydwu stron postępowania egzekucyjnego, tj. wierzyciela oraz dłużnika. Usługa świadczona dla wierzyciela miała postać pomocy w wyegzekwowaniu należnego wierzycielowi świadczenia, z kolei usługa dla dłużnika sprowadzała się do zwolnienia dłużnika z posiadania długu. Wykonywane przez komorników sądowych czynności podlegały opodatkowaniu podatkiem VAT⁴⁵⁰ na zasadach ogólnych określonych w ustawie o VAT oraz przepisach wykonawczych do tej ustawy. Komornicy sądowi byli więc zobowiązani do wypełniania nałożonych na podatników tego podatku obowiązków w zakresie: rejestracji, prowadzenia ewidencji, odpowiedniego dokumentowania świadczonych usług, składania deklaracji podatkowych oraz odprowadzania podatku VAT do właściwego organu podatkowego. Komorników sądowych obowiązywała stawka podstawowa podatku VAT, która wynosiła 23% VAT⁴⁵¹.

Warto podkreślić, iż dokonując sprzedaży egzekucyjnej towarów należących do dłużnika, komornik występował w roli płatnika podatku VAT, dokonując tej sprzedaży w imieniu i na rzecz dłużnika⁴⁵². Z kolei w zakresie

⁴⁴⁸ Sygn.: PP10-812-802/04/MR/1556PP; Dz. Urz. Min. Fin. z 10 sierpnia 2004 r., Nr 10, poz. 93.

⁴⁴⁹ Art. 5 ust. 1 pkt 1; art. 8 ust. 1; art. 15 ust. 1 i 2 VATU.

⁴⁵⁰ Zob.: A. Bartosiewicz, *Sposób opodatkowania podatkiem od towarów i usług opłat pobieranych za czynności komorników sądowych*, PPE Supplement, nr 1/2015, *VAT w opłatach egzekucyjnych w Polsce - 2015 r.*; T. Bąkowski, *Opodatkowanie podatkiem od towarów i usług czynności wykonywanych przez komorników sądowych*, PPE Supplement, nr 1/2015, *VAT w opłatach egzekucyjnych w Polsce - 2015 r.*

⁴⁵¹ Art. 41 ust. 1 w zw. z art. 146a pkt 1 VATU.

⁴⁵² Zob.: K. Moras-Olaś, *Status komornika jako płatnika VAT przy egzekucji z nieruchomości – problemy wybrane*, PPE nr 9/2016; K. Kleiber, *Organ egzekucyjny i komornik sądowy płatnikami podatku od towarów i usług, „Nieruchomości”*, nr 10/2016, s. 31.

wykonywania usług (m.in. czynności egzekucyjnych) występował jako podatnik podatku VAT, był on bowiem w tym zakresie osobą prowadzącą działalność gospodarczą w rozumieniu przepisów VATU⁴⁵³.

Zgodnie z ogólną zasadą moment powstania obowiązku podatkowego powstaje z chwilą wykonania usługi⁴⁵⁴. Jednakże w przypadku wykonywanych przez komorników sądowych czynności, dla których występowali oni jako podatnicy VAT, wprowadzono w przepisach wykonawczych do VATU szczególny – późniejszy – moment powstania obowiązku podatkowego. Obowiązek podatkowy od czynności egzekucyjnych oraz innych czynności przekazanych komornikom sądowym na podstawie odrębnych przepisów powstawał w chwili otrzymania całości lub części zapłaty składającej się na wynagrodzenie komornika (w odniesieniu do otrzymanej kwoty). Jeżeli zaś komornik otrzymał część zapłaty (tj. zaliczkę) przed wykonaniem usługi, obowiązek podatkowy od otrzymanej kwoty powstawał na zasadach określonych w ustawie o VAT, tj. z chwilą jej otrzymania.

W przypadku, gdy w momencie zakończenia świadczenia usługi komornik nie otrzymał całości lub części zapłaty składającej się na jego wynagrodzenie, obowiązek podatkowy w stosunku do pozostałej należności z tytułu wykonanej przez niego usługi nie powstawał aż do momentu otrzymania zapłaty (całości lub części). W związku z powyższym obowiązek podatkowy z tytułu czynności egzekucyjnych wykonywanych przez komorników sądowych oraz czynności przekazanych do ich kompetencji na podstawie odrębnych przepisów był wyznaczany otrzymaną zapłatą⁴⁵⁵.

Warto podkreślić, że kwoty wydatków wymienionych w art. 39 ust. 2 uoksie, czyli tzw. wydatki gotówkowe, nie wchodziły w zakres opodatkowania, ponieważ stanowiły wydatki poniesione w imieniu i na rzecz usługobiorcy, które były ujmowane przejściowo przez komornika w prowadzonej przez niego ewidencji na potrzeby podatku⁴⁵⁶.

⁴⁵³ Zob.: H. Dzwonkowski, J. Marusik, *Vat od usług komorników sądowych w kontekście interpretacji ogólnej Ministra Finansów z 9.6.2015 r.*, „Monitor Podatkowy”, nr 3/2016.

⁴⁵⁴ Art. 19a ust. 1; ust. 8 VATU.

⁴⁵⁵ Art. 19a ust. 8 VATU; Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 18 września 2015 r. w sprawie późniejszego terminu powstania obowiązku podatkowego (Dz. U. z 2015 r., poz. 1504).

⁴⁵⁶ Art. 29a ust. 7 pkt 3 VATU.

Komornik dokumentował świadczone usługi wystawiając fakturę dokumentującą świadczenie usług dokonywanych przez niego na rzecz innego podatnika podatku od towarów i usług, podatku od wartości dodanej lub podatku o podobnym charakterze lub na rzecz osoby prawnej niebędącej podatnikiem. Komornik działający jako czynny podatnik VAT był również obowiązany wystawić fakturę dokumentującą otrzymanie przez niego od innego podatnika całości lub części zapłaty składającej się na wynagrodzenie przed wykonaniem usługi – tzw. „fakturę zaliczkową”⁴⁵⁷. Na potrzeby podatku VAT, w szczególności na potrzeby sporządzenia składanych przez podatników VAT czynnych deklaracji podatkowych, komornicy musieli prowadzić odpowiednie ewidencje⁴⁵⁸.

Zaprezentowane zmiany były wynikiem uwzględnienia regulacji prawa wspólnotowego oraz dorobku orzeczniczego Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości w prawie krajowym⁴⁵⁹. Prawdopodobnie nowej interpretacji Ministra Finansów mogła budzić wątpliwości ze względu na szczególny status komornika sądowego. Jak trafnie podkreślano w literaturze, w ustroju organizacyjno-prawnym komornika sądowego zachodził pewien dualizm. Z jednej strony komornik realizował czynności urzędowe, działając jako funkcjonariusz publiczny wyposażony w *imperium* Państwa poza sferą gospodarczą, a z drugiej strony – jako podmiot samofinansujący się (jednakże o ograniczonej swobodzie działalności) organizował i prowadził na potrzeby zleconych przez państwo zadań kancelarię komorniczą oraz pokrywał koszty, które się z tym wiązały, ze środków uzyskanych z działalności egzekucyjnej⁴⁶⁰.

Działając jako przedsiębiorca⁴⁶¹, komornik nie mógł jednak planować prowadzonej działalności (tworzyć biznesplanu) i ukierunkowywać się na osiągnięcie maksymalnego zysku. Ukształtowanie komornika wiązało się z potrzebą zapewnienia osiągnięcia celu egzekucji – szybkiego i skutecznego wyegzekwowania świadczenia przysługującego wierzycielowi oraz niezakłóconego przebiegu postępowania egzekucyjnego, w ramach którego

⁴⁵⁷ Art. 106b ust. 1 pkt 1 i pkt 4 oraz 106i ust. 1 i ust. 2 oraz ust. 7 VATU.

⁴⁵⁸ Art. 109 ust. 1 i ust. 3 VATU.

⁴⁵⁹ Wyrok Trybunału (ósma izba z dn.10.042019) w sprawie C-214/18.

⁴⁶⁰ W. Tomalak, [w:] *Metodyka pracy komornika sądowego*, A. Marciniak, M. Michalska-Marciniak (red.), Sopot 2015, s. 52.

⁴⁶¹ Pojęcie przedsiębiorcy w prawie polskim omawia A. Kidyba, *Prawo handlowe*, Warszawa 2005, s.16.

egzekucja była prowadzona⁴⁶². Wydaje się, iż nie było w pełni zasadne objęcie wykonywanych przez niego czynności podatkiem VAT.

Z punktu widzenia dłużników wprowadzone zmiany były niekorzystne, ponieważ obciążenie komorników podatkiem VAT zwiększyło koszty egzekucji, co było równoznaczne z dodatkowym obciążeniem finansowym dla dłużników. Komornicy zaś oprócz obciążenia finansowego otrzymali również dodatkowy obowiązek dokumentacyjny w postaci m.in. wystawiania faktur.

W stosunkach podatkowych komornik sądowy mógł występować w dwojakiej roli: jako podatnik, czyli podmiot podlegający na mocy ustawy podatkowej obowiązkowi podatkowemu, bądź jako płatnik, tzn. podmiot obowiązany na podstawie przepisów prawa podatkowego do obliczenia i pobrania od podatnika podatku i wpłacenia go we właściwym terminie organowi podatkowemu.

4.4.2. PRZEPISY VAT W INTERPRETACJI PRAWA PODATKOWEGO

Minister Finansów wytłumaczył zmianę interpretacji przepisów prawa podatkowego potrzebą dostosowania ich wykładni do wykładni Szóstej dyrektywy Rady Unii Europejskiej z dnia 17 maja 1977 r. w sprawie harmonizacji przepisów Państw Członkowskich dotyczących podatków obrotowych – wspólny system podatku od wartości dodanej – ujednolicona podstawa wymiaru podatku⁴⁶³ oraz Dyrektywy 2006/112/ WE Rady z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej⁴⁶⁴, ustalonej w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Powołał się przy tym na dwa orzeczenia, w których Trybunał Sprawiedliwości ocenił czynności podejmowane przez organy egzekucyjne w Holandii i na Słowacji w świetle obu dyrektyw, i przyjął, że działalność wykonywana przez jednostkę, taka jak działalność komornika sądowego, nie jest zwolniona z podatku od wartości dodanej z tego tylko powodu, że polega na dokonywaniu aktów należących do prerogatyw władzy publicznej⁴⁶⁵.

⁴⁶² W. Tomalak, *Metodyka...*, dz. cyt., s. 53.

⁴⁶³ Dz. Urz. WE L, nr 145 z 13 czerwca 1977 r.

⁴⁶⁴ Dz. Urz. WE L 347 z 11 grudnia 2006 r.

⁴⁶⁵ Wyrok w sprawie nr 235/85 Komisja Wspólnot Europejskich przeciwko Królestwu Holandii oraz wyrok w sprawie C 456/07 Karol Mihal przeciwko Daňový úrad Košice V.

Po wejściu w życie Ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług⁴⁶⁶ w nauce i orzecznictwie wypracowany został pogląd, że ustawodawca nadał komornikom sądowym, podobnie jak administracyjnym organom egzekucyjnym, status płatników podatku od towarów i usług, ale tylko w wypadku, gdy dokonywali oni czynności egzekucyjnych w rozumieniu Kodeksu postępowania cywilnego i Ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji⁴⁶⁷, polegających na sprzedaży w postępowaniu egzekucyjnym rzeczy stanowiących towary będące własnością dłużnika lub posiadanych przez niego z naruszeniem obowiązujących przepisów. Artykuł 12a VATU czynił zatem organ egzekucyjny płatnikiem podatku, którego podatnikiem był dłużnik⁴⁶⁸, a obowiązki płatnika ciążyły na organie egzekucyjnym wtedy, gdy na dłużniku dokonującym sprzedaży zajętej rzeczy spoczywał obowiązek podatkowy w podatku od towarów i usług. Zarazem jednak wykluczono możliwość powiązania obowiązku podatkowego w podatku od towarów i usług z jakimikolwiek innymi czynnościami egzekucyjnymi komornika⁴⁶⁹. Artykuł 15 ust. 6 VATU stanowił bowiem, że organy władzy publicznej i obsługujące je urzędy w zakresie nałożonych odrębnymi przepisami zadań, do których realizacji zostały powołane, z wyłączeniem czynności wykonywanych na podstawie zawartych umów cywilnoprawnych, nie były podatnikami podatku od towarów i usług: „Nie uznaje się za podatnika organów władzy publicznej oraz urzędów obsługujących te organy w zakresie realizowanych zadań nałożonych odrębnymi przepisami prawa, dla realizacji których zostały one powołane, z wyłączeniem czynności wykonywanych na podstawie zawartych umów cywilnoprawnych”.

W interpretacji przepisów prawa podatkowego z 30 grudnia 2004 r. (nr PP10-812-802/04/MR/1556PP) w sprawie czynności świadczonych przez

⁴⁶⁶ Dz. U. Nr 54, poz. 535.

⁴⁶⁷ Dz. U. z 2014 r., poz. 1619 ze zm.

⁴⁶⁸ B. Brzeziński, W. Morawski, *Status podatkowopravny komornika sądowego (zagadnienia wybrane)*, [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych i egzekucji*, K. Lubiński (red.), Sopot 2000, s. 39–40. Charakter sprzedaży rzeczy w postępowaniu egzekucyjnym powoduje, że powiązanie z nią obowiązku podatkowego w podatku od towarów i usług budziło i budzi wątpliwości, co podkreślali obaj powołani autorzy, s. 45–46.

⁴⁶⁹ Tamże, s. 39–40.

komorników sądowych, wydanej w celu wyjaśnienia wątpliwości dotyczących stosowania do nich przepisów VATU, Minister Finansów uznał, że komornicy sądowi mieli status organu władzy publicznej w zakresie, w jakim stosując środki przymusu zastrzeżone dla władzy publicznej, wykonywali władztwo publiczne wynikające z funkcji organu egzekucyjnego. Byli zatem objęci zakresem art. 15 ust. 6 VATU, a to oznaczało, że w odniesieniu do tych czynności nie byli podatnikami podatku od towarów i usług, natomiast opodatkowaniu nim podlegały inne wykonywane przez nich czynności, niebędące czynnościami egzekucyjnymi: „Nie uznaje się za podatnika organów władzy publicznej oraz urzędów obsługujących te organy w zakresie realizowanych zadań nałożonych odrębnymi przepisami prawa, dla realizacji których zostały one powołane, z wyłączeniem czynności wykonywanych na podstawie zawartych umów cywilnoprawnych”.

Należy zwrócić uwagę na uchwałę NSA z 6 marca 2017 r. w sprawie o sygn. akt I FPS 8/16 - „Do komornika sądowego, którego status wynika z ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji Dz.U. z 2015 r. poz. 790 ze zm.), ma zastosowanie art. 15 ust. 1 w zw. z ust. 2 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług Dz.U. z 2016 r. poz. 710 ze zm.), ponieważ wykonuje on działalność nie w formie podmiotu prawa publicznego, lecz w formie samodzielnej działalności gospodarczej, wykonywanej w ramach wolnego zawodu, a w związku z tym nie przysługuje mu wyłączenie przewidziane w art. 15 ust. 6 ustawy o podatku od towarów i usług oraz art. 13 ust. 1 dyrektywy 2006/112/WE Rady z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej Dz.Urz. UE L 347 z dnia 11 grudnia 2006 r., s. 1, z późn. zm.)”. Uchwała rozstrzygnęła istniejące w orzecznictwie wątpliwości dotyczące statusu komornika na gruncie VAT. Zdaniem sądu czynności podejmowane przez komorników mają charakter samodzielnej działalności gospodarczej, komornicy zaś nie są podmiotami władzy publicznej, w związku z czym nie podlegają wyłączeniu z VAT, przewidzianemu w art. 15 ust. 6 ustawy o podatku od towarów i usług oraz art. 13 ust. 1 dyrektywy 2006/112/WE Rady z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej(Dz.U. Urz. UE L 347 z dnia 11 grudnia 2006 r., s. 1, ze zm.).

4.5. ORZECZENIA TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO W KWESTII FINANSOWANIA DZIAŁALNOŚCI KOMORNICZEJ

Zagadnienia dotyczące systemu finansowania działalności komorniczej były przedmiotem orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego⁴⁷⁰, Sądu Najwyższego, sądów powszechnych oraz Naczelnego Sądu Administracyjnego i sądów administracyjnych, co dowodzi, że materia występujących w praktyce problemów oraz interpretacja przepisów są bardzo kontrowersyjne. Komornicy starali się zakwestionować uprawnienia sądu do obniżenia wysokości opłaty egzekucyjnej ustalonej przez komornika, jak i zasad ustalania tej opłaty nakazujących uwzględnienie poniesionych przez komornika wydatków, nakładu jego pracy oraz wartości wyegzekwowanej części świadczenia.

W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego ugruntował się pogląd o konieczności eliminowania rażącej niewspółmierności wysokości opłaty egzekucyjnej i efektów działań komornika oraz nakładu jego pracy. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 26 czerwca 2012 r., P 13/11, stwierdził, że art. 49 ust. 2 zdanie pierwsze uoksie z tego względu, że w każdym wypadku umorzenia na podstawie art. 823 k.p.c., zawieszzonego wcześniej postępowania egzekucyjnego przewiduje pobieranie od dłużnika opłaty stosunkowej w wysokości nie niższej niż 1/10 wysokości przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej⁴⁷¹. Natomiast Sąd Najwyższy w uchwale z 2010 r.⁴⁷² uznał, że przepis art. 49 ust. 4 w związku z ust. 2 (w brzmieniu ustalonym w 2007 r.) nie stanowi podstawy pobrania przez komornika opłaty egzekucyjnej od wierzyciela w przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego ze względu na brak zdolności sądowej dłużnika (art. 824 § 1 pkt 2 k.p.c.), który istniał już w chwili złożenia wniosku egzekucyjnego. Zdaniem Sądu Najwyższego, wierzyciel ma obowiązek uiścić opłatę egzekucyjną przewidzianą w art. 49 ust. 2 powołanej ustawy w razie

⁴⁷⁰ Wyrok TK z dnia 17 maja 2005, sygn. P6/04; Wyrok TK z dnia 16 czerwca 2009, sygn. SK 5/09; Wyrok TK z dnia 28 czerwca 2017, sygn. P63/14; Uchwała SN z dnia 7 lipca 2016, sygn.III CZP34/16; Uchwała SN z dnia 13 maja 2015, sygn. IIICZP14/16; Uchwała SN z dnia 20 listopada 2015, sygn. IIICZP 79/15.

⁴⁷¹ Wyrok TK z dnia 26 czerwca 2012 r., (P 13/11).

⁴⁷² Uchwała SN z dnia 17 grudnia 2010 r. (III CZP 93/10).

niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego w sprawie, w której nastąpiło umorzenie postępowania, jednakże tylko na wniosek wierzyciela oraz na podstawie art. 823 k.p.c. Nie zachodzi potrzeba dokonywania rozważań nad celowością prowadzenia postępowania egzekucyjnego, jeżeli w konkretnych okolicznościach postępowanie to nie jest dopuszczalne i zachodzą podstawy do jego umorzenia.

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 30 kwietnia 2012 r.⁴⁷³ stwierdza, iż kwestionowane przez skarżącego komornika przepisy, dotyczące opłaty stosunkowej są zgodne z art. 64 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w związku z wywodzoną z art. 2 Konstytucji zasadą sprawiedliwości społecznej. Wskazuje się w wyroku, iż komornik prowadząc działalność na własny rachunek powinien brać pod uwagę możliwość poniesienia straty jako wyniku finansowego kancelarii, za co nie przysługuje mu roszczenie do państwa o wyeliminowanie takiego ryzyka. Trybunał uznał odmiennosc zarówno przedmiotową jak i podmiotową działalności komornika, który w imieniu państwa prowadzi postępowania egzekucyjne, i pełnomocnika procesowego z urzędu, reprezentującego jedynie stronę postępowania. W szczególności nie można porównywać opłat za czynności pełnomocników procesowych i komorników. Nie można też porównywać pozycji komornika z przedstawicielami innych zawodów prawniczych, którzy nie pełnią funkcji organów państwa, ani nie mają władczych kompetencji. Komornik jest organem państwowym, powołanym do przymusowej egzekucji świadczeń pieniężnych i niepieniężnych w sprawach cywilnych. Jest organizacyjnie i funkcjonalnie powiązany z władzą sądowniczą, nie jest stroną postępowania egzekucyjnego. W intencji ustawodawcy art. 49 ust. 2 ustawy o komornikach miał zapobiegać nadużyciu prawa do ustalania przez samych komorników opłaty stosunkowej. Wbrew zarzutom skargi, sąd nie może na podstawie art. 49 ust. 2 ustawy o komornikach zwolnić dłużnika z całej opłaty, może jedynie ją obniżyć. Ponadto zgodnie z art. 39 ustawy o komornikach, niezależnie od

⁴⁷³ Wyrok TK z dnia 30 kwietnia 2012 r. (SK 4/10) dotyczący zgodności art. 49 ust. 1 zd. drugie oraz art. 49 ust. 2 uoksie. Art. 49 ust. 2 ustawy o komornikach w brzmieniu nadanym ustawą z 2004 r. był także przedmiotem oceny Trybunału w sprawie o sygn. P 18/05 (OTK ZU nr 5/A/2006, poz. 53). W wyroku z 8 maja 2006 r. uznano m.in., że art. 49 ust. 2 ustawy o komornikach jest zgodny z art. 2 Konstytucji.

opłaty egzekucyjnej komornikowi przysługuje zwrot wydatków gotówkowych poniesionych w toku egzekucji.

4.6. KOSZTY, OPŁATY EGZEKUCYJNE I WYNAGRODZENIE PROWIZYJNE KOMORNIKA W ŚWIETLE USTAWY Z 2018 R.

Od 1 stycznia 2019 r. obowiązuje ustawa z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych⁴⁷⁴. Jednocześnie weszła w życie ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych⁴⁷⁵. Wraz z wejściem w życie tych dwóch ustaw utraciła moc ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych⁴⁷⁶.

Zagadnienia dotyczące kosztów postępowań i czynności dokonywanych przez komornika sądowego są zatem unormowane w odrębnej ustawie. Nie wyczerpuje ona jednak całości zagadnień dotyczących kosztów tych postępowań i czynności. Regulacje dotyczące tej problematyki są bowiem zawarte również w przepisach ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego⁴⁷⁷ oraz w wielu innych aktach prawnych (zwłaszcza rozporządzeniach).

W skład kosztów wchodzi: koszty komornicze, koszty sądowe oraz inne koszty poniesione przez strony postępowania egzekucyjnego (w tym zwłaszcza koszty zastępstwa prawnego). Koszty komornicze stanowią jedynie element (składnik tego zbioru). Są to opłaty egzekucyjne, które są uiszczane komornikowi za przeprowadzenie postępowania albo dokonanie innych czynności oraz wydatki⁴⁷⁸, które są ponoszone przez komornika i finansowane przez strony lub uczestników postępowania. Do kosztów komorniczych należą też sumy wypłacane komornikowi tymczasowo przez sąd. Koszty komornicze są uiszczane nie tylko w postępowaniu egzekucyjnym, ale również w innych postępowaniach prowadzonych przez komornika (np. sporządzenie spisu

⁴⁷⁴ Dz. U. z 2018, poz. 770 ze zm.

⁴⁷⁵ Dz. U. z 2018, poz. 771, ze zm.

⁴⁷⁶ Dz. U. z 2017 r. poz. 1277, z późn. zm.

⁴⁷⁷ Dz. U. z 2018 r. poz. 1360, ze zm.

⁴⁷⁸ Do katalogu wydatków nie należą koszty korespondencji, opłaty telefoniczne, sporządzanie kserokopii, odpisów itp., ani środki pieniężne ponoszone przez dłużników, Por.: A. Antkowiak, *Problem zasadności żądań zwrotu przez komorników kosztów poniesionych przez pracodawców w związku z egzekucją sądową z wynagrodzenia za pracę*, PPE, nr 9/2010, s. 19 i n.; J. Jankowski, *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz*, Warszawa 2000, s. 122.

inwentarza) albo w związku z czynnościami dokonywanymi przez komornika poza postępowaniem egzekucyjnym (np. doręczenie pism na zlecenie sądu i sporządzenie protokołu stanu faktycznego). Problematyka kosztów komorniczych wykracza więc poza zagadnienia związane z kosztami postępowania egzekucyjnego⁴⁷⁹.

Opłata egzekucyjna stanowi niepodatkową należność budżetową o charakterze publicznoprawnym pobieraną za czynności egzekucyjne i w postępowaniu zabezpieczającym, na zasadach określonych w ustawie o kosztach komorniczych (art.149 ust.1 uoks). Opłata egzekucyjna ustalona zgodnie z przepisami ustawy nie podlega podwyższeniu o jakiegokolwiek dodatkowe należności (art. 20 u.k.k.).

Opłaty pobrane za inne czynności stanowią dochód komornika⁴⁸⁰. Uzyskane opłaty egzekucyjne, po potrąceniu wynagrodzenia prowizyjnego komornika, stanowią dochód budżetu państwa i podlegają przekazaniu na rachunek urzędu skarbowego właściwego ze względu na siedzibę kancelarii, w terminie do 5 dnia miesiąca kalendarzowego następującego po miesiącu, w którym zostały uzyskane. Przez uzyskane opłaty egzekucyjne rozumie się opłaty faktycznie pobrane lub ściągnięte na podstawie przepisów ustawy o kosztach komorniczych (art.149 ust 2-3 uoks).

Organem pierwszej instancji właściwym do wydawania decyzji w przedmiocie opłat egzekucyjnych podlegających przekazaniu, jest naczelnik urzędu skarbowego właściwy ze względu na siedzibę kancelarii (art. 149 ust.4 uoks). Komornik jest obowiązany złożyć do urzędu skarbowego właściwego ze względu na siedzibę swojej kancelarii miesięczną informację o uzyskanych opłatach egzekucyjnych oraz opłatach egzekucyjnych podlegających przekazaniu, w terminie do 10 dnia miesiąca kalendarzowego następującego po miesiącu, w którym zostały uzyskane (art. 149 ust.5 uoks). Informacja ta stanowi dowód księgowy.

W przypadku uprawomocnienia się orzeczenia sądu skutkującego koniecznością zwrotu całości lub części uzyskanej opłaty egzekucyjnej,

⁴⁷⁹ Zob. szerzej: M. Uliasz, *Opłaty egzekucyjne według ustawy o kosztach komorniczych*, [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, A. Marciniak (red. nauk.), Sopot 2018, s. 361-389.

⁴⁸⁰ Zob.: M. Klonowski, *Komentarz do art.149 uoks*, [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Komentarz*, R. Reimer (red.), Warszawa 2019, s. 1068.

proporcjonalna część przekazanej opłaty egzekucyjnej stanowi nadpłatę w rozumieniu Ordynacji podatkowej (art.149 ust.6 uoks).

Komornikowi za pełnioną służbę przysługuje wynagrodzenie prowizyjne (art. 150 ust.1 uoks), proporcjonalne do wysokości uzyskanych opłat egzekucyjnych w danym roku kalendarzowym (art. 150 ust. 2 uoks), w wysokości:

- 1) **99%** uzyskanych opłat egzekucyjnych - od opłat egzekucyjnych, których łączna wysokość w danym roku kalendarzowym nie przekroczyła 500 000 złotych;
- 2) **95%** uzyskanych opłat egzekucyjnych - od nadwyżki opłat egzekucyjnych przekraczającej 500 000 złotych w danym roku kalendarzowym - do wysokości 1 000 000 złotych;
- 3) **80%** uzyskanych opłat egzekucyjnych - od nadwyżki opłat egzekucyjnych przekraczającej 1 000 000 złotych w danym roku kalendarzowym - do wysokości 1 500 000 złotych;
- 4) **70%** uzyskanych opłat egzekucyjnych - od nadwyżki opłat egzekucyjnych przekraczającej 1 500 000 złotych w danym roku kalendarzowym - do wysokości 2 000 000 złotych;
- 5) **60%** uzyskanych opłat egzekucyjnych - od nadwyżki opłat egzekucyjnych przekraczającej 2 000 000 złotych w danym roku kalendarzowym.

Wynagrodzenie prowizyjne komornik potrąca bezpośrednio z uzyskanych opłat egzekucyjnych (art. 150 ust.3 uoks), ale jednocześnie przekazuje je na odrębny rachunek bankowy służący pokryciu kosztów działalności egzekucyjnej, najpóźniej w terminie do 5 dnia miesiąca kalendarzowego następującego po miesiącu, w którym zostały uzyskane (art. 149 ust.2 uoks) .

Powstanie obowiązku rozliczenia przez komornika podatków, w tym podatku od towarów i usług, lub innych niż opłata egzekucyjna należności publicznoprawnych nie stanowi podstawy do podwyższenia wynagrodzenia prowizyjnego (art. 151 uoks).

Sprzeciw budzą regulacje związane z wynagrodzeniem prowizyjnym i te uznające opłatę egzekucyjną za daninę publiczną stanowiącą w całości

dochód budżetu państwa. Są to wątpliwości natury systemowej. Państwo chce zarabiać na działalności egzekucyjnej, ale nie chce ponosić ciężarów związanych z utrzymaniem systemu egzekucji, pomimo, że komornik nie ma statusu pracowniczego. Takie rozwiązanie krytykują m.in. eksperci Krajowej Rady Radców Prawnych: „Sytuacja, w której państwo przejmuje efekt wykonywanej na własny rachunek samodzielnej działalności podmiotu formalnie prywatnego można kwalifikować jako wywłaszczenie”⁴⁸¹.

Temat opłat egzekucyjnych jest gorąco komentowany również publicystycznie, gdzie podkreśla się, że opłaty przestały być przychodem komornika, któremu przysługuje jedynie uprawnienie do jej części (myląco nazywanej „wynagrodzeniem prowizyjnym”), i która, wbrew nazwie, nie stanowi wynagrodzenia komornika, a jedynie jego przychód, z którego finansowane będzie funkcjonowanie kancelarii komorniczej. „Wręcz innowacyjnie przyjęto system mający zmotywować komornika do skutecznej pracy, zgodnie z którym im komornik będzie skuteczniejszy, tym niższy osiągnie przychód. Prowizja, którą będzie pobierał komornik wyniesie więc od 99% uzyskanych opłat (w przypadku, gdy łączna wysokość opłat w danym roku nie przekroczy 500.000 zł w danym roku kalendarzowym) do 60% uzyskanych opłat (od nadwyżki opłat egzekucyjnych przekraczającej 2.000.000 zł w danym roku kalendarzowym)”⁴⁸².

4.6.1. MIARKOWANIE OPŁAT PO ZMIANACH

W ustawie z 28.2.2018 r. o kosztach komorniczych powtórzone zostały przesłanki obniżenia opłaty związane z nakładem pracy komornika oraz sytuacją majątkową strony obowiązanej do poniesienia opłaty. W związku z nałożeniem na komornika obowiązku okresowego wydawania postanowień ustalających wysokość ściągniętych i należnych opłat, wprowadzono też regulację pozwalającą na złożenie wniosku o obniżenie opłaty w terminie 7 dni od otrzymania takiego postanowienia. Zastrzeżono również uprawnienie do wystąpienia z wnioskiem o obniżenie opłaty wierzycielowi, gdy jest on

⁴⁸¹ Zob.: M. Sewastianowicz, *Radcowie: państwo nie powinno przywłaszczać dochodu komornika*, [online] <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/radcowie-panstwo-nie-powinno-przywlaszczac-dochodu-komornika,184090.html>, [dostęp: 14.02.2018].

⁴⁸² A. Zielińska, *Koszt egzekucji sądowej*, „In Gremio”, nr 127/2019, felieton [online] <https://ingremio.org/2019/03/koszt-egzekucji-sadowej/> [dostęp 4.03.2019].

obciążony opłatą na podstawie art. 28 albo 29 ustawy o kosztach komorniczych⁴⁸³. Uściślono, że obniżona opłata nie może być niższa niż 200 zł.

Wprowadzenie zamkniętego katalogu przesłanek instytucji miarkowania opłat egzekucyjnych spowodowało większą przejrzystość. W poprzednim stanie prawnym brano również pod uwagę postawę wnioskodawcy w trakcie postępowania egzekucyjnego, długotrwałość postępowania, a nawet „przeszłość” podmiotu występującego o obniżenie opłaty⁴⁸⁴. Ustawodawca utrzymał więc mechanizm miarkowania opłat egzekucyjnych, analogicznie do art. 49 ust. 7–10 poprzedniej regulacji, jedynie z opłatami egzekucyjnymi za egzekucję świadczeń pieniężnych. Opłata ta jest niepodatkową należnością budżetu państwa (art. 149 uoks). Z kolei odmiennie od poprzednich regulacji (art. 49 ust. 7 uoksie) miarkowanie może dotyczyć zarówno opłat egzekucyjnych stosunkowych, jak i opłat stałych w egzekucji świadczeń pieniężnych (art. 48 u.k.k.).

Ocena sądu w ramach rozpoznania wniosku o obniżenie opłaty egzekucyjnej będzie dokonywana w oparciu o konkretne okoliczności sprawy i wskazaną we wniosku argumentację oraz przeciętny nakład pracy komornika⁴⁸⁵ , ale też sytuacja majątkowa i wysokość dochodów dłużnika. Komornik co do zasady z własnej inicjatywy powinien podjąć wszelkie dopuszczalne sposoby egzekucji z wyjątkiem egzekucji z nieruchomości, do której konieczny jest wniosek wierzyciela⁴⁸⁶.

Mechanizm miarkowania opłat egzekucyjnych w egzekucji świadczeń pieniężnych został utrzymany w mocy, pomimo zmiany dotychczasowych progów procentowych 15, 8 i 5% na jeden podstawowy 10% oraz 3% premiujący szybką wpłatę. Na pozytywną ocenę zasługuje przede wszystkim czytelność miarkowania opłaty przez wprowadzenie zamkniętego katalogu przesłanek miarkowania oraz dodanie zapisu o terminie do złożenia wniosku

⁴⁸³ Dz. U z 2019 poz.785.

⁴⁸⁴ Por.: Ł. Zamojski, *Miarkowanie opłaty egzekucyjnej*, PS, nr 11–12/2014, s. 134; M. Jaroch-Wąsowska, P. Klecha, *Niechlujstwo ustawodawcy, czyli o obniżeniu opłaty egzekucyjnej*, „Rzeczpospolita”, z. 9.12/2010 r., s. C2.

⁴⁸⁵ Zob.: J. Jagieła, [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, A. Marciniak (red.), Sopot 2018, s. 419.

⁴⁸⁶ Zob.: I. Kunicki, *Wybór sposobu egzekucji i ustalenie majątku dłużnika w świetle projektowanych zmian Kodeksu postępowania cywilnego* (druk nr 2678 Sejmu VII Kadencji), PPE, nr 5/2015, s. 22.

o obniżenie opłaty egzekucyjnej.

4.6.2. KOSZTY KOMORNICZE

Koszty egzekucji to koszty niezbędne do celowego jej przeprowadzenia. Zgodnie z poglądami doktryny są to koszty, które ponoszą wierzyciele, którym w podziale przypadnie część sumy uzyskanej z egzekucji⁴⁸⁷. Zaspokojenie wierzycieli następuje według kategorii wierzytelności, zgodnie z planem podziału, który uwzględnienia zasadę uprzywilejowania jednej kategorii wierzytelności względem pozostałych⁴⁸⁸. Kategorii pierwszej podlegają koszty egzekucyjne z wyjątkiem kosztów zastępstwa prawnego przyznanych przez komornika w postępowaniu egzekucyjnym.

Nowa ustawa wprowadziła pojęcie »kosztów komorniczych«, które obejmują wydatki komornika sądowego poniesione w toku prowadzonego przez niego postępowania egzekucyjnego, innego postępowania albo dokonywania innych czynności oraz opłaty komornicze.

Zmienionym przepisem art. 763 k.p.c. rozszerzono uprawnienia stron postępowania, nakładając na komornika obowiązek zawiadamiania ich o dokonanej czynności egzekucyjnej. Komornik na żądanie musi udzielić wyjaśnień o stanie sprawy, bez pouczenia stron lub uczestników postępowania⁴⁸⁹. Na komornika nałożono również obowiązek, aby w każdym piśmie kierowanym do strony informował o aktualnej wysokości należności będących przedmiotem egzekucji⁴⁹⁰. Regulacja ta należy do grupy tzw. obowiązków informacyjnych komornika.

Przepis art. 763 k.p.c. (w poprzednim brzmieniu) przewidywał, że komornik zawiadamiał stronę o każdej dokonanej czynności, o której terminie nie była zawiadomiona i przy której nie była obecna, i na jej żądanie udzielał wyjaśnień o stanie sprawy. Ustawą o kosztach komorniczych⁴⁹¹ wprowadzono do tego artykułu § 2, który przewiduje, że przepis § 1 stosuje się także do uczestnika postępowania, którego dotyczy czynność komornika. Wynika stąd,

⁴⁸⁷ Zob.: A. Antkiewicz, *Podział sumy uzyskanej z egzekucji*, [w:] A. Marciniak, M. Michalska Marciniak (red.), *Metodyka pracy komornika sądowego*, Sopot 2015, s. 692.

⁴⁸⁸ W. Broniewicz, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1998, s. 445.

⁴⁸⁹ Por.: S. Dalka, J. Świeczkowski, *Wyjaśnienia udzielane przez komornika w trybie art. 763 KPC*, PPE, nr 9-10/ 2006, s. 25.

⁴⁹⁰ K. Flaga-Gieruszyńska, *Komentarz do art.763*, [w:] A. Zieliński, K. Flaga-Gieruszyńska, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, wyd.10, Warszawa 2019, s. 2.

⁴⁹¹ *Ustawa o kosztach komorniczych z dn. 28 lutego 2018*, (Dz. U. 2018, poz.770).

że komornik zawiadamia także uczestnika (niebędącego stroną) o każdej dokonanej czynności, o której terminie nie był on zawiadomiony i przy której nie był obecny, o ile czynność ta dotyczy tego uczestnika. Odesłanie to odnosi się tylko do zawiadomienia uczestnika o „czynności komornika”. Nie dotyczy natomiast udzielania wyjaśnień uczestnikowi. W praktyce przepis ten znajduje zastosowanie np. w odniesieniu do zawiadomienia trzeciodłużnika⁴⁹² (np. banku albo pracodawcy realizującego zajęcie) o umorzeniu albo ukończeniu postępowania egzekucyjnego⁴⁹³.

Przepisy art. 770 k.p.c. odnoszą się do kosztów postępowania egzekucyjnego, czyli zarówno do kosztów komorniczych, jak też do kosztów podlegających zwrotowi („rozliczeniu”) pomiędzy stronami. Zmiana polega na tym, że do kosztów, które podlegają zwrotowi wierzycielowi nie dolicza się odsetek oraz odsetek od wydatków. Nowelizacja uściśliła także, że w ramach tych kosztów mieszczą się także koszty poszukiwania majątku.

W art. 770 § 1 k.p.c. przewidziano, że dłużnik zwraca wierzycielowi koszty niezbędne do celowego przeprowadzenia egzekucji. Koszty te ściągają się wraz z egzekwowanym świadczeniem. Regulacja ta co do zasady stanowi odpowiednik dotychczasowego przepisu art. 770 k.p.c., z tym że zrezygnowano ze wskazania, że w skład zwracalnych kosztów wchodzi też koszty poszukiwania majątku dłużnika. Pomimo tej zmiany legislacyjnej, należy przyjąć, że poniesione przez wierzyciela koszty poszukiwania majątku dłużnika podlegają zwrotowi na podstawie art. 770 § 1 k.p.c.

Nowością jest przepis art. 770 § 4 k.p.c., który przewiduje, że wynagrodzenie z tytułu zastępstwa prawnego w postępowaniu egzekucyjnym nie może być wyższe niż stawka minimalna opłaty za czynności adwokackie albo radcowskie, określona w odrębnych przepisach. Chodzi o przepisy wykonawcze wydane na podstawie ustawy – Prawo o adwokaturze i ustawy o radcach prawnych.

⁴⁹² Osobami trzecimi występującymi w postępowaniach egzekucyjnych mogą być np. kontrahenci dłużnika, podmioty będące dłużnikami dłużnika, np. pożyczkobiorca dłużnika, spółka, wobec której dłużnik jako udziałowiec, akcjonariusz posiada roszczenie o zapłatę dywidendy, podmiot zobowiązany na podstawie umowy cywilnoprawnej do zapłaty określonej kwoty wobec dłużnika, wystawca weksla. Trzeciodłużnikiem może być też pracodawca dłużnika.

⁴⁹³ M. Uliasz, *Opłaty egzekucyjne według ustawy o kosztach komorniczych*, [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, A. Marciniak (red. nauk.), Sopot 2018.

W art. 770 § 2 k.p.c. wskazano, że koszty postępowania egzekucyjnego ustala postanowieniem komornik wraz z ukończeniem postępowania egzekucyjnego, jeżeli przeprowadzenie egzekucji należy do niego. W przepisie tym wskazano, że ustalenie kosztów postępowania egzekucyjnego następuje wraz z ukończeniem postępowania (tzw. zasada finalizmu orzekania o kosztach). Nie wymieniono tu wprost umorzenia postępowania, ale należy przyjąć, że jest to jeden ze sposobów ukończenia postępowania. Taki wniosek wynika z art. 816 § 3 k.p.c.

Od tej zasady finalizmu przewidziano wyjątek. Przepis art. 770 § 3 k.p.c. przewiduje bowiem, że jeżeli w sprawie zachodzi konieczność sporządzenia planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji, komornik ustala koszty egzekucji przed przystąpieniem do sporządzenia planu podziału. Postanowienie w przedmiocie kosztów egzekucji jest wydawane łącznie we wszystkich sprawach, których dotyczy plan podziału. Z tym przepisem są powiązane zmiany w art. 1033 § 1 k.p.c. i art. 1035 k.p.c., w których wskazano, że komornik sporządza plan podziału dopiero po uprawomocnieniu się postanowienia w przedmiocie kosztów.

Postanowienie sądu w przedmiocie kosztów postępowania egzekucyjnego podlega zaskarżeniu zażaleniem. Zażalenie to przysługuje stronom, komornikowi oraz innej osobie, której to postanowienie dotyczy (art. 770 § 5 k.p.c.).

Zmiana w art. 770¹ k.p.c. ma wyłącznie charakter terminologiczny („w przedmiocie kosztów postępowania egzekucyjnego”).

Przedstawiciele doktryny podkreślają problem relacji między kosztami komorniczymi a kosztami postępowania egzekucyjnego⁴⁹⁴, zauważają też trudność w zastosowaniu pojęć odnoszących się do problematyki kosztów⁴⁹⁵.

Koszty sądowe w sprawach cywilnych w całości zawierają się w postępowaniu cywilnym, natomiast zagadnienie kosztów komorniczych wykracza poza problematykę postępowania egzekucyjnego

⁴⁹⁴ Więcej na temat relacji między tą ustawą a przepisami KPC zob.: J. Jagieła, *Postanowienia komornika w przedmiocie kosztów postępowania egzekucyjnego*, [w:] A. Marciniak (red.), *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz o kosztach komorniczych*, Sopot 2018, s. 544; A. Mendrek, *Orzekanie o kosztach egzekucyjnych według ustawy o kosztach komorniczych*, [w:] A. Marciniak (red.), *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, Sopot 2018, s. 501–502.

⁴⁹⁵ A. Mendrek, *Orzekanie...*, dz. cyt., s. 483 i n.

i zabezpieczającego. Koszty postępowania egzekucyjnego to zaledwie część regulacji objętych ustawą o kosztach. Obejmuje ona także zagadnienia związane z kosztami postępowania w przedmiocie zabezpieczenia spadku i spisu inwentarza, a także z czynnościami podejmowanymi przez komornika w ramach sporządzania protokołu stanu faktycznego i doręczania korespondencji.

W doktrynie nazewnictwo dotyczące kosztów związanych z egzekucją i postępowaniem egzekucyjnym było niewystarczające i nastroczało trudności, ponieważ niewielu autorów podejmowało próbę wyjaśnienia pojęcia kosztów (różnie klasyfikowanych i nazywanych) generowanych w tym postępowaniu, ograniczając się do wskazania ich rodzajów⁴⁹⁶. Pojęcie „koszty komornicze” wydają się być bardziej adekwatne.

Konieczne jest także zwrócenie uwagi na zmianę w art. 25 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, która określiła granice (minimalną i maksymalną) opłaty stosunkowej, uregulowała niewliczanie opłaty uzyskanej na podstawie art. 24 przy obliczaniu sumy opłat (ust. 1 zd. 2) oraz niestosowanie przepisu art. 25 ust. 1 w zakresie minimalnej opłaty przed ustaleniem ostatecznej wysokości opłaty (ust. 2).

Nowelizacja spowodowała też obniżenie opłaty sądowej od skargi na czynności komornika ze 100 złotych do 50 złotych oraz ujednoliciła wysokość opłat sądowych określonych w art. 70 - 72 u.k.s.c.⁴⁹⁷.

W art. 95 w ust. 1 pkt. 10 u.k.s.c. zwolniono komornika od opłaty od wniosku o wykreślenie w księdze wieczystej wpisu o wszczęciu egzekucji. Wynika to stąd, że obowiązek złożenia takiego wniosku służy interesowi publicznemu (zapewnienie zgodności wpisów w księdze wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym)⁴⁹⁸.

Choć celem zmian w zakresie kosztów egzekucyjnych ma być zmniejszenie obciążenia dłużników, to jednak nasuwa się wniosek, że zmiany te mogą doprowadzić do zmniejszenia skuteczności postępowań

⁴⁹⁶ Zob.: O. Marcewicz [w:] *Koszty postępowania egzekucyjnego obejmującego egzekucję z nieruchomości – wybrane zagadnienia*, ZNUR– Seria Prawnicza, nr 95/2017, s. 44.

⁴⁹⁷ Dotyczą one pism inicjujących sprawy egzekucyjne rozpoznawane przez sądy; zob.: Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych z dnia 28 lipca 2005 (Dz. U. 2005 nr 167 poz.1398 ze zm.)

⁴⁹⁸ M. Uliasz, *Opłaty...*, dz. cyt.

egzekucyjnych i umniejszenia prewencyjnego działania postępowania egzekucyjnego. W publicystyce podkreśla się, że „pojawienie się symbolicznej opłaty egzekucyjnej w wysokości 3% może doprowadzić do tego, że opłacalne będzie wstrzymywanie się ze spłatą zadłużenia aż do czasu wszczęcia egzekucji. W konsekwencji może to spowodować zwiększenie liczby zatorów płatniczych, a tym samym zmniejszenie pewności i stabilności obrotu gospodarczego”⁴⁹⁹.

4.6.3. KOLEJNOSĆ ZASPOKAJANIA KOSZTÓW

Kolejna modyfikacja dotyczy art. 1025 k.p.c. tj. kolejności zaspokojenia kosztów egzekucyjnych w razie podziału sumy uzyskanej z egzekucji. Zachowano zasadę, według której w pierwszej kolejności zaspokajane są koszty egzekucyjne, ale wprowadzono wyjątek dotyczący kosztów zastępstwa prawnego przyznanych przez komornika w postępowaniu egzekucyjnym. Te koszty zastępstwa są natomiast zaspokajane w równym stopniu z należnością główną, czyli identycznie jak odsetki i koszty innych postępowań. Zmiana ta budzi wątpliwości, gdyż takie rozwiązanie jest niesprawiedliwe (np. wierzyciel egzekwujący, któremu przysługuje należność z kategorii 9, może nie uzyskać zwrotu kosztów zastępstwa prawnego w postępowaniu egzekucyjnym przyznanych przez komornika jeżeli należności innych wierzycieli będą korzystały z pierwszeństwa). Niezasadne jest też różnicowanie kosztów zastępstwa zwłaszcza ustalonych w tym samym postępowaniu egzekucyjnym, w zależności od tego, czy zostały one przyznane przez sąd (np. w związku z rozpoznaniem skargi na czynności komornika), czy przez komornika.

Zmiany w art. 1033§1 kpc i art. 1035 kpc, mówią o sporządzaniu planu podziału po uprawomocnieniu się postanowienia w przedmiocie kosztów. Regulacje te sankcjonują dotychczasową praktykę stosowaną w sprawach o egzekucję z nieruchomości i akceptowaną w judykaturze. Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 20 października 2010 r. (III CZP 71/10, OSNC 2011, nr 5, poz. 53) stwierdził, że koszty egzekucyjne związane z czynnościami komornika w egzekucji z nieruchomości podlegają uwzględnieniu przy

⁴⁹⁹ A. Zielińska, *Koszt egzekucji sądowej*, „In Gremio”, nr 127/2019, felieton [online] <https://ingremio.org/2019/03/koszt-egzekucji-sadowej/>, [dostęp 4.03.2019].

podziale sumy uzyskanej z egzekucji na podstawie postanowienia komornika ustalającego ich wysokość (art. 770 k.p.c.).

Przepis art. 770 § 3 k.p.c. może zrodzić wątpliwość w razie konieczności sporządzenia procentowego planu podziału w sprawach o egzekucję z wynagrodzenia za pracę (art. 1029 § 1 k.p.c.) albo z innych wierzytelności mających za przedmiot świadczenia bieżące (art. 1033 § 2 k.p.c.). W takich przypadkach nie jest bowiem możliwe definitywne ustalenie kosztów przed sporządzeniem planu podziału, gdyż nie wszystkie te koszty są znane (np. wysokość stosunkowej opłaty egzekucyjnej). Możliwe są w tym przypadku dwa rozwiązania. Po pierwsze, w postanowieniu wydawanym przed sporządzeniem planu podziału komornik ustala te należności, które są znane, a pozostałe wskazuje tylko „opisowo” (np. rodzaj i stawka procentowa opłaty egzekucyjnej). Po drugie, możliwe jest przyjęcie, że przepis art. 770 § 3 k.p.c. ma charakter ogólny i nie znajduje zastosowania w sprawach, w których zachodzi konieczność sporządzenia „procentowego” planu podziału, gdyż na tym etapie nie jest możliwe ustalenie kosztów⁵⁰⁰.

Druga wątpliwość odnosi się do art. 770 § 3 zd. 2 k.p.c., w którym wskazano, że postanowienie w przedmiocie kosztów egzekucji jest wydawane łącznie we wszystkich sprawach, których dotyczy plan podziału. Przepis ten dotyczy spraw połączonych do łącznego prowadzenia na podstawie art. 219 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. (np. postępowania prowadzone z wniosku tego samego wierzyciela przeciwko temu samemu dłużnikowi na podstawie różnych tytułów wykonawczych). Przepis art. 770 § 3 zd. 2 k.p.c. nie odnosi się natomiast do połączenia postępowania na podstawie art. 926 k.p.c. ani do przyłączenia się wierzyciela na podstawie art. 927 § 1 k.p.c., gdyż po dokonaniu tych czynności toczy się jedno postępowanie egzekucyjne (czyli jedna sprawa), w którym jest sporządzany plan podziału.

⁵⁰⁰ M. Uliasz, *Opłaty...*, dz. cyt.

ROZDZIAŁ V

SPECYFIKA ROZWIĄZAŃ USTAWOWYCH PO ROKU 2018

5.1. MOTYWY USTAWODAWCZE

Wprowadzenie nowych regulacji zawartych w ustawie z 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych, miało dwa główne cele. Z jednej strony ujednoczenie wielokrotnie nowelizowanej ustawy z 1997 roku, z drugiej wprowadzenie rozwiązań przywracających zaufanie do zawodu komornika jako funkcjonariusza publicznego, czego dokonano zwiększając nadzór nad komornikami⁵⁰¹ i funkcjonowaniem ich kancelarii. Innym motywem zmian była poprawa skuteczności egzekucji i skrócenie czasu postępowań, m.in. poprzez konkurencję między komornikami.

Krytyka środowiska komorniczego z pewnością przyczyniła się do radykalnych rozwiązań ustawowych. Negatywne postrzeganie zawodu komornika znalazło odbicie w doniesieniach medialnych i szeregu głosów publicystycznych⁵⁰². Najszerzej komentowane zajęcie i sprzedaż ciągnika należącego do rolnika, który nie był dłużnikiem, wykorzystał minister sprawiedliwości, przyrównując komorników do "środowiska zorganizowanej przestępczości". Jak podkreślał, to m.in. dziennikarze udowadniali, że pracy komorników nie towarzyszyły standardy państwa prawa⁵⁰³.

W literaturze przedmiotu zauważano także konieczność dalszego pogłębiania samodzielności ustrojowo-organizacyjnej instytucji komornika

⁵⁰¹Zob.: J. Misztal-Konecka, *Nadzór prezesów sądów powszechnych nad komornikami*, [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2018, s. 101; Por.: także: A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne*, Warszawa 2013, s. 97 i n.

⁵⁰² Zob. m. in: *Głos Mediów* z 19.06.2016, n. t. przypadków niesprawiedliwej egzekucji i nowych regulacji prawnych ws. komorników, [online] <https://vod.tvp.pl/video/glos-mediow,19062016,25729495>, [dostęp: 20.03.2018]; M. Krześnicki, *Nowe ustawy komornicze na horyzoncie – czy teraz trudniej będzie odzyskać swoje pieniądze od dłużnika?*, [online] <https://bezprawnik.pl/ustawy-komornicze-2017-analiza/>, [dostęp: 20.03.2018]; K. Sienkiewicz, *Nowe przepisy o komornikach. Głos w dyskusji*, [online] <https://www.dochodzeniewierzytelnosci.pl/2017/07/11/nowe-przepisy-o-komornikach-glos-diskusji/>, [dostęp: 20.03.2018].

⁵⁰³ M. Orłowski, *Ziobro bierze na cel komorników. Rząd przyjął przepisy, które mają zrewolucjonizować ich pracę* <https://wyborcza.pl/7,155287,21820438,ziobro-komornicy-sa-jak-mafia-rzad-przyjal-rewolucyjne-przepisy.html>

i udoskonalanie zmian⁵⁰⁴ poprzedniej ustawy, szczególnie w zakresie rozbieżności interpretacyjnych i trudności w ich praktycznym stosowaniu⁵⁰⁵. Wprowadzono więc nowe regulacje z zakresu statusu komorników, asesorów i aplikantów komorniczych, kosztów działalności egzekucyjnej, nadzoru oraz organizacji samorządu komorniczego i odpowiedzialności dyscyplinarnej.

Zmianom towarzyszyła rozległa regulacja intertemporalna⁵⁰⁶ zawarta w rozdziale 13 uoks oraz w art. 52 u.k.k.

Na ograniczenie negatywnego zjawiska spadku efektywności egzekucji w miarę wzrostu wpływu spraw ma wpłynąć stworzenie mechanizmów racjonalizujących wpływ spraw do poszczególnych komorników, których podstawowym zadaniem jest zapewnienie obywatelom skutecznej i sprawnej egzekucji sądowej przy zachowaniu prawa wierzyciela do wyboru komornika. W wyniku nowej regulacji ustawowej komornik ma (w określonych sytuacjach) obowiązek odmówić wszczęcia egzekucji, a także wykonania postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia lub podjęcia innych czynności wchodzących w zakres jego ustawowych zadań. Ponadto określono szczegółowo sposób obliczania współczynnika zaległości i skuteczności załatwiania spraw⁵⁰⁷. Komornicy sądowi finansują swoją działalność, pobierając od stron postępowania (z reguły od dłużników) opłaty egzekucyjne, różnego rodzaju. Ich wysokość jest określona w ustawie o kosztach komorniczych⁵⁰⁸. Ustawa

⁵⁰⁴ Zob.: K. Lubiński, A. Laskowska, *Nowelizacje ustawy o komornikach sądowych i egzekucji w latach 1999-2008*, PPE, nr 10-12/ 2008, s.7-46.

⁵⁰⁵ Por.: A. Huziuk, M. Szymański, *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji w praktyce*, Sopot 1999; Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, K. Lubiński (red.), Sopot 2000, s. 5.

⁵⁰⁶ Zob.: M. Walasik, *Regulacje intertemporalne w nowych ustawach komorniczych*, [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, A. Marciniak (red.), s. 23-45.

⁵⁰⁷ Art. ust. 8a i 8b w brzmieniu: „Zaległość, o której mowa w ust. 8 pkt 1, oblicza się dzieląc liczbę spraw niezadowolonych w poprzednim półroczu przez średni miesięczny wpływ spraw w poprzednim półroczu, wyłączając sprawy o egzekucję świadczeń powtarzających się. Skuteczność, o której mowa w ust. 8 pkt 2, oblicza się ustalając procentowy stosunek liczby spraw zadowolonych poprzez wyegzekwowanie świadczenia w roku poprzednim do liczby spraw, które wpłynęły w roku poprzednim. 8b. W stosunku do komornika, który rozpoczął działalność, zaległość, o której mowa w ust. 8 pkt 1, i skuteczność, o której mowa w ust. 8 pkt 2, oblicza się po upływie roku następującego po roku, w którym złożył ślubowanie.”

⁵⁰⁸ Niniejszą ustawą zmienia się ustawy: ustawę z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, ustawę z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawę z dnia 25 maja 2017 r. o restytucji narodowych dóbr kultury.

o komornikach sądowych nie obejmuje swym zakresem problematyki kosztów komorniczych⁵⁰⁹.

Największym współczesnym dylematem komornika, a także kolejną przesłanką do zmian, było zaspokojenie wierzyciela w taki sposób, aby w jak najmniejszym stopniu zaszkodzić dłużnikowi. Aby zachować właściwe proporcje, dążenia ustawodawcy zmierną do tego, aby jedna i druga strona znała prawa i obowiązki wynikające z egzekucji. Jak twierdzi Przemysław Krzykowski „szeroko rozumiane uprawnienie obywateli do pozyskiwania informacji czy to samodzielnie, czy poprzez ustanowiony w przepisach prawa obowiązek udzielenia informacji przez organy państwowe, kształtuje świadomość prawną obywateli i w konsekwencji ułatwia kontakty na styku organ państwowy – obywatel”⁵¹⁰.

Wierzyciel ma m.in. prawo do egzekucji komorniczej, wyboru komornika, zlecenia komornikowi poszukiwania majątku dłużnika itp. Z kolei dłużnik może zaproponować sposób i terminy spłaty, wyjawić majątek, by nie zostać obciążonym dodatkowymi kosztami jego ustalania. Ponadto może wskazać przedmioty, które służą do wykonywania jego pracy zarobkowej, i które w toku egzekucji nie podlegają zajęciu.

Komornik, w ramach przyznanych kompetencji, ma podejmować czynności, w formie i treści zastrzeżonej dla tych czynności, w czasie i miejscu odpowiadającym ich charakterowi, w stosunku do osób podlegających egzekucji – dłużnikowi i w celu zapewnienia wierzycielowi zaspokojenia (zgodnie z tytułem wykonawczym⁵¹¹ lub tytułem egzekucyjnym), co też wiąże się ze stosowaniem przymusu państwowego. Inne z czynności podejmowane przez komornika są czynnościami postępowania egzekucyjnego.

Nowym aktem normatywny została uchylona ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji⁵¹² oraz wprowadzono zmiany

⁵⁰⁹ O założeniach ustawy zob. szerzej: R. Reiwer, *O potrzebie uchwalenia nowej ustawy o komornikach sądowych*, [w:] A. Marciniak (red.), *Założenia projektu nowej ustawy*, Sopot 2014, s. 9 i n.

⁵¹⁰ Zob. szerzej: P. Krzykowski, *Uprawnienia obywatela jako strony postępowania administracyjnego do dostępu do informacji*, [w:] *Zarządzenie informacją i energią w systemie bezpieczeństwa Unii Europejskiej*, B. Sitek, R. Trzaskalik (red.), Józefów 2010, s. 204 i n.

⁵¹¹ I. Gil, *Charakter prawny postępowania egzekucyjnego*, [w:] *Meritum. Postępowanie cywilne*, Marszałkowska-Krześ E. (red.), Warszawa 2017, s. 1196.

⁵¹² Akty uchylone:

w Ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, Ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego oraz Ustawie z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych, i innych⁵¹³.

Dz.U. 2017 poz. 1910 Ustawa z dnia 29 września 2017 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji

Dz.U. 2017 poz. 1277 Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 9 czerwca 2017 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o komornikach sądowych i egzekucji

Dz.U. 2015 poz. 1561 Ustawa z dnia 10 września 2015 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji

Dz.U. 2015 poz. 624 Ustawa z dnia 9 kwietnia 2015 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji

Dz.U. 2014 poz. 1710 Ustawa z dnia 10 października 2014 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji

Dz.U. 2013 poz. 1513 Ustawa z dnia 8 listopada 2013 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji

Dz.U. 2010 nr 155 poz. 1038 Ustawa z dnia 22 lipca 2010 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji

Dz.U. 2010 nr 40 poz. 228 Ustawa z dnia 12 lutego 2010 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji

Dz.U. 2006 nr 135 poz. 949 Ustawa z dnia 24 maja 2006 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji

Dz.U. 1997 nr 133 poz. 882 Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji.

⁵¹³ Akty zmienione:

Dz.U. 2018 poz. 5 Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym

Dz.U. 2015 poz. 1844 Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej

Dz.U. 2013 poz. 1650 Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach

Dz.U. 2012 poz. 855 Ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych

Dz.U. 2010 nr 217 poz. 1427 Ustawa z dnia 24 września 2010 r. o ewidencji ludności

Dz.U. 2010 nr 81 poz. 530 Ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 r. o udostępnianiu informacji gospodarczych i wymianie danych gospodarczych

Dz.U. 2010 nr 47 poz. 278 Ustawa z dnia 4 marca 2010 r. o świadczeniu usług na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej

Dz.U. 2005 nr 183 poz. 1538 Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi

Dz.U. 2004 nr 210 poz. 2135 Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych

Dz.U. 2004 nr 146 nr 1546 Ustawa z dnia 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych i zarządzaniu alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi

Dz.U. 2001 nr 98 poz. 1070 Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych.

Dz.U. 2000 nr 103 poz. 1099 Ustawa z dnia 26 października 2000 r. o giełdach towarowych.

Dz.U. 1999 nr 83 poz. 930 Ustawa z dnia 10 września 1999 r. Kodeks karny skarbowy.

Dz.U. 1998 nr 137 poz. 887 Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych.

Dz.U. 1997 nr 137 poz. 926 Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa.

Dz.U. 1997 nr 89 poz. 555 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego.

Dz.U. 1997 nr 54 poz. 348 Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. - Prawo energetyczne.

Dz.U. 1995 nr 142 poz. 702 Ustawa z dnia 13 października 1995 r. o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników.

Sposobem na poprawę rzetelności prowadzenia egzekucji ma być nałożenie na komorników nowych obowiązków oraz zwiększenie nadzoru ze strony właściwych sądów, ich prezesów oraz ministra sprawiedliwości. Ograniczeniu uległy uprawnienia aplikantów i asesorów komorniczych. Sam komornik zobowiązany został do osobistego prowadzenia istotniejszych czynności egzekucyjnych.

Obowiązujące przepisy wprowadziły również ograniczenia związane z finansowaniem i utrzymywaniem działalności prowadzonej przez komornika sądowego, które mają wpłynąć na poprawę efektywności i skuteczności organów egzekucyjnych. Ustawodawca nie zapewnił jednak komornikowi sądowemu podstaw funkcjonowania jego działalności, w tym środków finansowych potrzebnych do rozpoczęcia wykonywania zawodu. Pamiętać należy, iż wydatki komornika to nie tylko jego wynagrodzenie, ale również utrzymanie kancelarii komorniczej i pracowników. Ustawa o kosztach komorniczych zmniejszyła opłaty obciążające dłużnika, kosztem zredukowania wynagrodzenia komorników i nałożenia dodatkowych opłat na wierzycieli.

Prezentowane dotychczas w doktrynie i orzecznictwie ujęcie statusu komornika⁵¹⁴ nie uległo zmianie, ale zmieniła się jego pozycja ustrojowa, co ma służyć przywróceniu zaufania do zawodu. Z dniem złożenia ślubowania komornik nawiązuje stosunek podległości służbowej⁵¹⁵ wobec prezesa właściwego sądu rejonowego. Jest funkcjonariuszem publicznym działającym przy sądzie rejonowym (art. 2 ust.1 uoks)⁵¹⁶ oraz organem władzy publicznej w zakresie wykonywania czynności w postępowaniu egzekucyjnym i zabezpieczającym - opodatkowany i oskładkowany jak przedsiębiorca (ale przedsiębiorcą nie jest i nie może prowadzić działalności gospodarczej). Przy wykonywaniu zadań zobowiązany jest kierować się dobrem wymiaru sprawiedliwości oraz interesem publicznym (art. 2 ust.3 uoks). Nie będąc pracownikiem, pozostaje w relacji z prezesem sądu w zakresie przyznawania urlopu (art.39 ust.1uoks). Ta dwoistość ról realizowanych jednocześnie przez

Dz.U. 1964 nr 43 poz. 296 Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego.

⁵¹⁴ Por.: K. Lubiński, *Stanowisko i podstawy odpowiedzialności*, s. 115 i n.; A. Marciniak, *Ustawa*, 2008, s. 19–21.

⁵¹⁵ „Stosunek podległości służbowej” jest terminem prawnym, zob.: art. 26 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych, Dz. U. z 2018 r., poz. 1260.

⁵¹⁶ Ustawa z dn. 22 marca 2018, Dz.U. z 25 kwietnia 2018 r. poz. 771.

komornika, w środowisku prawniczym uznawana jest jednak za niewłaściwą⁵¹⁷.

5.2. OPINIE KRYTYCZNE ZAINTERESOWANYCH ŚRODOWISK

Już na etapie projektowania ustawy swój sprzeciw wyraził m.in. Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego Marek Zirk-Sadowski, który zauważył, że status prawny komorników, który ustanawia komornika funkcjonariuszem publicznym działającym przy sądzie rejonowym, a jednocześnie określa, że wykonuje on czynności wchodzące w zakres jego ustawowych zadań na własny rachunek, prowadząc samodzielną działalność w ramach indywidualnej kancelarii komorniczej, stoi w sprzeczności z rozwiązaniem polegającym na wyłączeniu z opodatkowania podatkiem od towarów i usług czynności, za które należą się opłaty egzekucyjne, co stanowiłoby naruszenie przepisów unijnych i dorobku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej⁵¹⁸.

W opinii Krajowej Izby Radców Prawnych zmiany w ustawie nie wprowadziły nowej jakości w stosunku do poprzedniej ustawy, a wręcz jeszcze bardziej ją skomplikowały. Razi niejasny status komorników i to, że są oni traktowani przez państwo jak wrogowie, nieuczciwi i wymagający nieustannego nadzoru administracyjnego⁵¹⁹.

Krajowa Rada Komornicza uznała, że nowa ustawa w żaden sposób nie podnosi prestiżu zawodu komornika, przeciwnie, proponowane rozwiązania prawne obniżają rangę sądowych organów egzekucyjnych i są wyrazem braku zaufania do funkcjonariuszy publicznych⁵²⁰.

Stowarzyszenie Asesorów i Komorników Sądowych „Res Iudicata” przedłożony projekt ustawy oceniło negatywnie, jako że „stanowi [on] natychmiastową, aczkolwiek prowizoryczną i bezrefleksyjną odpowiedź na

⁵¹⁷ *Opinia Rady Legislacyjnej o projekcie ustawy o komornikach sądowych*, z 17 lutego 2017 r., [online], <https://radalegisacyjna.gov.pl/dokumenty/opinia-z-17-lutego-2017-r-o-projekcie-ustawy-o-komornikach-sadowych>, [dostęp 20.12.2019].

⁵¹⁸ *Uwagi NSA do projektu ustawy o komornikach sądowych* autorstwa prof. dr. hab. M. Zirk-Sadowskiego, sygn. BO-46/16, Warszawa 2016, s. 1.

⁵¹⁹ Zob.: P. Biezuński, *Opinia Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych do rządowego projektu ustawy o komornikach sądowych* (projekt z 22 listopada 2016), sygn. L.dz.1038/OBS i L/2016, Warszawa 2016, s.18.

⁵²⁰ *Uwagi Krajowej Rady Komorniczej do projektu ustawy o komornikach*, sygn. KRK/V/1111/16, Warszawa 2016, s. 6.

stwierdzone, niedopuszczalne i naganne, ale zarazem jednostkowe przypadki nieprawidłowości w praktyce działania nielicznych komorników sądowych.⁵²¹

Ponadto pojawiały się głosy, że wątpliwości interpretacyjne ustawy są niekorzystne dla skuteczności postępowań, spowodują dezorganizację spełniania roszczeń wierzycieli i przyczynią się do zwiększenia ilości bezzasadnych skarg na czynności komornika oraz opieszałość postępowania. Konferencja Przedsiębiorstw Finansowych w Polsce – Związek Pracodawców (zwany dalej: KPF) stoi na stanowisku, że „nierozzerwalnie z problemem długów w Polsce jest związane pojęcie hazardu moralnego, który polega na zaciąganiu zobowiązań finansowych przy jednoczesnym stanie świadomości zobowiązanego o braku możliwości terminowego lub zupełnego regulowania zaciągniętych zobowiązań. (...) System prawa, w którym brak jest skutecznej jego egzekucji nie może być uznawany za efektywny”⁵²². Problem nieskutecznej egzekucji dotknie wszystkie kategorie wierzycieli (indywidualnych i masowych), a przecież profesjonalizacja i wzrost skuteczności egzekucji sądowej przekładałyby się na pozytywne efekty ekonomiczne, finansowe, podatkowe i gospodarcze, zarówno dla konsumentów przedsiębiorców, jak i samego państwa. Miałyby także kapitalne znaczenie dla wzrostu szacunku dla stanowionego w Polsce prawa i podniesienia społecznej moralności finansowej⁵²³.

W opinii Polskiego Związku Windykacji, na skutek braku precyzji i licznych luk w regulacjach dotyczących wprowadzanych i modyfikowanych instytucji i rozwiązań normatywnych, status komornika sądowego pozostaje nieokreślony i wewnętrznie sprzeczny, co nie rozwiązuje problemów istniejących w obowiązującym stanie prawnym, z kolei treść ustawy będzie skutkowałą licznymi trudnościami w ramach stosowania prawa⁵²⁴. „W praktyce postępowanie egzekucyjne jest bardzo żmudne i czasochłonne, co wynika

⁵²¹ *Opinia Stowarzyszenia Asesorów i Komorników Sądowych „Res Iudicata”, z dnia 23.01.2017 w przedmiocie projektu ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, (druk Senatu RP IX kadencji, nr 371).*

⁵²² Zob.: M. Czugan, *Stanowisko KPF w sprawie projektu ustawy o komornikach sądowych*, Konferencja Przedsiębiorstw Finansowych w Polsce – Związek Pracodawców, Gdańsk 2016, s. 8.

⁵²³ Zob.: Raport KPF autorstwa prof. dr hab. A. Lewickiej-Strzałeckiej, *„Moralność finansowa Polaków. Raport z badań”*, Gdańsk-Warszawa 2016.

⁵²⁴ Zob.: R. Ciecierski, *Stanowisko do projektu ustawy o komornikach sądowych* (ud 146), Polski Związek Windykacji, Toruń 2016, s. 3.

z tego, że w jego trakcie komornik ma do wykonania cały szereg zadań. Jak na ironię – wiele z nich niewiele ma wspólnego ze stosowaniem przymusu. Według ustawodawcy komornik ma być zarówno listonoszem, kurierem, księgowym, rzeczoznawcą, licytатorem, specjalistą od rachunkowości, protokolantem, rachmistrzem, detektywem, urzędnikiem, negocjatorem i dopiero na końcu twardym windykatorem. Ustawodawcy najwidoczniej gdzieś umknęło, że komornik miał być funkcjonariuszem powołanym do dość wyspecjalizowanych zadań⁵²⁵.

Na podstawie podwyższysz opinii można wysnuć wniosek, że ograniczanie samodzielności wykonywania zawodu komornika, przy jednoczesnym eskalowaniu nadzoru nad jego działalnością i brakiem jakiegokolwiek pomocy finansowej w prowadzeniu kancelarii komorniczej, nie doprowadzi do zwiększenia efektywności i rzetelności pełnienia służby przez komorników sądowych. Powyższe może również wpłynąć na brak osób, które wyrażą wolę, by aplikować na stanowisko komornika sądowego.

5.3. ZMIANY W KODEKSIE POSTĘPOWANIA CYWILNEGO W 2018

Zmiany w Kodeksie postępowania cywilnego, o których mowa w tym rozdziale, wynikają z ustawy z 22.3.2018 r. o komornikach sądowych, na podstawie której wprowadzono ok. 40 zmian w k.p.c. dotyczących m.in. podmiotów, od których organ egzekucyjny może żądać udzielenia informacji o stanie majątkowym dłużnika, katalogu ruchomości niepodlegających zajęciu, rozszerzenia obligatoryjnych przypadków oszacowania wartości zajętych ruchomości, asysty Policji, obowiązku komornika pouczenia stron postępowania występujących w sprawie samodzielnie o terminie i sposobie zaskarżenia czynności oraz utrwalania na urządzeniu czynności egzekucyjnych wykonywanych przez komornika. Poniżej zostaną omówione wyłącznie najistotniejsze zmiany, które dotyczą działalności komornika sądowego.

⁵²⁵ T. Laba, *Komornik we Francji jest po prostu komornikiem. W Polsce jest księgowym, rzeczoznawcą, licytатorem, listonoszem i setką innych. Tylko kiedy ma egzekwować?*, [online] <https://bezpprawnik.pl/komornik-we-francji/>, [dostęp: 10.10.2018].

Nowe regulacje sądowego postępowania egzekucyjnego prowadzą do pytania, czy nadal prawo wierzyciela do zaspokojenia legalnej wierzytelności z majątku dłużnika, realizowane jest silniej niż sam interes dłużnika?⁵²⁶.

5.3.1. EGZEKUCJA Z RUCHOMOŚCI

W prawie cywilnym nie ma pojęcia rzeczy ruchomej. Wobec tego przyjmuje się, iż są to rzeczy ruchome, które nie są nieruchomościami ani ich częściami składowymi. Zasadniczą właściwością takiej rzeczy jest możliwość jej fizycznego przemieszczania, przy czym musi być to możliwe bez podejmowania jakichkolwiek szczególnych zabiegów, a także musi być warunkiem normalnego korzystania z rzeczy⁵²⁷.

Ustawodawca sprecyzował w sposób ścisły katalog ruchomości niepodlegających zajęciu (art. 829 pkt 1 i 1a k.p.c.), określił właściwość miejscową komornika prowadzącego egzekucję (art. 844 § 1), wprowadził zmiany co do warunków dopuszczalności zajęcia (art. 845 § 2, 22–24, art. 847 § 1), znowelizował art. 853, regulujący zagadnienie oszacowania wartości zajętych ruchomości, rozbudował treść art. 855, poświęconego dozorowi zajętych ruchomości. Ustawodawca wprowadził także zmiany co do trybu sprzedaży ruchomości, w tym usuwając instytucję sprzedaży komisowej (art. 864¹, 867, 879², art. 879⁶ § 2).

Komornik może zająć tylko ruchomości stanowiące własność dłużnika (art. 845 k.p.c.): „będące bądź w jego władaniu, bądź we władaniu samego wierzyciela, który do nich skierował egzekucję. Ruchomości dłużnika będące we władaniu osoby trzeciej można zająć tylko wówczas, gdy osoba ta zgadza się na ich zajęcie albo przyznaje, że stanowią one własność dłużnika, oraz w wypadkach wskazanych w ustawie. Jednakże w razie zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej dopuszczalne jest zajęcie ruchomości na zasadach przewidzianych w przepisach o egzekucji administracyjnej”. W praktyce oznaczało to, że komornik mógł zająć rzeczy ruchome, którymi dłużnik

⁵²⁶ Więcej na ten temat zob.: M. Krakowiak, *Kluczowe zagadnienia egzekucji z ruchomości w sądowym postępowaniu egzekucyjnym po 1.1.2019 r.*, MOP, nr 18/2019, s. 992.

⁵²⁷ E. Gniewek, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, E. Gniewek, Machnikowski P. (red.), Warszawa 2017, kom. do art. 45, Nb 1 i 2; Ł. Żelechowski, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. T. I. Część ogólna. Przepisy wprowadzające KC. Prawo o notariacie (art. 79–95 i 96–99)*, K. Osajda (red.), Warszawa 2017, kom. do art. 45, uw. 20.

faktycznie dysponował⁵²⁸, bez względu na to czy stanowiły one jego własność, czy też nie⁵²⁹. Aktualnie komornik nie może dokonać zajęcia ruchomości lub umorzyć postępowanie w niezbędnym zakresie, jeżeli przedstawiono niebudzący wątpliwości dowód na piśmie, że zajęte ruchomości nie stanowią własności dłużnika. Izabella Gil słusznie zauważa, że „w praktyce z pewnością pojawią się wątpliwości, co ma stanowić podstawę do uznania, że ruchomości nie należą do dłużnika. W związku z tym zarówno w przypadku, gdy komornik dokona zajęcia, jak też nie zajmie ruchomości naraża się na zaskarżenie odpowiednio przez dłużnika lub wierzyciela”⁵³⁰. W razie zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej dopuszczalne będzie zajęcie ruchomości na zasadach przewidzianych w przepisach o egzekucji administracyjnej. Nie będzie to dotyczyło sytuacji, w której sam dłużnik dokonał zbycia ruchomości na rzecz osoby trzeciej.

Stary przepis dopuszczał zajęcie ruchomości dłużnika znajdującej się we władaniu osoby trzeciej, ale wymagało to zgody tej osoby albo przyznanie, że ruchomości stanowią własność dłużnika. Musiało być to wyrażone w sposób wystarczająco jednoznaczny oraz musiało zostać zaprotokołowane. Zgoda mogła być również wyrażona milcząco przez wydanie ruchomości bez żadnych zastrzeżeń⁵³¹. Taki zapis mógł rodzić nadużycia, czego przykładem jest od lat przywoływana sprawa rolnika z województwa mazowieckiego, który w opinii asesora komorniczego miał „we władaniu ciągnik dłużnika”. Historia ciągnika spod Mławy (2014 r.) od lat kładzie się cieniem na wizerunku komorników sądowych. Asesor komorniczy błędnie dokonał zajęcia ruchomości nienależącej do dłużnika, lecz do jego sąsiada. Mimo złożenia skargi oraz prób wstrzymania egzekucji, doszło do sprzedaży ciągnika w drodze licytacji. Asesor oraz komornik, który go zatrudniał ponieśli najwyższy wymiar kary. Obydwaj zostali dyscyplinarnie usunięci z zawodu. Mimo starań Krajowej Rady Komorniczej zmierzających do zrekompensowania szkód poszkodowanej osobie, sprawa odbiła się głośnym echem w całej

⁵²⁸ Zob.: K. Ziemianin, *Zajęcie ruchomości w świetle orzeczenia SN z dnia 25 kwietnia 2017*, VCSK 364/16, NC 2018/11, s. 7-8 i powołana tam literatura.

⁵²⁹ Zob.: A. Hrycaj, *Egzekucja praktyczna*, Poznań 2002, s. 230.

⁵³⁰ I. Gil, *Komentarz do art. 845 k.p.c.*, [w:] E. Marszałkowska-Krześ (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2019, Legalis/EI.

⁵³¹ F. Zedler, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, Toruń 1995.

Polsce i niekorzystnie wpłynęła na wizerunek całego środowiska komorniczego. Krajowe media sytuację przedstawiły dość jednostronnie, przedstawiając komorników jako przestępców działających niezgodnie z prawem, choć im także zależało na tym, aby działania i przepisy prawa nie budziły żadnych wątpliwości, ani etycznych, ani prawnych. I choć sprawa jest przywoływana od kilku lat, nadal nie akcentuje się, że sytuacje takie zdarzają się niezwykle rzadko. Komornicy od tego czasu przeprowadzili kilkanaście milionów egzekucji i podobna historia się nie powtórzyła. Jednakże ta jednostkowa pociągnęła za sobą zmianę przepisów prawa, które zresztą także budzą wątpliwości, ponieważ komornik nie jest uprawniony do badania własności ruchomości. Do takich czynności uprawniony jest wyłącznie sąd w ramach powództwa przeciwegzekucyjnego. Dłużnik może dysponować fikcyjnym dokumentem poświadczającym, że rzeczy sprzedał lub stanowią one własność innej osoby. Art. 845 uniemożliwi zajęcie ruchomości dłużnika, a nawet sparaliżuje egzekucję z ruchomości⁵³².

Wcześniejsze przepisy stanowiły, że sprzedaż ruchomości nie mogła nastąpić wcześniej niż siódmego dnia od daty zajęcia. Obecnie „nie wcześniej niż po upływie dwóch tygodni od dnia uprawomocnienia się zajęcia” (art.864 k.p.c.).

W przypadku złożenia przez osobę trzecią skargi na zajęcie, miesięczny termin do wniesienia powództwa, o którym mowa w art. 841 § 1 k.p.c., zaczyna bieg dla tej osoby od dnia doręczenia jej postanowienia oddalającego skargę.

Tytuł wykonawczy wystawiony przeciwko osobie pozostającej w związku małżeńskim stanowi podstawę do zajęcia ruchomości wchodzącej w skład majątku wspólnego. Jeżeli zajęta ruchomość wchodzi w skład majątku wspólnego, dalsze czynności egzekucyjne dopuszczalne są na podstawie tytułu wykonawczego wystawionego przeciwko obojgu małżonkom.

Poszerzeniu ulega katalog ruchomości niepodlegających egzekucji – są to m.in.: przedmioty urządzenia domowego niezbędne dla dłużnika i jego

⁵³² Zob.: *Zestawienie uwag lub propozycji do projektu ustawy o komornikach sądowych z prezentacją stanowiska Ministra Sprawiedliwości – opiniowanie i konsultacje publiczne*, marzec 2017, s. 140, 142–146, [online] www.legislacja.rcl.gov.pl. [dostęp 1.7.2019 r.].

domowników, meble w liczbie niezbędnej dla dłużnika i jego domowników oraz po jednym źródle oświetlenia na izbę, chyba że są to przedmioty, których wartość znacznie przekracza przeciętną wartość nowych przedmiotów danego rodzaju, pościel, bielizna i ubranie codzienne, w liczbie niezbędnej dla dłużnika i jego domowników, a także ubranie niezbędne do pełnienia służby lub wykonywania zawodu.

Nie ma obowiązku publikowania ogłoszeń o licytacji w prasie, jedynie na wniosek i koszt strony komornik może dokonać obwieszczeń w sposób przez nią wskazany. Natomiast obowiązkowe jest ich publikowanie na stronie internetowej sądu rejonowego.

Najistotniejszą zmianą na gruncie czynności egzekucyjnej polegającej na zajęciu ruchomości należy uznać powiązanie dopuszczalności zajęcia rzeczy ruchomej z przysługiwaniem dłużnikowi egzekwowanemu prawa własności tej rzeczy. Nie jest rolą komornika rozstrzygnięcie kwestii o charakterze materialnoprawnym, a dotyczących prawa własności rzeczy. W obecnym stanie prawnym komornik ocenia jednak, czy na podstawie ujawnionych w sprawie okoliczności można zasadnie przyjąć, że dana rzecz do dłużnika nie należy.

Większych trudności interpretacyjnych nie następuje szacowanie wartości ruchomości oraz powierzenia dozoru nad ruchomościami⁵³³.

5.3.2. SZACOWANIE WARTOŚCI ZAJĘTYCH RUCHOMOŚCI I ICH DOZÓR

Co do zasady to komornik, dokonując zajęcia, szacuje wartość (art. 853 k.p.c.) zajętych ruchomości i oznacza ją w protokole zajęcia, co ma przyspieszyć postępowanie i obniżyć koszty. Zastrzeżenia do oszacowania wartości dokonanego przez komornika wnosi się komornikowi do protokołu przy zajęciu ruchomości, a gdyby nie było to możliwe - w terminie 3 dni od doręczenia odpisu protokołu zajęcia. W razie wniesienia zastrzeżeń komornik zamieści w protokole zajęcia wzmiankę o ich treści i wyznaczy biegłego. O sposobie i terminie wniesienia zastrzeżeń do oszacowania wartości komornik pouczy strony, dokonując zajęcia, a jeżeli zajęcia dokona pod nieobecność strony - przy doręczeniu protokołu zajęcia.

⁵³³ U. Moszczyńska, *Zajęcie ruchomości w świetle nowelizacji przepisów k.p.c. od 1 stycznia 2019*, „Nowa Currenda”, nr 4/2019, s.56-68.

Jeżeli komornik uzna, że w celu oszacowania wartości należy wezwać biegłego, albo wierzyciel lub dłużnik wniesie zastrzeżenia, oszacowania wartości dokona komornik na podstawie opinii biegłego przy samym zajęciu, a gdyby to nie było możliwe, w terminie późniejszym. W tym ostatnim przypadku komornik dokonuje tego oszacowania w drodze postanowienia. Jeżeli wartość zajętej ruchomości według oceny komornika przekroczy 25.000 zł, komornik wezwie do oszacowania wartości biegłego. Rozszerzenie obligatoryjnych przypadków oszacowania wartości zajętych ruchomości przez biegłego traktować można jako wyraz małego zaufania ustawodawcy do organu egzekucyjnego⁵³⁴. W nauce podkreśla się fakt, że zwiększenie udziału biegłego w egzekucji z ruchomości będzie prowadzić do wzrostu kosztów postępowania i przedłużenia czasu jego trwania⁵³⁵. Należności biegłych są wydatkiem. Biegłemu przysługuje wynagrodzenie za wykonaną pracę oraz zwrot wydatków niezbędnych do wydania opinii.

Zajęte ruchomości komornik pozostawia pod dozorem (art. 855 k.p.c.) osoby, u której je zajął. Jedynie z ważnych przyczyn komornik może, w każdym stanie postępowania, oddać zajęte ruchomości pod dozór innej osobie, nie wyłączając wierzyciela, choćby to było połączone z koniecznością ich przeniesienia. Osoba ta będzie pełniła obowiązki dozorczy. Komornik doręczy jej protokół zajęcia. Dozorcą nie może być komornik ani osoba przez niego zatrudniona, ich małżonkowie, dzieci, rodzice ani rodzeństwo. Komornik nie może nawet z ważnych przyczyn odebrać dozoru, jeżeli koszty przeniesienia lub przechowywania rzeczy są niewspółmiernie wysokie w stosunku do jej wartości. Odebranie dozoru następuje w drodze postanowienia, w którego uzasadnieniu trzeba wskazać przyczyny odebrania dozoru. O odebraniu dozoru komornik niezwłocznie zawiadamia sąd właściwy ze względu na siedzibę kancelarii komornika, przesyłając odpis postanowienia oraz nośnik zawierający nagranie z przebiegu czynności.

⁵³⁴ M. Krakowiak, *Kluczowe...*, dz. cyt., s. 992.

⁵³⁵ J. Derlatka, *Udział biegłego w szacowaniu wartości ruchomości w trybie art. 853 § 2 KPC z uwzględnieniem zmian przewidzianych w ustawie z 22.3.2018 r. o komornikach sądowych*, [w:] *Ars in Vita. Ars in Iure*, Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Jankowskiemu, Warszawa 2018, s. 308.

Decyzję o oddaniu zajętej ruchomości pod dozór podejmuje komornik, a następuje to w formie postanowienia⁵³⁶. W literaturze można również spotkać pogląd, zgodnie z którym komornik, wskazując osobę dozorcę, doręcza jej protokół zajęcia, który stanowi podstawę jej umocowania w tej funkcji⁵³⁷.

W razie uchylecia postanowienia o odebraniu dozoru, sąd może obciążyć komornika kosztami związanymi z nieuzasadnionym odebraniem dozoru. W takim przypadku sumę wydatków i wysokość wynagrodzenia ustali postanowieniem sąd (brak zażalenia). W przypadkach uzasadniających odebranie dozoru, komornik może przejąć pod osobisty dozór drobne ruchomości należące do dłużnika. W takim przypadku nie będzie przysługiwało wynagrodzenie i zwrot wydatków dozorcę. Zajęte przedmioty przechowywane są w kancelarii komornika. Na polecenie sądu albo zgodne wezwanie obu stron komornik obowiązany będzie wydać ruchomości uprawnionemu.

5.3.3. SPRZEDAŻ ZAJĘTYCH RUCHOMOŚCI

Sprzedaż ruchomości stanowi kolejny etap egzekucji świadczeń pieniężnych z ruchomości⁵³⁸. Pod pojęciem "zajęcia" należy rozumieć moment, w którym powiadomione zostały osoby, którym przysługuje prawo ochrony interesów naruszonych zajęciem ruchomości⁵³⁹. Komornik może sprzedać ruchomości z wolnej ręki, jeżeli dłużnik wyrazi na to zgodę i określi minimalną cenę zbycia. Sprzedaż może nastąpić, jeżeli żaden z wierzycieli prowadzących egzekucję nie sprzeciwi się jej w terminie tygodnia, a w przypadku ruchomości wymienionych w art. 864 § 2 k.p.c. - w terminie trzech dni, od dnia zawiadomienia go przez komornika o zamiarze jej przeprowadzenia i minimalnej cenie zbycia określonej przez dłużnika. Zajęte ruchomości, niesprzedane według przepisów 864 – 866² k.p.c., z wyłączeniem

⁵³⁶ Tak np.: E. Wengerek, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, Warszawa 1998, s. 340; H. Pietrkowski, [w:] T. Ereciński (red.), *Kodeks*, t. V, Warszawa 2016, s. 421; D. Zawistowski, [w:] H. Dolecki, T. Wiśniewski (red.), *Kodeks*, t. IV, Warszawa 2014, s. 404.

⁵³⁷ Tak: K. Flaga-Gieruszyńska, [w:] A. Zieliński (red.), *Kodeks*, Warszawa 2014, s. 1511; J. Jankowski, [w:] K. Piasecki, *KPC. Komentarz*, t. 2, uw. do art. 855, Nb 2, Warszawa 2012, s. 849.

⁵³⁸ Zob.: A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne*, Warszawa 2019, s. 301; Z. Merchel, *Egzekucja z ruchomości*, 2011, s. 71; *tenże*, [w:] Z. Szczurek (red.), *Egzekucja sądowa*, Sopot 2007, s. 417; J. Świeczkowski, *Sądowa i administracyjna egzekucja*, Sopot 2004, s. 155].

⁵³⁹ Zob.: K. Stachura, *Egzekucja z ruchomości*, PES 1993, Nr 2, s. 71.

ruchomości, których sprzedaż wymaga zezwolenia, komornik sprzedaje w drodze licytacji publicznej. Obwieszczenie o licytacji komornik doręcza dłużnikowi najpóźniej na tydzień przed rozpoczęciem licytacji. W przypadkach określonych w art. 864 § 2 k.p.c. obwieszczenie to doręcza się dłużnikowi przed rozpoczęciem licytacji.

Uchylono przepisy dotyczące sprzedaży komisowej.

Komornik dokona sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej na wniosek wierzyciela złożony po dokonaniu zajęcia. Jeżeli ruchomość zostanie zajęta na zaspokojenie kilku wierzytelności dochodzonych w różnych postępowaniach, o trybie sprzedaży ruchomości zadecyduje wierzyciel, na którego wniosek nastąpiło pierwsze zajęcie. W razie złożenia wniosku o sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej komornik odda zajęte ruchomości, co do których zajęcie uprawomocniło się, pod dozór innej osobie niż dłużnik, chyba że dłużnik daje rękojmię należytego sprawowania dozoru albo dozór taki został już ustanowiony, albo ruchomość została złożona do depozytu sądowego lub oddana na przechowanie właściwej instytucji. Nie będzie konieczności zawiadomiania sądu rejonowego o odebraniu dozoru (art. 879² k.p.c.). W przypadku odebrania dozoru, początek licytacji nie będzie mógł przypadać wcześniej niż po upływie dwóch tygodni od dnia odebrania dozoru. W przypadku ruchomości wymienionych w art. 864 § 2 czas trwania licytacji wynosi nie co najmniej 7, a co najmniej 2 dni.

5.3.4. ASYSTA POLICJI

Nowelizacji uległy przepisy art. 765 k.p.c., w myśl których otwarcie lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego dłużnika komornik może zarządzić wyłącznie w asyście Policji, co ma zapobiegać przypadkom ewentualnych naruszeń prawa. Policja ma obowiązek udzielić komornikowi, na jego wezwanie, pomocy przy czynnościach egzekucyjnych, nie tylko w przypadku oporu. Przy czym otwarcia lub przeszukania mieszkania dłużnika komornik dokonuje wyłącznie w asyście Policji. Jednocześnie Ci sami policjanci w przypadku stwierdzenia okoliczności uzasadniających podejrzenie popełnienia przestępstwa, mają obowiązek niezwłocznie powiadomić prezesa sądu rejonowego i żądać od komornika wpisania zastrzeżeń do protokołu czynności.

Ograniczenie samodzielności komornika polega więc na konieczności stosowania asysty Policji, w miejsce uprawnienia do żądania tej asysty wyrażonego w art.765 k.p.c.

Wcześniej komornik mógł wezwać asystę Policji⁵⁴⁰, jeśli w toku wykonywania czynności natrafił na opór lub gdy istniało uzasadnione przypuszczenie, że dłużnik lub osoby trzecie będą uniemożliwiać wykonywanie czynności. Wezwanie Policji miało charakter fakultatywny, gdyż komornik mógł, lecz nie musiał wzywać pomocy organów Policji. Ocena, czy w konkretnej sytuacji zachodziła taka potrzeba, należała do komornika. Policjanci nie byli uprawnieni do badania, czy egzekucja była zasadna i celowa. Asystowali komornikowi przy wykonywaniu czynności egzekucyjnych na podstawie jego pisemnego powiadomienia oraz odpisu tytułu wykonawczego (§6 ust. 2 rozporządzenia). W pilnych przypadkach udzielenie pomocy lub asystowanie następowało również na ustne wezwanie komornika. Pomoc organów Policji polegała przede wszystkim na udzieleniu niezbędnej pomocy w zastosowaniu środków egzekucyjnych, w tym przymusu bezpośredniego⁵⁴¹.

Komornik mógł przy prowadzeniu czynności (...) korzystać także z pomocy innych osób, np. pracowników firm zajmujących się ochroną, jednakże nie mieli oni uprawnień przewidzianych dla organów wymienionych w art. 765 § 1 k.p.c.⁵⁴², czyli do stosowania środków przymusu bezpośredniego w celu przełamania oporu osób uczestniczących w czynnościach egzekucyjnych (w tym dłużnika).

KPF już na etapie opiniowania projektu ustawy uznało, że nowe rozwiązanie nie wpłynie ani na szybkość, ani efektywność postępowania egzekucyjnego oraz nie utrwali pozycji komornika jako funkcjonariusza

⁵⁴⁰ Przypadki, w których należało udzielić komornikowi pomocy, sposób postępowania, tryb występowania o udzielenie pomocy, sposób jej realizacji, a także sposób dokumentowania wykonywanych czynności i rozliczania ich kosztów, na podstawie delegacji ustawowej zawartej w art. 765 par. 2 pkt1 k.p.c., określił Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji w rozporządzeniu z 28 stycznia 2002 r. w sprawie udzielania pomocy lub asystowania komornikowi przez Policję lub Straż Graniczną przy wykonywaniu czynności egzekucyjnych (Dz. U. nr 10, poz. 106, z późn. zm.).

⁵⁴¹ Por.: Z. Szczurek, [w:] Z. Szczurek (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2005.

⁵⁴² Por.: D. Zawistowski, [w:] H. Dolecki, T. Wiśniewski, H. Ciepla, i in. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Tom IV. Artykuły 730-1088, WKP, 2011.

publicznego, posiadającego pozycję w toku postępowania egzekucyjnego analogiczną do funkcji sędziego. Dodatkowa asysta Policji jawi się jako nadzabezpieczenie czynności i wpłynie na wzrost kosztów postępowania egzekucyjnego, jakie poniosą strony⁵⁴³. Ponadto ów „nadzór policyjny” nie mieści się ani w nadzorze judykacyjnym, ani administracyjnym, ani samorządowym, należy więc podzielić opinię prof. Ireneusza Kunickiego zawartą w uwagach stanowiących załącznik do opinii KRK, że jest to rozwiązanie wadliwe systemowo i nie do zaakceptowania⁵⁴⁴.

Komornik, oprócz wskazanego (art. 2 uoks) nadzoru sądu i nadzoru prezesa sądu rejonowego, podlega także nadzorowi Ministra Sprawiedliwości, prezesa sądu apelacyjnego, prezesa sądu okręgowego, samorządu komorniczego oraz nadzorowi Policji.

Podkreślenia wymaga fakt, że każde odebranie rzeczy jej właścicielowi stanowi przestępstwo, jednakże działanie w zakresie ustawowego uprawnienia wyłącza bezprawność czynu. To policjanci, którzy mają niekiedy tylko średnie wykształcenie i na co dzień nie stykają się z czynnościami egzekucyjnymi, mają decydować, co jest czynnością egzekucyjną wykonywaną w ramach ustawowego uprawnienia, a nie komornik z wykształceniem prawniczym, aplikacją, asesurą i praktyką w zawodzie⁵⁴⁵. Wcześniej kwestię, czy komornik naruszył prawo i czy doszło do popełnienia przestępstwa oceniano w postępowaniu prowadzonym po fakcie. Ten środek zabezpieczający przewidziany w art. 765 § 11 k.p.c., jeżeli będzie często stosowany przy błędnych ocenach policjantów, może paraliżować czynności egzekucyjne. Ponadto takie rozwiązanie stawia pod znakiem zapytania wymóg odbycia studiów prawniczych, aplikacji i asesury. Każda osoba dorosła i zdrowa psychicznie odpowiada za swoje czyny następczo i nie trzeba przy niej stawiać policjanta. Komornicy zaś odpowiadają za swoje czynności zawodowe szczególnie surowo⁵⁴⁶.

⁵⁴³ M. Czugan, *Stanowisko ...*, dz. cyt., s. 24.

⁵⁴⁴ I. Kunicki, *Opinia do art. 181 oraz niektórych innych przepisów ustawy o komornikach, Pismo Krajowej Rady Komorniczej do Ministra Sprawiedliwości*, sygn. KRK/V/1111/16, Warszawa 15 grudnia 2016 r., s. 108 (tekst niepublikowany).

⁵⁴⁵ Tamże.

⁵⁴⁶ *Uwagi Krajowej Rady Komorniczej do projektu ustawy o komornikach*, sygn. KRK/V/1111/16, Warszawa 2016, s. 103.

Podobne stanowisko wyraża Prokuratoria Generalna twierdząc, że wprowadzona w art. 765§1¹ k.p.c. „możliwość żądania przez Policję natychmiastowego przerwania czynności przez komornika jest sprzeczna ze statusem zarówno Policji jak i komornika, tym bardziej, że z reguły policjanci nie posiadają wiedzy pozwalającej ocenić prawidłowości działań komornika. Proponowane rozwiązanie jest również wątpliwe z punktu widzenia interesów wierzyciela, który będzie ponosił negatywne konsekwencje z powodu niezasadnego żądania przerwania czynności egzekucyjnych, nie mając jednocześnie żadnych środków pozwalających przeciwdziałać takim żądaniom, obiektywnie nieuzasadnionym”⁵⁴⁷. Skuteczność podejmowanych działań niejednokrotnie zależy od współpracy pomiędzy zainteresowanymi stronami. Zasady i formy współdziałania są regulowane ustawami i rozporządzeniami, aby co do zasady wspólne działania podejmować w sposób świadomy, celowy i zorganizowany, minimalizując straty. W przypadku czynności związanych z egzekucją, współdziałanie to nic innego jak działanie zmierzające do realizacji celów zgodnych z prawem, nad czym powinien czuwać komornik.

5.3.5. OBOWIĄZEK REJESTROWANIA DZIAŁAŃ

Wprowadzono nowy przepis – art. 809¹ § 1 k.p.c., przewidujący, że czynności dokonywane przez komornika poza kancelarią są utrwalane za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk, o czym komornik uprzedza osoby uczestniczące w tych czynnościach. Podobne rozwiązania są stosowane także w innych zawodach, w szczególności rejestruje się działania różnych służb. A więc wpisują się one w pewien element jawności działania funkcjonariuszy publicznych.

Komornik jest zobowiązany przerwać utrwalanie przebiegu czynności w miejscu zamieszkania dłużnika lub osoby trzeciej, jeżeli dłużnik lub ta osoba sprzeciwiają się temu, o czym należy te osoby pouczyć. Utrwalanie przebiegu czynności za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk nie zwalnia z obowiązku sporządzenia pełnego protokołu zajęcia. Stronom lub

⁵⁴⁷ L. Bosek, *Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa*, sygn.KR 51-583/16MSI, Warszawa 2016, s.3.

uczestnikom postępowania umożliwia się zapoznanie z zapisem w siedzibie kancelarii komorniczej, bez możliwości wydania zapisu obrazu i dźwięku.

Rejestracji podlega przebieg następujących czynności egzekucyjnych dokonywanych przez komornika poza kancelarią:

- 1) z udziałem dłużnika zmierzające do ustalenia jego stanu majątkowego;
- 2) zajęcie ruchomości;
- 3) wykonanie postanowienia o oddaniu ruchomości pod dozór innej osobie niż dłużnik;
- 4) licytacja ruchomości (z wyłączeniem licytacji elektronicznej);
- 5) licytacja nieruchomości, chyba że jej przebieg jest utrwalany w sposób określony w art. 972 § 2 k.p.c. (przez sąd);
- 6) oględziny nieruchomości;
- 7) wprowadzenie w zarząd nieruchomości w trybie art. 933 k.p.c.;
- 8) opróżnienie pomieszczeń z osób lub rzeczy;
- 9) wydanie ruchomości i nieruchomości;
- 10) wprowadzenie w posiadanie;
- 11) przymusowe otwarcie pomieszczenia (dodatkowo asysta policji);
- 12) przeszukanie mieszkania (dodatkowo asysta policji) lub pomieszczenia gospodarczego dłużnika.

Z jednej strony wymóg rejestrowania czynności wymusza na komorniku zakup sprzętu rejestrującego oraz odpowiednich nośników do przechowywania i zabezpieczenia pozyskanych z nagrania danych, co przekłada się na zwiększenie kosztów postępowania egzekucyjnego⁵⁴⁸. Z drugiej strony wymóg ten może być pomocny w skonfrontowaniu sprzecznych wersji wydarzeń, w przypadku zarzutu, że komornik dopuścił się uchybień pod kątem sporządzonych pisemnie formalności. Nagranie może pomóc rozstrzygnąć, czy dana skarga jest zasadna i czy komornik pamiętał o obowiązujących go regułach podczas czynności.

Problemem może okazać się brak zgody na utrwalanie wizerunku, co może sparaliżować czynności terenowe oraz konieczność uczestniczenia

⁵⁴⁸ Zob.: M. Jabłoński, *Opinia w przedmiocie oceny propozycji wprowadzenia nowej treści art. 8091 do kodeksu postępowania cywilnego – utrwalanie przebiegu czynności egzekucyjnych poza kancelarią za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk – zawartej w rządowym projekcie ustawy o komornikach sądowych*, Wrocław 12 grudnia 2016 r., s. 1–2 (tekst niepublikowany).

w czynnościach dodatkowej osoby, której zadaniem będzie rejestrowanie przebiegu czynności. Tak uznała Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa, podkreślając, że wprowadzenie art. 809¹§1 k.p.c. może doprowadzić do paraliżu egzekucji oraz spowodować istotne problemy w praktyce związane chociażby z ochroną wizerunku osób biorących udział w czynnościach egzekucyjnych⁵⁴⁹. Koliduje obowiązek utrwalania przebiegu czynności egzekucyjnych - „zarówno z prawem każdego do ochrony dóbr osobistych (art. 23 i 24 k.c.), jak i z konstytucyjnie chronionym prawem do prywatności (zob. art. 47 Konstytucji)” – zauważyła również Rada Legislacyjna przy Prezesie Rady Ministrów⁵⁵⁰.

KPF zwraca uwagę, że ustawodawca nie uzasadnił, czym było podyktowane to rozwiązanie w kontekście zasady związanej z szybkością i efektywnością prowadzonego postępowania egzekucyjnego. Regulacja ta, podobnie jak asysta policji, jawi się jako nadzabezpieczenie czynności, ponadto regulacja może naruszać przepisy o ochronie danych osobowych oraz przepisy o ochronie dóbr osobistych⁵⁵¹. O ewentualnym rejestrowaniu czynności powinien decydować komornik, gdyby było to uzasadnione np. możliwością powstania sporu o treść czynności⁵⁵². Obowiązek ten kwestionują sami komornicy, czując się najmniej godnym zaufania ze wszystkich funkcjonariuszy publicznych⁵⁵³.

Prezes Sadu Najwyższego zauważa, że „rejestrowanie obrazu i dźwięku może stanowić ingerencję w sferę objętą konstytucyjnymi gwarancjami ochrony określonych dóbr, przede wszystkim prywatności. Wspomniany zapis z różnych powodów może przy tym obejmować również osoby nie będące dłużnikami lub nie biorące udziału w danej czynności”⁵⁵⁴.

⁵⁴⁹ L. Bosek, *Prokuratoria...*, dz. cyt., s.4.

⁵⁵⁰ *Opinia Rady Legislacyjnej o projekcie ustawy o komornikach sądowych*, z 17 lutego 2017 r. [online], <https://radalegislacyjna.gov.pl/dokumenty/opinia-z-17-lutego-2017-r-o-projekcie-ustawy-o-komornikach-sadowych>, [dostęp: 20.12.2019].

⁵⁵¹ Zob.: M. Czugan, *Stanowisko...*, dz. cyt., s. 25.

⁵⁵² I. Kunicki, *Opinia do art. 181 oraz niektórych innych przepisów ustawy o komornikach, Pismo Krajowej Rady Komorniczej do Ministra Sprawiedliwości*, sygn. KRK/V/1111/16, Warszawa 15 grudnia 2016 r., s. 108 (tekst niepublikowany).

⁵⁵³ Zob.: R. Wasiak, *Poszukiwanie majątku dłużnika*, „In Gremio”, nr 127/2019, felieton [online] <https://ingremio.org/category/prawnicy/komornicy/>, [dostęp 5.marca 2019].

⁵⁵⁴ *Uwagi Sądu Najwyższego do projektu ustawy o komornikach sądowych* autorstwa Stanisława Zabłockiego, Prezesa SN, Warszawa 2016, sygn. BSA I-021-520/16, s.3.

Komornicy nie są jedyną grupą funkcjonariuszy publicznych, którzy zostali zobligowani do utrwalania przeprowadzanych przez siebie czynności. Przykładem tego jest Policja, dla której przepisy dotyczące nagrywania są rozproszone w różnych aktach prawnych⁵⁵⁵. Dla nich jednak podstawą rejestracji obrazu i dźwięku jest posiadanie uzasadnienia prawnego. Policjanci wykonując czynności operacyjno-rozpoznawcze, dochodzeniowo-śledcze i administracyjno-porządkowe mają prawo rejestrowania przy użyciu środków technicznych obrazu zdarzeń w miejscach publicznych, a w przypadku czynności operacyjno-rozpoznawczych i administracyjno-porządkowych podejmowanych na podstawie ustawy - także i dźwięku towarzyszącego tym zdarzeniom⁵⁵⁶.

Kodeks postępowania karnego przewiduje obowiązek skorzystania z urządzenia rejestrującego dźwięk w przypadku przesłuchania świadka lub biegłego, szczególnie jeżeli zachodzi niebezpieczeństwo, że przesłuchanie tej osoby nie będzie możliwe w dalszym postępowaniu⁵⁵⁷. Natomiast pokrzywdzony lub świadek, którzy w chwili przesłuchania nie ukończyli 15 lat, powinni być co do zasady przesłuchiwanym za pomocą urządzenia rejestrującego, chyba że uniemożliwiają to okoliczności techniczne. Rejestrowanie czynności mających charakter procesowy związanych z postępowaniem karnym regulują przepisy kodeksu postępowania karnego⁵⁵⁸. Zgodnie z art. 147 § 1 przebieg czynności protokolowanych może być utrwalony za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk. Jednak konieczne jest poinformowanie o tym fakcie osób uczestniczących w czynności.

Rejestracja obrazu lub dźwięku nie zastępuje protokołu, który i tak musi być sporządzony (zgodnie z art. § 143 1 lub 2 k.p.k.). Natomiast w takiej sytuacji protokół można ograniczyć do zapisania najbardziej istotnych oświadczeń osób biorących udział w czynności procesowej (zgodnie z art. 147 § 3), a zapis nagrań oraz przekład zapisu dźwięku stają się załącznikami do protokołu.

⁵⁵⁵ Art. 15 ust. 1 pkt 4a ustawy o Policji; Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. z 1997, nr 98, poz. 602).

⁵⁵⁶ Art. 19 ustawy o Policji (Dz. U. z 1990 r. nr 30, poz. 179).

⁵⁵⁷ Art. 147 k.p.k.

⁵⁵⁸ Dz. U. z 1997 r., nr 89, poz. 555 z późn. zm.

Również sąd okręgowy może, w drodze postanowienia, zarządzić kontrolę operacyjną, która polega na stosowaniu środków technicznych umożliwiających uzyskiwanie w sposób niejawny informacji i dowodów oraz ich utrwalanie, a w szczególności treści rozmów telefonicznych i innych informacji przekazywanych za pomocą sieci telekomunikacyjnych.

Zgodnie z art. 157 k.p.c., sąd ma obowiązek utrwalić przebieg posiedzenia m.in. za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk.

Utrwalane za pomocą omawianych środków technicznych są także obrady rady gminy, powiatu i województwa (art. 20 ust.1b ustawy o samorządzie gminnym; art. 15 ust.1A ustawy o samorządzie powiatowym; art. 21 ust. 1A ustawy o samorządzie województwa). Upublicznianie nagrań z obrad samorządowych organów stanowiących ma służyć lepszej realizacji konstytucyjnego prawa dostępu do informacji publicznej oraz wzmocnieniu narzędzi obywatelskiej kontroli nad działalnością jednostek samorządu terytorialnego.

Z powyższego omówienia wynika, że komornik sądowy nie jest jedyną instytucją, którą zobligowano do utrwalania wykonywanych czynności służbowych za pomocą urządzeń rejestrujących obraz i dźwięk.

5.3.6. SKARGA NA CZYNNOŚCI KOMORNIKA

Skargę na czynności komornika można wnieść na urzędowym formularzu, zaś komornik ma obowiązek doręczenia formularza skargi dłużnikowi przy pierwszej czynności egzekucyjnej oraz stronom i uczestnikom obecnym podczas czynności dokonywanej poza kancelarią (art.767 k.p.c.), chyba że czynność ta podlega zaskarżeniu skargą w formie ustnej. Ten wymóg, negatywnie oceniany, może spowodować znaczący wzrost wnoszenia bezzasadnych skarg, a w konsekwencji doprowadzić do paraliżu sądów je rozpatrujących, a tym samym wydłużyć postępowanie egzekucyjne. Wcześniejsza regulacja, przewidująca zamieszczenie pouczenia o możliwości wniesienia skargi wystarczająco chroniła interesy dłużnika w tym zakresie⁵⁵⁹.

W opinii KRK przepis ten wiąże się z wadliwym uregulowaniem zaskarżalności czynności komornika. Mianowicie prawie każda czynność

⁵⁵⁹ Zob.: M. Czugan, *Stanowisko...*, dz. cyt., s. 24.

komornika polega zaskarżeniu skargą na czynności komornika (Por.: art. 767 § 1 i 11 k.p.c.). W wypadku sądu zaskarżalne są tylko orzeczenia (w tym nie wszystkie postanowienia) oraz pojedyncze zarządzenia przewodniczącego. W świetle art. 763¹ k.p.c. komornik powinien pouczyć także o zaskarżeniu pouczenia, a następnie o zaskarżeniu tego drugiego pouczenia, i tak bez końca. Pouczanie zatem o zaskarżaniu każdej czynności komornika jest co najmniej zbędne. Ponadto doręczając postanowienia komornik powinien poinformować adresata o ich zaskarżaniu z mocy art. 357 § 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

Pouczenie o zaskarżeniu praktycznie każdej czynności komornika jest szkodliwe z punktu widzenia sprawności postępowania egzekucyjnego. Spowoduje bowiem znacznie większy nakład pracy i koszty komornika związane choćby z wydrukowaniem i doręczeniem pouczeń. Doręczenie pouczenia może także spowodować zaskarżanie czynności, które zostały dokonane prawidłowo albo są bez znaczenia dla toku, ponieważ, uczestnik może czuć się zobowiązany do zaskarżenia danej czynności, skoro go o tym pouczono. Przy skarżeniu każdej czynności komornika można w zasadzie całkowicie zablokować postępowanie egzekucyjne. Dla komornika oznaczać to będzie konieczność ustosunkowywania się do skargi (art. 767 § 5 k.p.c.) i przekazywania do sądu akt egzekucyjnych, a zatem kolejne zwiększenie nakładu pracy i kosztów. Może to również wywołać znaczne zwiększenie wniosków o zwolnienie od kosztów sądowych (opłaty od skargi i zażaleń) i wniosków o ustanowienie adwokata z urzędu. Dla skarżącego uczestnika może to spowodować także konieczność zwrotu przeciwnikowi kosztów postępowania wywołanego przegraną sprawą ze skargi, a zatem przez zbędne pouczenie zostanie mu wyrządzona realna szkoda. KRK zwraca również uwagę, że w art. 763¹ k.p.c. zostało użyte nieprawidłowe sformułowanie: „strony i uczestników”. Strona postępowania egzekucyjnego jest bowiem jednym z uczestników⁵⁶⁰.

Krajowa Izba Radców Prawnych podkreśla, że „obowiązek pouczenia strony o przysługującym mu środku zaskarżenia połączony w niektórych

⁵⁶⁰ Uwagi Krajowej Rady Komorniczej do projektu ustawy o komornikach, sygn. KRK/V/1111/16, Warszawa 2016, s.101.

przypadkach z przesłaniem formularza skargi stanowi petryfikację niezadowolającego stanu rzeczy, w którym zaskarżeniu podlega w zasadzie każda czynność komornika (...). Praktyka nie potwierdza problemów skarżących z wyborem środka prawnego, jak również ze sformułowaniem skargi. Należy liczyć się ze wzrostem oczywiście bezzasadnych skarg wywołujących paraliż postępowań egzekucyjnych⁵⁶¹.

W przypadku stwierdzenia oczywistego naruszenia prawa przez komornika, sąd uwzględniając skargę, stosownie do okoliczności, może go obciążyć kosztami postępowania wywołanego skargą. Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie stronom oraz komornikowi (art. 767 § 6 k.p.c.). W tym przypadku regulacja jest jak najbardziej zasadna, a oczywiste błędy popełnione przez komornika powinny obciążać jego samego.

Również wniosek o wszczęcie egzekucji kierowany do komornika można wnieść na urzędowym formularzu (art. 796 § 1 k.p.c.).

Sąd ma obowiązek – a nie jak do tej pory „możliwość” - wydania z urzędu komornikowi zarządzeń zmierzających do zapewnienia należytego wykonania egzekucji oraz usuwać spostrzeżone uchybienia. Ocena prawna wyrażona przez sąd w ramach wydanych zarządzeń jest wiążąca dla komornika, a ponadto sąd może zobowiązać komornika do składania sprawozdań z czynności podjętych w wyniku ww. zarządzeń (art. 759 § 2 i 3 k.p.c.).

5.3.7. WYŁĄCZENIE KOMORNIKA

Postępowanie w przedmiocie wyłączenia komornika zostaje przeniesione z ustawy o komornikach do k.p.c. Wniosek o wyłączenie komornika zgłaszać należy na piśmie do komornika prowadzącego postępowanie, uprawdopodobniając przyczyny wyłączenia. Komornik w terminie 3 dni od złożenia wniosku o wyłączenie przekazuje wniosek do sądu rejonowego właściwego ze względu na siedzibę kancelarii, wraz z pisemnymi wyjaśnieniami. Sąd ma obowiązek rozpoznać wniosek w terminie 7 dni od przekazania wniosku na posiedzeniu niejawnym w składzie jednoosobowym. Na postanowienie zażalenie nie będzie przysługiwać. Do czasu rozpoznania wniosku o wyłączenie komornik, którego dotyczy wniosek,

⁵⁶¹ P. Biezuński, *Opinia*, dz. cyt., s.13.

może podejmować dalsze czynności, z wyjątkiem czynności, które pociągałyby za sobą nieodwracalne skutki, chyba że wniosek w sposób oczywisty zmierzał będzie jedynie do przedłużenia postępowania (ocena należy do komornika).

W przypadku uwzględnienia wniosku o wyłączenie komornika, sąd wyznaczy innego komornika do dalszego prowadzenia postępowania, w miarę możliwości powierzając je komornikowi z tego samego rewiru, w którym ma siedzibę komornik wyłączony. W takim przypadku sąd może z urzędu uchylić w niezbędnym zakresie czynności dokonane po złożeniu wniosku (art. 763² k.p.c.).

W zakresie nieuregulowanym do wyłączenia komornika stosuje się odpowiednio przepisy o wyłączeniu sędziego (art. 48 – 53¹ k.p.c.).

Przed wprowadzeniem tego przepisu do k.p.c., wyłączenie komornika na wniosek następowało według art. 9 nieobowiązującej już uoksie oraz odpowiednio stosowanych przepisów o wyłączeniu sędziego. Komornik jest bowiem jednym z organów sądowych, o których jest mowa w art. 54 k.p.c.

W odniesieniu do miejsca regulacji instytucji wyłączenia komornika zgłoszone zostały trafne zastrzeżenia w doktrynie⁵⁶². Andrzej Jarocho zauważa, iż może to powodować wykorzystywanie tej instytucji jako jednego ze środków obrony dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym. Chodzi o umieszczenie przepisów o wyłączeniu komornika bezpośrednio po regulacji dotyczącej obowiązku pouczenia przez komornika o sposobie i terminie zaskarżenia czynności (art. 763¹ k.p.c.).

5.3.8. ZAKRES WŁAŚCIWOŚCI DZIAŁALNOŚCI KOMORNIKA

Komentowany przepis 763³ k.p.c. kreuje zasady ciągłości właściwości komornika sądowego w postępowaniu egzekucyjnym. Zasada ta nie ma charakteru bezwzględnego, bowiem przełamują ją przypadki zbiegu egzekucji, a także rozwiązanie dotyczące egzekucji świadczeń alimentacyjnych wprowadzenie w § 2 komentowanego przepisu.

Przepis ten unormował instytucję utrwalenia właściwości miejscowej komornika sądowego na wzór regulacji odnoszącej się do utrwalenia

⁵⁶² A. Jarocho, *Wyłączenie komornika*, [w:] A. Barańska, S. Cieślak (red.), *Ars in vita. Ars in iure. Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Jankowskiemu*, Warszawa 2018, s.413.

właściwości sądu (art. 15 § 1 k.p.c.) i jurysdykcji krajowej (art. 1097 § 1). Tworzy on zasady ciągłości właściwości komornika sądowego w postępowaniu egzekucyjnym, nie tylko co do samych czynności egzekucyjnych, ale i prowadzenia egzekucji.

Przepis artykułu mówi, iż w chwili wszczęcia postępowania, pozostanie właściwy do czasu jego zakończenia, choćby podstawy właściwości zmieniły się w toku sprawy. Wyjątek stanowi sytuacja, gdy w toku egzekucji świadczeń alimentacyjnych dłużnik zmieni miejsce zamieszkania, przeprowadzając się na obszar właściwości innego sądu apelacyjnego, a dalsze prowadzenie egzekucji wiązałoby się z nadmiernymi kosztami, komornik może przekazać sprawę do komornika właściwości ogólnej dłużnika. Jeżeli w rewirze, do którego sprawa będzie przekazana, działa więcej niż jeden komornik, komornik doręczając odpis postanowienia jednocześnie wezwie wierzyciela, aby w terminie 7 dni od dnia doręczenia wezwania wskazał komornika, któremu sprawa ma zostać przekazana. Jeżeli wierzyciel w powyższym terminie nie dokona wyboru komornika lub wskaże komornika, który nie jest właściwy, komornik przekaze sprawę według własnego wyboru. Na wybór komornika z właściwego rewiru dłużnikowi skarga nie przysługuje.

5.3.9. CZYNNOŚCI EGZEKUCYJNE PODEJMOWANE Z URZĘDU LUB NA WNIOSEK WIERZYCIELA

Wprowadzony przepis określa sytuację, kiedy wierzyciel będzie mógł wystąpić do komornika z wnioskiem o poszukiwanie majątku dłużnika. Dotychczas, w przypadku kiedy czynności podjęte przez komornika nie pozwoliły ustalić majątku pozwalającego na zaspokojenie świadczenia, do którego może być skierowana egzekucja, wierzyciel mógł zlecić komornikowi poszukiwanie majątku dłużnika. Teraz, jeżeli wierzyciel nie wskaże majątku pozwalającego na zaspokojenie świadczenia, to komornik z urzędu ustali majątek dłużnika w zakresie znanym mu z innych prowadzonych postępowań albo na podstawie publicznie dostępnych źródeł informacji i rejestrów, do których ma dostęp drogą elektroniczną (art. 801 § 1 k.p.c.) lub wezwie dłużnika do złożenia wykazu majątku (art. 801¹ k.p.c.)⁵⁶³. Jeżeli wykaz ten nie

⁵⁶³ J. Jankowski, [w:] J. Jankowski (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, t. II, Warszawa 2019, s. 455.

pozwole na ustalenie majątku pozwalającego na zaspokojenie świadczenia, wierzyciel będzie mógł wystąpić do komornika z wnioskiem o poszukiwanie majątku. Komentowany przepis umożliwia wierzycielowi zlecenie komornikowi poszukiwania majątku tylko w przypadku, gdy nie udało się ustalić majątku pozwalającego na skuteczne przeprowadzenie postępowania egzekucyjnego. Zostało wyraźnie uregulowane, że poszukiwaniem majątku nie jest bowiem realizacja wniosków wierzyciela o zwrócenie się z żądaniem udzielenia informacji do podmiotów wymienionych w art. 761 § 1¹ pkt 1–6 k.p.c.⁵⁶⁴.

Jeżeli pomimo podjęcia powyższych czynności nie udało się ustalić majątku dłużnika pozwalającego nawet na zaspokojenie kosztów egzekucyjnych, komornik wysłuchuje wierzyciela w sposób przewidziany w art. 827 § 1 k.p.c. W takim przypadku warunkiem żądania przez wierzyciela dalszego prowadzenia egzekucji jest zlecenie komornikowi poszukiwania majątku dłużnika.

Jeżeli zachodzą wątpliwości czy wniosek o podjęcie określonych czynności egzekucyjnych lub żądanie złożenia wyjaśnień lub udzielenia informacji są niezbędne do zapewnienia prawidłowego toku egzekucji, lub zachodzą uzasadnione podstawy do przyjęcia, że zostały złożone wyłącznie w celu szykany dłużnika, komornik może zobowiązać wierzyciela do uzasadnienia wniosku pod rygorem obciążenia wierzyciela kosztem bezskutecznych czynności podjętych na jego skutek - niezależnie od wyniku sprawy (art. 801 § 2 k.p.c.).

Dłużnik jest zobowiązany złożyć komornikowi, na piśmie lub ustnie do protokołu, wykaz majątku wraz z oświadczeniem o jego prawdziwości i zupełności pod rygorem odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia (art. 801¹ k.p.c.). Jeżeli dłużnik bez usprawiedliwionej przyczyny nie złoży takiego wykazu albo nie udzieli odpowiedzi na zadane mu pytanie, komornik może ukarać go grzywną (801¹ k.p.c.). Jeżeli mimo to nie udzieli żądanych informacji komornik na wniosek wierzyciela zwraca się do sądu o nakazanie przymusowego doprowadzenia dłużnika celem złożenia wykazu majątku.

⁵⁶⁴ I. Gil, *Komentarz do art. 801²k.p.c.*, [w:] E. Marszałkowska-Krześ (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2019, wyd. 25.

W przypadku osób prawnych i innych jednostek organizacyjnych, jak również osób niemających zdolności procesowej, środkiem przymusu podlegają osoby działające w ich imieniu.

Przy pierwszej czynności egzekucyjnej doręcza się dłużnikowi zawiadomienie o wszczęciu egzekucji (art. 805 k.p.c.), z podaniem treści tytułu wykonawczego⁵⁶⁵ i wymienieniem sposobu egzekucji oraz z pouczeniem o możliwości, terminie i sposobie wniesienia środka zaskarżenia na postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności, a także sporządzony przez organ egzekucyjny odpis tytułu wykonawczego albo zweryfikowanego przez komornika dokumentu, o którym mowa w art. 797 § 3.

Komornik dodatkowo poucza dłużnika o zwolnieniach i ograniczeniach egzekucji oraz prawie i sposobie złożenia wniosku o ograniczenie egzekucji, a także o rachunku rodzinnym i środkach wolnych od zajęcia.

Zgodnie z treścią art. 810 k.p.c. komornik może wykonywać czynności poza kancelarią komorniczą w dni robocze, w godzinach od 7:00 do 21:00. Na wykonanie czynności w dni ustawowo wolne od pracy lub godzinach nocnych jest wymagana zgoda prezesa właściwego sądu rejonowego, chyba, że ich przerwanie mogłoby znacznie utrudnić egzekucję, za wyjątkiem czynności prowadzonych w miejscu zamieszkania dłużnika, chyba że jest to również miejsce prowadzenia przez niego działalności gospodarczej.

Organ egzekucyjny zawiesza postępowanie na wniosek wierzyciela. Na wniosek dłużnika postępowanie ulega zawieszeniu, jeżeli sąd zawiesza natychmiastową wykonalność tytułu lub wstrzymuje jego wykonanie albo dłużnik złoży zabezpieczenie konieczne według orzeczenia sądowego do zwolnienia go od egzekucji (art. 820 k.p.c.).

Jeżeli egzekucja zostaje skierowana do rachunku bankowego, wynagrodzenia za pracę lub innych praw majątkowych, z którymi związane jest prawo dłużnika do świadczeń okresowych, sąd na wniosek dłużnika może określić kwotę, jaką dłużnik będzie mógł pobierać w okresie zawieszenia

⁵⁶⁵ Na temat dołączenia odpisu tytułu wykonawczego odmiennie uważał K. Korzan (*Sądowe postępowanie zabezpieczające*, Warszawa 1986, s. 234), co poddawano w wątpliwość (zob.: K. Flaga-Gieruszyńska, [w:] A. Zieliński, *KPC. Komentarz*, 2016, uw. do art. 805, Nb 4; R. Kowalkowski, [w:] Z. Szczurek, *KPC. Komentarz*, 2013, s. 378; H. Pietrkowski, [w:] T. Ereciński, *KPC. Komentarz*, t. 4, 2016, uw. do art. 805, Nb 3.

postępowania w celu zaspokajania bieżących potrzeb. Na postanowienie sądu określające kwotę, którą dłużnik może pobierać w celu zaspokajania bieżących potrzeb, wierzycielowi służy zażalenie (art. 821¹ k.p.c.).

Dotychczasowe niektóre przesłanki umorzenia postępowania na wniosek skutkują umorzeniem postępowania egzekucyjnego z urzędu, mianowicie:

- jeżeli prawomocnym orzeczeniem tytuł wykonawczy został pozbawiony wykonalności albo orzeczenie, na którym oparto klauzulę wykonalności, zostało uchylone lub utraciło moc;
- jeżeli egzekucję skierowano przeciwko osobie, która według klauzuli wykonalności nie jest dłużnikiem, i która sprzeciwiła się prowadzeniu egzekucji, albo jeżeli prowadzenie egzekucji pozostaje z innych powodów w oczywistej sprzeczności z treścią tytułu wykonawczego.

5.4. GŁÓWNE OBSZARY ZMIAN W REGULACJI PRAWA EGZEKUCYJNEGO

Nowa ustawa z 2018 r.⁵⁶⁶ wprowadziła zmiany, m.in. w zakresie:

- umożliwienia sądowi uchylenia rygoru natychmiastowej wykonalności w sytuacjach, gdy do wydania wyroku zaocznego doszło wskutek doręczenia odpisu pozwu na błędny adres pozwanego⁵⁶⁷;
- związania komornika oceną prawną wyrażoną przez sąd w ramach wydawanych zarządzeń zmierzających do należytego wykonania egzekucji⁵⁶⁸;
- wprowadzenia obowiązku pouczenia przez komornika strony i uczestników postępowania występujących bez profesjonalnego pełnomocnika o sposobie i terminie zaskarżania czynności, oraz o ograniczeniach egzekucji i sposobie złożenia wniosku o ograniczenie egzekucji⁵⁶⁹;

⁵⁶⁶ Ustawa o komornikach sądowych z dnia 22 marca 2018 r. (Dz. U. z 2018 r. poz. 771) i z dnia 9 grudnia 2019 r. (Dz. U. z 2020 r. poz. 121)

Ustawa weszła w życie z dniem 1.01.2019 r., z wyjątkiem:

1) art. 12 ust. 1 i art. 289, które weszły w życie z dniem następującym po dniu ogłoszenia;

2) art. 269 i art. 297, które weszły w życie z dniem 1.01.2020 r.

⁵⁶⁷ Art. 346 §1¹ k.p.c.

⁵⁶⁸ Art. 759§2 k.p.c.

⁵⁶⁹ Art. 763¹ k.p.c.

- ograniczenia wykorzystywania instytucji „poszukiwania majątku za wynagrodzeniem” poprzez zobowiązanie komornika do ustalania z urzędu majątku dłużnika w zakresie znanym mu z innych prowadzonych postępowań oraz z wykorzystaniem systemów teleinformatycznych i publicznie dostępnych źródeł informacji⁵⁷⁰;
- wprowadzenia obowiązku utrwalania przebiegu czynności egzekucyjnych dokonywanych poza kancelarią za pomocą urządzeń rejestrujących obraz i dźwięk⁵⁷¹;
- szeregu zmian w zakresie egzekucji z ruchomości, w tym ich wyceny, ograniczających arbitralność w podejmowaniu decyzji⁵⁷²;
- wprowadzenia regulacji przewidującej obiektywny udział Policji w czynnościach egzekucyjnych z możliwością wstrzymania czynności na polecenie policjanta.
- Osobistego wykonywania czynności przez komornika (zlecenie wykonywania niektórych czynności jest dopuszczalne jedynie w celu przygotowania do wykonywania zawodu)⁵⁷³;

Ponadto wymaga się od komornika składania oświadczeń majątkowych uzupełnionych o wyraźne wskazanie dochodu z działalności prowadzonej kancelarii i dochodów uzyskanych z innych źródeł i ich wysokości, a kopia oświadczenia jest przesyłana właściwemu urzędowi skarbowemu⁵⁷⁴.

Komornik utrzymuje się wyłącznie z wynagrodzenia za pracę w kancelarii (art.33 i 34 uoks).

W sposób zasadniczo odbiegający od poprzedniego modelu, zostały wprowadzone zmiany zastępstw komorników. Na wypadek krótkotrwałej nieobecności (związanej z planowanym urlopem czy zwolnieniem lekarskim) prezes sądu rejonowego wyznacza zastępcę komornika (inny komornik lub asesor komorniczy, który przepracował na stanowisku asesora komorniczego co najmniej 2 lata)⁵⁷⁵.

⁵⁷⁰ Art 801§1 k.p.c.

⁵⁷¹ Art. 809¹ k.p.c.

⁵⁷² Art. 853 k.p.c.

⁵⁷³ Art. 2 pkt2 uoks.

⁵⁷⁴ Art. 32 uoks.

⁵⁷⁵ Art. 43 uoks.

Zgodnie z nowymi regulacjami komornik nie może wykonywać innej działalności gospodarczej, ani nie może podejmować dodatkowego zatrudnienia, z wyjątkiem zatrudnienia na stanowisku dydaktycznym, naukowo-dydaktycznym lub naukowym w łącznym wymiarze nieprzekraczającym pełnego wymiaru czasu pracy pracowników zatrudnionych na tych stanowiskach, jeżeli wykonywanie tego zatrudnienia nie przeszkadza w pełnieniu obowiązków komornika⁵⁷⁶.

Komornicy wykonują swoje czynności pod nadzorem prezesa właściwego miejscowo sądu rejonowego⁵⁷⁷. Jednakże przy wykonywaniu swoich czynności są niezawisli i podlegają tylko ustawom oraz orzeczeniom sądowym⁵⁷⁸.

Działają na obszarze swojego rewiru komorniczego, obejmującego część lub cały obszar właściwości sądu rejonowego, i nie mogą odmówić przyjęcia wniosku o wszczęcie postępowania egzekucyjnego⁵⁷⁹. Na pisemny wniosek wierzyciela komornik może prowadzić egzekucję na obszarze właściwości sądu apelacyjnego. Przepisy Kodeksu postępowania cywilnego dotyczące właściwości miejscowej komornika nie uchybiają prawu wyboru komornika określonego w odrębnych przepisach. W przypadku egzekucji z ruchomości, egzekucji z nieruchomości i egzekucji ze statków morskich decyduje miejsce położenia rzeczy. Odnośnie do egzekucji z wynagrodzenia za pracę, egzekucji z rachunków bankowych, egzekucji z innych wierzytelności oraz z egzekucji z innych praw majątkowych rozstrzyga co do zasady ogólna właściwość dłużnika, którą określa się według jego miejsca zamieszkania lub pobytu. Z kolei w przypadku egzekucji obowiązku wydania rzeczy lub statku lub opróżnienia lokalu lub pomieszczenia właściwy jest komornik położenia rzeczy.

⁵⁷⁶ Art. 33 uoks.

⁵⁷⁷ Zob. szerzej: K. Kazimierczak, *Nadzór nad komornikami sądowymi de lege lata i de lege ferenda*, „Nowa Currenda”, Dodatek Naukowy 2015, s. 20-26.

⁵⁷⁸ O podległości orzeczeniom Por.: celną uwagę K. Lubińskiego: "Zbędny jest (...) zapis, że komornik podlega orzeczeniom sądu. Podległość ta wynika z istoty nadzoru judykacyjnego i związanej z tym zaskarżalności czynności komornika do sądu rejonowego", Por.: K. Lubiński, *Projektowane zmiany w ustawie o komornikach sądowych i egzekucji oraz kodeksie postępowania cywilnego*, „Nowa Currenda”, nr 13/24/132/2000, s. 68.

⁵⁷⁹ Zob. szerzej: M. Kornitowicz, *Właściwość miejscowa komornika sądowego jako organu egzekucyjnego*, „Problemy Egzekucji Sądowej”, nr 15/2001.

Nowe rozwiązania wprowadzają model małych kancelarii komorniczych oraz kładą nacisk na osobiste wykonywanie czynności przez komornika, ograniczając tym samym zastępstwa, kompetencje asesorów, a także wykluczając wykonywanie czynności przez aplikantów.

5.4.1. ZADANIA KOMORNIKÓW I OGRANICZENIA W ZAKRESIE CZYNNOŚCI

W nowej ustawie wskazano wszystkie zadania komorników, w tym te oparte o przepisy k.p.c., a nie jak poprzednio z użyciem zwrotu "powierza się w szczególności". Przyjęto również, że do komorników należą zadania wskazane w innych ustawach⁵⁸⁰. Należy zauważyć, że w art. 3 ust. 3 uoks odniesiono się w głównie do czynności egzekucyjnych oraz czynności w postępowaniu zabezpieczającym – ust. 3 pkt 1–2, w ust. 4 zaś tego przepisu do czynności o charakterze wspomagającym postępowanie rozpoznawcze oraz – w ust. 4 pkt 3 czynności dobrowolnych (jak sprawowanie urzędowego nadzoru nad dobrowolnymi licytacjami publicznymi), stanowiących wąski margines działalności komornika. Ustawodawca wskazał również na udział komorników sądowych w czynnościach związanych z wykonywaniem postanowień o zabezpieczeniu spadku lub sporządzaniem spisu inwentarza⁵⁸¹.

Jeśli chodzi o wykonywanie zadań niebędących czynnościami egzekucyjnymi (art.3, ust. 4), są nimi: doręczanie na zlecenie sądu, osobiście, bezpośrednio adresatom zawiadomień sądowych, pism procesowych i innych za potwierdzeniem odbioru i oznaczeniem daty oraz sporządzanie protokołów stanu faktycznego, na które to czynności przysługuje skarga na czynności komornika. Zmiany w art. 3 uoks są związane przede wszystkim z wprowadzeniem przez k.p.c. przepisu art. 139¹, który przewiduje doręczenie pisma za pośrednictwem komornika na wniosek powoda. Z uwagi na to, że przepis art. 3 ust. 4 pkt 1 uoks w dotychczasowym brzmieniu przewidywał, iż komornik mógł w ramach tzw. czynności nieegzekucyjnych dokonywać doręczeń tylko na zlecenie sądu, konieczne było rozszerzenie tego przepisu, przez wskazanie, że doręczenie może też nastąpić na wniosek

⁵⁸⁰ Por.: m.in. art. 9 ust. 3 ustawy z 6.12.2018 r. o Krajowym Rejestrze Zadłużonych, Dz. U. z 2019 r. poz. 55.

⁵⁸¹ R. Reiwer (red.), *Ustawa o komornikach sądowych. Komentarz*, [w:] R. Reiwer (red.), *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, art. 3, Warszawa 2019.

powoda zobowiązanego na podstawie art. 139¹§ 1 k.p.c.⁵⁸². Redakcja tego przepisu nie jest spójna z treścią art. 139¹ § 1 k.p.c., gdyż wynika z niego, że zobowiązanie powoda do doręczenia pisma za pośrednictwem komornika pochodzi od przewodniczącego. W komentowanym przepisie wskazano na zobowiązanie dokonane przez sąd. Należy jednak przyjąć, że chodzi o zobowiązanie, o którym mowa w art. 139¹ k.p.c. Pozostała część regulacji (art. 3 ust. 4 pkt 1) pozostała bez zmian⁵⁸³.

Artykuł 9 ust. 1 uoks zawiera pewne modyfikacje względem pierwotnego. Do katalogu spraw, w których komornik nie może odmówić przyjęcia wniosku, dodano, poza sprawami o charakterze egzekucyjnym (art. 9 ust. 1 pkt 1–3), kolejne, do których prowadzenia komornik jest właściwy na podstawie art. 637¹ oraz 638² i n. k.p.c. Chodzi o zabezpieczenie spadku oraz sporządzenie spisu inwentarza (art. 9 ust. 1 pkt 4–5 uoks). W odniesieniu do spraw wymienionych w ust. 1 można zatem mówić o bezwzględny obowiązkowi przyjęcia wniosku, albowiem w przypadkach tych komornik działa jako właściwy organ państwa.

Komornik sądowy nie może zatem:

- odmówić przyjęcia wniosku o: wszczęcie egzekucji, wykonanie postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia, wykonanie europejskiego nakazu zabezpieczenia na rachunku bankowym, wykonanie postanowienia o zabezpieczeniu spadku, sporządzenie spisu inwentarza - do przeprowadzenia których jest właściwy zgodnie z k.p.c. (art. 9 ust. 1 ustawy),
- odmówić wykonania czynności, o których mowa w art. 3 ust. 4 pkt 1 i 2 (doręczenie i sporządzenie protokołu stanu faktycznego), jeżeli zostały one zlecone przez sąd lub prokuratora (art. 9 ust. 2 ustawy),

⁵⁸² § 1. Jeżeli pozwany, pomimo powtórzenia zawiadomienia zgodnie z art. 139 § 1 zdanie drugie, nie odebrał pozwu lub innego pisma procesowego wywołującego potrzebę podjęcia obrony jego praw, a w sprawie nie doręczono mu wcześniej żadnego pisma w sposób przewidziany w artykułach poprzedzających i nie ma zastosowania art. 139 § 2-31 lub inny przepis szczególnie przewidujący skutek doręczenia, przewodniczący zawiadamia o tym powoda, przesyłając mu przy tym odpis pisma dla pozwanego i zobowiązując do doręczenia tego pisma pozwanemu za pośrednictwem komornika.

⁵⁸³ J. Gołaczyński, D. Szostek (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, Warszawa 2019.

- podejmować dodatkowego zatrudnienia, z wyjątkiem zatrudnienia na stanowisku dydaktycznym, naukowo-dydaktycznym lub naukowym w szkole wyższej w łącznym wymiarze nieprzekraczającym pełnego wymiaru czasu pracy pracowników zatrudnionych na tych stanowiskach, o ile wykonywanie tego zatrudnienia nie przeszkadza w pełnieniu obowiązków komornika (art. 34 ust. 1 ustawy),

- podejmować innego zajęcia ani sposobu zarobkowania, które przeszkadzałyby w pełnieniu obowiązków komornika, mogło osłabiać zaufanie do jego bezstronności lub przynieść ujmę godności urzędu komornika (art. 34 ust. 2 ustawy).

W przepisie art. 9 uoks poszerzony został katalog ustawowych przeszkód w podjęciu przez komornika dodatkowego zajęcia lub sposobu zarobkowania. Należy do nich przede wszystkim omówiona wyżej "szkodliwość" dodatkowej aktywności komornika dla wykonywania jego ustawowych zadań w ramach pełnionej służby⁵⁸⁴.

W wyniku nowelizacji de lege lata komornik ma obowiązek odmówić wszczęcia egzekucji (a także wykonania postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia lub podjęcia innych czynności wchodzących w zakres jego ustawowych zadań), jeżeli (art. 10 ust 4 uoks):

- 1) w zakresie prowadzonych przez niego egzekucji zaległość przekracza sześć miesięcy;
- 2) wpływ wszystkich spraw w danym roku przekroczył 2 500, a skuteczność w zakresie prowadzonych przez niego egzekucji w roku poprzednim nie przekroczyła 35%;
- 3) wpływ wszystkich spraw w danym roku przekroczył 5 000.

Nowelizacja wskazuje nadto na sposób obliczania współczynnika zaległości i skuteczności załatwiania spraw (art. 10 ust. 5 uoks)⁵⁸⁵.

⁵⁸⁴ R. Reiwer, *Ustawa o komornikach sądowych. Komentarz*, [w:] R. Reiwer (red.), *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, art.43, Warszawa 2019.

⁵⁸⁵ Art. 10 ust. 5 w brzmieniu: „Zaległość, o której mowa w ust. 4 pkt 1, oblicza się dzieląc liczbę spraw niezadowolonych w poprzednim półroczu przez średni miesięczny wpływ spraw w poprzednim półroczu, Skuteczność, o której mowa w ust. 4 pkt 2, oblicza się ustalając procentowy stosunek liczby spraw załatwionych przez całkowite wyegzekwowanie dochodzonego świadczenia w roku poprzednim do liczby spraw, które wpłynęły w roku poprzednim. Ust.7 „W stosunku do komornika, który rozpoczął działalność, zaległość

Mimo pewnych podobieństw do art. 8 uoksie, art. 10 uoks odmiennie reguluje zagadnienia związane z dopuszczalnością prowadzenia spraw z wyboru wierzyciela. Różnice dotyczą odmiennego pod względem ilościowym i redakcyjnym uregulowania omawianych kwestii i polegają na wprowadzeniu całkiem nowych rozwiązań w tym zakresie. Art. 10 ust. 1 uoks ogranicza możliwość wyboru komornika do obszaru apelacji, w której znajduje się siedziba kancelarii komornika. Oznacza to powrót do rozwiązań znanych z art. 8 ust. 3 uoksie w brzmieniu sprzed 2007 r., co odpowiada m.in. postulatam doktryny⁵⁸⁶.

W porównaniu z art. 8 ust. 5 uoksie, w nowej ustawie poszerzeniu uległ zakres postępowań, w odniesieniu do których nie jest dopuszczalne ich prowadzenie przez komornika sprawy spoza rewiru. W dotychczasowym stanie prawnym wyłączone było prowadzenie przez komornika postępowań poza rewirem jedynie w sprawach o egzekucję z nieruchomości oraz sprawach, w których przepisy o egzekucji z nieruchomości stosuje się odpowiednio.

Przez egzekucję z nieruchomości rozumieć należy egzekucję świadczeń pieniężnych celem zaspokojenia z nieruchomości, uregulowaną w art. 921–1013 k.p.c., nie zaś egzekucję świadczeń niepieniężnych skierowaną na podstawie art. 1046 k.p.c. do nieruchomości⁵⁸⁷. De lege lata katalog wyłączeń poszerzono właśnie o sprawy dotyczące wydania nieruchomości lub wprowadzenia w jej posiadanie (art. 10 ust. 1 pkt 2–4 uoks). Tak samo w przypadku egzekucji skierowanej do nieruchomości na podstawie art. 1046 k.p.c., mamy do czynienia z właściwością wyłączną komornika miejsca położenia nieruchomości⁵⁸⁸.

Znacznym ograniczeniem podlega także swoboda podejmowania, wykonywania i zakończenia działalności komornika, który jest organizacyjnie

i skuteczność, o których mowa w ust. 4, oblicza się po upływie roku następującego po roku, w którym złożył ślubowanie”.

⁵⁸⁶ Zob.: I. Kunicki, *Prawo wierzyciela do wyboru komornika*, [w:] A. Marciniak (red.), *Założenia projektu nowej ustawy o komornikach*, Sopot 2014, s. 145–146.

⁵⁸⁷ Por.: uchw. SN z 18.4.2000 r., III CZP 5/00, OSP 2000, Nr 11 poz. 165, w uzasadnieniu której SN wskazał, że przy egzekucji wydania nieruchomości na podstawie art. 1046 § 1 KPC wybór komornika jest dopuszczalny.

⁵⁸⁸ R. Reiwer (red.), *Ustawa o komornikach sądowych. Komentarz*, [w:] R. Reiwer (red.), *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, art. 10, Warszawa 2019.

powiązany z władzą sądowniczą i działa przy sędzie rejonowym. Powołani przez ministra sprawiedliwości komornicy podlegają ustawie i orzeczeniom sądu, a prezesi właściwych sądów nie tylko kontrolują, lecz także nadzorują ich działalność⁵⁸⁹. Prywatyzacja zawodu komornika dotyczy finansowania jego działalności i wynagrodzenia⁵⁹⁰. Przepisy ustawy o swobodzie działalności gospodarczej mogą mieć zastosowanie do komorników sądowych jedynie w takim zakresie, w jakim nie kolidują z przepisami ustawy o komornikach sądowych i egzekucji. Komornik jest organem władzy publicznej⁵⁹¹ wykonującym władztwo państwa w dziedzinie egzekucji zgodnie z zasadą państwa prawnego (art. 2 Konstytucji).

5.4.2. OZNACZENIE REWIRU I OGRANICZENIE ILOŚCI PRZYJĘTYCH SPRAW

Rewirem jest obszar właściwości sądu rejonowego (art. 8 ust.2 uoks), przy którym działa komornik. W rewirze może działać więcej niż jeden komornik. Tę zasadę przewidywała już ustawa z 24.5.2007 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji⁵⁹². Przepisy art. 8 ust. 4–8 odpowiadają przepisom art. 7 ust. 2, 3, 6 i 7 uoksie. Zmiany dotyczą sposobu oznaczania kancelarii w internetowych wykazach prowadzonych przez Ministra Sprawiedliwości i właściwego prezesa sądu rejonowego, a także informacji na tablicy ogłoszeń właściwego sądu rejonowego (oznaczenie kancelarii numerem porządkowym)

Nowym rozwiązaniem w art. 8 ust. 9 ustawy jest rozwiązanie⁵⁹³, które powinno przysłużyć się racjonalnym wyborom wierzycieli co do najlepszego (najbardziej skutecznego i sprawnego) komornika z uwzględnieniem warunków wyboru z art. 10 ust. 1 i 4, 7 i 8 uoks. Chodzi o sporządzenie listy komorników, którzy mają obowiązek odmowy przyjęcia spraw z wyboru.

⁵⁸⁹ Tak: Trybunał Konstytucyjny w wyrokach z dnia 3 grudnia 2003 r. K 5/02, OTK ZU 2003, ser. A, nr 9, poz. 3 i z dnia 20 stycznia 2004 r. SK 26/03, OTK ZU 2004, ser. A, nr 1, poz. 3).

⁵⁹⁰ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 maja 2006 r. - P 6/04, OTK ZU 2005, ser. A, nr 5, poz. 50 oraz wyrok z dnia 8 maja 2006 r. P/05, OTK ZU 2006, ser. A, poz. 53.

⁵⁹¹ Por.: E. Bagińska, J. Parchomiuk, *Odpowiedzialność odszkodowawcza w administracji, System Prawa Administracyjnego*, t. 12, Warszawa 2010, s. 366.

⁵⁹² Dz.U. Nr 112, poz. 769

⁵⁹³ Art. 8 ust. 9 uoks: „W przypadku gdy w danym półroczu zaistnieją przesłanki odmowy przyjmowania przez komornika spraw z wyboru, na stronie internetowej sądu niezwłocznie zamieszcza się stosowną wzmiankę o tym fakcie. O zaistnieniu tych przesłanek komornik niezwłocznie powiadamia, w formie pisemnej, prezesa właściwego sądu rejonowego”.

Prezes sądu rejonowego zamieszcza listę na stronie internetowej sądu, na podstawie informacji przekazywanych niezwłocznie i obligatoryjnie przez samych komorników. Uporczywe lub rażące naruszanie przepisów o dopuszczalności przyjmowania spraw z wyboru wierzyciela może skutkować odwołaniem komornika z zajmowanego stanowiska przez Ministra sprawiedliwości.

Przepis art. 10 ust. 4 uoks zawiera modyfikacje w porównaniu do art.8 ust. 8 uoksie, który odnosił się do spraw egzekucyjnych (wymienionych obecnie w art. 9 ust. 1 pkt 1–3 uoks), i „innych czynności wchodzących w zakres ustawowych zadań” komornika. W poprzednim stanie prawnym komornikowi wolno było prowadzić poza rewirem każdą sprawę i podjąć się praktycznie każdej czynności, o ile wierzyciel wyraził takie oczekiwanie. Tymczasem art. 10 ust. 3 uoks realizuje zasadę przyjętą przez ustawodawcę w art. 10 ust. 1 uoks, który wyklucza możliwość prowadzenia poza rewirem spraw innych niż te wymienione w art. 3 ust. 3 pkt 1 i 2 uoks. Oznacza to, że komornikowi wolno przyjmować spoza rewiru wyłącznie wnioski o wszczęcie egzekucji, wykonanie postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia albo wykonania europejskiego nakazu zabezpieczenia na rachunku bankowym⁵⁹⁴.

Zakaz działania poza rewirem należy odnieść do wszystkich czynności wymienionych w art. 3 ust. 4 (doręczanie korespondencji na zlecenie sądu, sporządzania protokołu stanu faktycznego oraz prowadzenia dobrowolnych licytacji). Wskazane w art. 10 ust. 4 uoks limity odnoszą się wyłącznie do spraw, które komornik może przyjąć spoza rewiru. Sprawy z rewiru może przyjmować bez żadnych ograniczeń. Wskazane limity zostały obniżone o połowę w stosunku do tych wskazanych w art. 8 ust. 8 uoksie.

Nowa regulacja zawiera także inną istotną modyfikację, która dotyczy mechanizmu wprowadzonego na korzyść komorników prowadzących małe kancelarie komornicze, w których roczny wpływ spraw pozostaje na poziomie poniżej 1000 spraw ogółem. Te kancelarie mogą przyjmować sprawy spoza rewiru.

⁵⁹⁴ R. Reiwer (red.), *Ustawa...*, dz. cyt. (2019).

Komornik wybrany przez wierzyciela odmówi (obligatoryjnie) wszczęcia egzekucji, wykonania postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia albo wykonania europejskiego nakazu zabezpieczenia na rachunku bankowym, jeżeli spełniony zostanie przynajmniej jeden z poniższych warunków:

- 1) w zakresie prowadzonych przez niego egzekucji zaległość przekracza 6 miesięcy, chyba że łączna liczba wszystkich spraw, jakie wpłynęły do kancelarii w roku poprzednim, nie przekroczyła 1000;
- 2) wpływ wszystkich spraw w danym roku przekroczył 2500, a skuteczność w zakresie prowadzonych przez niego egzekucji w roku poprzednim nie przekroczyła 35%;
- 3) wpływ wszystkich spraw w danym roku przekroczył 5000.

Zaległość, o której mowa w pkt. 1, oblicza się, dzieląc liczbę spraw niezalatwionych w poprzednim półroczu przez średni miesięczny wpływ spraw w poprzednim półroczu.

Skuteczność, o której mowa w pkt. 2, oblicza się, ustalając procentowy stosunek liczby spraw zalatwionych przez całkowite wyegzekwowanie dochodzonego świadczenia w roku poprzednim do liczby spraw, które wpłynęły w roku poprzednim.

W liczbie spraw, o których mowa wyżej, należy uwzględnić sprawy (art.3 ust.3 pkt 1 uoks) dotyczące:

- 1) wykonywania orzeczeń sądowych w sprawach o roszczenia pieniężne i niepieniężne oraz zabezpieczenie roszczeń, w tym europejskich nakazów zabezpieczenia na rachunku bankowym;
- 2) wykonywania innych tytułów wykonawczych oraz tytułów egzekucyjnych, które podlegają wykonaniu w drodze egzekucji sądowej bez zaopatrywania ich w klauzulę wykonalności;

z wyłączeniem spraw:

- 1) o egzekucję świadczeń powtarzających się;
- 2) w których komornik odmówił wszczęcia egzekucji z uwagi na przekroczenie limitów;
- 3) w których nastąpił zwrot wniosku.

W stosunku do komornika, który rozpoczął działalność, zaległość i skuteczność oblicza się po upływie roku następującego po roku, w którym

złożył ślubowanie (art. 10 ust.7 uoks). W pierwszych dwóch latach kalendarzowych działalności komornik nie może przyjąć więcej niż 2500 spraw z wyboru wierzyciela w każdym roku.

Komornik wybrany przez wierzyciela może odmówić danemu wierzycielowi przyjęcia sprawy, jeżeli liczba wniosków egzekucyjnych, jakie wpłynęły do kancelarii w danym roku od tego wierzyciela przekroczyła 100 (art.10 ust.8 uoks). Brak możliwości odmowy wierzycielowi w przypadku, gdy komornik jest właściwy do przeprowadzenia egzekucji jak również brak takiej możliwości w przypadku wniosków o wykonanie zabezpieczenia.

Na wniosek wierzyciela komornik ma obowiązek przekazać sprawę egzekucyjną wskazanemu przez wierzyciela komornikowi właściwemu zgodnie z przepisami k.p.c. Do wniosku wierzyciela będzie trzeba dołączyć pisemną zgodę wskazanego komornika na przyjęcie sprawy. Jeżeli po wszczęciu postępowania komornik stwierdzi, że w momencie złożenia wniosku przez wierzyciela dłużnik zamieszkiwał poza jego rewirem, a zachodziły przesłanki do odmowy wszczęcia postępowania z uwagi na zaległości lub przekroczenie limitów, komornik wyda postanowienie o przekazaniu sprawy komornikowi właściwości ogólnej dłużnika.

W przypadku, gdy w rewirze właściwości ogólnej dłużnika działa kilku komorników, przed wydaniem postanowienia komornik wezwie wierzyciela do wskazania w terminie 7 dni komornika właściwego, któremu sprawa ma zostać przekazana (art.10 ust.10 uoks). Jeżeli wierzyciel w określonym terminie nie wskaże komornika właściwego, komornik przekaże sprawę komornikowi właściwemu wybranemu według własnego uznania.

Komornik, który przyjął wniosek o wszczęcie egzekucji, do prowadzenia której nie jest właściwy według przepisów k.p.c., będzie mógł odmówić przyjęcia innych wniosków o wszczęcie egzekucji przeciwko temu samemu dłużnikowi, nawet jeżeli następni wierzyciele wnoszą o przeprowadzenie egzekucji według tych samych sposobów co wcześniejsi wierzyciele, jeżeli zachodzą przesłanki do odmowy z uwagi na zaległości lub przekroczenie limitów.

W przypadku odmowy wszczęcia egzekucji, wykonania postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia albo wykonania europejskiego nakazu

zabezpieczenia na rachunku bankowym, komornik wyda postanowienie, które doręczy tylko wierzycielowi wraz z tytułem wykonawczym i wnioskiem egzekucyjnym. W przypadkach przekroczenia limitów, powstania zaległości lub przekroczenia 100 wniosków od jednego wierzyciela spoza rewiru, skarga na powyższe postanowienie nie będzie przysługiwała.

Naruszenie właściwości określonej w art. 9 i art. 10 uoks, w szczególności zasad przyjmowania spraw z wyboru wierzyciela, stanowi przewinienie dyscyplinarne (art. 222 pkt 5 uoks).

Limity przyjmowania spraw wprowadzono w 2015 r.⁵⁹⁵. Zmiany dotyczyły wprowadzenia ograniczeń w zakresie przyjmowania nowych spraw przez komorników, i których celem miało być zwiększenie skuteczności postępowań egzekucyjnych.

Nowelizację, uchwaloną przez Sejm⁵⁹⁶, uzasadniano m.in. dokonaniem analizy funkcjonowania instytucji wyboru przez wierzyciela kancelarii komorniczej, która ma dokonywać egzekucji. Na ograniczenie negatywnego zjawiska spadku efektywności egzekucji, w miarę wzrostu wpływu spraw, ma wpłynąć stworzenie mechanizmów racjonalizujących wpływ spraw do poszczególnych komorników. Nowelizacja została ogłoszona w Dzienniku Ustaw 7 maja 2015 r.⁵⁹⁷. Ustawa weszła w życie po upływie 6 miesięcy od dnia ogłoszenia⁵⁹⁸. Ograniczenie przyjmowania spraw spoza rewiru spowoduje prawdopodobnie wzrost efektywności egzekucji, ale skutek będzie ograniczony, ponieważ osiągnięcie dobrych efektów bez powiązania prawa do

⁵⁹⁵ Wcześniej wierzyciel miał prawo wyboru dowolnego komornika, który przeprowadzi egzekucję, nawet jeśli prowadzona była poza jego rewirem, z wyjątkiem m.in. spraw o egzekucję z nieruchomości. Wybrany komornik nie mógł odmówić wszczęcia egzekucji, wykonania postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia lub podjęcia innych czynności wchodzących w zakres jego ustawowych zadań, jeżeli byłyby prowadzone w obszarze właściwości sądu apelacyjnego obejmującego jego rewir. Wyjątek stanowił przepis nakazujący odmowę wszczęcia egzekucji, wykonania postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia lub podjęcia innych czynności wchodzących w zakres ustawowych zadań komornika, jeżeli w zakresie prowadzonych przez niego egzekucji zaległość przekraczała sześć miesięcy (art. 8 ust. 8 uokse w aktualnym brzmieniu).

⁵⁹⁶ Dnia 9 kwietnia 2015 r. posłowie na forum Sejmu rozpatrzyli pozytywnie stanowisko Senatu, 10 kwietnia ustawę przekazano prezydentowi do podpisu, a 27 kwietnia 2015 r. prezydent ustawę podpisał.

⁵⁹⁷ Dz. U. z 2015 r., poz. 624.

⁵⁹⁸ z wyjątkiem art. 1 pkt 1 lit. a w zakresie ust. 8 pkt 3, który wszedł w życie z dniem 1 stycznia 2016 r. W wyniku głosowania Senat jednomyślnie, 79 głosami, poparł wprowadzenie do ustawy poprawki Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji, wprowadzającej datę dzienną wejścia w życie nowelizacji. Zmiana ta ma zapobiec ewentualnemu przesunięciu o rok możliwości jego stosowania.

przyjmowania spraw spoza rewiru z efektywnością kwotową - nie rokuje sukcesu. Prowadzenie spraw przez komorników, którzy są skutecznymi w działaniach egzekucyjnych, przyniosłoby docelowo lepszy efekt niż przekazanie spraw tym, którzy jedynie szybko kończą sprawy.

5.5. DROGA DO ZAWODU

Podstawą wykonywania zawodu komornika sądowego jest odbycie aplikacji, a następnie asesury⁵⁹⁹. Wstęp na aplikację gwarantuje zdanie egzaminu konkursowego. Niezbędnym wymogiem jest uzyskanie minimalnej ilości punktów z egzaminu na poziomie 100 punktów oraz znalezienie przez aplikanta patrona i wniesienie trzykrotności minimalnego wynagrodzenia rocznie. Rada Izby Komorniczej podejmuje uchwałę o wpis na listę aplikantów. De lege lata przy naborze na aplikację obowiązuje limit przyjęć, co jest nietypowe w porównaniu z innymi aplikacjami (poza sędziowską i prokuratorską), na których limity miejsc nie obowiązują.

Asesorem zostaje ten, kto zdał egzamin zawodowy – podobny do tych, które zdają absolwenci aplikacji adwokackich czy radcowskich, z tą jednak różnicą, że zdanie egzaminu nie pozwala na otwarcie własnej kancelarii komorniczej, ale umożliwia rozpoczęcie co najmniej dwuletniej asesury⁶⁰⁰, stanowiącej kolejny (po aplikacji komorniczej) element przygotowania do wykonywania zawodu komornika sądowego. Ponadto nie gwarantuje się osobom, które zdały pozytywnie egzamin komorniczy prawa do złożenia wniosku o powołanie na komornika w okresie 10 lat od dnia doręczenia uchwały o wyniku tego egzaminu⁶⁰¹.

5.5.1. APLIKACJA

Możliwość rozwoju zawodowego po studiach prawniczych uwarunkowana jest odbyciem szkolenia, mającego zazwyczaj formę kilkuletniej aplikacji zawodowej. Szkolenia aplikantów komorniczych odbywają się w cyklu dwuletnim (art.93 uoks), pod okiem prowadzącego komornika, a także w ramach wykładów w siedzibach izb komorniczych i zajęć

⁵⁹⁹ Regulacje dotyczące aplikantów i asesorów wyrażone są odpowiednio w art. 88-128 i 129-148 uoks.

⁶⁰⁰ Po spełnieniu wymogów zawartych w art. 10 ust. 1 pkt 1-9 ukse.

⁶⁰¹ Prawo takie przysługiwało wcześniej na podstawie art. 13a uoksie.

praktycznych w poszczególnych wydziałach sądów rejonowych. Za organizację szkoleń odpowiada samorząd komorniczy (izby komornicze, Krajowa Rada Komornicza). Aby dostać się na aplikację, należy zdać egzamin testowy, a następnie podjąć pracę w kancelarii (art.96 uoks), gdyż jedyną dopuszczalną formą odbywania aplikacji jest zatrudnienie. Jeśli aplikant sam nie znalazł mentora, Izby Komornicze kierują kandydatów do określonych komorników. W ramach aplikacji aplikant zapoznaje się z warsztatem pracy komornika (art. 98 uoks), dokonuje samodzielnie niektórych czynności, jak np. doręczanie korespondencji, sporządzanie protokołów, zajęcie mienia do określonej wartości itp. Równolegle, jeden dzień w tygodniu, uczestniczy w zajęciach.

Zgodę na zatrudnienie aplikanta wyraża rada izby komorniczej, biorąc pod uwagę zdolności dydaktyczne komornika i możliwości szkolenia aplikanta, potrzeby kadrowe izby i jej możliwości w zakresie zorganizowania teoretycznego szkolenia określonej liczby aplikantów⁶⁰².

Aplikacja komornicza kładzie nacisk na kwestie etyki w wykonywaniu zawodu komornika (art. 93 ust.1 uoks). Zakres egzaminu wstępnego obejmuje między innymi prawo karne materialne i kwestie związane z ustrojem sądów oraz ustrojem i zasadami wykonywania zawodu komornika.

Komornik ma obowiązek zatrudnić w okresie 3 lat co najmniej jednego aplikanta. Prezes właściwego sądu apelacyjnego może zwolnić komornika z tego obowiązku, po zasięgnięciu opinii prezesa właściwego sądu rejonowego i rady właściwej izby komorniczej (odpowiednich ze względu na siedzibę kancelarii). Prezes właściwego sądu apelacyjnego albo rada właściwej izby komorniczej może zobowiązać komornika do zatrudnienia wskazanego aplikanta.

Do tej pory, zgodnie z art. 30 ust. 2 uoksie, aplikant komorniczy po upływie roku od dnia rozpoczęcia aplikacji komorniczej mógł być upoważniony przez komornika do samodzielnego wykonywania określonych czynności egzekucyjnych, do których upoważniony był asesor komorniczy. Upoważnienie to wymagało formy pisemnej i było okazywane stronie na jej żądanie przed

⁶⁰² J. Mokrzycka, *Korporacje ochrony prawa - komornicy sądowi*, [w:] *Organy i korporacje ochrony prawa*, S. Sagan i V. Serzhanovea (red.), Wyd. 2., Warszawa 2008 r., s. 266.

przystąpieniem do czynności. Od 1 stycznia 2019 r. podstawowym celem aplikacji nie jest pomoc komornikowi w kancelarii, lecz nauka aplikanta.

Aplikant może w szczególności (art.98 uoks):

- 1) dokonywać analizy akt sprawy we wskazanym przez komornika zakresie;
- 2) kontrolować stan spraw zawieszonych lub oczekujących na podjęcie czynności przez komornika;
- 3) kontrolować stan spraw, w których komornik jest obowiązany prowadzić dochodzenie w celu ustalenia zarobków i stanu majątkowego dłużnika;
- 4) sporządzać projekty odpowiedzi na pisma w toku postępowania;
- 5) sporządzać projekty uzasadnienia zaskarżonej czynności;
- 6) sporządzać projekty zarządzeń, postanowień lub ich uzasadnień oraz zaświadczeń;
- 7) w obecności i za zgodą komornika asystować w czynnościach egzekucyjnych przeprowadzanych poza siedzibą kancelarii;
- 8) pełnić obowiązki protokolanta lub utrzymywać przebieg czynności za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk.

Komornik może upoważnić aplikanta do doręczania korespondencji bezpośrednio adresatowi (art. 98 ust.1 pkt 8 ppkt.1 uoks).

Po roku od dnia rozpoczęcia aplikacji, aplikant może zostać upoważniony przez komornika (art. art. 98 ust.1 pkt 8 ppkt 2 uoks) do:

- 1) wzywania do uzupełnienia braków formalnych wniosków o wszczęcie egzekucji i innych pism składanych w toku postępowania;
- 2) wzywania do uiszczenia opłat stałych;
- 3) wzywania do uiszczenia zaliczek na pokrycie wydatków;
- 4) zwracania się do osób i instytucji o nadesłanie informacji lub dokumentów niezbędnych do przeprowadzenia postępowania;
- 5) ustalania, czy dłużnik faktycznie zamieszkuje lub prowadzi działalność pod wskazanym adresem albo czy we wskazanym miejscu znajduje się majątek dłużnika.

Mimo zbliżonych i stale zwiększających się wymogów merytorycznych, problemem jest nieuznawanie aplikacji komorniczej jako równorzędnej z innymi aplikacjami prawniczymi, co wyklucza możliwość przejścia do innych zawodów prawniczych.

Zmieniające się przepisy dotyczące dostępności do zawodów prawniczych, w tym wymagań edukacyjnych, wymogów egzaminacyjnych, określenia oczekiwanego przez Ustawodawcę wieku, stażu, doświadczenia - nie ułatwiają adeptom zawodów prawniczych podejmowania decyzji co do ich przyszłości zawodowej. Zaczyna brakować chętnych do wykonywania zawodu sędziego czy komornika.

5.5.2. ASESURA

Aby zostać komornikiem (po ukończeniu aplikacji) konieczne jest jeszcze odbycie asesury w wymiarze minimum dwóch lat, po których można złożyć wniosek o powołanie na stanowisko komornika (art. 11 ust. 1 pkt 10 uoks). Zakres czynności asesora od 1.1.2019 został znacznie ograniczony, a jego pozycja uległa degradacji i właściwie ograniczyła się do roli pracownika biurowego oraz ewentualnego doręczyciela korespondencji.

Asesora komorniczego powołuje prezes właściwego sądu apelacyjnego na wniosek osoby zainteresowanej, po zasięgnięciu opinii rady właściwej izby komorniczej (art. 131 uoks). Prezes właściwego sądu apelacyjnego albo rada izby komorniczej może zobowiązać komornika do zatrudnienia asesora komorniczego (art.134 uoks) w jego kancelarii⁶⁰³.

Asesura komornicza może trwać maksymalnie 6 lat od dnia pierwszego powołania na stanowisko asesora (art.131 ust.2 uoks). Zgodnie z nowymi regulacjami prezes sądu apelacyjnego odwoływać będzie asesora komorniczego z zajmowanego stanowiska, jeżeli upłynął wyznaczony okres. Takie rozwiązanie ma przeciwdziałać zjawisku "dożywotnich asesorów". Rada właściwej izby komorniczej może zobowiązać komornika do zatrudnienia wskazanego asesora (art.134 ust.3 uoks). Natomiast Prezes właściwego sądu apelacyjnego może, po zasięgnięciu opinii rady właściwej izby komorniczej, zobowiązać komornika do zatrudnienia wskazanego asesora (art. 134 ust.4 uoks), gdy:

- 1) komornik nie wypełni obowiązku zatrudnienia asesora w okresie 3 lat;
- 2) w zakresie prowadzonych przez niego egzekucji zaległość przekraczać będzie 6 miesięcy, chyba że łączna liczba wszystkich spraw, jakie wpłynęły do kancelarii w roku poprzednim, nie przekroczyła 1000.

⁶⁰³ G. Borkowski, *Komornicy...*, dz. cyt., s. 367.

Komornik w każdym stanie sprawy ma obowiązek badania prawidłowości czynności podjętych przez asesora, a w przypadku stwierdzenia uchybień, podejmowania niezbędnych czynności - w zakresie przewidzianym przepisami prawa - mających na celu uchylenie lub zmianę wadliwie dokonanych czynności. Brak nadzoru nad asesorem (także nad aplikantem) stanowi samoistne przewinienie dyscyplinarne (art. 222 pkt 7 uoks) komornika.

Komornik może zlecić asesorowi przeprowadzenie egzekucji w sprawach o świadczenie pieniężne oraz w sprawach o zabezpieczenie roszczenia pieniężnego (art.138 uoks), jeżeli w dniu zlecenia wartość egzekwowanego lub podlegającego zabezpieczeniu roszczenia nie przekracza kwoty 100 000 złotych (ok. 3,5 krotnie mniej, niż do tej pory). W sprawach tych asesorowi nie wolno jednak:

- 1) dokonywać sprzedaży ruchomości (żadnych), z wyjątkiem licytacji elektronicznej;
- 2) wydawać lub wykonywać orzeczeń o zastosowaniu środków przymusu;
- 3) sporządzać planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji, o ile suma ta przekracza 25 000 zł (kilkunastokrotnie mniej, niż dotąd);
- 4) wydawać decyzji i podpisywać dokumentów dotyczących depozytu (bez zmian);
- 5) dokonywać czynności odbywających się poza kancelarią (wyjątki niżej);
- 6) wydawać postanowień kończących postępowanie oraz w przedmiocie opłat egzekucyjnych;
- 7) dokonywać czynności związanych z nadaniem biegu skardze na czynność komornika oraz w sprawach, w których przepisy o skardze na czynność komornika stosuje się odpowiednio (obniżenie opłaty egzekucyjnej, doręczanie pism procesowych, zawiadomień sądowych i innych dokumentów sądowych oraz sporządzanie protokołu stanu faktycznego).

Zakaz dokonywania czynności poza kancelarią nie wyklucza możliwości pisemnego upoważnienia asesora w konkretnej sprawie do:

- 1) samodzielnego ustalenia, czy dłużnik faktycznie zamieszkuje lub prowadzi działalność pod wskazanym adresem albo czy we wskazanym miejscu znajduje się majątek dłużnika (to samo może aplikant na podstawie upoważnienia komornika po 1 roku aplikacji);

2) wysłuchania dłużnika, żądania od dłużnika złożenia wykazu majątku oraz żądania wyjaśnień i informacji od uczestników postępowania oraz organów, banków, SM, SKOK, etc. dotyczących stanu majątkowego dłużnika lub umożliwiających identyfikację składników jego majątku oraz danych adresowych w zakresie niezbędnym do zapewnienia prawidłowego toku postępowania;

3) zajęcia ruchomości - z zastrzeżeniem, że asesorowi nie wolno odebrać dozoru nad zajęтыми ruchomościami, a oznaczenia wartości zajętych ruchomości dokonuje komornik.

Powyższe czynności nie mogą się wiązać z zastosowaniem środków przymusu oraz działaniami w postaci otworzenia mieszkania oraz innych pomieszczeń i schowków dłużnika, jak również przeszukania jego rzeczy, mieszkania i schowków oraz przeszukania odzieży, którą dłużnik ma na sobie.

W obecności i za zgodą komornika, asesor może uczestniczyć w czynnościach odbywających się poza kancelarią, w tym również podejmowanych w toku egzekucji świadczeń niepieniężnych (art.138 ust.3 uoks).

Ponadto komornik może zlecić asesorowi przeprowadzenie czynności:

- 1) osobistego doręczenia bezpośrednio adresatowi zawiadomień sądowych, pism procesowych oraz innych dokumentów sądowych za potwierdzeniem odbioru i oznaczeniem daty (na zlecenie sądu);
- 2) sporządzenia protokołu stanu faktycznego;
- 3) sprawowania urzędowego nadzoru nad dobrowolnymi publicznymi licytacjami, z przybiciem najniższej lub najwyższej oferty (na wniosek organizatora licytacji);
- 4) wykonania postanowień o zabezpieczeniu spadku lub sporządzenia spisu inwentarza.

Asesor może też (art. 138 ust.1 pkt 1 uoks):

- 1) dokonywać analizy akt sprawy we wskazanym przez komornika zakresie;
- 2) kontrolować stan spraw zawieszonych lub oczekujących na podjęcie czynności przez komornika;
- 3) kontrolować stan spraw, w których komornik jest obowiązany prowadzić dochodzenie w celu ustalenia zarobków i stanu majątkowego dłużnika;

- 4) sporządzać projekty odpowiedzi na pisma w toku postępowania;
- 5) sporządzać projekty uzasadnienia zaskarżonej czynności;
- 6) sporządzać projekty zarządzeń, postanowień lub ich uzasadnień oraz zaświadczeń;
- 7) w obecności i za zgodą komornika asystować w czynnościach egzekucyjnych przeprowadzanych poza siedzibą kancelarii;
- 8) pełnić obowiązki protokolanta lub utrzymywać przebieg czynności za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk;
- 9) doręczać korespondencję z postępowania egzekucyjnego lub zabezpieczającego bezpośrednio adresatowi;
- 10) wzywać do uzupełnienia braków formalnych wniosków o wszczęcie egzekucji i innych pism składanych w toku postępowania;
- 11) wzywać do uiszczenia opłat stałych;
- 12) wzywać do uiszczenia zaliczek na pokrycie wydatków;
- 13) zwracać się do osób i instytucji o nadesłanie informacji lub dokumentów niezbędnych do przeprowadzenia postępowania;
- 14) ustalać, czy dłużnik faktycznie zamieszkuje lub prowadzi działalność pod wskazanym adresem albo czy we wskazanym miejscu znajduje się majątek dłużnika, przy czym czynności te nie mogą się wiązać z zastosowaniem środków przymusu oraz działaniami w postaci otworzenia mieszkania oraz innych pomieszczeń i schowków dłużnika, etc.

Komornik odpowiada dyscyplinarnie za zawinione działania lub zaniechania asesorów komorniczych, którym udzielił upoważnienia, jak za własne działania, w tym również za przekroczenie przez nich zakresu udzielonego upoważnienia. Ponosi również odpowiedzialność dyscyplinarną za działania osób zatrudnionych u niego na podstawie umów: o pracę, dzieło, zlecenia lub o świadczenie usług pracowników oraz inne osoby niezbędne do obsługi kancelarii, a także ochrony i pomocy w czynnościach w terenie (art. 222 ust.7 uoks).

ROZDZIAŁ VI

INADZÓR NAD KOMORNIKAMI / KONTROLA SĄDOWA CZYNNOŚCI WŁADCZYCH MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI PO ROKU 2018

Od 01.01.2019 r. rozszerzony został nadzór administracyjny nad komornikami (art. 167 uoks) poprzez powierzenie go prezesom sądów rejonowych, przy których działają (nadzór odpowiedzialny), z kolei nadzór prezesów sądów okręgowych został doprecyzowany, m.in. w zakresie inicjowania postępowań dyscyplinarnych, zlecenia przeprowadzenia wizytacji lub lustracji kancelarii, kierowania komorników i asesorów komorniczych na badania lekarskie i występowania do Ministra Sprawiedliwości z wnioskiem o odwołanie komornika z zajmowanego stanowiska.

Nowa ustawa zachowała istniejące w starym systemie prawnym kompetencje Ministra Sprawiedliwości, któremu przypisano szczególną pozycję jako podmiotu spinającego poszczególne rodzaje i sposoby wykonywania nadzoru nad działalnością komorników, zgodnie z którym „Minister Sprawiedliwości może, w drodze zarządzenia, uchylić lub zmienić zarządzenia nadzorcze prezesa właściwego sądu albo zalecenia powizytacyjne lub polustracyjne osób, o których mowa w art. 174 ust. 1, jeżeli naruszają one przepisy ustawy”.

Ustawodawca przyjął, że komornik jest funkcjonariuszem publicznym i przy zachowaniu pewnych cech samodzielności, łączy go strukturalnie z sądem rejonowym, przy którym komornik działa. Wskazuje przez to podmiot, któremu komornik podlega, w sposób zbliżony do podporządkowania pracowniczego. Prezes sądu rejonowego, przy którym komornik działa, sprawuje nadzór odpowiedzialny nad komornikiem. Treść art. 18 ust. 2 uoks w ujęciu ustrojowym nie pozostawia w tym zakresie żadnych wątpliwości, stwierdzając, że z dniem złożenia ślubowania komornik nie tylko uzyskuje prawo wykonywania czynności – w istocie prawo występowania w imieniu państwa, lecz także z tym dniem „nawiązuje się stosunek podległości służbowej komornika wobec prezesa właściwego sądu rejonowego”.

Wraz z nową ustawą prezes sądu rejonowego uzyskał skuteczne instrumenty organizacyjnego wpływu na oczekiwane, poprawne

funkcjonowanie komornika, zarówno o charakterze kontrolnym, korygującym i naprawczym oraz w istocie represyjnym⁶⁰⁴.

W doktrynie zauważa się, że instytucja kontroli jest nieodzowną częścią każdego systemu prawnego, występującą niezależnie od okresu historycznego, ustroju, czy uwarunkowań polityczno-gospodarczych⁶⁰⁵. Zarówno instytucja nadzoru, jak i instytucja kontroli prawnych, występujące w doktrynie i w wielu aktach prawnych⁶⁰⁶, nie doczekały się jednak ustawowych definicji tych terminów⁶⁰⁷, co utrudnia dokonywanie analizy form, rodzaju i zakresu nadzoru nad komornikami sądowymi.

Przeprowadzanie czynności nadzorczych nad czynnościami egzekucyjnymi jest złożone także dlatego, że w doktrynie nie ustalono jednolitego stanowiska w kwestii rozumienia czynności egzekucyjnych⁶⁰⁸. Czynności egzekucyjne mogą mieć charakter zabiegów egzekucyjnych, czynności wyjaśniających i decyzyjnych. Mogą przybrać formę orzeczenia, mogą też polegać na czynnościach faktycznych, związanych z dokonaniem zajęcia egzekucyjnego, czy odebraniem rzeczy dłużnikowi lub osobie trzeciej. Dokonując czynności nadzorczych, nie więc można pomijać specyfiki czynności egzekucyjnych dokonywanych przez komornika sądowego⁶⁰⁹, bez względu na to, czy uznamy je za czynności zmierzające do wyegzekwowania roszczenia, czy czynności organu egzekucyjnego zmierzające do wykonania skutku prawnego określonego w przepisach k.p.c. w konkretnej sprawie

⁶⁰⁴ R. Reiwer (red.), *Ustawa*, dz. cyt., (2019).

⁶⁰⁵ J. Łętowski, *Prawo administracyjne. Zagadnienia podstawowe*, Warszawa 1990, s. 285.

⁶⁰⁶ Por.: Z. Rybicki, S. Piątek, *Zarys prawa administracyjnego*, Warszawa 1984, s. 260–262. Por.: także J. Boć, *Prawo administracyjne*, Wrocław 2005, s. 243.

⁶⁰⁷ *System Prawa Administracyjnego. Tom 8A. Publiczne Prawo Gospodarcze*, R. Hauser z Niewiadomski, A. Wróbel (red.), Warszawa 2018, s. 380.

⁶⁰⁸ Por.: Z. Knypl, J. Treder, T. Knypl, *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz*, Sopot 1997, s. 19; R. Kowalkowski, *Encyklopedia egzekucji sądowej*, Sopot 2002, s. 33; Inaczej: W. Siedlecki, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Z. Resich, W. Siedlecki (red.), t. 2, s. 1080–1081.; E. Wengerek, *Pojęcie, przedmiot i przesłanki postępowania egzekucyjnego i zabezpieczającego*, [w:] *Wstęp do systemu prawa procesowego cywilnego. Zbiór studiów*, J. Jodłowski (red.), Wrocław 1974; R. Kuźnicki, *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Koszty egzekucji. Komentarz*, Wrocław 1998, s. 23; H. Mądrzak, *Czynności egzekucyjne (analiza pojęcia)*, [w:] *Komornicy jako organy egzekucyjne w nowych warunkach ustrojowych (poszukiwanie optymalnych rozwiązań)*, K. Korzan (red.), Sopot 1994 s. 109–118.

⁶⁰⁹ I. Gil, *Czynności egzekucyjne*, [w:] *Meritum. Postępowanie cywilne*, E. Marszałkowska-Krześ, s. 1197 i n. s. 1227; Tenże: *Nadzór administracyjny nad komornikami sądowymi*, *Dodatek Naukowy „Nowa Currenda”*, nr 1/2019.

egzekucyjnej lub też za czynności podejmowane w celu zapewnienia wierzycielowi zaspokojenia.

6.1. KONTROLA SĄDOWA I NADZÓR NAD DZIAŁALNOŚCIĄ KOMORNIKÓW W ŚWIETLE ZMIAN

W regulacji nadzoru nad komornikami (nadzór judykacyjny, nadzór administracyjny oraz nadzór wewnętrzny samorządu komorniczego) dookreślono, na czym ma polegać nadzór sprawowany przez Ministra Sprawiedliwości i prezesów sądów (nie tylko okręgowych, jak dotąd, ale także przez prezesów sądów rejonowych i apelacyjnych, mających sprawować tzw. nadzór administracyjny w myśl art.177, 181, 182 uoks). Kontroli podlegają podejmowane czynności i organizacja pracy komornika sądowego⁶¹⁰. Określono, do czego upoważnione są organy i osoby wykonujące nadzór nad komornikami. W szczególności podmioty te mogą dokonywać, w ramach nadzoru administracyjnego nad komornikami, samodzielnych ocen i ustaleń dotyczących działalności komornika bądź asesora komorniczego, w tym również dotyczących czynności egzekucyjnych, w zakresie niezbędnym do stwierdzenia, czy zachodzą podstawy do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego, zawieszenia w czynnościach lub odwołania komornika bądź asesora komorniczego z zajmowanego stanowiska, jak również w zakresie niezbędnym do stwierdzenia, czy działalnie komornika lub asesora komorniczego stanowiło rażące lub uporczywe naruszenie przepisów prawa (będąc przy tym związani treścią ustaleń sądu dokonanych w ramach nadzoru judykacyjnego i nie mogąc wkraczać w zakres tego nadzoru).

Regulując sprawowanie nadzoru administracyjnego przez prezesa sądu rejonowego (zwanego nadzorem odpowiedzialnym) oraz przez prezesa sądu okręgowego - przewidziano stosowanie przez te organy środka w postaci wystąpienia do Ministerstwa Sprawiedliwości z wnioskiem o odwołanie komornika z zajmowanego stanowiska (art. 182 pkt 10 i art. 19 ust. 2 uoks). Oprócz szerokich kompetencji nadzór ten niesie ze sobą dużą odpowiedzialność, gdyż za niekompetentne spełnianie nadzoru nad

⁶¹⁰ Por.: K. Lubiński, *Status konstytucyjnoprawny zawodu komornika sądowego*, [w:] *W poszukiwaniu prawa dobrego i sprawiedliwego. Księga pamiątkowa ku czci Jana Tredera*, Lubiński K (red.), Warszawa 2013, s. 36 oraz s. 65–66.

komornikami, prezes sądu może nawet stracić stanowisko. To z kolei może powodować nadmierne kontrole, zgodnie bowiem z art. 175 uoks prezes sądu rejonowego może wyznaczyć nieograniczoną ilość kontroli w jednej kancelarii⁶¹¹. Wątpliwość budzi wprowadzony w art. 175 ust. 1 pkt 7 obowiązek badania przez prezesa sądu rejonowego, czy pobierane przez komornika należności są zgodne z obowiązującymi przepisami prawa - zdaje się bowiem, iż obowiązek ten wkracza w zakres nadzoru judykacyjnego⁶¹².

Określony został także zakres nadzoru nad komornikami sprawowanego przez KRK (art. 188-189 uoks). Jest on, w porównaniu do dotychczasowego stanu prawnego, bardzo szeroki. Dotąd nadzór taki obejmował tylko terminowość, rzetelność i skuteczność postępowania egzekucyjnego (art. 65 uoksie). Po wejściu w życie nowej ustawy obejmuje:

- 1) ocenę szybkości, sprawności i rzetelności postępowania;
- 2) badanie prawidłowości prowadzenia biurowości i rachunkowości kancelarii komorniczej, zwłaszcza w zakresie ustalenia, czy nie wystąpiły niedobory kasowe;
- 3) badanie kultury pracy, w tym przestrzegania wyznaczonych terminów czynności i przyjmowania interesantów oraz utrzymywania kancelarii komorniczej na poziomie odpowiednim do godności urzędu i posiadanych środków;
- (4) badanie dopuszczalności przyjmowania przez komornika spraw z wyboru wierzyciela;
- 5) badanie prawidłowości powierzenia czynności egzekucyjnych asesorum;
- 6) badanie przestrzegania zasad etyki zawodowej przez członków samorządu komorniczego
- 7) badanie przestrzegania przez członków samorządu komorniczego obowiązujących uchwał organów samorządu.

⁶¹¹ Wątpliwość budzi jednak wprowadzony w art. 175 ust. 1 pkt 7 nowej ustawy obowiązek badania przez prezesa sądu rejonowego, czy pobierane przez komornika należności są zgodne z obowiązującymi przepisami prawa – zdaje się bowiem, iż obowiązek ten wkracza w zakres nadzoru judykacyjnego.

⁶¹² Na temat nadzoru prezesa sądu rejonowego nad komornikiem wypowiadał się G. Julke na Ogólnopolskiej konferencji naukowej „Komornicy sądowi i egzekucja według przewidywanych zmian ustawowych” – Poznań, 19 października 2018 r., zob.: J. Biernacka-Stempień, *Sprawozdanie z ogólnopolskiej konferencji naukowej „Komornicy sądowi i egzekucja według przewidywanych zmian ustawowych”* – Poznań, 19 października 2018 r., PPE, nr 1/2019.

Nadzór ze strony właściwych sądów, ich prezesów oraz Ministra Sprawiedliwości stanowi instrument pozwalający uprawnionemu organowi oddziaływać prewencyjnie, korygująco i represyjnie na komornika.

Czynności władcze Ministra Sprawiedliwości podejmowane są w zróżnicowanych formach i podlegają weryfikacji, której końcowym etapem jest kontrola sądowa. Ustawodawca wprowadził możliwość zaskarżenia czynności ministra zarówno do sądu administracyjnego jak i do sądu powszechnego. Także Sąd Najwyższy ma pewne kompetencje kontrolne, które są podejmowane z inicjatywy Ministra Sprawiedliwości.

O rozszerzeniu kompetencji, w stosunku do ustawy z 1997 r. prezesa sądu rejonowego, można przeczytać w rozdziale IX ustawy o komornikach sądowych.

6.2. NADZÓR NAD KOMORNIKAMI

Nadzór nad komornikami obejmuje nadzór judykacyjny, nadzór administracyjny oraz nadzór wewnętrzny samorządu komorniczego. Osoby sprawujące nadzór administracyjny i organy nadzoru administracyjnego nie mogą zmienić, uchylić lub nakazać komornikowi podjęcia czynności egzekucyjnych w przeciwieństwie do sądu powszechnego, sprawującego nadzór judykacyjny.

6.2.1. NADZÓR JUDYKACYJNY

W ramach nadzoru judykacyjnego komornik przy wykonywaniu czynności podlega orzeczeniom sądu wydanym na skutek rozpoznania skargi na czynności komornika lub wydawanym w trybie art. 759 § 2 k.p.c. W ramach nadzoru w trybie art. 759 § 2 k.p.c. sąd jest uprawniony do wydania zarządzeń w wypadku, gdy skargę na czynność komornika wniesiono po terminie lub nie uzupełniono w terminie jej braków⁶¹³. Postanowienie nadzorcze sądu wydane w trybie art. 759 § 2 k.p.c. zobowiązuje komornika do podjęcia lub zaniechania określonych czynności egzekucyjnych albo usunięcia ich skutków⁶¹⁴.

W przypadku stwierdzenia oczywistego naruszenia prawa przez komornika sąd sygnalizuje ten fakt prezesowi właściwego sądu rejonowego.

⁶¹³ Zob.: uchwałę SN z 23.05.2012 r., III CZP 11/12, OSNC 2012/10/118.

⁶¹⁴ Zob.: wyrok SN z 10.02.2010 r., V CSK 279/09, niepubl.

Przesyła mu również odpisy zarządzeń wydanych w trybie art. 759 k.p.c., o ile nie dotyczą kwestii organizacyjno-technicznych lub uchybień mniejszej wagi. Sąd, rozpoznając sprawę w ramach nadzoru judykacyjnego, w przypadku stwierdzenia rażącej obrazy przepisów, niezależnie od innych uprawnień, wytyka uchybienie komornikowi. Przed wytknięciem uchybienia sąd poucza komornika o możliwości złożenia na piśmie wyjaśnień w terminie 7 dni. Wytknięcie uchybienia wymaga uzasadnienia. W przypadku gdy uchybienie stwierdził sąd rejonowy, a sprawa, w której wytknięto uchybienie, była przedmiotem postępowania odwoławczego, sąd okręgowy może z urzędu zmienić treść wytknięcia lub je uchylić.

Odpis postanowienia, zawierającego wytknięcie uchybienia, przesyła się prezesowi właściwego sądu rejonowego, radzie właściwej izby komorniczej, Krajowej Radzie Komorniczej oraz Ministrowi Sprawiedliwości (art.166 ust.6 uoks). Do odpisu postanowienia dołącza się także złożone przez komornika wyjaśnienia. Odpis postanowienia wraz z wyjaśnieniami Minister Sprawiedliwości dołącza do akt osobowych komornika.

Na wniosek zainteresowanego, po upływie 5 lat, Minister Sprawiedliwości zarządza usunięcie z akt osobowych komornika odpisu postanowienia zawierającego uchybienie i wyjaśnień komornika (art.166 ust.7 uoks). Jeżeli jednak przed upływem tego okresu nastąpiło kolejne wytknięcie uchybienia, dopuszczalne jest tylko jednoczesne usunięcie wszystkich dokumentów.

6.2.2. NADZÓR ADMINISTRACYJNY

Nadzór administracyjny został istotnie rozszerzony. Jest on jednocześnie sprawowany przez prezesów sądów rejonowych, prezesów sądów okręgowych i apelacyjnych, a także przez Ministra Sprawiedliwości. Prezesi właściwych sądów apelacyjnych, okręgowych oraz rejonowych, w ramach nadzoru administracyjnego, podejmują wszelkie niezbędne czynności mające na celu zapewnienie prawidłowości działania komorników, których kancelarie mieszczą się w obszarze właściwości tych sądów. Zadania

nadzorcze będą się na siebie nakładać⁶¹⁵, albowiem ustawodawca nie przewidział żadnego podziału tych czynności pomiędzy organy nadzoru⁶¹⁶.

Organami nadzoru administracyjnego (art. 167 ust, 1 uoks) są:

- 1) Minister Sprawiedliwości;
- 2) prezesi właściwych sądów apelacyjnych;
- 3) prezesi właściwych sądów okręgowych;
- 4) prezesi właściwych sądów rejonowych.

Organy nadzoru administracyjnego⁶¹⁷ mogą żądać od organów samorządu komorniczego informacji na temat członków samorządu komorniczego w zakresie niezbędnym do realizowania ustawowych zadań (art. 167 ust.3 uoks).

Czynności w ramach sprawowanego nadzoru administracyjnego (art. 168 ust.1 uoks) są podejmowane w formie:

- 1) kontroli kancelarii;
- 2) wizytacji kancelarii, obejmującej pełną działalność kancelarii;
- 3) lustracji kancelarii, obejmującej wybrane zagadnienia z działalności kancelarii;
- 4) żądania przedstawienia akt sprawy wraz z wyjaśnieniami w celu zbadania toku postępowania;
- 5) żądania przedstawienia urzędzeń ewidencyjnych lub dokumentacji księgowej wraz z wyjaśnieniami;
- 6) żądania przedstawienia dokumentów dotyczących funkcjonowania kancelarii, w szczególności zawieranych przez komornika umów, w zakresie, w jakim jest to niezbędne dla weryfikacji prawidłowości

⁶¹⁵ Dotychczas nadzór judykacyjny i nadzór administracyjny był rozłączny – na sferę nadzoru judykacyjnego, sprawowanego przez sąd w ramach środków zaskarżenia (skargi i zarzutów), oraz administracyjnego, sprawowanego przez prezesa sądu rejonowego, przy którym działa komornik.

⁶¹⁶ Na ten temat wypowiedział się F. Zedler na Ogólnopolskiej konferencji naukowej „Komornicy sądowi i egzekucja według przewidywanych zmian ustawowych” – Poznań, 19 października 2018 r., Referat pt. „Nadzór judykacyjny a nadzór administracyjny nad komornikiem sądowym”, zob.: J. Biernacka-Stempień, *Sprawozdanie z ogólnopolskiej konferencji naukowej „Komornicy sądowi i egzekucja według przewidywanych zmian ustawowych” – Poznań, 19 października 2018 r.*, PPE, nr 1/2019.

⁶¹⁷ O istocie nadzoru administracyjnego (kompetencje organów nadzoru i środki nadzoru administracyjnego) nad komornikami, o ich czynnościach, a także o relacjach między nadzorem administracyjnym a innymi postaciami nadzoru nad komornikami, zob.: I. Gil, *Nadzór administracyjny nad komornikami sądowymi*, Dodatek Naukowy „Nowa Currenda”, nr 1/2019.

rozliczania zaliczek na wydatki, o których mowa w odrębnych przepisach.

Minister Sprawiedliwości może, w drodze zarządzenia, uchylić lub zmienić zarządzenia nadzorcze prezesa właściwego sądu albo zalecenia powizytacyjne lub polustracyjne, jeżeli naruszają one przepisy ustawy (168 ust. 3 uoks).

Zarządzenia nadzorcze prezesów lub wizytatorów nie mogą dotyczyć przepisów, których stosowanie podlega kognicji sądu sprawowanej w ramach nadzoru judykacyjnego. W przypadku stwierdzenia uchybień w działaniu komornika kwalifikujących się zarówno jako rażące lub uporczywe naruszenie prawa oraz jako przewinienie dyscyplinarne uzasadniające wydalenie ze służby komorniczej, prezes właściwego sądu występuje do Ministra Sprawiedliwości z wnioskiem o odwołanie komornika z zajmowanego stanowiska (art. 22 ust.1 uoks).

Osoby powołane do sprawowania nadzoru administracyjnego nad działalnością komorników nie mogą prowadzić zajęć w ramach szkoleń organizowanych przez organy samorządu komorniczego lub podmioty, których organem założycielskim, właścicielem albo udziałowcem jest samorząd komorniczy (art.169 ust.2 uoks). Osoby powołane do sprawowania nadzoru nad działalnością komorników oraz organy nadzoru administracyjnego w każdym czasie mają prawo wglądu w czynności komorników, mogą żądać przedstawienia akt, wyjaśnień oraz w przypadku stwierdzenia uchybień mogą wystąpić do sądu o wydanie zarządzenia w trybie art. 759 § 2 k.p.c.

Organy nadzoru administracyjnego, sędzia wizytator lub upoważniony sędzia mogą żądać od komornika wyjaśnień w zakresie stosowanych praktyk orzeczniczych, egzekucyjnych oraz dotyczących czynności, o których mowa w art. 3 ust. 4 uoks. Komornik udziela wyjaśnień w terminie 7 dni od dnia ich zażądania.

Organy te mogą dokonywać samodzielnych ocen i ustaleń dotyczących działalności komornika albo asesora, w tym również dotyczących czynności egzekucyjnych, w zakresie niezbędnym do stwierdzenia, czy zachodzą podstawy do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego, zawieszenia w czynnościach lub odwołania komornika albo asesora z zajmowanego

stanowiska oraz w zakresie niezbędnym do stwierdzenia, czy działanie komornika lub asesora stanowiło rażące lub uporczywe naruszenie przepisów prawa (170 ust.2 uoks).

Nadzór administracyjny jest sprawowany w pierwszej kolejności przez prezesa właściwego sądu rejonowego (nadzór odpowiedzialny - art.175 uoks) i polega on na:

- 1) ocenie szybkości, sprawności i rzetelności postępowania przez badanie, czy w konkretnych sprawach nie zachodzi nieuzasadniona przewlekłość w podejmowaniu czynności;
- 2) kontrolowaniu prawidłowości prowadzenia biurowości i rachunkowości kancelarii, zwłaszcza w zakresie ustalenia, czy nie wystąpiły niedobory finansowe;
- 3) badaniu kultury pracy, w tym przestrzegania wyznaczonych terminów czynności i przyjmowania interesantów oraz utrzymywania kancelarii na poziomie odpowiednim do godności urzędu i posiadanych środków;
- 4) badaniu dopuszczalności przyjmowania przez komornika spraw z wyboru wierzyciela;
- 5) badaniu prawidłowości powierzania czynności asesorum;
- 6) gromadzeniu i analizowaniu informacji o sygnalizacjach naruszeń prawa stwierdzonych w ramach nadzoru judykacyjnego, oraz wytknięciach uchybień, w przypadku stwierdzenia w ramach tego nadzoru rażącej obrazy przepisów;
- 7) badaniu, czy pobierane przez komornika należności są zgodne z obowiązującymi przepisami prawa;
- 8) podejmowaniu decyzji w przedmiocie wyrażenia zgody na dodatkową nieobecność na służbie;
- 9) stosowaniu innych środków prawnych określonych w przepisach prawa.

Uprawnienia nadzorcze prezesa właściwego sądu rejonowego obejmują:

- 1) zawiadamianie sądu o potrzebie wydania komornikowi zarządzeń w trybie art. 759 § 2 k.p.c.;
- 2) badanie prawidłowości realizacji zarządzeń sądu wydanych w trybie art. 759 § 2 k.p.c.;

- 3) występowanie do Ministra Sprawiedliwości z wnioskiem o odwołanie komornika z zajmowanego stanowiska;
- 4) wszczynanie postępowań dyscyplinarnych;
- 5) kierowanie komorników i asesorów na badania lekarskie przez lekarza orzecznika ZUS;
- 6) odsuwanie komorników od czynności;
- 7) rozpoznawanie skarg dotyczących działalności komorników, niestanowiących przedmiotu rozpoznania sądu w trybie art. 767 k.p.c.;
- 8) analizowanie sprawozdań rocznych z działalności komorników działających w danym rewirze.

Prezes sądu rejonowego, w razie potrzeby, nie rzadziej jednak niż raz na 2 lata, przeprowadza kontrolę kancelarii osobiście lub przez wyznaczonego sędziego wykazującego szczególną znajomość spraw z zakresu postępowania egzekucyjnego i przy pomocy księgowego, a w zakresie kontroli finansowej - przez upoważnioną osobę lub wyspecjalizowaną instytucję (art.176 ust.1 uoks).

Komornika, którego kancelaria ma być poddana okresowej kontroli, zawiadamia się o jej terminie, co najmniej na 3 dni przed jej rozpoczęciem. W pozostałych przypadkach komornik nie jest zawiadamiany o terminie kontroli.

W ramach prowadzonej kontroli prezes sądu rejonowego jest uprawniony do żądania od komornika wyjaśnień oraz wydawania zarządzeń⁶¹⁸, których nieprzestrzeganie może stanowić podstawę wszczęcia postępowania dyscyplinarnego lub odwołania komornika z zajmowanego stanowiska. W kontroli może brać udział pracownik urzędu skarbowego (art.176 ust. 3 uoks).

W przypadku bardzo dobrych wyników poprzedniej kontroli kancelarii, wykonania zarządzeń pokontrolnych i niebudzących zastrzeżeń wyników nadzoru judykacyjnego w danym roku prezes sądu okręgowego, na wniosek prezesa sądu rejonowego, może zarządzić odstąpienie od przeprowadzenia kolejnej kontroli. W takim przypadku prezes sądu rejonowego sporządza

⁶¹⁸ Postanowienie SN z dnia 12 marca 2018 r., III CSK 292/17, Legalis nr 1782022.

sprawozdanie z wyników nadzoru administracyjnego, a kolejna kontrola kancelarii odbywa się najpóźniej po upływie 3 lat od poprzedniej (art. 177 uoks).

W przypadku stwierdzenia oczywistego i rażącego naruszenia przepisów prawa, prezes właściwego sądu rejonowego, w drodze zarządzenia, odsuwa komornika od wykonywania czynności na okres do 30 dni. W tym okresie prezes właściwego sądu rejonowego występuje do Ministra Sprawiedliwości z wnioskiem o odwołanie komornika z zajmowanego stanowiska (art. 22 uoks). Do komornika odsuniętego od wykonywania czynności stosuje się odpowiednio przepisy o komorniku zawieszonym w czynnościach.

Uprawnienia nadzorcze prezesa sądu okręgowego (art. 181 uoks) obejmują:

- 1) wszczynanie postępowań dyscyplinarnych;
- 2) zlecenie przeprowadzenia wizytacji lub lustracji kancelarii;
- 3) kierowanie komorników i asesorów na badania lekarskie przez lekarza orzecznika ZUS;
- 4) występowanie do Ministra Sprawiedliwości z wnioskiem o odwołanie komornika z zajmowanego stanowiska;
- 5) stosowanie innych środków prawnych określonych w przepisach prawa.

Uprawnienia nadzorcze prezesa sądu apelacyjnego (art. 182 uoks) obejmują:

- 1) wszczynanie postępowań dyscyplinarnych;
- 2) zlecenie przeprowadzenia wizytacji lub lustracji kancelarii;
- 3) zawieszanie asesorów w czynnościach;
- 4) podejmowanie czynności związanych z odwołaniem asesora z zajmowanego stanowiska, w szczególności w przypadku uporczywego lub rażącego naruszenia przepisów prawa;
- 5) zawieszanie aplikantów w czynnościach;
- 6) podejmowanie czynności związanych ze skreśleniem aplikanta z listy aplikantów komorniczych;
- 7) podejmowanie, w przypadkach, o których mowa w ustawie, decyzji w przedmiocie zastępstwa komornika;

- 8) podejmowanie decyzji związanych z zatrudnianiem przez komorników aplikantów i asesorów;
- 9) kierowanie komorników i asesorów na badania lekarskie przez lekarza orzecznika ZUS;
- 10) występowanie do Ministra Sprawiedliwości z wnioskiem o odwołanie komornika z zajmowanego stanowiska;
- 11) analizowanie sprawozdań rocznych z działalności komornika;
- 12) stosowanie innych środków prawnych określonych w przepisach prawa.

W ramach zlecenia przeprowadzenia wizytacji lub lustracji w określonej kancelarii lub zbadania toku postępowania w konkretnej sprawie, sędziemu wizytatorowi przysługują uprawnienia (art. 183 ust. 1 uoks) do:

- 1) przeprowadzania wizytacji lub lustracji kancelarii;
- 2) kontrolowania realizacji zaleceń powizytacyjnych;
- 3) 3 kontrolowania wykonania zarządzeń wydanych w trybie art. 759 § 2 k.p.c.;
- 4) podjęcia czynności kontrolnych, lustracyjnych i wizytacyjnych oraz żądania przedstawienia akt z wyjaśnieniami w celu zbadania toku postępowania;
- 5) wydawania wiążących zaleceń w zakresie stosowanych przez komornika praktyk;
- 6) stosowania innych środków prawnych określonych w przepisach prawa.

W ramach wykonywanych obowiązków sędziemu wizytatorowi przysługuje uprawnienie do wszczynania postępowań dyscyplinarnych (art. 183 ust.2 uoks). W przypadku stwierdzenia uchybień w działaniu komornika kwalifikujących się zarówno jako rażące lub uporczywe naruszenie prawa, oraz jako przewinienie dyscyplinarne uzasadniające wydalenie ze służby komorniczej, sędzia wizytator występuje do prezesa właściwego sądu okręgowego z informacją o istnieniu podstaw do złożenia wniosku o odwołanie komornika ze stanowiska.

Komornik jest obowiązany złożyć prezesowi sądu apelacyjnego przed 1 lutego każdego roku roczne sprawozdanie ze swojej działalności. Kopię tego

sprawozdania przekazuje prezesowi sądu okręgowego, prezesowi sądu rejonowego oraz radzie właściwej izby komorniczej (art. 186 ust.1 uoks).

6.2.3. NADZÓR KRAJOWEJ RADY KOMORNICZEJ

Nadzór KRK (art. 188 ust.2 uoks) polega na:

- 1) ocenie szybkości, sprawności i rzetelności postępowania przez badanie, czy w konkretnych sprawach nie zachodzi nieuzasadniona przewlekłość w podejmowaniu czynności;
- 2) kontrolowaniu prawidłowości prowadzenia biurowości i rachunkowości kancelarii, zwłaszcza w zakresie ustalenia, czy nie wystąpiły niedobory finansowe;
- 3) badaniu kultury pracy, w tym przestrzegania wyznaczonych terminów czynności i przyjmowania interesantów oraz utrzymywania kancelarii na poziomie odpowiednim do godności urzędu i posiadanych środków;
- 4) badaniu dopuszczalności przyjmowania przez komornika spraw z wyboru wierzyciela;
- 5) badaniu prawidłowości powierzania czynności asesorum;
- 6) badaniu przestrzegania zasad etyki zawodowej przez członków samorządu komorniczego;
- 7) badaniu przestrzegania przez członków samorządu komorniczego obowiązujących uchwał organów samorządu.

Krajowa Rada Komornicza, sprawując nadzór nad komornikami, działa przez Prezesa Krajowej Rady Komorniczej oraz komorników wizytatorów (art. 188 ust.3 uoks).

W ramach sprawowanego nadzoru wewnętrznego samorządu komorniczego (art. 188 ust. 4) czynności podejmowane są w formie:

- 1) wizytacji, obejmującej pełną działalność kancelarii;
- 2) lustracji, obejmującej wybrane zagadnienia z działalności kancelarii;
- 3) żądania przedstawienia akt sprawy wraz z wyjaśnieniami;
- 4) żądania przedstawienia urzędów ewidencyjnych lub dokumentacji księgowej wraz z wyjaśnieniami.

Do sprawowania nadzoru w zakresie badania przestrzegania zasad etyki przez członków samorządu komorniczego oraz obowiązujących uchwał organów samorządu, upoważnione są również rady właściwych izb

komorniczych. Komorników wizytatorów⁶¹⁹ działających przy danej izbie komorniczej powołuje spośród jej członków, w drodze uchwały, Krajowa Rada Komornicza na trzyletnią kadencję (art. 188 ust.2 pkt.6 uoks).

Wizytacji kancelarii mających siedzibę na obszarze danej izby komorniczej dokonują działający przy niej komornicy wizytatorzy. Przedmiotem wizytacji są zagadnienia podlegające nadzorowi Krajowej Rady Komorniczej. Wizytację kancelarii przeprowadza się co najmniej raz na 2 lata (art.193 ust. 2 uoks). Rada właściwej izby komorniczej ustala raz w roku, harmonogram wizytacji kancelarii, który przesyła w terminie 14 dni od dnia jego ustalenia Krajowej Radzie Komorniczej (art.193 ust. 4 uoks). W razie potrzeby Krajowa Rada Komornicza, rada właściwej izby komorniczej, rzecznik dyscyplinarny lub Minister Sprawiedliwości może zlecić komornikowi wizytatorowi wizytację lub lustrację określonej kancelarii (art.193 ust.5 uoks). Wizytacji lub lustracji kancelarii nie może przeprowadzać komornik wizytator będący małżonkiem, krewnym albo powinowatym nadzorowanego komornika lub pozostający z tym komornikiem w takim stosunku prawnym lub faktycznym, że może to budzić uzasadnione wątpliwości co do bezstronności komornika wizytatora (art.193 ust.6). Ten sam komornik wizytator nie może przeprowadzać dwóch kolejnych wizytacji tej samej kancelarii (art.193 ust.7 uoks).

Rada właściwej izby komorniczej przekazuje Krajowej Radzie Komorniczej po dwa egzemplarze protokołów wizytacji i poleceń powizytacyjnych asesorów (art.194 ust.2 uoks) oraz sprawozdania zbiorcze kancelarii, a także odpisy uchwał i protokołów walnych zgromadzeń izb komorniczych. Następnie przekazuje prezesowi sądu okręgowego odpisy protokołów wizytacji i poleceń powizytacyjnych. Polecenia powizytacyjne

⁶¹⁹ Komornikiem wizytatorem może zostać komornik:

- posiadający co najmniej 5-letni staż nienagannej służby na stanowisku komornika,
- wobec którego nie toczy się postępowanie dyscyplinarne,
- legitymujący się wykształceniem prawniczym.

W przypadku dwukrotnego wytknięcia uchybienia związanego ze stwierdzeniem w ramach nadzoru judykacyjnego rażącej obrazę przepisów, komornik przez 4 lata od wytknięcia ostatniego uchybienia nie może pełnić funkcji komornika wizytatora. Komornikiem wizytatorem nie może też zostać komornik, który w ciągu 4 lat przed powołaniem został odwołany ze składu komisji dyscyplinarnej z powodu wytknięcia przez sąd apelacyjny dwukrotnego uchybienia związanego z oczywistą obrazą przepisów w ciągu kolejnych 2 lat.

i wnioski z wizytacji stanowią dla Krajowej Rady Komorniczej i rad izb komorniczych materiał do obowiązkowego, stałego szkolenia komorników.

6.3. ZAWIESZENIE KOMORNIKA SĄDOWEGO ORAZ ODSUNIĘCIE GO OD CZYNNOŚCI PRZEZ MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI

Rozważania dotyczące uprawnień Ministra Sprawiedliwości w zakresie prawa do wykonywania zawodu komornika jest zbliżona do uprawnień w zakresie wykonywania zawodu notariusza⁶²⁰. W przypadku adwokatów i radców prawnych mamy do czynienia z nadzorem nad samorządem zawodowym, w sposób pośredni wpływającym na przedstawicieli tych zawodów. Postępowanie przed MS toczy się według przepisów kodeksu postępowania administracyjnego z modyfikacjami wynikającymi z ustawy o komornikach sądowych i egzekucji. Rozstrzygnięcia zapadają w postaci decyzji. Wyjątek dotyczy przedłużenia terminu utworzenia lub objęcia kancelarii oraz zawieszenia komornika w czynnościach. W tych sytuacjach minister wydaje postanowienie. Decyzje nie są ostateczne w postępowaniu administracyjnym, przysługuje od nich wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy (art. 127§ 3 k.p.a.). Decyzja Ministra Sprawiedliwości wydana po rozpatrzeniu wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy jest ostateczna w postępowaniu administracyjnym i podlega zaskarżeniu skargą do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego. Postanowienia Ministra Sprawiedliwości w postępowaniu administracyjnym mają charakter ostateczny.

Zwrócić należy uwagę na nową instytucję – odsunięcie komornika od wykonywania czynności na okres do 30 dni w przypadku stwierdzenia oczywistego i rażącego naruszenia przepisów prawa (art. 22 uoks). Może to uczynić prezes sądu rejonowego, w drodze zarządzenia, wnosząc w powyższym okresie wniosek do MS o odwołanie komornika ze stanowiska i zawiadamiając prezesa sądu apelacyjnego. Z uwagi na konieczność zapewnienia osobistej spolegliwości osób pełniących zawód komorniczy, takie

⁶²⁰ Boć W., *Status prawny notariusza*, Wrocław 2010; Tenże: *Wokół statusu notariusza*, AUWr, nr 2683, Wrocław 2004; *Wokół statusu przedsiębiorcy*, [w:] J. Frąckowiak (red.), PPIA, Tom LXIV. *Rozprawy z prawa handlowego*, Wrocław 2004.

zabezpieczenie przed naruszaniem praw i wolności osób trzecich stanowi ingerencję proporcjonalną.

Obligatoryjne zawieszenie (art.18 uoks) następuje, gdy:

- 1) przeciwko komornikowi wszczęto postępowanie o umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe, z wyjątkiem wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia (w tym przypadku zawieszenie jest fakultatywne);
- 2) przy wszczęciu lub w toku postępowania o częściowe albo całkowite ubezwłasnowolnienie komornika ustanowiono doradcę tymczasowego;
- 3) nieusprawiedliwiona nieobecność komornika trwa dłużej niż 7 dni, albo jeżeli mimo niemożności wykonywania obowiązków z powodu wypoczynku, choroby albo innej usprawiedliwionej nieobecności, w terminie 7 dni od tych zdarzeń komornik nie wystąpił o wyznaczenie zastępcy.

Fakultatywne zawieszenie (art. 19 uoks) następuje z chwilą, gdy:

- 1) wniósł o to sam komornik z powodu długotrwałej choroby lub innych ważnych przyczyn;
- 2) przeciwko komornikowi wszczęto postępowanie o nieumyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub nieumyślne przestępstwo skarbowe;
- 3) przeciwko komornikowi wniesiono subsydiarny akt oskarżenia w trybie art. 55 § 1 k.p.k. w którym zarzucono mu popełnienie umyślnego przestępstwa;
- 4) prezes właściwego sądu złożył wniosek o odwołanie komornika z zajmowanego stanowiska lub Minister Sprawiedliwości z urzędu wszczął postępowanie w przedmiocie odwołania komornika z zajmowanego stanowiska w przypadkach:
 - a. spowodowania niedoboru finansowego, polegającego na wydatkowaniu środków podlegających dokumentacji na działalność niezgodną z ich przeznaczeniem, w wysokości przekraczającej 15.000 złotych,

b. nie zawarcia umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej, lub utraty tego ubezpieczenia z zawinionych przez siebie przyczyn;

5) przeciwko komornikowi wszczęto postępowanie dyscyplinarne, w którym zażądano orzeczenia kary wydalenia ze służby komorniczej albo mimo braku wniosku orzeczono wobec komornika taką karę.

Na postanowienie przysługuje zażalenie do Sądu Okręgowego w Warszawie, w terminie 7 dni od dnia doręczenia postanowienia (art.18 ust.3). Do rozpoznania zażalenia stosuje się odpowiednio przepisy k.p.k. o środkach odwoławczych. Wniesienie zażalenia nie wstrzymuje wykonania postanowienia.

W trakcie zawieszenia komornika w czynnościach (art. 18 ust.6 uoks):

- 1) komornik nie ma prawa dokonywać jakichkolwiek czynności egzekucyjnych, w postępowaniu zabezpieczającym i pozaegzekucyjnych ani asystować przy tych czynnościach innemu komornikowi lub zastępcy komornika, również w charakterze świadka (może tylko biernie się im przyglądać);
- 2) komornik nie ma prawa przebywać w pomieszczeniach kancelarii, mieć wglądu w akta prowadzonych spraw oraz jakiegokolwiek urządzenia ewidencyjne (również zdalnie);
- 3) komornik ma prawo uzyskiwać informacje o należnym mu 25% dochodzie jedynie za pośrednictwem prezesa właściwego sądu rejonowego;
- 4) komornik zostaje z mocy prawa zawieszony w pełnieniu wszelkich funkcji w samorządzie komorniczym.

Minister Sprawiedliwości może w każdym stanie sprawy uchylić postanowienie o zawieszeniu komornika w czynnościach, z wyjątkiem postanowienia wydanego w związku ze wszczęciem postępowania karnego lub karnoskarbowego o przestępstwo umyślne (art. 18 ust. 7 uoks). Na postanowienie oddalające wniosek o uchylenie prawomocnego postanowienia o zawieszeniu komornika w czynnościach zażalenie nie przysługuje, z wyjątkiem postanowienia wydanego na skutek nieusprawiedliwionej nieobecności komornika trwającej dłużej niż 7 dni albo na skutek stwierdzenia,

że mimo niemożności wykonywania obowiązków z powodu wyczerpania, choroby albo innej usprawiedliwionej nieobecności, w terminie 7 dni od tych zdarzeń komornik nie wystąpił o wyznaczenie zastępcy (art.18 ust. 1 pkt 3).

Postępowanie w przedmiocie zażalenia toczy się w ten sam sposób co w przypadku zażalenia na zawieszenie.

Zawieszenie komornika w czynnościach (art.18 ust. 8 uoks) ustaje z dniem:

- 1) prawomocnego zakończenia postępowania karnego, dyscyplinarnego lub w przedmiocie odwołania komornika, chyba że zawieszenie zostało uchylone wcześniej;
- 2) oddalenia wniosku o odwołanie komornika z zajmowanego stanowiska ostateczną decyzją, umorzenia postępowania, stwierdzenia braku podstaw do odwołania, a w przypadku odwołania komornika z zajmowanego stanowiska ostateczną decyzją - z dniem upływu terminu do wniesienia skargi do sądu administracyjnego lub prawomocnego oddalenia skargi;
- 3) oddalenia lub odrzucenia wniosku o ubezwłasnowolnienie albo umorzenia postępowania lub uchylenia postanowienia o ustanowieniu doradcy tymczasowego;
- 4) wskazanym we wniosku złożonym w tym przedmiocie przez komornika, jeśli zawieszenie nastąpiło na wniosek komornika.

Należy dodać, iż wcześniej prezesi sądów rejonowych nie posiadali takich uprawnień. Organy te pozbawione były możliwości bezpośredniego zetknięcia się z pracą poszczególnych komorników, co w praktyce skutkowało niewielką liczbą postępowań administracyjnych w przedmiocie odwołania komornika ze stanowisk, inicjowanych przez te podmioty⁶²¹.

6.4. ODWOŁANIE KOMORNIKA

Minister Sprawiedliwości z urzędu odwołuje, w drodze decyzji, komornika z zajmowanego stanowiska (art.19 uoks), jeżeli komornik:

- 1) z powodu choroby lub utraty sił został uznany przez lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych za całkowicie niezdolnego do

⁶²¹ R. Reiwer (red.), *Ustawa...*, dz. cyt.

pełnienia obowiązków komornika lub bez uzasadnionej przyczyny odmówił poddania się badaniu, na które został skierowany;

- 2) ukończył 65. rok życia;
- 3) spowodował niedobór finansowy, polegający na wydatkowaniu środków podlegających dokumentacji na działalność niezgodną z ich przeznaczeniem, w wysokości przekraczającej 15 000 złotych;
- 4) nie zawarł umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej, lub utracił to ubezpieczenie z zawinionych przez siebie przyczyn.

Minister Sprawiedliwości, z urzędu lub na wniosek prezesa właściwego sądu rejonowego, prezesa właściwego sądu okręgowego lub prezesa właściwego sądu apelacyjnego, odwołuje, w drodze decyzji, komornika z zajmowanego stanowiska (art.19 ust. 2 uoks)⁶²², jeżeli komornik:

- 1) nie wykonał zarządzeń wydanych przez prezesa sądu rejonowego;
- 2) nie wykonał zaleceń powizytacyjnych sędziego wizytatora;
- 3) uporczywie lub rażąco nie stosuje się do orzeczeń sądu wydawanych w trybie nadzoru judykacyjnego;
- 4) uporczywie lub rażąco narusza przepisy w zakresie ustalenia wysokości opłat;
- 5) uporczywie lub rażąco narusza przepisy o dopuszczalności przyjmowania spraw z wyboru wierzyciela;
- 6) uporczywie lub rażąco narusza przepisy o dopuszczalności powierzania czynności asesorom;
- 7) uporczywie lub rażąco narusza zasady korzystania z prawa do nieobecności, usprawiedliwiania tych nieobecności albo korzystania z wyznaczonego zastępcy;
- 8) podejmował czynności w okresie zawieszenia w czynnościach komornika;
- 9) dopuścił się innego uporczywego lub rażącego naruszenia przepisów prawa.

⁶²² Czynności w sprawach odwołania komornika z zajmowanego stanowiska z przyczyn, o których mowa w art. 19 ust. 2 pkt 1–4, oraz w sprawach dyscyplinarnych są podejmowane przez sędziów i referendarzy sądowych delegowanych do Ministerstwa Sprawiedliwości w trybie art. 77 § 1 pkt 2 i art. 151a § 5 pkt 2 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 23 ze zm.) oraz prokuratorów delegowanych do Ministerstwa Sprawiedliwości w trybie art. 106 § 1 ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze (Dz. U. z 2017 r. poz. 1767 ze zm.).

Minister Sprawiedliwości, w przypadku prawomocnego skazania komornika za nieumyślne przestępstwo lub nieumyślne przestępstwo skarbowe, może, w drodze decyzji, odwołać go z zajmowanego stanowiska, mając na uwadze interes publiczny i dobro wymiaru sprawiedliwości (art. 19 ust. 3 uoks).

Odwołanie komornika z zajmowanego stanowiska za wyjątkiem przypadku odwołania w wyniku uznania za niezdolnego do pełnienia obowiązków (art.19 ust.1 pkt 1 uoks), ukończenia 65 lat, spowodowania niedoboru finansowego oraz braku umowy ubezpieczenia, następuje po uprzednim wysłuchaniu komornika, chyba że nie jest to możliwe, oraz zasięgnięciu opinii rady właściwej izby komorniczej, która przedstawia opinię w terminie 21 dni od dnia otrzymania wniosku o wyrażenie opinii. Nieprzedstawienie opinii w tym terminie przez radę właściwej izby komorniczej nie wstrzymuje wydania decyzji w przedmiocie odwołania komornika z zajmowanego stanowiska. Rada właściwej izby komorniczej nie ma statusu strony w toczącym się postępowaniu administracyjnym.

6.5. WYGAŚNIĘCIE POWOŁANIA

Powołanie na stanowisko komornika wygasa z mocy prawa (art. 20 uoks), jeżeli komornik:

- 1) zmarł;
- 2) zrezygnował z pełnienia obowiązków komornika;
- 3) został prawomocnie ukarany karą dyscyplinarną wydalenia ze służby komorniczej;
- 4) został prawomocnie skazany za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe;
- 5) został prawomocnie ubezwłasnowolniony częściowo albo całkowicie;
- 6) utracił obywatelstwo polskie.

Rezygnacja komornika z pełnienia obowiązków (art.21 uoks) następuje z dniem wskazanym w oświadczeniu o rezygnacji, przy czym dzień ten nie może przypadać wcześniej niż miesiąc ani później niż 3 miesiące od dnia złożenia Ministrowi Sprawiedliwości oświadczenia o rezygnacji. W przypadku oznaczenia przez komornika dnia przypadającego wcześniej niż miesiąc od

dnia złożenia oświadczenia o rezygnacji lub braku jego oznaczenia, rezygnacja staje się skuteczna z upływem miesiąca od dnia jej złożenia. W przypadku oznaczenia przez komornika dnia przypadającego później niż 3 miesiące od dnia złożenia oświadczenia o rezygnacji, rezygnacja następuje z upływem 3 miesięcy od dnia jej złożenia.

O przyjęciu rezygnacji Minister Sprawiedliwości zawiadamia komornika, prezesa właściwego sądu apelacyjnego, prezesa właściwego sądu rejonowego oraz radę właściwej izby komorniczej, informując jednocześnie o dniu, z którym rezygnacja staje się skuteczna (art. 21 ust.2 uoks). W przypadku skutecznego uchylecia się przez komornika od skutków złożonej rezygnacji Minister Sprawiedliwości zawiadamia o tym fakcie komornika, prezesa właściwego sądu apelacyjnego, prezesa właściwego sądu rejonowego oraz radę właściwej izby komorniczej.

6.6. PODSUMOWANIE

Nadzór jest działalnością, która obejmuje kontrolę oraz posiada kompetencje do merytorycznego korygowania działalności podmiotu poddanego nadzorowi⁶²³. Cechą nadzoru jest możliwość władczej ingerencji w celu usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości oraz możliwość zastosowania środków nadzorczych⁶²⁴. Z kolei kontrola to rodzaj działalności, w ramach której dokonuje się ustalenia stanu obowiązującego i stanu rzeczywistego oraz relacji między tymi stanami w aspekcie stopnia ich zgodności ze sobą oraz ustalenia ewentualnych przyczyn tych niezgodności⁶²⁵. W literaturze przedmiotu pod pojęciem nadzoru wyróżnia się nadzór bezpośredni, zwierzchni, represyjny prewencyjny, weryfikacyjny, pozytywny, kształtujący, specjalistyczny oraz ogólny⁶²⁶. Jeśli zaś chodzi o środki nadzoru wyróżnia się środki kontroli i środki korygujące⁶²⁷.

⁶²³ B. Banaszak, [w:] *Encyklopedia prawa*, U. Kalina-Prasznic (red.), Warszawa 2007, s. 409.

⁶²⁴ J. Starościak, [w:] *Prawo administracyjne*, J. Starościak (red.), Warszawa 1966, s. 336–337.

⁶²⁵ B. Banaszak, [w:] *Encyklopedia...*, dz.cyt., s. 327.

⁶²⁶ Por.: J. Boć, *Prawo administracyjne*, Wrocław 2005, s. 243; A. Chelmoński, *Nadzór policyjny i reglamentacyjny w administracyjnym prawie gospodarczym*, [w:] *Administracyjne prawo gospodarcze*, L. Kieres (red.), Wrocław 2005, s. 537 i n.; B. Dolnicki, *Nadzór nad samorządem terytorialnym*, Katowice 1993, s. 77 i n.; M. Miemieć, *Prewencja i weryfikacja w ramach nadzoru i kierownictwa w ujęciu tradycyjnym*, [w:] *Nadzór administracyjny. Od prewencji do weryfikacji*, C. Kociński (red.), Wrocław 2006, s. 35 i n.; L. Klat-Wertelecka,

Ustawodawca przewidział szereg organów nadzoru nad komornikiem oraz różne jego rodzaje. Generalnie wyróżnia się nadzór judykacyjny oraz nadzór służbowy zwany też administracyjnym. Ten pierwszy rodzaj nadzoru sprawowany jest przez sąd rejonowy. Drugi zaś wykonywany jest przez szereg podmiotów⁶²⁸. Zakres nadzoru sprawowanego przez Ministra Sprawiedliwości obejmuje dwie odrębne instytucje prawne, tj. nadzór nad komornikami sądowymi oraz nadzór nad samorządem komorniczym⁶²⁹, co uwzględniło wcześniejsze postulaty uporządkowania problematyki nadzoru nad tymi dwoma podmiotami⁶³⁰.

Obecne rozwiązanie jest odmienne od poprzedniego. Ujednolicono zasady kontroli działań nadzorczych Ministra Sprawiedliwości w zakresie zawieszania komornika i wprowadzono bardzo nietypowe rozwiązanie. Postępowanie przed Ministrem Sprawiedliwości w pierwszej instancji toczy się bowiem według przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego. Kończy się ono wydaniem postanowienia. Postępowanie administracyjne jest jednoinstancyjne. Weryfikacja tego orzeczenia następuje jednak nie w ramach postępowania odwoławczego, przewidzianego w postępowaniu administracyjnym, lecz przed sądem powszechnym według przepisów Kodeksu postępowania karnego. Zatem zażalenie na postanowienie Ministra

Nadzór w administracyjnym prawie materialnym (farmaceutyczny, weterynaryjny, budowlany, pedagogiczny), [w:] Nadzór administracyjny. Od prewencji do weryfikacji, C. Kociński (red.), Wrocław 2006, s. 193 i n.

⁶²⁷ P. Rączka, *Nadzór nad samorządem zawodowym*, Toruń 1999, s. 175; Tenże, *Nadzór administracyjny Ministra Sprawiedliwości nad samorządem komorniczym w nowej ustawie o komornikach sądowych*, Toruń 2018, s. 299 i n.; J. Jankowski, *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz*, Warszawa 2000, s. 181.

⁶²⁸ Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji z 1997 roku przewidywała, obok nadzoru służbowego, sprawowanego przez prezesa sądu rejonowego również nadzór Ministra Sprawiedliwości oraz Krajowej Rady Komorniczej. Minister Sprawiedliwości sprawował zwierzchni nadzór nad działalnością komorników oraz działalnością samorządu komorniczego. Nadzór ten Minister Sprawiedliwości wykonywał poprzez prezesów sądów okręgowych i sędziów-wizytatorów, a w zakresie kontroli finansowej - przez osoby upoważnione.

⁶²⁹ Zob.: J. Jankowski, *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji*, Warszawa 1998, s. 65; Tenże, *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz*, Warszawa 2000, s. 177; P. Rączka, *Gwarancje ustawowe podmiotowości publicznoprawnej samorządu komorniczego, [w:] Status prawny komornika sądowego. Wyzwania współczesności*, M. Jabłoński, A. Marciniak (red.), Sopot 2016, s. 89.

⁶³⁰ Zob.: P. Rączka, *Samorząd komorników sądowych – zadania, struktura organizacyjna i nadzór. Propozycje zmian regulacji prawnej, [w:] Założenia projektu nowej ustawy o komornikach sądowych*, A. Marciniak (red.), Warszawa 2014, s. 103; P. Rączka, *Gwarancje ustawowe podmiotowości publicznoprawnej samorządu komorniczego, [w:] Status prawny komornika sądowego. Wyzwania współczesności*, M. Jabłoński, A. Marciniak (red.), Sopot 2016, s.90.

Sprawiedliwości niejako wszczyna postępowanie karne przed Sądem Okręgowym w Warszawie. W ten sposób realizowana jest zasada dwuinstancyjności, wyrażona w art. 78 konstytucji RP. Taki model postępowania określany jest w piśmiennictwie przedmiotu jako procedury hybrydowe czy też procedury złożone i ocenia się je krytycznie.

Istniejące procedury hybrydowe⁶³¹ na ogół przewidują, że weryfikacja rozstrzygnięć wydanych w postępowaniu administracyjnym następuje wprawdzie przed sądami powszechnymi, lecz na podstawie przepisów ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego⁶³².

Trzeba uznać, że obowiązująca od 1.1.2019 r. ustawa o komornikach sądowych w znaczący sposób wzmocniła uprawnienia Ministra Sprawiedliwości. Organami nadzoru administracyjnego obok Ministra Sprawiedliwości stali się również właściwi prezesi sądów apelacyjnych, okręgowych i rejonowych. Podstawowym ogniwem nadzoru nad czynnościami komornika pozostał prezes sądu rejonowego. Nadzór administracyjny jest sprawowany w pierwszej kolejności przez prezesa właściwego sądu rejonowego⁶³³. Nadzór ten określa się nadzorem odpowiedzialnym. Sprawowany nadzór przez prezesów sądów ma też charakter nadzoru specjalistycznego, gdyż jego celem jest dokonanie oceny całokształtu działalności komornika sądowego oraz kontrola pod względem ekonomicznym i finansowym prowadzonych kancelarii.

Minister Sprawiedliwości zachował rozbudowane kompetencje w zakresie postępowania dyscyplinarnego komorników. Dodatkowo ma możliwość zawieszenia komorników w czynnościach, na każdym etapie postępowania dyscyplinarnego – wobec zagrożenia najsurowszymi karami.

⁶³¹ Por.: z Kmiecik, *Postępowanie w sprawach ochrony konkurencji a koncepcja procedury hybrydowej*, PiP, nr 4/2002, s.46.

⁶³² Takie odwołanie od decyzji organu administracji publicznej, które jest w istocie środkiem przeniesienia sprawy na drogę postępowania przed sądem powszechnym, przewiduje szereg ustaw. Przykładowo należy wskazać na odwołania od decyzji zakładu ubezpieczeń społecznych do sądu pracy ubezpieczeń społecznych, odwołania od decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów do Sądu Okręgowego w Warszawie - sądu ochrony konkurencji i konsumentów, odwołanie od decyzji czy też zażalenie na postanowienie Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki do Sądu Okręgowego w Warszawie - sądu ochrony konkurencji i konsumentów, odwołania i zażalenia od rozstrzygnięć Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej, odwołanie i zażalenie od decyzji i postanowień Prezesa Urzędu Transportu Kolejowego.

⁶³³ Art. 175 nowej ustawy

Wprowadzona została zasada, że komornik odpowiada dyscyplinarnie za działania asesorów, którym udzielił upoważnienia, jak za własne zawinione działania lub zaniechania.

Minister Sprawiedliwości może odmówić powołania na stanowisko, jeżeli utworzenie nowej kancelarii w rewirze objętym wnioskiem nie jest „celowe”. Przesłanka braku celowości powołania komornika występowała już wcześniej, ale jej zastosowanie ograniczono do oceniania celowości powołania (kolejnego) komornika w danym rewirze.

Warto zwrócić uwagę, że w regulacji przeniesienia komornika do innego rewiru – zrezygnowano z możliwości uczynienia tego z urzędu (za zgodą komornika), oraz z obowiązku uzyskania w tym celu opinii KRK oraz prezesa właściwego sądu apelacyjnego⁶³⁴.

Zmiany idące w kierunku zwiększenia nadzoru Państwa i ograniczenia uprawnień komorniczych, uzasadniano od wielu lat przypadkami nieuczciwości ze strony komorników⁶³⁵.

Należy zgodzić się z Marcinem Czuganem, wiceprezesem Zarządu KPF, który uważa, że zwiększenie nadzoru nad komornikami sądowymi jest właściwe, aczkolwiek nie powinno być dublowania nadzoru, lecz spójność działań oraz kompetencji poszczególnych organów nadzoru. Celem powinna być bowiem efektywność i skuteczność nadzoru. Nie ma też merytorycznych podstaw pozbawiania Krajowej Rady Komorniczej uprawnień do inicjowania postępowań dyscyplinarnych, które przyznaje się wyłącznie organom nadzoru administracyjnego⁶³⁶.

⁶³⁴ W poprzedniej ustawie przesłanka ta była przewidziana w art. 15b ust. 1 uoksie.

⁶³⁵ Por.: S. Sykuna, *Etyka prawnicza, Zagadnienia podstawowe*, Warszawa 2019, s. 49.

⁶³⁶ M. Badowski, *Znaczące zmiany w wykonywaniu zawodu komornika*, [online], <https://strefabiznesu.pl/znaczące-zmiany-w-wykonywaniu-zawodu-komornika/ar/c3-11631327>, [dostęp: 2.02.2019].

ROZDZIAŁ VII

ZMIANY USTAWY O KOMORNIKACH W OPINII ŚRODOWISKA KOMORNICZEGO

O ile co do zasady pozytywnie oceniano przystąpienie do przygotowania nowej ustawy o komornikach sądowych, o tyle później zauważano, że ten fundamentalny dla systemu prawnego akt, powinien być starannie przygotowany i gruntownie przedyskutowany w środowisku związanym z egzekucją sądową. Wyrażano przy tym opinię, że przedstawiony projekt nie zmierza do podniesienia prestiżu zawodu komornika, lecz wyraźnie obniża rangę sądowych organów egzekucyjnych, wprowadzając daleko idące ograniczenia w ich funkcjonowaniu, poprzez rozbudowywanie systemu nadzoru i znaczne zmniejszanie źródeł finansowania⁶³⁷.

Szeroko dyskutowanymi i kwestionowanymi zmianami⁶³⁸ nowej ustawy są te dotyczące pracy komorników, mające na celu „przywrócenie zaufania”. Są to: podniesienie wieku, w jakim osoba uprawniona może objąć stanowisko komornika sądowego, zmiany w sposobie rozliczania opłat⁶³⁹, zapis w ustawie mówiący o powołaniu kuratora likwidowanej kancelarii, drastyczne obniżenie uprawnień asesorów i konieczność otwarcia własnej kancelarii oraz ustalenie progu wieku emerytalnego dla komorników⁶⁴⁰. Mniejszy sprzeciw budzi regulacja dotycząca obowiązków i praw komorników, które po wejściu w życie ustawy w zasadzie nie uległy zmianie (zmieniono jedynie obowiązki związane z nowym kształtem relacji komornika z organami sprawującymi nad nim nadzór oraz doprecyzowano regulację składania oświadczeń majątkowych).

⁶³⁷ *Opinia Stowarzyszenia Sędziów Polskich "Iustitia" n.t. projektu ustawy o komornikach sądowych* (projekt z dnia 22 listopada 2016 r. - UD 146), opracowana przez członków Zespołu ds. Prawa Cywilnego; zob.: też *Opinię Krajowej Rady Komorników* z dnia 16.12.2016 r.

⁶³⁸ Zob.: *Opinia Krajowej Rady komorniczej n. t. projektu ustawy o komornikach sądowych* z dnia 16 grudnia 2016, sygn. KRK/V/1111/16.

⁶³⁹ Na temat wątpliwości związanych z uznaniem opłaty egzekucyjnej za daninę publiczną oraz z odejściem od ustalania minimalnej i maksymalnej opłaty egzekucyjnej, jako odpowiednio części bądź wielokrotności przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia, na rzecz określenia ich kwotowo, zob.: *Opinię Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych* z dnia 15.12. 2016 do rządowego projektu ustawy o kosztach komorniczych.

⁶⁴⁰ M. Frankowski, *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji 2019*, [online] <https://www.czerwona-skarbonka.pl/ustawa-o-komornikach-sadowych-i-egzekucji-2019/#1>, [dostęp: 10.07.2019]; K. Piotrowska, *Nowa ustawa o komornikach sądowych*, [online] <https://dsklegal.pl/artykuly/nowa-ustawa-o-komornikach-sadowych/>, [dostęp: 12.12.2019].

Ustawa ogranicza też dostęp do komornika, bo wolny wybór odnosi się jedynie do obszaru działania danego sądu apelacyjnego, a nie całego kraju. Kancelarie komornicze mogą przyjmować tylko pięć, a nie – jak dotychczas – nawet 10 tys. spraw rocznie. Zwiększa się prawa dłużnika kosztem ograniczenia praw wierzyciela i zwiększenia obowiązków komornika.

Dylematy dotyczą również zmiany wymogu posiadania „nieposzlakowanej opinii” wymogiem „nieskazitelnego charakteru”, co wydaje się zawężać krąg osób chcących zostać komornikiem.

Zwraca się również uwagę, iż w nowych regulacjach wprowadzono wiele rozwiązań przedłużających postępowanie egzekucyjne, nierealizujących żadnych celów postępowania egzekucyjnego i niechroniących niczyich praw. Widoczny jest ponadto formalizm postępowania, wymuszający dokonywanie dodatkowych, zaskarżalnych czynności przez komornika (wydawanie cyklicznych postanowień rozliczających koszty, wskazywanie salda zaliczek na każdym piśmie), czy zastępowanie odformalizowanej instytucji skargi na czynności komornika sformalizowanym drukiem skargi⁶⁴¹.

Zagadnienia odnoszące się do instytucji wprowadzonych lub zmodyfikowanych ustawą spotkały się z dużym zainteresowaniem praktyków, co przyczyniło się do wielu spotkań, konferencji i dyskusji nad kształtem egzekucji, jej perspektywami i rozwiązaniami⁶⁴².

7.1. WIEK I PREDYSPOZYCJE DO WYKONYWANIA ZAWODU

Na stanowisko komornika sądowego może zostać powołana osoba, która ukończyła 28 lat (art. 11 ust.1 pkt 11 uoks), co motywuje się koniecznością posiadania przygotowania merytorycznego, wysokich walorów

⁶⁴¹ Ł. Kozłowski, Referat pt. *Przewlekłość postępowania egzekucyjnego*, wygłoszony na Ogólnopolskiej konferencji naukowej „Komornicy sądowi i egzekucja według przewidywanych zmian ustawowych” – Poznań, 19 października 2018 r., zob.: J. Biernacka-Stempień, *Sprawozdanie z ogólnopolskiej konferencji naukowej „Komornicy sądowi i egzekucja według przewidywanych zmian ustawowych” – Poznań, 19 października 2018 r.*, PPE nr 1/2019.

⁶⁴² Np. Ogólnopolska konferencja naukowa pt. „Sądowe postępowanie egzekucyjne. Nowe wyzwania i perspektywy”, zorganizowane przez Katedrę Postępowania Cywilnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, Izbę Komorniczą w Warszawie oraz Ośrodek Naukowo – Szkoleniowy przy Krajowej Radzie Komorniczej, dnia 31 maja 2019, konferencja audio [dostępna on-line], https://drive.google.com/file/d/1K7PY_1VF5Yc8vX2R4wfQWJmyVcXEEJF7/view, [dostęp 20.07.2019].]

moralnych i doświadczenia życiowego⁶⁴³. Jednakże podniesienie wieku, w którym młody adept sztuki komorniczej może zostać komornikiem sądowym, spowoduje wydłużenie okresu asesury komorniczej, co kłóci się z innymi założeniami ustawy. Podnoszenie wieku, argumentowane lepszym przygotowaniem do wykonywania zawodu komornika sądowego, jest zbędne, ponieważ każdy kandydat posiada indywidualne cechy, predysponujące go lub nie, do wykonywania zawodu komornika sądowego.

Z kolei ustalenie górnej granicy wieku komornika Ministerstwo argumentowało szczególnymi okolicznościami towarzyszącymi wykonywaniu przez komornika sądowego czynności w terenie. Zwraca uwagę na odpowiedni stan fizyczny (kondycja) funkcjonariusza publicznego w odniesieniu do warunków oraz ryzyka związanego z osobistym wykonywaniem tego typu czynności⁶⁴⁴. Ustawodawca twierdzi, iż zachodzi uzasadnione przypuszczenie, że osiągnięcie pewnego wieku uniemożliwia sprostanie przewidzianym ustawowo obowiązkom, a także wpływa negatywnie na prawidłowy przebieg postępowania egzekucyjnego⁶⁴⁵. Odwołanie komornika z urzędu nie może więc zostać uznane za dyskryminujące⁶⁴⁶. Regulacja ta jest zgodna z art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 2000/78/WE ustanawiającej ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy – implementowanej do krajowego porządku prawnego ustawą z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii

⁶⁴³ Dotychczas zgodnie z artykułem 10 pkt 7 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji komornikiem mogła zostać osoba, która ukończyła 25 rok życia. Przy jednoczesnym obniżeniu wieku maksymalnego sprawowania urzędu z 70 do 65 lat. Art. 19 Minister Sprawiedliwości odwoływał, w drodze decyzji, komornika z zajmowanego stanowiska, jeżeli komornik: pkt 2 ukończył 65 rok życia.

⁶⁴⁴ Zob.: R. Reiwer (red.), *Ustawa o komornikach sądowych. Komentarz*, [w:] R. Reiwer (red.), *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, art. 19, Warszawa 2019.

⁶⁴⁵ Zob. szerzej: R. Reiwer, M. Mazuryk, *Problematyka odwołania komornika ze stanowiska ze względu na wiek – aspekty formalnoprawne*, „Roczniki Nauk Prawnych”, T. XXV, nr 1/2015, s. 68.

⁶⁴⁶ Wyrok NSA z dnia 9 marca 2011 r., sygn. akt II GSK 363/10, wskazał na tle ówczesnego stanu prawnego, że ukończenie 65 lat życia dotyczy kobiet, jak i mężczyzn i jest terminem prawa materialnego. Upływ terminu prawa materialnego wywołuje skutek prawny w postaci wygaśnięcia praw lub obowiązków o charakterze materialnym. Nie ma więc możliwości przedłużania zatrudnienia komornika. Sąd ten również podniósł, że nie może być mowy o dyskryminacji, w sytuacji gdy u.k.s.e w sposób szczególny traktuje okres zatrudnienia komornika (także kobiety), dopuszczając zatrudnienie do 65 roku życia.

Europejskiej w zakresie równego traktowania Dz.U. z 2016 r. poz. 1219)⁶⁴⁷.

W aktualnym stanie prawnym zakłada się, że po ukończeniu 65 roku życia, komornik będzie z urzędu odwoływany z zajmowanego stanowiska (art.19 ust.1 pkt 2 uoks), pomimo posiadania stanu zdrowia odpowiedniego do pełnienia obowiązków komorniczych. Dotychczasowa regulacja ustawowa traktowała komorników tak jak sędziów – wskazując na okoliczność ukończenia 70. roku życia jako skutkującą odwołaniem. Ustawodawca dowodzi, że górna granica 65 lat wiąże się z osiągnięciem uprawnień emerytalnych, a wiek 70 lat dla sędziów i prokuratorów jest wyjątkiem od reguły i nie ma przesłanek, aby automatycznie powielać te rozwiązania w stosunku do komorników sądowych. Wyznaczona granica pozwoli też na niezbędną wymianę pokoleniową w tym zawodzie⁶⁴⁸.

Mimo argumentacji ustawodawcy określenie wieku komornika wykonującego zawód wywołało spory, ponieważ wcześniejsze orzecznictwo TSUE⁶⁴⁹ i wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego⁶⁵⁰ były odmienne od przedstawionego uzasadnienia. Należy przywołać stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich, który już w 2014 r. krytykował cezurę wieku komornika⁶⁵¹, która została wprowadzona [i wycofana po 2 miesiącach] ustawą z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów⁶⁵². Tę argumentację przytaczano w późniejszej dyskusji nad projektem nowej ustawy.

⁶⁴⁷ Przepis ten przewiduje, że „Państwa Członkowskie mogą uznać, że odmienne traktowanie ze względu na wiek nie stanowi dyskryminacji, jeżeli w ramach prawa krajowego zostanie to obiektywnie i racjonalnie uzasadnione zgodnym z przepisami celem (...) i jeżeli środki mające służyć realizacji tego celu są właściwe i konieczne”. Stanowisko analogiczne wobec treści powyższego przepisu zostało przedstawione przez TSUE w wyroku z dnia 12 stycznia 2010 r. w sprawie C-341/08, w którym stwierdzono, że w zakresie, w jakim przepis utrzymujący granicę wieku umożliwiającą wykonywanie danego zawodu, służy realizacji istotnego celu, może zostać uznany za zgodny z dyrektywą 2000/78/WE.

⁶⁴⁸ R. Reiwer (red.), *Ustawa o komornikach sądowych. Komentarz*, [w:] R. Reiwer (red.), *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, art. 19, Warszawa 2019.

⁶⁴⁹ Por.: wyrok TSUE z dnia 5 marca 2009 r. w sprawie C-388/07, *The Incorporated Trustees of the National Council on Ageing (Age Concern England)/Secretary of State for Business, Enterprise and Regulatory Reform*.

⁶⁵⁰ Wyrok NSA z dnia 9 lipca 2013 r., Sygn. akt U GSK 391/12.

⁶⁵¹ Orzecznictwo UE wskazuje, że limit wieku nie spełnia warunków, określonych w art. 6 ust 1 dyrektywy, dopuszczających odmienne traktowanie ze względu na wiek, jak również dopuszczalnych ograniczeń wolności wykonywania zawodu określonych w art. 65 ust 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji; Zob.: *Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Sprawiedliwości*, z dnia 1.07.2014, [online], https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Do_MS_ws_odwolania_komornika_ze_względu_na_wiek.pdf, [dostęp: 18.12.2019].

⁶⁵² Dz. U. z 2013 r., poz. 829.

Niezrozumiałym jest ponadto przyrównanie zawodu komornika sądowego do zawodów sędziego, czy prokuratora, wyłączając z analogii adwokatów, czy radców prawnych, którzy nie mają narzuconej granicy wieku odejścia ze stanowiska. Rzecznik Praw Obywatelskich wskazywał również wątpliwości związane z konstytucyjną zasadą równości⁶⁵³. Ograniczenie wieku nie dotyczy bowiem pracowników urzędów państwowych, pracowników służby cywilnej oraz pracowników Najwyższej Izby Kontroli⁶⁵⁴, co powoduje odmiennie traktowanie komorników od pozostałych wymienionych funkcjonariuszy publicznych.

Można również wysnuć tezę, że nowa regulacja jest wynikiem niedostatecznej wiedzy ustawodawcy na temat specyfiki pracy komornika, który rzekomo może prowadzić egzekucję wyłącznie terenowo. W dobie informatyzacji i szeroko rozwiniętych systemów informatycznych, komornik sądowy bardzo wiele czynności wykonuje właśnie w sposób elektroniczny „zza biurka”. Niezasadnym jest więc obniżenie górnej granicy wieku wykonywania zawodu komornika z perspektywy innych zawodów prawniczych. Komornik, który nie poradzi sobie z czekającymi go zadaniami sam odejdzie z zawodu.

7.2. POWOŁANIE, PRZENIESIENIE, USTANIE STOSUNKU PRACY

W orzecznictwie sądowym zarysowała się rozbieżność poglądów na temat postępowania w sprawie powołania komornika sądowego. Mając na względzie, że powołanie jest decyzją uznaniową Ministra Sprawiedliwości, to w interesie publicznym byłoby dopuszczenie samorządu komorniczego do udziału w postępowaniu administracyjnym na prawach strony tego postępowania. Wydanie opinii w sprawie powołania komornika wydaje się „prawem, ale zarazem obowiązkiem właściwego organu samorządu komorniczego”⁶⁵⁵. W judykaturze wielokrotnie zwracano uwagę, że niewiążący charakter „nie oznacza zwolnienia Ministra Sprawiedliwości z obowiązku merytorycznej oceny przedstawionej opinii, zgodnie z zasadą wyrażoną w art.

⁶⁵³ Art. 32 ust. 1 Konstytucji, Dz. U. Nr 78, poz. 483.

⁶⁵⁴ Art. 2, art. 4 i art. 17 ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku z podwyższeniem wieku emerytalnego. (Dz.U. 2012, poz. 1544).

⁶⁵⁵ M. Stahl, *Samodzielność samorządu komorników w wykonywaniu funkcji publicznych i jej ochrona. Zagadnienia wybrane*, PPE nr 6/2009.

80 k.p.a.”⁶⁵⁶. Nasuwa się też uwaga, że udział samorządu komorniczego nie tylko nie powinien ograniczać się do wydania opinii w sprawie kandydata ubiegającego się o stanowisko, lecz także do możliwości zaskarżenia decyzji MS⁶⁵⁷.

Z jednej strony sformułowano stanowisko, że izby komornicze nie są stroną postępowania w tej kwestii⁶⁵⁸, z drugiej wyrażono pogląd, że udział samorządu komorniczego w procedurze powołania nowych członków do wykonywania zawodu jest zasadna, gdyż izba komornicza posiada status strony⁶⁵⁹. Ustawodawca z dniem 1 stycznia 2019 r. znowelizował art. 12 ust. 1 ustawy o komornikach sądowych w sposób legitymujący pierwszy z przywołanych poglądów.

Co się zaś tyczy ustania stosunku pracy komornika, art. 50 uoks brzmi następująco: Jeżeli w przypadku odwołania komornika, przeniesienia komornika albo wygaśnięcia powołania na stanowisko komornika z mocy prawa, z wyjątkiem sytuacji, gdy wygaśnięcie powołania nastąpiło na skutek śmierci lub ubezwłasnowolnienia, uzyskiwane przez kuratora kancelarii wynagrodzenie prowizyjne oraz pozostałe pobrane i ściągnięte opłaty komornicze nie pozwalają na zaspokojenie powstałych w terminie 3 miesięcy od dnia zwolnienia stanowiska, a wynikających z zatrudnienia osób, o których mowa w art. 153 ust. 1–3, oraz pozostałych kosztów działalności egzekucyjnej (art 152 ust. 1 pkt 1), odpowiedzialny za te zobowiązania jest odwołany lub przeniesiony komornik. Tenże komornik może zwolnić się z odpowiedzialności jedynie w przypadku, gdy wykaże, że zobowiązania te powstały wyłącznie na skutek działań zastępcy komornika lub kuratora kancelarii. Do tej pory prawo

⁶⁵⁶ Wyrok NSA z dnia 28 kwietnia 2011 r., II GSK 495/10, Lex nr 1081547, także: wyrok WSA w Warszawie z dnia 23 stycznia 2012 r., VI SA/Wa 2205/11, CBOSA; wyrok WSA w Warszawie z dnia 25 kwietnia 2012 r., VI SA/Wa 452/13, CBOSA; wyrok WSA w Warszawie z dnia 23 stycznia 2013 r., VI SA/Wa 1963/12, CBOSA.

⁶⁵⁷ O powołaniu na stanowisko komornika sądowego z uwzględnieniem praw procesowych rady izby komorniczej i jej uprawnień w przedmiocie powołania komornika, zob.: D. Branicka, T. Brzezicki, *O legitymacji rady izby komorniczej w postępowaniu administracyjnym w sprawie powołania na wolne stanowisko komornika sądowego*, PPE, nr 4/2018.

⁶⁵⁸ Zob.: Wyrok WSA siedziba w Warszawie z 2015-02-05 VI SA/Wa 1816/14 (nr 1244044); WSA siedziba w Warszawie z 2017-01-18 VI SA/Wa 1853/16 (numer 1901382); Wyrok WSA siedziba w Warszawie z 2017-06-22 VI SA/Wa 409/17 (nr 1845734); Wyrok WSA siedziba w Warszawie z 2018-05-29 VI SA/Wa 604/18 (nr 1891698).

⁶⁵⁹ Wyrok NSA z 2017-05-23 II GSK 2439/15 (nr 1636551); Wyrok WSA siedziba w Warszawie z 2017-12-06 VI SA/Wa 1064/17 (nr 1727828); Wyrok WSA siedziba w Warszawie z 2017-11-30 VI SA/Wa 1085/17 (nr 1801723); Wyrok NSA z 2017-12-20 II GSK 762/16 (nr 1756855); Wyrok NSA z 2019-02-07 II GSK 1313/18 (nr 1916925)

uregulowane przez Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 lutego 2015 r. w sprawie trybu postępowania przy likwidacji kancelarii komorniczych, w art. 27a ust.5 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji⁶⁶⁰, nie przewidywało takich wymogów⁶⁶¹.

To posunięcie będzie generowało ogromne problemy finansowe osób, które z różnych powodów będą chciały zrezygnować z pracy w zawodzie komornika sądowego. Miesięczne utrzymanie średniej wielkości kancelarii komorniczej to koszty rzędu 60 tysięcy złotych, zakładając, że komornik jest zobowiązany pozostawić półroczną wartość utrzymania jest to kwota niebagatelna, która postawi w bardzo trudnej sytuacji finansowej wielu komorników. Sytuacja będzie więc patowa, w obawie przed zabezpieczeniem znaczącej kwoty, komornicy nie będą odchodzić z zawodu mimo braku rentowności prowadzonych przez nich kancelarii. Komornik nie będzie zarabiał

⁶⁶⁰ Dz.U. z 2011, Nr 231, poz. 1376, z późn. zm.

⁶⁶¹ §1 stwierdzał, że: Przystępując do likwidacji kancelarii zmarłego albo odwołanego komornika, albo komornika, którego powołanie wygasło z mocy prawa, zastępca komornika przeprowadzający likwidację kancelarii, zwany dalej „likwidatorem”, sporządza spisy:

- 1) spraw zakończonych;
- 2) spraw niezakończonych;
- 3) urzędzeń ewidencyjnych niezbędnych do prowadzenia spraw niezakończonych;
- 4) zbędnych urzędzeń ewidencyjnych.

§ 2. [Przekazanie spraw niezakończonych komornikowi powołanemu w miejsce poprzedniego komornika]

1. W przypadku, o którym mowa w art. 27a ust. 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji, likwidator przekazywał komornikowi powołanemu w miejsce zmarłego albo odwołanego komornika, albo komornika, którego powołanie wygasło z mocy prawa, sprawy niezakończone i urzędzenia ewidencyjne niezbędne do prowadzenia spraw niezakończonych, wraz ze spisami, o których mowa w §1 pkt 2 i 3.

[...]

§6. [Przekazanie komornikowi zaliczek na wydatki, opłaty oraz wszelkie pobrane i nierozchodowane sumy zgromadzone w likwidowanej kancelarii]

1. W przypadku, o którym mowa w art. 27a ust.2 ustawy, likwidator przekazywał komornikowi powołanemu w miejsce zmarłego albo odwołanego komornika, albo komornika, którego powołanie wygasło z mocy prawa, zaliczki na wydatki, opłaty oraz wszelkie pobrane i nierozchodowane sumy, zgromadzone na rachunku bankowym lub w kancelarii prowadzonej przez zmarłego albo odwołanego komornika, albo komornika, którego powołanie wygasło z mocy prawa. [...]

§7. [Przekazanie komornikom przejmującym niezakończone sprawy sum zgromadzonych w likwidowanej kancelarii]

1. W przypadku, o którym mowa w art.27a ust.2a ustawy, likwidator przekazywał komornikom, którzy otrzymali sprawy w wyniku podziału, o którym mowa w §5 ust.1 i 2, przypadające na każdą z tych spraw zaliczki na wydatki, opłaty oraz wszelkie pobrane i nierozchodowane sumy, zgromadzone na rachunku bankowym lub w kancelarii prowadzonej przez zmarłego albo odwołanego komornika, albo komornika, którego powołanie wygasło z mocy prawa.

[...].

§8. [Zamknięcie rachunku bankowego przez likwidatora]

Po dokonaniu czynności, o których mowa w §6 ust.1 lub §7 ust.1, likwidator zamykał rachunek bankowy i księgę pieniężną oraz analizował kwitariusze przychodowe.

na swoje utrzymanie, a jednocześnie będzie tkwił w martwym punkcie w obawie przed swoistym ukaraniem w postaci pozostawienia ogromnej sumy w celu wszczęcia postępowania likwidacyjnego. Poza tym pozostaje kwestia komorników, którzy będą chcieli odejść na emeryturę i mieliby być zobowiązani do pokrycia w/w kosztów. Byłby to problem naruszający podstawowe zasady współżycia społecznego, brak możliwości swobodnego odejścia z zawodu jest jawnym ograniczeniem swobód obywatelskich oraz przymuszeniem czynnego wykonywania zawodu.

7.3. POZYCJA ZAWODOWA APLIKANTA I ASESORA

Wraz z nową ustawą aplikanci zostali pozbawieni jakichkolwiek uprawnień do dokonywania czynności egzekucyjnych. Ta zmiana budzi zdziwienie tym bardziej, że np. aplikanci radcowscy czy adwokaccy w pewnym zakresie mogą reprezentować, w imieniu swoich patronów, klientów np. podczas rozpraw sądowych. Asesor komorniczy samodzielnie może zająć się jedynie czynnościami odbywającymi się w kancelarii komorniczej, natomiast cała działalność „terenowa” spoczywa wyłącznie na barkach komornika sądowego.

Dotąd asesor komorniczy był obecny przy czynnościach egzekucyjnych dokonywanych bezpośrednio i osobiście przez komornika sądowego, obserwował podejmowane czynności, bądź pomagał komornikowi w ich realizacji (np. przez spisywanie protokołu - art. 809 k.p.c.). Przeprowadzał również egzekucję lub dokonywał określonych czynności na podstawie zlecenia wystawionego przez komornika w zakresie ustalonym przez dyspozycję art. 33 uoksie. Zgodnie z tym przepisem komornik mógł zlecić asesorowi komorniczemu przeprowadzenie egzekucji w sprawach o świadczenie pieniężne oraz w sprawach o zabezpieczenie roszczenia pieniężnego (w obu przypadkach o wartości nieprzekraczającej kwoty stanowiącej równowartość stukrotnego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego w gospodarce narodowej w roku poprzednim, ogłaszanego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, z wyłączeniem egzekucji z nieruchomości). Komornik mógł także zlecić asesorowi komorniczemu

dokonanie określonych czynności w innych sprawach⁶⁶². Każde zlecenie było wystawione na piśmie i określało sprawy lub czynności, do których przeprowadzenia asesor komorniczy został upoważniony. Na mocy art. 26 ust.3 uoksie asesor mógł pełnić funkcję zastępcy komornika⁶⁶³.

Do roku 2019 asesory nie mieli obowiązku zostawiania komornikiem, dzięki czemu nie musieli podejmować ryzyka finansowego związanego z otwarciem kancelarii, jakie dla wielu z nich jest po prostu zbyt duże. Z kolei dzięki zatrudnianiu asesorów komornicy mogli szybciej i sprawniej prowadzić postępowania egzekucyjne.

Czynności terenowe mógł przeprowadzić komornik, asesor komorniczy lub aplikant komorniczy (po upływie roku od rozpoczęcia aplikacji komorniczej, po otrzymaniu upoważnienia od komornika). Po zmianach pozycja obu została ograniczona do roli pracownika biurowego, mającego prawo ustalić, czy dłużnik faktycznie zamieszkuje lub prowadzi działalność pod wskazanym adresem, albo czy we wskazanym miejscu znajduje się majątek dłużnika. W czynnościach terenowych, które przeprowadza wyłącznie komornik, mogą jedynie asystować, toteż możliwości ich praktycznego przygotowania do zawodu są iluzoryczne⁶⁶⁴.

Krajowa Rada Komornicza stoi na stanowisku, że tak duże zmiany odbiją się niekorzystnie nie tylko na asesorach, ale przede wszystkim – na jakości pracy komorników sądowych i ich kancelarii, a w konsekwencji – na wierzycielach. KRK uważa, że asesory powinni pod nadzorem komorników mieć możliwość samodzielnego dokonywania czynności egzekucyjnych. Paradoksalnie asesory zamiast zdobywać doświadczenie, będą faktycznie odpowiadać za funkcjonowanie biura, ponieważ komornik będzie wykonywał

⁶⁶² Wyłączając:

- sprzedaż oraz wydanie wierzycielowi ruchomości o wartości przekraczającej ww. kwotę, wykonanie opróżnienia lokalu, pomieszczenia, gruntu lub przedsiębiorstwa, wykonanie orzeczenia o zastosowaniu środków przymusu, ustalenie wysokości kosztów egzekucyjnych w sprawach o roszczenia niepieniężne oraz o roszczenia pieniężne przekraczające stukrotne przeciętne wynagrodzenie miesięczne w gospodarce narodowej,
- sporządzanie planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji powyżej tej kwoty, wydawanie decyzji i podpisywanie dokumentów dotyczących depozytu.

⁶⁶³ Miał prawo wykonywać czynności egzekucyjne, ponosił za nie odpowiedzialność jak komornik. Prezes sądu apelacyjnego miał w określonych przypadkach obowiązek zawiesić w czynnościach asesora.

⁶⁶⁴ Komornik za działania lub zaniechania asesorów i aplikantów ponosi pełną odpowiedzialność, w tym – majątkową.

wszystkie czynności egzekucyjne w terenie⁶⁶⁵.

Określenie maksymalnego wymiaru czasu trwania asesury ma przeciwdziałać obecnemu zjawisku tzw. „dożywotnich asesorów”⁶⁶⁶. Wprowadzenie ograniczeń oparte na dyskusyjnym założeniu, że celem każdego asesora jest prowadzenie własnej kancelarii, pokazuje niespójność ustawy, która wydaje się zmierzać do wprowadzenia modelu opartego na tzw. samozatrudnieniu w zakresie czynności egzekucyjnych, poprzez ograniczenie udziału asesorów i aplikantów⁶⁶⁷. Jest to działanie dość typowe dla naszego porządku prawnego i praktyki legislacyjnej, oparte na zasadzie skrajności - od wielkich kancelarii komorniczych, nazywanych często „hurtowniami”, do małych jednostek, w których komornik będzie zdany sam na siebie. Wątpliwe jest czy doprowadzi to do deklarowanego przez projektodawcę zwiększenia efektywności egzekucji sądowej.

Utrata uprawnień przez asesora, który nie utworzy po 6 latach nowego rewiru, wydaje się nieuczciwa. Nie każdy ma możliwości psychofizyczne do pełnienia funkcji komornika sądowego, a na stanowisku asesora świetnie się sprawuje. Wielu asesorów wcale nie zamierzało zostać komornikiem, ponieważ na stanowisku asesora mają stabilizację, otrzymują stałe wynagrodzenie niezależnie od wpływu spraw czy opłat do kasy kancelarii. Wielu z nich nie potrafiłoby podjąć prowadzeniu własnej działalności gospodarczej, ponieważ, oprócz ponadprzeciętnej wiedzy z zakresu prawa, niezbędne są również umiejętności menagerskie, kadrowe, czy zdolności oceny ryzyka finansowego oraz umiejętności planowania budżetu w celu utrzymania płynności finansowej. Wielu z tak zwanych „wiecznych asesorów”, zdaje sobie sprawę z braku kompetencji w zakresie zarządzania finansami czy zasobami ludzkimi, mimo, że są świetnymi praktykami prawa⁶⁶⁸.

Kompromisowym rozwiązaniem, idącym w kierunku zakładanego przez ustawodawcę celu - powzięcia odpowiedzialności komornika sądowego za działania asesora komorniczego – byłoby dopuszczenie go do wszystkich czynności komorniczych przy jednoczesnym obowiązku uzyskania

⁶⁶⁵ Opinia Krajowej rady Komorniczej..., dz.cyt.

⁶⁶⁶ Mając na względzie konstytucyjną zasadę ochrony praw nabytych, regulacja ta nie ma zastosowania do osób, które rozpoczęły asesurę przed wejściem w życie nowej ustawy.

⁶⁶⁷ Opinia Stowarzyszenia Sędziów Polskich "Iustitia", dz. cyt.

⁶⁶⁸ *Opinia Stowarzyszenia Asesorów i Komorników Sądowych*, dz. cyt.

kontrasygnaty udzielanej przez komornika wszystkim czynnościom wykonywanym przez asesora. Pozwoliłoby to na formalną odpowiedzialność komornika sądowego za działania asesora przy jednoczesnym zachowaniu skuteczności prowadzonych czynności⁶⁶⁹.

7.4. PRAWA I OBOWIĄZKI KOMORNIKA

Komornikowi przysługuje uprawnienie do wypoczynku w wymiarze 26 dni w roku (art. 39 ust.1 uoks), a przepisy Kodeksu pracy (zwanego dalej: k.p.) dotyczące urlopów pracowniczych są stosowane „odpowiednio, o ile nie są one sprzeczne z przepisami regulującymi wykonywanie zawodu komornika”. W zakresie czasu pracy komornik podporządkowany jest prezesowi właściwego sądu rejonowego, który w myśl art. 41 ust. 1 uoks prowadzi wykaz służbowy dni, w których komornik był nieobecny w pracy. Charakter prawny tego przepisu budzi w doktrynie wiele wątpliwości⁶⁷⁰.

Zwraca się uwagę iż nowa ustawa nie określa maksymalnych norm czasu pracy komornika sądowego, ani nie odsyła do innych regulacji, zatem nie daje podstaw do uznania, że komornik ma świadczyć pracę w zadaniowym systemie czasu pracy, niezbędnym do wykonania powierzonych zadań, nie przekraczając 8 godzin na dobę i przeciętnie 40 godzin w przeciętnie 5-dniowym tygodniu pracy. Brak określenia w ustawie norm czasu pracy komornika budzi wątpliwości ze względu na treść art. 66 ust. 2 Konstytucji, zgodnie z którym maksymalne normy czasu pracy określa ustawa⁶⁷¹.

Komornik sądowy ma uprawnienia:

- do wypoczynku w wymiarze dodatkowych 6 dni po dziesięciu latach pełnienia służby (art. 39 ust. 2 uoks),
- za uprzednim powiadomieniem prezesa właściwego sądu rejonowego - do usprawiedliwionej nieobecności w związku z udokumentowanym wykonywaniem obowiązków w ramach organów samorządu komorniczego w maksymalnym wymiarze 10 dni w roku (art. 40 ust. 1 uoks),

⁶⁶⁹ M. Czugan, *Stanowisko...*, dz. cyt., s. 20.

⁶⁷⁰ Zob.: E. Staszewska, *Charakter prawny służby komorniczej*, [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, A. Marciniaka (red.), Sopot 2018, s. 79.

⁶⁷¹ K. Bomba, *Ochrona...*, dz. cyt., s.12.

- za zgodą prezesa sądu rejonowego – do dodatkowej nieobecności w związku z udokumentowanym wykonywaniem obowiązków w Krajowej Radzie Komorniczej, komisji dyscyplinarnej, komisji lub zespołach właściwych w sprawach egzaminu wstępnego na aplikację, zwanego dalej "egzaminem wstępnym", i egzaminu komorniczego, obowiązków komornika wizytatora lub przewodniczącego rady izby komorniczej (art. 40 ust. 2 uoks),
- do nieobecności na analogicznych zasadach i w wymiarze jak przysługujące pracownikowi w związku z usprawiedliwioną nieobecnością w pracy (art. 41 ust. 2 uoks),
- w postaci zwrotnego roszczenia do Skarbu Państwa, w przypadku naprawienia szkody, jeżeli szkoda powstanie wyłącznie na skutek stosowania się przez komornika do zarządzeń sądu lub organów nadzoru administracyjnego (art. 36 ust. 2 zd. 2 uoks)⁶⁷².

Koncepcja ustanowienia reguły ustawowej określającej wymiar usprawiedliwionej nieobecności komornika z powodu wypoczynku ma swoje uzasadnienie (wobec odwoływania się w ustawie do „usprawiedliwionej nieobecności” „nieusprawiedliwionej nieobecności komornika”) i sens. Przy tym jednak odesłanie do odpowiedniego stosowania przepisów k.p. o urloпах skonstruowano niewłaściwie. Skoro mają być stosowane odpowiednio, to zastrzeżenie o braku podstaw do stosowania przepisów k.p. dotyczących urlopow pracowniczych, o ile nie są one sprzeczne z przepisami regulującymi wykonywanie zawodu komornika, jest zbyteczne. Jest to przecież istota odpowiedniego stosowania przepisów, do których odesłano. Konsekwencją ustanowienia przepisów określających czasowy wymiar uprawnienia komornika do wypoczynku i innych powodów usprawiedliwionej nieobecności, jest konieczność rejestrowania godzin i dni obecności, i usprawiedliwionej, bądź nieusprawiedliwionej, nieobecności komornika⁶⁷³. Zwrócić trzeba jednak uwagę na specyfikę pracy komornika, która wiąże się niejednokrotnie nawet z kilkunastogodzinnym dniem pracy, po którym komornikowi powinno przysługiwać prawo do odpoczynku. Ponadto powinien mieć możliwość

⁶⁷² *Ustawa o komornikach sądowych, Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, M. Simbierowicz, M. Świtkowski M. (red.), A. Grajewski, Warszawa 2018.

⁶⁷³ O innych rozwiązaniach zgodnych ze specyfiką pracy komorników zob.: E Staszewska, *Urlopy pracownicze*, Warszawa 2016, s. 31.

przygotowywania się poza kancelarią do czynności (analizowanie orzecznictwa lub wykonywanie innych czynności), co przecież nie powinno wiązać się z dniem urlopowym.

Ukształtowanie praw i obowiązków komorników nastąpiło w oparciu o kombinację cech charakterystycznych dla różnych stosunków prawnych, co po raz kolejny świadczy o hybrydowym statusie tego zawodu. Komornik z jednej strony ma pozostawać w „służbie” i ustalać korzystanie z urlopu z prezesem sądu, z drugiej ma organizować kancelarię i zatrudniać określone podmioty oraz wykonywać zadania w sposób niezależny. Komornik nie pozostaje w podległości służbowej wobec prezesa sądu, który jednak posiada uprawnienia zbliżone do uprawnień pracodawcy względem pracownika, w związku z czym między komornikiem a prezesem sądu dochodzi do pewnych zależności organizacyjnych⁶⁷⁴. Tworzy się stosunek zatrudnienia komorniczego, łączącego cechy zarówno samodzielnej działalności, stosunku pracy i bliżej nieokreślonego stosunku służbowego.

W sumie można zgodzić się z opinią, że komornik nie korzysta ze swobody w prowadzonej przez siebie działalności, nie ma dowolności w kształtowaniu zasad swojego wynagrodzenia, nie posiada delegacji do odmowy przyjęcia wniosku o wszczęcie egzekucji, do prowadzenia której jest właściwy, nawet gdy posiada wiedzę, że prowadzenie konkretnej sprawy spowoduje po jego stronie stratę⁶⁷⁵. Z kolei „prawo do urlopu wypoczynkowego” jest nieadekwatne do pozapracowniczego statusu komornika sądowego.

7.4.1. WYNAGRODZENIE ZASTĘPCY KOMORNIKA I DODATKOWE ZATRUDNIENIE

Istotnym mankamentem ustawy jest brak jakiegokolwiek uzasadnienia regulacji odnoszącej się do wynagrodzenia zastępcy komornika oraz uprawnień do wynagrodzenia, podejmowania innych zajęć zarobkowych przez komornika zawieszzonego oraz praw do wynagrodzenia należnego komornikowi odwołanemu oraz zastępcy komornika ustanowionego w związku

⁶⁷⁴ Zob.: E. Staszewska, *Charakter prawny służby komorniczej*, [w:] *Regulacje intertemporalne w nowych ustawach komorniczych*, [w:] *Analiza...*, dz. cyt., s. 72-82.

⁶⁷⁵ A. Zielińska, *Pozycja ustrojowa komornika sądowego*, „In Gremio”, nr 127/2019, felieton [online], <https://ingremio.org/2019/03/pozycja-ustrojowa-komornika-sadowego/> [dostęp 5.03.2019].

z odwołaniem komornika albo wygaśnięciem powołania na stanowisko komornika z mocy prawa albo śmiercią komornika oraz jego spadkobierców. Utrudnia to znacznie ocenę tej oryginalnej regulacji prawnej. W szczególności nie wiadomo, dlaczego zastępca komornika miałby uzyskiwać, w braku odmiennej umowy, w kolejnych miesiącach 25%, 50% i 75% wynagrodzenia należnego komornikowi (art. 48 uoks). Kwestia odpłatności prawa do wypoczynku (art. art. 39 uoks) rodzi wątpliwości, ponieważ została pomniejszona o wynagrodzenie zastępcy wyznaczonego w trybie określonym art. 43 ust. 1 uoks na czas nieobecności komornika. Wysokość wynagrodzenia zastępcy została określona procentowo w stosunku do dochodu zastępowanego komornika (art. 48 ust. uoks)⁶⁷⁶. Niewłaściwe wydają się również regulacje określające skutki prawne odwołania komornika zastępowanego (sprowadzające się do kroczącego zamykania działalności kancelarii komorniczej aż do jej likwidacji). Powyższe tłumaczy się powtórzeniem zasad z poprzednio obowiązującej ustawy.

Zasadniczo zmieniła się regulacja dotycząca podejmowania przez komornika dodatkowych zajęć⁶⁷⁷. Nowa ustawa wprowadziła generalny zakaz podejmowania dodatkowego zatrudnienia, z wyjątkiem zatrudnienia na stanowisku dydaktycznym, naukowo-dydaktycznym lub naukowym (w łącznym wymiarze nieprzekraczającym pełnego wymiaru czasu pracy pracowników zatrudnionych na tych stanowiskach), jeżeli wykonywanie tego zatrudnienia nie przeszkadza w pełnieniu obowiązków komornika (art. 43 ust. 1 uoks), a dodatkowo – zakazuje podejmowania innego zajęcia lub sposobu zarobkowania, które przeszkadzałoby w pełnieniu obowiązków komornika, mogło osłabiać zaufanie do jego bezstronności lub przynieść ujmę godności zawodu komornika (art. 34 ust. 2 uoks). O każdym dodatkowym zajęciu komornik ma obowiązek zawiadamiać prezesa właściwego sądu rejonowego (art. 34. ust. 3 uoks). Uzasadnia się to analogią do regulacji dotyczących

⁶⁷⁶ K. Bomba, *Ochrona...*, dz. cyt., s.14.

⁶⁷⁷ W dotąd obowiązującym art. 21 uoksie komornikowi nie wolno było podejmować dodatkowego zajęcia lub zatrudnienia, które by przeszkadzało w pełnieniu obowiązków albo mogło uchybiać powadze wykonywanego zawodu (miał on jednocześnie obowiązek zawiadomienia o takim zamiarze prezesa właściwego sądu apelacyjnego i radę izby komorniczej, którzy – w terminie tygodniowym – mogli sprzeciwić się podjęciu takiego zajęcia), a dodatkowe zatrudnienie mógł podjąć tylko za zgodą prezesa właściwego sądu apelacyjnego i rady izby komorniczej.

sędziów i prokuratorów. Biorąc pod uwagę szczególny charakter zawodu i konieczność troski państwa o wykonywanie zawodu bez narażania osób, wobec których, lub na rzecz których komornik działa, sami zainteresowani zgadzają się z opinią, że nadmierne koncentrowanie się na innych obszarach prywatnej aktywności, mogłoby źle wpływać na realizację zadań, do których są powołani. Ta sama argumentacja nie bardzo pasuje natomiast do asesorów komorniczych, którzy mieliby podlegać tym samym ograniczeniom.

7.4.2. PRZEJRZYSTOŚĆ MAJĄTKOWA KOMORNIKA

Kontrowersje budzi zapis, z którego wynika, że komornik jest obowiązany do złożenia oświadczenia o swoim stanie majątkowym (art. 32 uoks). Oświadczenie majątkowe dotyczy majątku osobistego oraz objętego małżeńską wspólnością majątkową⁶⁷⁸ (art. 32 ust.1). Dotąd komornicy byli zobligowani na podstawie artykułu 16 pkt. 2 uoksie do składania oświadczeń prezesowi sądu apelacyjnego w apelacji, w której siedzibę kancelarii ma dany komornik, do końca kwietnia każdego roku, ze stanem majątkowym na dzień 31 grudnia roku poprzedniego. Złożone oświadczenie analizowane było przez kolegium sędziów.

Wątpliwości wzbudza przede wszystkim kwestia bezpieczeństwa, a raczej jego braku⁶⁷⁹. W mniejszych miejscowościach ustalenie konkretnego adresu, na podstawie informacji z oświadczenia, nie jest żadnym problemem. Publiczne podanie choćby marki samochodu komornika, bezpieczeństwa osobistego na pewno nie zwiększa, a wręcz ułatwia namierzenie, z ustaleniem miejsca zamieszkania włącznie. Komornicy proponowali, aby ich oświadczenia były przedkładane właściwym organom państwa powołanym do kontroli. Dotychczasowy model oświadczeń majątkowych zabezpieczał Państwo przed ewentualnymi nieprawidłowościami w działaniu komorników sądowych, tym samym zapewniając zainteresowanym odpowiedni stopień anonimowości,

⁶⁷⁸ Na wniosek komornika, który złożył oświadczenie majątkowe, prezes właściwego sądu apelacyjnego może zdecydować o objęciu informacji zawartych w tym oświadczeniu ochroną przewidzianą dla informacji niejawnych o klauzuli „zastrzeżone”, określoną w przepisach ustawy z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 412 i 650), jeżeli ujawnienie tych informacji mogłoby powodować zagrożenie dla komornika lub osób dla niego najbliższych. Do zniesienia tej klauzuli uprawnieni są prezes właściwego sądu apelacyjnego oraz Minister Sprawiedliwości.

⁶⁷⁹ M. Antosiewicz, *Oświadczenia majątkowe komorników stały się jawne*, [online] <https://www.rp.pl/Komornicy/307029983-Oswiadczenia-majatkowe-komornikow-staly-sie-jawne.html>, [dostęp: 02.07.2019].

bezpieczeństwa i zabezpieczenia ich rodzin oraz majątku zgromadzonego przez lata ciężkiej pracy. Granica między jawnością a prywatnością przebiega tam, gdzie pojawia się szkodliwe dla osoby ujawniającej – a nieużyteczne publicznie – wykorzystanie ujawnionych danych. Ogólnie nie jest kwestionowana zasadność składania oświadczeń, ale ich publikacja.

Choć przepisy związane ze składaniem oświadczeń majątkowych powinny gwarantować transparentność życia publicznego, to w Polsce wydają się niejasne, zwłaszcza, że zasady składania oświadczeń majątkowych reguluje kilkanaście aktów prawnych. „Inaczej oświadczenie majątkowe składa sędzia, inaczej polityk wysokiego szczebla, inaczej polityk szczebla niższego, a jeszcze inaczej urzędnik. Wielu zobowiązanych do składania oświadczeń myli przy tym wzory, którymi powinni się posłużyć. Wiele kwestii wzbudza też kontrowersje nawet w ramach jednej regulacji”⁶⁸⁰. To rodzi patologie.

Dziś wiadomo już, że obok rzetelnie wypełnionych oświadczeń komorników, pojawiły się również te „czytelne tylko dla aptekarzy”, bądź z „przesunięciami majątkowymi” na współmałżonka lub dzieci. Znany jest również przypadek rezygnacji z zawodu w celu uniknięcia obowiązku ujawnienia stanu posiadania. W mediach usłyszeć można argumentację, że składanie oświadczeń majątkowych mieści się w granicach prawa i służy zapewnieniu bezpieczeństwa komornikom, ale są i głosy mówiące o jaskrawej niechęci komorników względem tzw. „kontroli społecznej”⁶⁸¹. Przy takim dyskursie można by podjąć temat jawności życia prywatnego, a ściślej, czy jawność życia publicznego powinna dotyczyć np. majątków odziedziczonych, pochodzących ze źródeł niezwiązanych ze sferą publiczną.

7.5. PODSUMOWANIE DYSKUSJI NA TEMAT NOWEJ USTAWY

Na zrealizowanie celu egzekucji wpływ mają różnorodne czynniki, głównie uwarunkowania społeczno-gospodarcze, stan unormowań prawnych dotyczących postępowania egzekucyjnego, a także przyjęty system organów

⁶⁸⁰ P. Słowik, *Oświadczenia majątkowe do poprawki*, [online] <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1413384,oswiadczenia-majatkowe-do-poprawki.html>, [dostęp: 25.05.2019].

⁶⁸¹ Zob.: P. Szymaniak, *Komornicy po raz pierwszy musieli ujawnić swoje majątki. Co posiadają?*, [online], <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1423272,oswiadczenia-majatkowe-komornikow-jawnosc-zycia-publicznego.html>, [dostęp: 24.07.2019].

egzekucyjnych. W opinii Ministra Sprawiedliwości wprowadzone zmiany wpłyną na podniesienie prestiżu zawodu komornika, zmniejszenie liczby nadużyć i poprawę zaufania społeczeństwa do tego zawodu. Z kolei w opinii przedstawicielki środowiska komorniczego, Anny Zielińskiej⁶⁸²: „taki model uregulowania pozycji ustrojowej komornika sądowego jest konsekwencją braku zaufania ustawodawcy do osób pełniących tę funkcję, a także opiera się na nieuzasadnionym przekonaniu o stabilnej sytuacji finansowej każdej kancelarii i każdego komornika, która pozwoli na finansowanie działalności egzekucyjnej. Szczególny niepokój rodzi zbędna ingerencja w prywatność osób pełniących służbę oraz ograniczenie prawa własności”⁶⁸³. Wybrzmiewa tu wątpliwość, czy stworzenie nowych regulacji faktycznie miało na celu zwiększenie zaufania do zawodu komornika, czy jedynie było odpowiedzią na doraźne zapotrzebowanie polityczne.

Zawód komornika rzadko oceniany jest przez pryzmat świadczenia pomocy ludziom w sytuacjach zagrożenia ich istotnych dóbr materialnych bądź ekonomicznych, a także zaspokajania interesu publicznego. Negatywne emocje wywołuje zapewne fakt niewłaściwego niekiedy wykonywania zawodu komornika. Powyższe jednak bardzo często spowodowane jest nie zawsze trafnymi regulacjami prawnymi.

Warto pamiętać, że postępowanie egzekucyjne odgrywa w wymiarze sprawiedliwości bardzo ważną rolę, gdyż urzeczywistnia postępowanie sądowe. Przez sprawność organu egzekucyjnego obywatele postrzegają wymiar sprawiedliwości, a komornik jest w tym procesie ostatnim i niezbędnym ogniwem. »Ostatnim«, a więc z mniejszymi szansami, a przecież skuteczność egzekucji zależy od kondycji całego systemu, a nie tylko od komornika. Ścieżka procesowa do momentu wydania nakazu zapłaty trwa zazwyczaj kilka miesięcy, o ile dłużnik nie wniesie sprzeciwu. Jeśli tak się stanie nakaz ów traci swoją moc, a sprawa ponownie trafia do rozpoznania w normalnym trybie, co wydłuża proces odzyskania długu przez wierzyciela. Biorąc pod uwagę długość trwania procesów sądowych oraz indywidualne próby wierzycieli przed

⁶⁸² Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w Myśliborzu oraz rzecznik prasowy Rady Izby Komorniczej w Szczecinie.

⁶⁸³ A. Zielińska, *Pozycja ustrojowa komornika sądowego*, [online], <https://ingremio.org/2019/03/pozycja-ustrojowa-komornika-sadowego/>, [dostęp 5.03.2019].

skierowaniem sprawy do sądu, dłużnik ma czas, by udaremnić lub wydłużyć czynności komornika⁶⁸⁴. Właściwszym postępowaniem mogłoby się okazać działanie, w którym obrona dłużnika przeciwko wydanej klauzuli wykonalności byłaby możliwa dopiero wówczas, gdy wierzyciel uczyniłby użytek z uzyskanego tytułu wykonawczego poprzez wszczęcie na jego podstawie egzekucji. Tytuł wykonawczy w oryginale okazywałoby się na żądanie dłużnika. Dopiero w tym momencie dłużnik otrzymywałby wiadomość o wydanym przeciwko niemu tytule wykonawczym oraz wszczętej na jego podstawie egzekucji. W praktyce już w początkowej fazie postępowania rozpoznawczego przez sąd, pierwszą zasadą jest doręczenie odpisu pozwu stronie przeciwnej. Notyfikacja wniosku o wszczęcie postępowania jest właściwie sprzeczna z celem postępowania, gdyż uprzedzenie strony przeciwnej o zamierzonych krokach często je sparaliżuje.

Dziś trudno określić czy kierunek zmian obrany przez ustawodawcę jest krokiem milowym w działalności komorników czy chaosem ustrojowo-organizacyjnym. W opinii praktyków wprowadzone zmiany zakładają daleko idące ograniczenia dla organów egzekucyjnych i dezorganizują po raz kolejny polski system egzekucyjny. Przepisy ogólne ustawy z dnia 22 marca 2018 r., regulujące podstawowe instytucje prawne, determinujące status ustrojowy i zasady wykonywania zawodu komornika sądowego, nie określają proporcji i wzajemnego oddziaływania na siebie statusu komornika jako funkcjonariusza publicznego i jako pracownika sądu⁶⁸⁵.

Komornik ma wykonywać działalność w interesie publicznym jako organ władzy publicznej, nie wchodząc ze stronami prowadzonych postępowań w relacje o charakterze cywilnoprawnym. Możliwość pobierania na swoją rzecz części przychodu z uzyskiwanych opłat ma służyć ułatwieniu finansowania prowadzonej działalności i uzależnieniu wysokości przychodów od skuteczności prowadzonych postępowań, a nie zdefiniowaniu statusu ustrojowego komornika.

⁶⁸⁴ Zob.: T. Laba, *Dlaczego to komorników oskarżamy o nieudolność i niską skuteczność egzekucji, skoro dłużnik na samym starcie ma fory przez rok?*, [online], <https://bezprawnik.pl/skutecznosc-egzekucji/>, [dostęp: 15.12.2018].

⁶⁸⁵ Por.: P. Szymaniak, *Nowa ustawa o komornikach. Samorząd zawodowy kwestionuje aż 32 artykuły*, [online] <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1449544,komornik-sadowy-ustawa-trybunal-konstytucyjny-krk.html>, [dostęp: 21.01.2020].

Zmiany podkreślają status komornika sądowego jako funkcjonariusza publicznego podległego służbowo prezesowi sądu rejonowego, jednak nadal samodzielnie finansującego i prowadzącego kancelarię. Gwarancjami dla ryzyka prowadzenia własnej działalności ma być zapewnienie w większym stopniu pokrycia kosztów prowadzenia działalności oraz wprowadzenie racjonalnych mechanizmów tworzenia nowych kancelarii w rewirach, w których działa ich już znaczna liczba.

Ustawa „wydaje się regulować jego status w sposób nieprzemyślany i fragmentaryczny, chociażby w związku z odwoływaniem się do instytucji właściwych dla różnych typów zatrudnienia, bez rozważenia skutków ich zastosowania do komorników sądowych. Przykładem może być przyznanie komornikowi prawa do wypoczynku z odwołaniem do wybranych przepisów Kodeksu pracy bez jasnego określenia sposobu realizacji tego prawa. Inne przykłady to: nadanie opłacie egzekucyjnej charakteru publicznoprawnego i jednocześnie obciążenie komornika w całości ryzykiem prowadzenia działalności egzekucyjnej oraz ograniczenie dopuszczalności podejmowania innej pracy zarobkowej w sytuacji braku gwarancji minimalnego dochodu z tytułu pełnienia służby komorniczej”⁶⁸⁶.

W przyjętym modelu komornik wykonuje czynności osobiście i samodzielnie, zaś zlecenie wykonania określonych czynności asesorowi komorniczemu⁶⁸⁷, w przypadkach określonych w ustawie, jest dopuszczalne jedynie w celu przygotowania do wykonywania zawodu komornika. Komornik może prowadzić kancelarię na terenie swojego rewiru; dopiero brak zaległości w prowadzeniu spraw „z rewiru”, po spełnieniu określonych wymogów, pozwala na uzyskiwanie premii polegającej na możliwości przyjmowania spraw z wyboru wierzyciela, z zastrzeżeniem, że komornik ma prawo prowadzenia tych spraw tylko w granicach apelacji.

Proponowane zmiany zasad finansowania i prowadzenia kancelarii, w opinii przedstawicieli środowiska, spowodują dramatyczny spadek zaufania obywateli do całego wymiaru sprawiedliwości, a tym samym do państwa.

⁶⁸⁶ K. Bomba, *Ochrona...*, dz. cyt., . 15.

⁶⁸⁷ Zlecenia udzielone asesorom na podstawie wcześniejszej ustawy (art. 33 uoksie) pozostają w mocy, jednakże tylko w zakresie, w jakim nie są sprzeczne z art. 138 i art. 139 uok. Zgodnie z tym ostatnim, zlecenie wystawia się na piśmie i określa w nim sygnaturę sprawy, której zlecenie dotyczy.

Wszystko to spowoduje załamanie obrotu gospodarczego i doprowadzi do chaosu społecznego porównywalnego z czasami głębokich kryzysów gospodarczych. Remigiusz Wasiak⁶⁸⁸ na łamach czasopisma „In Gremio” dowodzi, iż moralność płatnicza obywateli spadnie praktycznie do zera, a zdecydowana większość kancelarii zostanie zamknięta, co spowoduje paraliż egzekucji sądowej. Zabraknie pożądanego i osobistego zaangażowania komorników w osiągnięcie pozytywnego wyniku finansowego, ponieważ komornicy, w przeciwieństwie do pracowników egzekucji administracyjnej, nie otrzymają pensji niezależnie od wyników. Państwo, jak podkreśla komornik, nie organizuje ani nie finansuje egzekucji sądowej⁶⁸⁹. Nasuwa się przy tym pytanie, czy na ujednoczenie i przejrzystość systemu kosztów egzekucyjnych wpłyną trzy stawki opłaty stosunkowej, cztery rodzaje opłaty minimalnej, trzynastcie stawek opłaty stałej i nowe zasady rządzące rozliczaniem zaliczek na wydatki? To oczywiście pytanie retoryczne. Tak samo jak to, czy komorników do większej niż dotychczas skuteczności w egzekwowaniu roszczeń zmotywują obniżone opłaty egzekucyjne i degresywny system pobierania od nich prowizji⁶⁹⁰.

Mimo oczywistych zmian na lepsze, nasuwa się wniosek, że ustawa, która miałaby pozytywnie wpłynąć nie tylko na prowadzone postępowania egzekucyjne, ale i na wizerunek komorników sądowych, powinna być rzetelnie przedyskutowana z zainteresowanym środowiskiem i wprowadzana kompleksowo. Szczegółowe rozwiązania winny jednoznacznie określać model urzędu komornika sądowego, proporcje i wzajemne oddziaływanie na siebie statusu komornika jako funkcjonariusza publicznego i jako pracownika sądu.

Za naruszenie zakresu kompetencji przyznanych samorządowi komorniczemu do sprawowania pieczy nad wykonywaniem zawodu komornika, uznać można przyznanie Ministrowi Sprawiedliwości możliwości wniesienia sprzeciwu od uchwały KRK w przedmiocie wyznaczenia

⁶⁸⁸ Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym Szczecin-Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie, członek i sekretarz Rady Izby Komorniczej w Szczecinie.

⁶⁸⁹ R. Wasiak, *Egzekucja egzekucji*, „In Gremio”, nr 110/2017, felieton [online], <https://ingremio.org/2017/06/egzekucja-egzekucji/#more-906>, [dostęp 15.03.2018].

⁶⁹⁰ A. Zielińska, *Koszt egzekucji sądowej*, „In Gremio”, nr 127/2019, felieton [online], <https://ingremio.org/2019/03/koszt-egzekucji-sadowej/>, [dostęp 4.03.2019].

komorników-wizytatorów, oraz kompetencja Ministra do zlecania komornikowi-wizytatorowi wizytacji lub lustracji określonej kancelarii.

Wnikliwa analiza przepisów nowej ustawy pozwala na stwierdzenie, iż w rzeczywistości mamy do czynienia z ograniczeniem samodzielności wykonywania zawodu przez komornika na rzecz modelu quasi-pracowniczego⁶⁹¹, w którym nawiązuje się stosunek służbowy pomiędzy komornikiem a prezesem właściwego sądu rejonowego⁶⁹². Niedawny spór na argumenty, które MS Zbigniew Ziobro odpierał, twierdząc, że "stanowią one element gry części środowisk komorników o zachowanie dotychczasowych przywilejów i szczególnego statusu", nie przysłużył się merytorycznym dyskusjom. Należy ubolewać, że do prac komisji nad ustawą nie zaproszono przedstawicieli Krajowej Rady Komorniczej.

Komornicy uważają, że nowe ustawy są dla nich represyjne, spowodują nadmierną biurokratyzację postępowań, zmniejszą skuteczność egzekucji i wydłużą czas realizacji wyroków, a sądy zostaną zasypane skargami na czynności komorników. Ustawodawca zapomniał o wierzycielach, nie rozwiązał systemu finansowania postępowań, a same zmiany nie są odpowiedzią na propozycje praktyków.

Po roku obowiązywania nowych regulacji, zauważa się, że wymagają one kolejnych zmian, gdyż w ustawach zauważalne są chaos legislacyjny oraz nadinflacja prawa. Stworzone przepisy niejednokrotnie okazały się przywróceniem uregulowań obowiązujących przed kilkudziesięcioma laty, co było wynikiem pominięcia badań prawnoporównawczych na etapie projektowania ustaw. W doktrynie zauważa się, iż w wielu wypadkach ograniczono się do powielania rozwiązań przyjętych w innych ustawach, w szczególności w ustawie o sądach powszechnych, bez uwzględnienia specyfiki postępowania egzekucyjnego. Skutkiem tego jest powstanie ustaw w wielu miejscach niespójnych, zawierających bardzo restrykcyjne w stosunku

⁶⁹¹ Zob: K. Flaga-Gieruszyńska, *Nadzór prezesa sądu rejonowego nad komornikiem sądowym*, [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, A. Marciniak (red.), Sopot 2018, s. 133 i n.; O quasi-pracowniczym charakterze służby komorniczej zob.: w uzasadnieniu projektu ustawy z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych, Sejm VIII kadencji, Druk nr 1582, uzasadnienie projektu ustawy z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych, s. 20.

⁶⁹² A. Marciniak (red.), [w:] Marciniak A., *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, Sopot 2018, s. 60–80.

do komorników rozwiązania, wywołujące wątpliwości dotyczące ich zgodności z Konstytucją RP⁶⁹³.

Dziś już można wnioskować, że rozwiązania nowej ustawy nie przyczynią się do sprawniejszego funkcjonowania egzekucji sądowej, wprost przeciwnie – już obecnie dostrzegalny jest problem braku komorników sądowych, na co wskazuje brak osób chętnych do odbycia aplikacji komorniczej⁶⁹⁴. Według R. Łyszczka trudna sytuacja komorników jest wynikiem „permanentnej niepewności co do przyszłości zawodu, ciągłych zmian ustawodawczych, niejednokrotnie nieopartych na żadnych analizach i realnych badaniach, a raczej wyobrażeniach, wreszcie – budowaniu, na jednostkowych przykładach nadużyć, fałszywego i pejoratywnego obrazu całej korporacji i jej członków”⁶⁹⁵. Jak zauważają doświadczeni przedstawiciele nauki i praktyki: „Odbudowanie niszczonej egzekucji sądowej w Polsce będzie trwało przez wiele lat, tak jak ma to miejsce np. na Słowacji. Tworzenie projektów ustaw zainspirowane jednostkowym przypadkiem, kazuistycznie, bez jakichkolwiek konsultacji z przedstawicielami nauki i doświadczonymi praktykami, nie mogło przynieść pozytywnego skutku”⁶⁹⁶.

W sumie ostatnie zmiany w ustawach o egzekucji i o kosztach komorniczych wymykają się spod jednoznacznych ocen, gdyż mimo zmian pozytywnych pojawiało się wiele uwag krytycznych dotyczących rozwiązań normatywnych i zastrzeżeń merytorycznych⁶⁹⁷.

Komentując rozstrzygnięcia ustawodawcze de lege lata warto zwrócić uwagę, że obok przepisów porządkujących egzekucję sądową, pojawiają się również luki oraz nieprecyzyjność ustawodawcy w uregulowaniu statusu prawnego. Prowadzi to do następujących konkluzji:

⁶⁹³ J. Świeczkowski, M. Świeczkowska-Wójcikowska, *Wstęp [w:] Ustawa o komornikach sądowych Ustawa o kosztach komorniczych. Kodeks Etyki Zawodowej Komornika Sądowego. Komentarz*, J. Świeczkowski, M. Świeczkowska-Wójcikowska (red.), Warszawa 2020, s.25.

⁶⁹⁴ W 2019 r. egzamin zdały zaledwie 43 osoby, zatem niewielki procent limitu przyjęć na aplikację przewidzianego w ustawie.

⁶⁹⁵ Zob.: *Wywiad z Rafałem Łyszczkiem, prezesem Krajowej Rady Komorniczej*, [online] <https://forsal.pl/artykuly/1449445,prezes-krajowej-rady-komorniczej-nadszedl-czas-na-wyjscie-z-informatycznego-zascianka-wywiad.html>, [dostęp 20.01.2020].

⁶⁹⁶ J. Świeczkowski, *Wstęp*, [w:] *Ustawa...*, dz. cyt., Warszawa 2020, s. 26.

⁶⁹⁷ Zob.: T. Laba, *Reforma komorników 2019 – biurokratyczne absurdy, które zdaniem ustawodawcy przyczynią się do lepszej pracy komorników*, [online], <https://bezprawnik.pl/reforma-komornikow-2019/>, [dostęp: 12.01.2019].

1. Status ustrojowy i zasady wykonywania zawodu komornika sądowego, powinny zostać doprecyzowane, szczególnie w zakresie proporcji i wzajemnego oddziaływania na siebie statusu komornika jako funkcjonariusza publicznego i jako pracownika sądu.
2. Wszystkie reformy - gdyby były racjonalnie planowe, poprzedzone koordynacją działań i rzetelną identyfikacją problemów - miałyby szansę uniknąć „konfliktogennych nowelizacji”, politycznych manipulacji i nieprawdziwych doniesień medialnych.
3. Samorząd komorniczy powinien uczestniczyć w procesie kształtowania prawa, umacniać praworządność i krzewić etykę zawodową oraz kulturę prawną w zakresie egzekucji sądowej.
4. Zasadne są ograniczenia w statusie komornika dotyczące zakazu prowadzenia działalności gospodarczej i ograniczenia w podejmowaniu zajęć dodatkowych, z uwagi na troskę państwa o to, aby było ono wykonywane bez narażania osób, wobec których lub na rzecz których komornik działa.
5. Precyzyjna i wyczerpująca jest regulacja nadzoru administracyjnego nad komornikami.
6. Zasadne jest wprowadzenie katalogu przesłanek fakultatywnego zawieszania komornika w czynnościach, gdyż nie powinny ich dokonywać osoby, których postawa wzbudza takie zastrzeżenia, że podjęto wobec nich kroki zmierzające do ukarania lub odsunięcia od wykonywania zawodu.

Choć nadanie sądowemu postępowaniu egzekucyjnemu najbardziej optymalnego kształtu legislacyjnego nadal jest dalekie od ideału to sprawiedliwie należy przyznać, że większość propozycji zmian w przepisach k.p.c. jest w pełni uzasadniona. Niemniej jednak krytycznie ocenić należy:

1. Znaczne ograniczenie czynności asesora komorniczego;
2. Brak przepisu gwarantującego osobom, które zdały pozytywnie egzamin komorniczy, prawa do złożenia wniosku o powołanie na komornika w okresie 10 lat od dnia doręczenia uchwały o wyniku tego egzaminu (prawo takie przysługiwało dotąd na podstawie art. 13a uoksie);
3. Automatyczne wygaszanie uprawnień zawodowych komorników, którzy ukończyli 65. rok życia;

4. Zakres rozszerzenia podstaw zawieszenia komornika w czynnościach – o przypadki wszczęcia postępowania dyscyplinarnego albo jego prowadzenia w sprawach o nieumyślne przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego lub nieumyślne przestępstwa skarbowe;
5. Pominięcie prawa obwinionego i pokrzywdzonego komornika do zaskarżenia postanowienia rzecznika dyscyplinarnego o umorzeniu dochodzenia;
6. Zbyt ogólnikowe odesłanie do odpowiedniego stosowania przepisów Kodeksu karnego – w zakresie nieuregulowanym przepisami nowej ustawy – w przedmiocie postępowania dyscyplinarnego względem komorników;
7. Zbyt szeroko ujęte przesłanki przerwania biegu przewinienia dyscyplinarnego. Za kontrowersyjne uznać należy wprowadzenie do trybu postępowania dyscyplinarnego komorników instytucji skargi na przewlekłość postępowania;
8. Przepisy regulujące prowadzenie aplikacji komorniczej (są zbyt rozbudowane i nieczytelne);
9. Przesłankę obligatoryjnego zawieszenia komornika w czynnościach – w postaci „niemożności pełnienia przez komornika obowiązków z przyczyn innych niż określone w art. 38 ust. 1, tj. z powodu wypoczynku, zwolnienia lekarskiego bądź innej usprawiedliwionej nieobecności”;
10. Postanowienie oddalające wniosek strony o uchylenie prawomocnego postanowienia o zawieszeniu w czynnościach komornika (powinno być ukształtowane jako zaskarżalne);
11. Brak przesłanek zgłoszenia przez Ministra Sprawiedliwości sprzeciwu odnośnie osoby zastępcy komornika (chodzi o sprzeciw od zarządzenia prezesa sądu apelacyjnego o ustanowieniu zastępcy komornika w przypadku odwołania ze stanowiska, wygaśnięcia powołania na stanowisko komornika z mocy prawa, przeniesienia komornika, zawieszenia komornika w czynnościach, albo gdyby usprawiedliwiona nieobecność miałyby trwać nieprzerwanie więcej niż 30 dni, względnie wydłużyła się poza ten okres).

Nie budzi żadnych wątpliwości fakt, że centralną wartością zawodu powinna być skuteczność z zachowaniem bezstronności i legalizmu działania.

Wartość ta, powiązana z różnymi normami szczegółowymi, ma być główną strategią zwiększania skuteczności egzekucji. W rozumieniu ustawy, komornik pełni służbę, w której nie kieruje się nastawieniem na zysk, ale dobrem wymiaru sprawiedliwości i interesem publicznym⁶⁹⁸. Koniecznym wydaje się zatem konstatacja, że z zawodem komornika związane są reguły etyczne wykonywania zawodu, odpowiedzialność dyscyplinarna za zawinione działania lub zaniechania, bariery chroniące dostęp do zawodu dotyczące kwalifikacji merytorycznych oraz specyficzne traktowanie działalności zarobkowej⁶⁹⁹.

Myślę, że za kilka lat warto będzie poddać zmiany związane z zawodem komornika kolejnej analizie, gdyż już teraz budzą sporo kontrowersji, które zostały wskazane i omówione w niniejszej rozprawie.

⁶⁹⁸ R. Reiwer (red.), *Ustawa o komornikach sądowych. Komentarz*, [w:] R. Reiwer (red.), *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, art. 2, Warszawa 2019.

⁶⁹⁹ Zob.: M. Wąsowski, *Życ jak komornik*, [online], <https://natemat.pl/111919,zyc-jak-komornik-zarabiaja-46-tysiecy-zlotych-miesiecznie-jak-to-sie-dzieje>, [dostęp: 30.12.2019].

ZAKOŃCZENIE

PODSUMOWANIE ANALIZY HISTORYCZNEJ I DOGMATYCZNEJ

Institucja komornika sądowego przeszła na przestrzeni ostatnich dziesięcioleci i przechodzi nadal, bardzo poważną ewolucję, która powodowana jest głównie zmianami legislacyjnymi. Stąd niniejsza dysertacja została napisana właśnie pod wpływem zmieniających się – w ostatnim czasie dość często – przepisów dotyczących komorników sądowych w Polsce.

Egzekucja, poczynając od prawa rzymskiego, podlegała przeobrażeniom, przy czym zmiany wiązały się przede wszystkim z poszukiwaniem rozwiązań w celu usprawnienia egzekucji, zwiększenia jej szybkości i skuteczności. Zawsze też wynikały ze zmian społecznych i gospodarczych zachodzących w kraju.

Niniejsza praca pokazała perspektywę kształtowania się instytucji komornika sądowego w Polsce i ukazała (pozytywne i negatywne) wpływy wcześniejszych przepisów na kształt aktualnego ustawodawstwa.

Z przeprowadzonych rozważań wynika, że najwcześniejsze rozwiązania przejęte po państwach zaborczych rzadko stanowiły nową jakość w regulacji normatywnej. Prawa tych państw przyjmowane przez ustawodawstwo polskie w pierwszym okresie po odzyskaniu niepodległości, po usunięciu konfliktów między nimi – tworzyły prawa dzielnicowe. Nie godzono się jednak na stałe przyjęcie któregośkolwiek z obcych systemów prawnych obowiązujących na ziemiach polskich. Odziedziczone po zaborcach systemy prawne stanowiły jednakże podwaliny pod homogeniczny system polski. W gruncie rzeczy dokonanie analizy instytucji komornika sądowego z punktu widzenia całości ustawodawstwa obowiązującego w II RP jest bardzo skomplikowane ze względu na fakt, że odziedziczone przez odrodzoną Polskę unormowania prawne wykazywały nie tylko znaczne różnice w zakresie norm procesowych dotyczących samego postępowania egzekucyjnego, ale również podstawowe odrębności, jeżeli chodzi o organy powołane do wykonywania tytułów egzekucyjnych.

Ustawodawca polski, do czasu jednolitego uregulowania zagadnień związanych z egzekucją sądową i komornikami sądowymi, wydał szereg przepisów, niekiedy fragmentarycznych, nowelizujących odziedziczone

ustawodawstwo. Międzywojenny model organizacji i funkcjonowania instytucji komornika przetrwał w prawie polskim niemal do końca XX wieku. Komornik pozostawał mianowanym pracownikiem państwowym powołanym do pełnienia czynności egzekucyjnych i innych wskazanych w ustawach. Komornika mianował prezes sądu wojewódzkiego, a bezpośrednią władzę służbową sprawował nad nim prezes sądu grodzkiego, przy którym komornik urzędował⁷⁰⁰.

W trosce o autorytet i umacnianie zawodu w polskim systemie prawnym komornicy zaczęli podejmować działania konsolidacyjne⁷⁰¹, powołując w 1932r. Zrzeszenie Komorników Sądowych RP⁷⁰². Przez szereg lat działali oni jednak w organizacyjnym rozproszeniu. Do skutecznej konsolidacji środowiska komorników doszło dopiero w roku 1981, gdy sprzyjające warunki polityczne (i deklarowane przez ówczesne władze reformy), wykorzystano do stworzenia ogólnopolskiej organizacji zawodowej komorników⁷⁰³. Wcześniej prawo egzekucyjne ustanawiali prezesi i wizytatorzy, w każdym okręgu różnie. Osoby zatrudnione na stanowisku komornika znały się, co najwyżej, w obszarze okręgu sądu wojewódzkiego. Nie było więc ani spójności przepisów, ani integracji środowiska⁷⁰⁴.

W ocenie historyczno-porównawczej, dzisiejszy urząd komornika przedstawia się o wiele lepiej niż w II RP, pewne dylematy pozostały jednak niezmiennie. Ze względu na specyficzny charakter postępowania

⁷⁰⁰ Zob. szerzej: B. Tkaczyk, *Reforma instytucji komorników sądowych*, „Głos Gminy Wiejskiej”, nr 18/1931; J. Jabłoński, *Sytuacja komorników w obliczu nowych rozporządzeń o ich organizacji*, „Egzekucja Sądowa”, nr 12/1933; E. Janik, *Nadzór służbowy nad komornikiem sądowym i kontrola jego czynności*, „Głos Sądownictwa”, nr 9/1936; S. Płaza, *Historia prawa w Polsce na tle porównawczym*, Okres międzywojenny, cz. 3, Kraków 2001, s. 670–671; M. Materniak-Pawłowska, *Ustrój sądownictwa powszechnego w II Rzeczypospolitej*, Poznań 2003, s. 255; R. Łyszczek, *Prawne aspekty ustrojowo-procesowej pozycji komornika sądowego w II Rzeczypospolitej*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego”, nr 1-3/2006, s. 84 i n.; R. Łyszczek, *Instytucja...*, s. 150 i n.; R. Łyszczek, *Wpływ regulacji prawnych państw zaborczych dotyczących organów egzekucji sądowej na zunifikowane ustawodawstwo polskie w okresie II Rzeczypospolitej – wybrane zagadnienia*, „Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa” 2008, t. 2.; A. Marciniak, *Komornik sądowy a państwo. Status publicznoprawny komornika sądowego*, „Nowa Currenda”, nr 10/2010, s. 22–23.

⁷⁰¹ Zob.: R. Łyszczek, *Instytucja...*, dz. cyt., Sopot 2007, s. 272–273.

⁷⁰² Zob.: *Statut Zrzeszenia Komorników Sądowych Rzeczypospolitej Polskiej*, [w:] „Egzekucja Sądowa”, nr 3/1933, s. 10–16.

⁷⁰³ Zob.: Wywiad z Jerzym Gosiewskim: *Jak to było z bojami o status niezależnego komornika sądowego?* (cz. 2), „Nowa Currenda”, nr 6/2009, s. 89.

⁷⁰⁴ *Jak to było 14 lat temu. Rozmowa ze Zdzisławem Pilkiewiczem, komornikiem z Gorzowa Wielkopolskiego*, „Currenda”, nr 4/1994, s. 63.

egzekucyjnego, dotyczącego niezwykle ważnej sfery ekonomicznej, i to zarówno dłużników, jak i wierzycieli, czynności dokonywane w tym postępowaniu miały wówczas i mają teraz wpływ na negatywną ocenę społeczną. Należy podkreślić, że zawsze towarzyszyła temu nieznanostwo prawa egzekucyjnego i wartości, którym ono służy. Każdorazowo dyskusje w przedmiocie zasadniczej reformy zawodu komornika przebiegały w atmosferze nasilonej krytyki społecznej i niekorzystnego wizerunku komorników kreowanego przez media.

Pierwsza ustrojowa ustawa o komornikach sądowych i egzekucji z roku 1997, będąca konsekwencją transformacji polityczno-ekonomiczno-gospodarczej Polski, wprowadziła liberalny status komornika sądowego i powołała do życia samorząd komorniczy⁷⁰⁵. Komornik przestał być urzędnikiem średniego szczebla i zyskał status osoby pełniącej funkcję funkcjonariusza publicznego.

Przełomowe zmiany, związane z wprowadzeniem nowej ustawy, które dokonały się z dniem 1 stycznia 2019 r., były konsekwencją braku skutecznych instrumentów ułatwiających sprawną egzekucję oraz niedostosowania do warunków współczesnej gospodarki rynkowej. Dostrzeżono pilną konieczność podjęcia szeroko zakrojonych działań, mających odbudować etos zawodowy u osób praktykujących prawo przez stworzenie poczucia przynależności do korporacji przestrzegających wysokich wymagań zawodowych i moralnych, przez stworzenie esprit de corps i wprowadzenie wewnętrznej kontroli, która nie będzie pozwalać na bezkarne łamanie przyjętych zasad.

Reforma zmieniła zasady pełnienia służby, zasady naboru i przygotowania do wykonywania zawodu, status aplikanta i asesora⁷⁰⁶,

⁷⁰⁵ Zob.: J. Suchecki, *Nowy status komorników sądowych*, PS, nr 2/1998; D. Potkański, *Działalność samorządu komorniczego*, [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych i egzekucji*, K. Lubiński (red.), Sopot 2000; M. A. Waligórski, S. Pawłowski, *Samorząd zawodowy i gospodarczy w Polsce*, Poznań 2005, s. 101–107; P. Szustakiewicz, J. Zalesny, *Organy pomocy prawnej*, Warszawa 2009, s. 188 i n.; P. Antkowiak, *Samorząd zawodowy w Polsce*, Warszawa–Poznań 2012, s. 135–141; A. Surówka, *Pozycja ustrojowa samorządu komorniczego*, [w:] *Status prawny komornika sądowego w Rzeczypospolitej Polskiej. Wybrane zagadnienia*, J. Koczanowski, W. Fill, M. Frańczuk, A. Mituś, M. Małecka-Lyszczyk, M. Mędrala, A. Surówka, A. Piotrowska (red.), Sopot 2013.

⁷⁰⁶ Zob.: K. Flaga-Gieruszyńska, *Właściwość funkcyjna aplikanta i asesora komorniczego*, [w:] A. Marciniak (red.) *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, Sopot 2018, s. 255.

a także funkcjonowanie samorządu komorniczego i zasady finansowania egzekucji, oraz zasady sprawowania nadzoru nad komornikami.

Krajowa Rada Komornicza, już na etapie prac legislacyjnych, odnosiła się negatywnie do wprowadzanych zmian, a obawy te podzieliło większość instytucji biorących udział w konsultacjach publicznych, w ramach Oceny Skutków Regulacji. W opinii komorników nowe regulacje niosą niepewność dla egzekucji, komorników, wierzycieli i dla obrotu gospodarczego⁷⁰⁷. Podkreślić jednak należy, że pozytywnie oceniono model postępowania dyscyplinarnego, szczególnie w zakresie wzmocnienia pozycji pokrzywdzonego w postępowaniu dyscyplinarnym przeciwko komornikom.

Najważniejszymi zagadnieniami egzekucji sądowej była i jest skuteczność realizacji wyroków sądowych, przy jednoczesnym poszanowaniu praw dłużnika i uwzględnieniu słusznych interesów wierzycieli. Choć nie zawsze było to respektowane w sposób właściwy, to dążenia ustawodawców szły właśnie w tym kierunku. Dzisiejszy status administracyjno-prawny komornika oraz kształt nadzoru i kontroli nad jego czynnościami mogą być odpowiedzią na dostrzeżone wcześniej potrzeby.

Immanentną cechą tego zawodu, zarówno dawniej, jak i dzisiaj, jest brak zgodności związanej z koniecznością dokonywania czynności egzekucyjnych wbrew woli dłużnika i często z jego subiektywnie odczuwaną szkodą. W takiej sytuacji wini się zazwyczaj komornika. Podłoże tego zjawiska stanowią z pewnością charakter i funkcja społeczna zawodu, który bardzo często identyfikowany jest z bezwzględnym działaniem i dolegliwością, a nawet represją, mimo oczywistego faktu, że *executio iuris non habet iniuriam* (wykonanie prawa nie jest bezprawiem). Należy więc podkreślić przydatność oraz walory jurydyczne egzekucji jako niezwyklego instrumentu prawno-procesowego w skutecznej realizacji norm prawnych. W zakresie stosunków cywilno-prawnych egzekucja sądowa jest jedną z najdalej idących sankcji prawnych, aczkolwiek dłużnik zawsze może jej uniknąć, spełniając świadczenie, do którego jest zobowiązany.

⁷⁰⁷ M. Janus, "Pokój Adwokacki", nr 12/2018, s. 32, [online] <http://pokojadwokacki.pl/gorzki-czas-podsumowan-komornik-monika-janus/>, [dostęp: 10.01.2019].

O ile lepszy byłby status tego zawodu, gdyby wszystkich obowiązywała paremia: *Iuris praecepta sunt haec: honeste vivere, alterum non laedere, suum cuique tribuere* (nakazy prawa są następujące: żyć uczciwie, drugiemu nie szkodzić, każdemu oddać co mu się należy). Konsensus pomiędzy trzema podmiotami byłby możliwy dzięki skuteczniejszym zabiegom samorządu komorniczego, zmierzającym do podniesienia poziomu etycznego komorników, przy równoległym podnoszeniu świadomości prawnej Polaków⁷⁰⁸.

Postawa zawodowa komornika ma duże znaczenie dla przebiegu egzekucji komorniczej i rzutuje na prestiż zawodu. Obok nieskazitelnego charakteru kandydata na komornika, przydatnym (w opinii autora) byłoby kryterium wysokich kompetencji psychospołecznych, czy predyspozycji interpersonalnych. Choć są one trudne do oszacowania, to umiejętność prowadzenia negocjacji w połączeniu ze zdolnością wyrażania swoich potrzeb oraz zdolnością do nawiązywania kontaktów z innymi, z pewnością ułatwiłyby osiągnięcie zawodowego sukcesu. Reputacja komorników sądowych powinna być jednym z najwyżej cenionych aktywów tego zawodu, dlatego należy dołożyć wszelkich starań, by komornik działał w interesie wierzyciela, zachowywał wymogi dotyczące ochrony dłużnika i lojalność wobec wymiaru sprawiedliwości, a więc postępował zgodnie z poszanowaniem prawa.

Sprawiedliwość jest ostoją państwa, a respektowanie praw człowieka to podstawowy warunek, który musi spełniać każde działanie, o ile ma być sprawiedliwe. Znane łacińskie paremie: *Iure naturae aequum est neminem cum alterius detrimento et iniuria fieri locupletioem* (według prawa natury słuszne jest, aby nikt nie bogacił się ze szkoda i krzywdą bliźniego) oraz *Iure suo utendo nemini fiat iniuria* (gdy się korzysta ze swego prawa, niech nikomu nie stanie się krzywda) są determinantami sprawiedliwości – potrzebą wiedzy, umiejętności rozpoznania i stosowania tego, co dobre i słuszne.

Cechą sprawiedliwości jest nie krzywdzić ludzi. Tę zasadę powinni stosować nie tylko komornicy sądowi, ale również przedstawiciele mediów, co

⁷⁰⁸ Przeciętny człowiek posiada niewystarczającą wiedzę na temat właściwego postępowania w sytuacji, gdy jego dług trafi do windykacji. Najczęstszą reakcją jest wycofanie, obawa lub agresja. Nie do przecenienia wydaje się również postawa dłużnika, który powinien dążyć do zawarcia porozumienia nakierowanego na ratalną spłatę długu. Strony powinny pamiętać, że egzekucja sądowa i potem (po uzyskaniu tytułu wykonawczego) komornicza są ostatecznością. To środki stosowane w sytuacjach, gdy zawiodą wszystkie próby znalezienia rozwiązania ugodowego.

pozwoliłoby unikać zmanipulowanych przykładów nadużyć komorników i nie sugerować, iż margines zachowań naruszających prawo jest normą i ogólnie przyjętą praktyką działań branży.

**

Analiza literatury oraz zebranego materiału empirycznego pozwalają na sformułowanie kilku wniosków i spostrzeżeń. Wnioski *de lege ferenda* poprzedzę nadzieją, że w przyszłości dyskusje związane z węzłowymi problemami wpływającymi na pożądany model egzekucji, będą nie tylko obecne na łamach czasopism prawniczych, ale i uwzględniane w pracach legislacyjnych.

Na początek należałoby wyeksponować wagę i rolę komornika sądowego jako istotnej instytucji wymiaru sprawiedliwości, a następnie dążyć do ograniczenia sfery kompetencyjnej sądów rejonowych. Regulacja prawna, z podziałem kompetencji między sąd rejonowy i komornika, nie okazała się w pełni optymalna, należałoby więc pójść w kierunku poszerzenia uprawnień egzekucyjnych komornika kosztem uprawnień sądu rejonowego w tym zakresie⁷⁰⁹. Dobrym rozwiązaniem tej sytuacji mogłoby być całościowe przekazanie komornikowi kompetencji do przeprowadzenia egzekucji. Uprawnienia sądu ograniczyłyby się wówczas do sprawowania nadzoru judykacyjnego nad działalnością egzekucyjną komorników. Zmiana ta wpłynęłaby wymiennie na odciążenie sądu rejonowego w realizacji powierzonych mu zadań.

Dla osiągnięcia szybkiej i skutecznej egzekucji, należałoby ograniczyć zbyt daleko idącą ochronę dłużnika, pozostającą w jawnej sprzeczności z istotą sprawnej egzekucji. Egzekucja powinna być na tyle dolegliwa, by dłużnik sam dążył do zminimalizowania uciążliwości związanych z egzekucją i dobrowolnie spełniał wymagalne świadczenia. Należałoby stworzyć system obligatoryjnego rejestrowania nierzetelnych dłużników, by nie mogli zaciągać kolejnych zobowiązań, co pozwoliłoby uniknąć egzekucji bezskutecznych.

Potrzeba również dalszej dehermetyzacji środowiska i zmniejszenia barier dostępu do tego zawodu adeptom prawa.

⁷⁰⁹ Zob.: A. Marciniak, *Komornik sądowy a państwo. Status publicznoprawny komornika sądowego*, „Nowa Currenda”, nr 10/ 2010, s. 30.

W przyszłości, w miejsce nadzwyczajnej szybkości procedowania ustawy, należałoby wdrożyć kryteria merytoryczne, stabilizujące rozwiązania egzekucyjne, oparte m.in. na aspekcie prawno porównawczym, doktrynalnym, historycznym i konstytucyjnym. Nade wszystko zaś, zaprosić do rozmów nad kształtem ustawy przedstawicieli samorządu komorniczego.

Choć stworzenie optymalnego modelu organu egzekucyjnego nie powinno opierać się na przeniesieniu rozwiązań z innych systemów prawnych, to warto przyjąć je za podstawę do podjęcia prac nad takim systemem organów egzekucyjnych, które zwiększą efektywność egzekucji.

Do szczególnie istotnych w tym zakresie kwestii należy ustalenie, czy polski komornik sądowy ma nadal pełnić jedynie funkcje egzekucyjne, związane ze stosowaniem przez niego środków przymusu państwowego, czy też w ślad za ustawodawstwem europejskim, powinien uzyskać szerszy zakres pozaegzekucyjnych kompetencji, podnoszących zwłaszcza efektywność ochrony prawnej wierzycieli i wspomagających efektywność wymiaru sprawiedliwości w sprawach cywilnych.

Konkludując, analizy przeprowadzone w pracy podtrzymują postawioną jeszcze do poprzednich uregulowań tezę T. Piłata o „dość hybrydowej konstrukcji statusu komornika sądowego”⁷¹⁰. Ta ocena jest nadal aktualna.

* * *

Otworzyłem niniejszą pracę cytatem z pisarza staropolskiego, zakończę ją cytatem z autora współczesnego:

Problematyka statusu komornika jest jak małżeństwo, tzn. człowiek może kiedyś tam się obudzić, spojrzeć i nie poznać drugiej osoby.

(...)

Na przestrzeni ostatnich kilku lat możemy zaobserwować działania polegające mniej więcej na tym, że jak nie wiemy, komu zmienić ustawę, to zmieńmy ją komornikom.

(prof. Mariusz Jabłoński, 2014)⁷¹¹

⁷¹⁰ *Relacja z konferencji „Status prawny komornika sądowego w Polsce. Egzekucja sądowa świadczeń pieniężnych (wybrane problemy)”*, cz. I, „Nowa Currenda”, nr 2/2015, s. 46.

⁷¹¹ Konferencja „Status prawny komornika sądowego w Polsce. Egzekucja sądowa świadczeń pieniężnych (wybrane problemy)” 5.12.2014 w Lublinie, cz. 1, „Nowa Currenda”, nr 2/2015, s. 47.

BIBLIOGRAFIA

LITERATURA

Albanese B., *Il processo privato Romano delle 'legis actiones'*, Palermo-Palumbo 1987.

Allerhand J.H., *Sąd czy komornik*, „Młoda Palestra”, nr 2/1929.

Allerhand M., *Kodeks postępowania cywilnego, Część II, Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające*, Lwów 1933.

Amielańczyk K., *U podstaw prawa prywatnego: „rzymski proces cywilny” i jego zasady*, „Gdańskie Studia Prawnicze”, nr 24/2010.

Andolina I., *Introduzione alla teoria del titolo esecutivo*, Milano 1968.

Andrzejewski T., J., Dmucha B.K., *Działalność komorników sądowych w Zielonej Górze*, „Studia Zielonogórskie”, nr 10/ 2004.

Antkiewicz A., K. Kazimierczak, Z. Woźniak, *Przyczyny niskiej skuteczności egzekucji sądowej w Polsce*, Warszawa 2014.

Antkiewicz A., *Podział sumy uzyskanej z egzekucji*, [w:] Marciniak A., Michalska-Marciniak M., (red.), *Metodyka pracy komornika sądowego*, Sopot 2015.

Antkowiak A., *Problem zasadności żądań zwrotu przez komorników kosztów poniesionych przez pracodawców w związku z egzekucją sądową z wynagrodzenia za pracę*, PPE, nr 9/2010.

Antkowiak P., *Samorząd zawodowy w Polsce*, Warszawa-Poznań 2012.

Bagińska E., Parchomiuk J., *Odpowiedzialność odszkodowawcza w administracji, System Prawa Administracyjnego*, t. 12, Warszawa 2010.

Bałaban A., *Ekspertyza prawna co do podstaw prawnych opłaty stosunkowej pobieranej na podstawie art. 49 ust. 1 u.k.s.i.e.*, Szczecin 22 lipca 2017 r. (tekst niepublikowany).

Bąkowski T., *Opodatkowanie podatkiem od towarów i usług czynności wykonywanych przez komorników sądowych*, PPE Supplement, nr 1/2015, VAT w opłatach egzekucyjnych w Polsce - 2015 r.

Balzer O., *Historia porównawcza praw słowiańskich*, Lwów 1900.

Banach T., *Samorząd jako wspólny dom. Geneza, powstanie i rozwój Stowarzyszenia Komorników Sądowych (1981–1997)*, Przedruk z czasopisma „Nowa Currenda”, nr 5/2012, [w:] „Nowa Currenda”, nr 11–12/2014.

Banaszak B., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2012. Banaszak B., [w:] *Encyklopedia prawa*, U. Kalina-Prasznik (red.), hasło: *kontrola i nadzór*, Warszawa 2007.

Barańska A., *Status prawny komornika sądowego i mienia kancelarii komorniczej*, PPE, nr 1-2/2008.

Bartel W. M., *Udział przedstawicieli środowisk akademickich w pracach Komisji Kodyfikacyjnej RP (1919–1939)*, „Krakowskie Studia Prawnicze”, nr 23/1990.

Bartoletti V., *Un papiro inedito in tema di “cessio bonorum”* (a cura di Arnaldo Biscardi), [w:] *Antologia giuridica romanistica ed antiquaria*, t. I, Milano 1968.

Bartosiewicz A., *Sposób opodatkowania podatkiem od towarów i usług opłat pobieranych za czynności komorników sądowych*, PPE Supplement, nr 1/2015, *VAT w opłatach egzekucyjnych w Polsce - 2015 r.*

Berutowicz W., *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1974.

Biezuński M., Biezuński P., *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz*, Warszawa 2008.

Boć J., *Prawo administracyjne*, Wrocław 2005.

Boć W., *Status prawny notariusza*, Wrocław 2010.

Boć W., *Wokół statusu przedsiębiorcy*, [w:] Frąckowiak J. (red.), PPIA, Tom LXIV. *Rozprawy z prawa handlowego*, Wrocław 2004.

Bojarski W., *Prawo rzymskie*, Toruń 1994.

Bomba K., *Ochrona pracy komornika sądowego w świetle Konstytucji RP – zarys problematyki*, PPE, nr 4/2019.

Borkowska-Bagieńska E., *Prawo rzymskie we współczesnej kulturze prawnej Europy*, [w:] *Honeste vivere. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Władysława Bojarskiego*, Gajda E., Sokala A. (red.), Toruń 2001.

Borkowska-Bagieńska E., *Prawo sądowe w odrodzonej Rzeczypospolitej Polskiej*, [w:] *Historia państwa i prawa Polski*, Borkowska-Bagieńska E., Krasowski K., Leisński B., Walachowicz J. (red.), Poznań 1994.

Borkowski G., *Komornicy sądowi*, [w:] *Ustrój organów ochrony prawnej. Część szczegółowa*, Bodio J., Borkowski G., Demendecki T. (red.), Warszawa 2007.

Branicka D., Brzezicki T., *O legitymacji rady izby komorniczej w postępowaniu administracyjnym w sprawie powołania na wolne stanowisko komornika sądowego*, PPE, nr 4/2018.

Broniewicz W., *Postępowanie egzekucyjne i egzekucja w sprawach cywilnych*, PiP, nr 8/1980.

Broniewicz W., *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1995.

Brzeziński B., Morawski W., *Status podatkowoprawny komornika sądowego (zagadnienia wybrane)*, [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych i egzekucji*, Lubiński K. (red.), Sopot 2000.

Bürge A., *Römisches Privatrecht. Rechtsdenken und gesellschaftliche Verankerung. Eine Einführung*, Darmstadt 1999.

Carrelli O., *Ancora sull' origine della bonorum venditio*, SDHI, nr 10/1944.
Chelmoński A., *Nadzór policyjny i reglamentacyjny w administracyjnym prawie gospodarczym*, [w:] *Administracyjne prawo gospodarcze*, Kieres L. (red.), Wrocław 2005.

Cieciurski R., *Stanowisko do projektu ustawy o komornikach sądowych (ud 146)*, Polski Związek Windykacji, Toruń 2016.

Ciepla H., Skibińska-Adamowicz J., *Status prawny komornika i podstawy jego odpowiedzialności odszkodowawczej po uchyleniu art. 769 k.p.c.*, PPE, nr 4-6/2006.

Ciesielska A., *Stereotyp komornika sądowego*, Sopot 2008.

Cieślak S. - teksty opublikowane w „Przeglądzie Prawa Egzekucyjnego”, suplement , nr 1/2015.

Cieślak S., *Komentarz do art. 759*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie egzekucyjne. Komentarz*, Jankowski J. (red.), t. 2, Warszawa 2013.

Cieślak S., *Skutki procesowe niezachowania wymagań prawnych czynności egzekucyjnych komornika sądowego*, PS, nr 11-12/2003.

Cieślak S., Świeboda Z., *Czynności nadzorcze sądu w trybie art. 759 § 2 k.p.c.*, Palestra, nr 2/1977.

Cudak A., *Kontrola sądowa czynności władczych Ministra Sprawiedliwości podejmowanych w stosunku do komorników sądowych*, [w:] Szczurek Z., Sikorski G. (red), *Cechą sprawiedliwości jest nie krzywdzić ludzi. Księga pamiątkowa ku czci Zenona Knypla*, Sopot 2017.

Cudak A., *Skarga na czynności komornika*, Sopot 1998.

Czacki T., *O litewskich i polskich prawach o ich duchu, źródłach, związku, i o rzeczach zawartych w pierwszym Statucie dla Litwy, 1529 roku wydany*, I-II, Warszawa 1800- 1801.

Dąbkowski P., *Tadeusz Czacki jako prawnik. W setną rocznicę zgonu (1813- 1913)*, Lwów 1913.

Dajczak W., Giaro T., Longchamps de Bèrier F., *Prawo rzymskie. U podstaw prawa prywatnego*, Warszawa 2009.

Dajczak W., *Poszukiwanie "nowego ładu" prawa prywatnego w okresie jego "dekodyfikacji" i "instrumentalizacji". Uwagi z perspektywy tradycji*

romanistycznej, [w:] *Jednostka a państwa na przestrzeni wieków*, J. Radwanowicz-Wanczewska, P. Niczyporuk, K. Kuźmicz (red.), Białystok 2008.

Dajczak W., *Tradycja romanistyczna a współczesna debata o zasadach prawa prywatnego. Uwagi na tle problemu niesłusznego wzbogacenia*, [w:] *Prawo rzymskie a kultura prawna Europy*, A. Dębiński, M. Jońca (red.), Lublin 2008.

Dalka S., *Nadzór sądu nad czynnościami komornika w trybie art. 759 § 2 k.p.c.*, „Problemy Egzekucji”, nr 4/2000.

Dalka S., *Warunki zapewnienia prawidłowości czynności egzekucyjnych komornika sądowego*, [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych i egzekucji*, Lubiński K. (red.), Sopot 2000.

Dalka S., *Komornik sądowy jako funkcjonariusz publiczny*, PE, nr 12/2001.

Dalka S., Rodziewicz J., *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz do części dygiem Kodeksu postępowania cywilnego*, Gdańsk 1994.

Danowska E., *Tadeusz Czacki 1765-1813. Na pograniczu epok i ziem*, Kraków 2006.

Derlatka J., *Udział biegłego w szacowaniu wartości ruchomości w trybie art. 853 § 2 KPC z uwzględnieniem zmian przewidzianych w ustawie z 22.3.2018 r. o komornikach sądowych*, [w:] *Ars in Vita. Ars in Iure, Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Jankowskiemu*, Warszawa 2018.

Di Paola, *Confessio in iure*, t.I, Milano 1952.

Diliberto O., *Materiali per la paligenesi delle XII Tavole*, Cagliari 1992.

Dolnicki B., *Nadzór nad samorządem terytorialnym*, Katowice 1993.

Dral A., *Sytuacja prawna osób zatrudnionych na kierowniczych stanowiskach państwowych – uwagi de lege lata i de lege ferenda*, „Administracja”, nr 1/2009.

Dujardin R., *De geschiedenis van de gerechtsdeurwaarder tot het einde van de 18de eeuw*, in *De Gerechtsdeurwaarder*, 1988.

Dziedzic A., *Powszechna Historia Prawa*, Warszawa, 2012.

Dzwonkowski H., Marusik J., *Vat od usług komorników sądowych w kontekście interpretacji ogólnej Ministra Finansów z 9.6.2015 r.*, „Monitor Podatkowy”, nr 3/2016.

Engelmann A., *A History of Continental Civil Procedure. The Continental Legal History Series*, VII, transl. and ed. R. W. Millar, Boston 1927.

Ereciński T., *Organy egzekucji sądowej na tle prawnoporównawczym*, *Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego*, nr 27-28/1988.

Fill W., Koczanowski J. (red.) *Status prawny komornika sądowego w Rzeczypospolitej Polskiej: wybrane zagadnienia*, Sopot 2014.

Flach D., *Die Gesetze der frühen römischen Republik. Text und Kommentar* (In Zusammenarbeit mit S. von der Lahr), Darmstadt 1994.

Flaga-Gieruszyńska K., [w:] A. Zieliński (red.), *Kodeks*, Warszawa 2014.

Flaga-Gieruszyńska K., *Komentarz do art. 805, Nb 4*, [w:] Zieliński A., *KPC. Komentarz*, 2016,

Flaga-Gieruszyńska K., *Nadzór prezesa sądu rejonowego nad komornikiem sądowym*, [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, Marciniak A. (red.), Sopot 2018.

Flaga-Gieruszyńska K., *Właściwość funkcyjna aplikanta i asesora komorniczego*, [w:] Marciniak A. (red.) *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, Sopot 2018.

Flaga-Gieruszyńska K., *Komentarz do art. 763 k.p.c.*, [w:] Zieliński A., Flaga-Gieruszyńska K. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, wyd. 10, Warszawa 2019.

Fronczek U., Kornaś P., *Rola prawa rzymskiego w kształtowaniu kultury prawnej Europy*. Notatki studenckie, Kraków 2009.

Gaudemet J., *Institutiones de l'Antiquité*, Paris 1967.

Gawryluk M., *Prawo o adwokaturze – komentarz*, Warszawa 2012.

Gęślicka U. *Przyczyny i skutki opodatkowania komornika sądowego podatkiem VAT*, PPE, nr 2/2016.

Gil I., *Charakter prawny postępowania egzekucyjnego*, [w:] *Meritum. Postępowanie cywilne*, Marszałkowska-Krześ E. (red.), Warszawa 2017.

Gil I., *Czynności egzekucyjne* [w:] *Meritum. Postępowanie cywilne*, E. Marszałkowska-Krześ E. (red.), Warszawa 2017.

Gill I., *Komentarz do art. 845 k.p.c.*, [w:] Marszałkowska-Krześ E. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2019, Legalis/EI.

Gil I., *Komentarz do art. 801² k.p.c.*, [w:] Marszałkowska-Krześ E. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, wyd. 25, Warszawa 2019.

Gil I., *Nadzór administracyjny nad komornikami sądowymi*, *Dodatek Naukowy „Nowa Currenda”* nr 1/2019.

Gintowt E., *Rzymskie prawo prywatne w epoce postępowania legisakcyjnego (od decemiwiratu do „lex Aebutia”)*, W. Wołodkiewicz (red.), Warszawa 2005.

Giuffrè V., *Sulla cessio bonorum ex decreto Caesaris*, „Labeo” nr 30/1984.

Gniewek E., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, Gniewek E., Machnikowski P. (red.), Warszawa 2017, kom. do art. 45, Nb 1 i 2.

Godek S., *Spór o znaczenie prawa rzymskiego w dawnej Rzeczypospolitej*, CPH, nr 54.1/2002.

Godek S., *Prawo rzymskie w dawnej Rzeczypospolitej*, CPH, nr 53.2/2001.

Gołaczyński J., Szostek D. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, Warszawa 2019.

Gołąb S., *Organizacja sądów powszechnych*, Kraków 1938.

Gołąb S., Wusatowski Z., *Kodeks postępowania cywilnego. Część druga. Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające*, Kraków 1933.

Góra-Błaszczkowska A., Flaga-Gieruszyńska K., Gil I. (red. nauk.), *Nowy model zawodu komornika sądowego i finansowania egzekucji sądowej*, Sopot 2018.

Górnicki L., *Prawo cywilne w pracach Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1919–1939*, Wrocław 2000.

Grajewski A., *Ustawa o komornikach sądowych, Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, Simbierowicz, M. Świtkowski M. (red.), Warszawa 2018.

Grodziski S., *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej*, CPH, T. XXXIII, z. 1/1981.

Grzybowski A., *Nazwa i Rada Komorników Sądowych*, „Egzekucja Sądowa”, nr 7/1932.

Guarino A., *Il beneficium separationis dell’ heres necessarius*, SDHI, nr 10/1944.

Gudowski J., *„O kilku naczelnych zasadach procesu cywilnego - wczoraj dziś, jutro*, [w:] *Prawo prywatne czasu przemian. Księga pamiątkowa dedykowana prof. Stanisławowi Sołtysińskiemu*, Nowicka A. (red.), Poznań 2005.

Guinot T., *L’huissier de justice: normes et valeurs. Ethique, déontologie, discipline et normes professionnelles*, Paris 2004.

Herbert A., [w:] *Status prawny komornika sądowego*, Jabłoński M., Marciniak A. (red.), Sopot 2016.

Hołówka J., *Dylematy moralne w zawodach prawniczych*, [w:] *Etyka prawnika. Etyka nauczyciela zawodu prawniczego*, Łojko E. (red.), Warszawa 2002.

Hrycaj A., *Egzekucja praktyczna*, Poznań 2002.

Huziuk A., Szymański M., *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji w praktyce*, Sopot 1999.

Jabłoński J., *Sytuacja komorników w obliczu nowych rozporządzeń o ich organizacji*, „Egzekucja Sądowa”, nr 12/1933.

Jabłoński M., Marciniak A. (red. nauk.), *Status prawny komornika sądowego. Wyzwania współczesności*, Sopot 2016.

Jacyszyn J., *Pojęcie wolnego zawodu. Analiza aktów prawnych i doktryny*, PPH, nr 10/2000.

Jacyszyn J., *Wykonywanie wolnych zawodów w Polsce*, Warszawa 2004.

Jagiela J., *Postanowienia komornika w przedmiocie kosztów postępowania egzekucyjnego*, [w:] Marciniak A. (red.), *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz o kosztach komorniczych*, Sopot 2018.

Jakubecki A. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Wyd. 6., Warszawa 2015.

Jamiołkowski J., *Geneza instytucji syndyka masy upadłości*, PE, nr 5/2000.

Janik E., *Nadzór służbowy nad komornikiem sądowym i kontrola jego czynności*, „Głos Sądownictwa”, nr 9/1936.

Jankowiak D., *Zobowiązany kontra organ egzekucyjny, wszystko o administracyjnej egzekucji podatków i innych zobowiązań*, Wrocław 2003.

Jankowski J., *Uczestnicy sądowego postępowania egzekucyjnego*, Łódź 1992.

Jankowski J., *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz*, Warszawa 1998.

Jankowski J., *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz*, Warszawa 2000.

Jankowski J., *Poszukiwanie przez komornika majątku dłużnika na zlecenie wierzyciela*, PPE, nr 1-2/2007.

Jankowski J., [w:] K. Piasecki, *KPC. Komentarz*, t. 2, uw. do art. 855, Nb 2, Warszawa 2012.

Jankowski J., [w:] Jankowski J. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, t. II, Warszawa 2019.

Jarczyk W., *Urząd i stanowisko komornika*, „Egzekucja Sądowa” 1931.

Jarocho A., *Wyłączenie komornika*, [w:] A. Barańska, S. Cieślak (red.), *Ars in vita. Ars in iure. Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Jankowskiemu*, Warszawa 2018.

Jaroch-Wąsowska M., Klecha P., *Niechlujstwo ustawodawcy, czyli o obniżeniu opłaty egzekucyjnej*, „Rzeczpospolita” z 9.12.2010.

Julke G., *Nadzór administracyjny sądu rejonowego nad działalnością komornika sądowego*, PPE, nr 11/2006.

Julke G., *Status zastępcy komornika*, „Nowa Currenda”, nr 2/2008.

Julke, *Uwagi do projektu ustawy o komornikach sądowych*, [w:] *Pismo Krajowej Rady Komorniczej do Ministra Sprawiedliwości*, sygn. KRK/V/1111/16, Warszawa 15 grudnia 2016 (tekst niepublikowany).

Kalinowski M., *Status podatkowoprawy komornika sądowego*, PPE, nr 12/2006.

Kalinowski M., *Wybrane zagadnienia opodatkowania dochodów osiągniętych przez komorników*, „Nowa Currenda”, nr 9/36/144/2001.

Kamińska-Krawczyk K., *Koszty postępowania egzekucyjnego prowadzonego przez komornika sądowego*, Warszawa 2016.

Kamiński S., *Pojęcie nauki i klasyfikacja nauk*, Lublin 1981.

Karcz-Kaczmarek M., *Samorząd komorniczy a państwo. Wybrane zagadnienia finansowania zadań samorządu komorniczego*, PPE, nr 11/2009.

Karpiuk-Suchocka I., *Prezes KRK w obronie dobrego imienia komorników*, „Nowa Currenda”, nr 5/62/2003.

Karpiuk-Suchocka I., *Wystąpienie na Konferencji SD Media, Wrocław, 22.01.2004 r.*, „Nowa Currenda”, nr 3/76/184/2004.

Kaser M., Hackl K., *Das römische Zivilprozessrecht*, München 1996.

Kazimierczak K., *Nadzór nad komornikami sądowymi de lege lata i de lege ferenda*, „Nowa Currenda”, Dodatek Naukowy, 2015.

Kessel K.L., *Gerichtsvollzieherkostengesetz*, Baden-Baden 2012.

Kidyba A., *Prawo handlowe*, Warszawa 2005.

Klat-Wertelecka L., *Nadzór w administracyjnym prawie materialnym (farmaceutyczny, weterynaryjny, budowlany, pedagogiczny)*, [w:] *Nadzór administracyjny. Od prewencji do weryfikacji*, Kociński C. (red.), Wrocław 2006.

Kleiber K., *Organ egzekucyjny i komornik sądowy płatnikami podatku od towarów i usług*, „Nieruchomości”, nr 10/2016.

Klonowski M., [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, Reiwer R. (red.), Warszawa 2019.

Kmieciak Z., *postępowanie w sprawach ochrony konkurencji a koncepcja procedury hybrydowej*, PIP, z.4/2002.

Knypl Z., *Niestarannie napisana, merytorycznie zła*, „Nowa Currenda”, nr 16/43/151/2001.

Knypl Z., Treder J., Knypl T., *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz*, Sopot 1997.

Knypl Z., Merchel, Treder J., *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz*, Sopot 2007.

Knypl Z., *Komornicy sądowi na świecie. Reforma zawodu komornika w Niemczech*, „Nowa Currenda”, nr 12/151/259/2008.

Knypl Z., Merchel Z., *Komentarz do ustawy o komornikach sądowych i egzekucji*, Sopot 2013.

Knypl Z., *Odpowiedzialność odszkodowawcza komornika*, „Nowa Currenda”, nr 4/2015.

Kodeks etyki zawodowej komornika opublikowany uchwałą KRK nr 909/IV z dnia 8.02.2012 r.

Kodeks postępowania cywilnego: tekst kodeksu i przepisów wprowadzających z orzecnictwem Sądu Najwyższego oraz przepisy uzupełniające i związkowe, t. 1, Tekst i orzecznictwo, oprac. Litauer J.J., Świącicki W., Poznań 1947.

Kodeks postępowania cywilnego: tekst kodeksu i przepisów wprowadzających z orzecnictwem Sądu Najwyższego oraz przepisy uzupełniające i związkowe, t. 2, Przepisy uzupełniające i związkowe, skorowidz, oprac. Litauer J.J., Świącicki W., Poznań 1947.

K. Kolańczyk, *Prawo rzymskie*, Warszawa 1973.

Kolańczyk K., *Prawo rzymskie*, wyd. 5, Warszawa 2007.

Konarska-Wrzosek V., *Odpowiedzialność karna komornika sądowego*, PPE, nr 12/2006.

Korniłowicz M., *Właściwość miejscowa komornika sądowego jako organu egzekucyjnego*, „Problemy Egzekucji Sądowej”, nr 15/2001.

Korobowicz A., Witkowski W., *Historia ustroju i prawa polskiego (1772–1918)*, Wyd. II., Kraków 2000.

Korzan K., *Sądowe postępowanie zabezpieczające*, Warszawa 1986.

Korzan K., *Wadliwa regulacja prawna jako przyczyna perturbacji w komorniczym postępowaniu egzekucyjnym*, ZES, nr 1/1994.

Korzonek J., *Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające. Część druga kodeksu postępowania cywilnego*, Kraków 1934.

Kościótek A., *Zmiany w przepisach o zajęciu ruchomości w egzekucji sądowej*, [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, Marciniak A. (red.), Sopot 2018.

Kosiński K., *Rola samorządu zawodowego komorników sądowych w demokratycznym państwie prawnym*, PPE nr 6/2016.

Koszowski M., *Anglosaska doktryna precedensu. Porównanie z polską praktyką orzeczniczą*, Warszawa 2009.

Kowalkowski R., *Seminarium Szkoleniowe Izby Komorniczej w Gdańsku. Nowelizacja ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (2)*, „Nowa Currenda”, nr 17/44/152/2001.

Kowalkowski R., *Encyklopedia egzekucji sądowej*, Sopot 2002.

Kowalkowski R., *Komentarz do art. 805*, [w:] Szczurek Z., *KPC. Komentarz*, 2013.

Krajewski P., *Organizacja wymiaru sprawiedliwości*, [w:] Sitek B., Krajewski P. (red.), *Rzymskie prawo publiczne*, Olsztyn 2004.

Krakowiak M., *Kluczowe zagadnienia egzekucji z ruchomości w sądowym postępowaniu egzekucyjnym po 1.1.2019 r.*, MOP, nr 18/2019.

Krakowian M., *Urząd komornika w II Rzeczypospolitej*, [w:] *Postępowanie egzekucyjne w dziejach*, X Konferencja Naukowa Karpacz 11–13 września 2006 r., Wrocław 2007.

Kruszelnicki F., *Zarys systemu polskiego prawa egzekucyjnego i zabezpieczającego*, Warszawa 1934.

Krzykowski P., *Uprawnienia obywatela jako strony postępowania administracyjnego do dostępu do informacji*, [w:] *Zarządzenie informacją i energią w systemie bezpieczeństwa Unii Europejskiej*, Sitek B., Trzaskalik R. (red.), Józefów 2010.

Kujawski F., Treder J., *Rozbieżność modeli*, „Currenda”, nr 8/1995.

Kujawski L., *Modelowanie zatrudnienia, przychodów i kosztów utrzymania kancelarii komorniczych*, „Currenda”, nr 9/2008.

Kujawski L., *Optymalna wielkość stanowiska komorniczego w świetle badań statystycznych*, „Currenda”, nr 10/2008.

Kujawski L., *Skuteczność i szybkość egzekwowania długów – wyobrażenia i fakty*, „Currenda”, nr 13/2008.

- Kupiszewski J., *Prawo rzymskie a współczesność*, Warszawa 1988.
- Kuryłowicz M., *Prawo i obyczaje w starożytnym Rzymie*, Lublin 1994.
- Kuryłowicz M., *Kilka uwag o tradycji i współczesności prawa rzymskiego*, „Forum Iuridicum”, nr 1/2002.
- Kuryłowicz M., *Prawo Rzymskie. Historia - tradycja - współczesność*, Lublin 2003.
- Kuryłowicz M., Wiliński A., *Rzymskie prawo prywatne*, Warszawa 2013.
- Kuryłowicz M., Żołnierczuk M., Kosioriewicz J., *Historia prawa państw antycznych (ze szczególnym uwzględnieniem prawa rzymskiego)*, Warszawa 1980.
- Kunicki I., *Prawo wierzyciela do wyboru komornika*, [w:] Marciniak A., (red.), *Założenia projektu nowej ustawy o komornikach*, Sopot 2014.
- Kuźnicki R., *Status prawny komornika w ustawie o komornikach sądowych i egzekucji*, PES, nr XXXII/1998.
- Kuźnicki R., *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Koszty egzekucji. Komentarz*, Wrocław 1998.
- Kuźnicki R., *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Koszty egzekucji. Komentarz*, Warszawa 2000.
- Lesage X., *Den deurwaerder. Geschiedenis van het gerechtsdeurwaardersambt*, Kapellen, 1993.
- Lesiński B., W. Rozwadowski, *Historia prawa*, Warszawa 1981.
- Liszewska A., *Z problematyki przestępstw indywidualnych*, Acta Universitatis Lodzensis, „Folia Iuridica”, nr 47/1991.
- Liszewska A., Indecki K., *Prawo karne materialne. Nauka o przestępstwie, karze i środkach penalnych*, Warszawa 2002.
- Litauer J., Świącicki W., *Kodeks Postępowania cywilnego. Tekst kodeksu i przepisów wprowadzających z orzecznictwem Sądu Najwyższego oraz przepisy uzupełniające i związkowe*, T.1, Warszawa 1947.
- Litewski W., *Studia nad rzymskim postępowaniem kognicyjnym*, ZNUJ CCLXXVII. Prace Prawnicze, nr 53/1971 i cyt. tam literatura.
- Litewski W., *Rzymski proces cywilny*, ZNUJ. Prace Prawnicze, Warszawa-Kraków, nr 123/1988.
- Litewski W. *Rzymskie Prawo prywatne*, wyd. IV, Warszawa 1999.
- Lityński A., *Wydział Karny Komisji Kodyfikacyjnej. Dzieje prac nad częścią ogólną kodeksu karnego*, Katowice 1991.

Lityński A. i Mikołajczyk M. (red.), *Przez tysiąclecia: państwo – prawo – jednostka. Materiały ogólnopolskiej konferencji historyków prawa*, Ustroń 2000 r., III, Katowice 2001.

Lityński A., *O przekształceniach procesu cywilnego w Polsce Ludowej* historyka Korzana, Nowak A. (red.), Katowice 2001.

Lityński A. „*Prawo Rosji i ZSRR 1917-1991, czyli historia wszechzwiązkowego komunistycznego prawa (bolszewików)*. Krótki kurs., Warszawa 2010.

Lubiński K., *Problemy reformy urzędu komornika sądowego*, Toruń 1993.

Lubiński K., *Systemy organów egzekucyjnych w sprawach cywilnych i handlowych w państwach członkowskich Unii Europejskiej ze szczególnym uwzględnieniem instytucji komornika sądowego*, [w:] Korzan K. (red.), *Komornicy jako organy egzekucyjne w nowych warunkach ustrojowych (poszukiwanie optymalnych rozwiązań)*, PES, Wydanie Specjalne, nr 8/1994.

Lubiński K., *Stanowisko i podstawy odpowiedzialności prawnej komornika sądowego w prawie polskim*, Sopot, 1996.

Lubiński K., *Odpowiedzialność odszkodowawcza komornika sądowego w świetle przepisów ustawy o komornikach sądowych i egzekucji*, „Problemy Egzekucji Sądowej”, nr 30/1998.

Lubiński K. (red.), *Status publicznoprawny komornika sądowego*, [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych i egzekucji*, Sopot 2000.

Lubiński K. (red.), *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych i egzekucji*, Sopot 2000.

Lubiński K., *Projektowane zmiany w ustawie o komornikach sądowych i egzekucji oraz kodeksie postępowania cywilnego*, „Nowa Currenda”, nr 13/24/132/2000.

Lubiński K. (red.), *Europejskie systemy finansowania egzekucji komorniczej w sprawach cywilnych i handlowych*, Sopot 2005.

Lubiński K., Laskowska A., *Nowelizacje ustawy o komornikach sądowych i egzekucji w latach 1999 – 2008*, PPE nr 10-12/2008.

Lubiński K., *Wystąpienia, głosy w dyskusji i podsumowanie*, [w:] *Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego a Kodeks postępowania cywilnego*, Ereciński T. i Weitz K. (red.), Warszawa 2010.

Lubiński K., *Status konstytucyjnoprawny zawodu komornika sądowego*, [w:] *W poszukiwaniu prawa dobrego i sprawiedliwego. Księga pamiątkowa ku czci Jana Tredera*, Warszawa 2013.

Łapińska K., *Zawód komornika sądowego a zdrowie* (cz. I-III), „Nowa Currenda”, nr 12/23/131/2000, 13/24/132/2000, 15/26/234/2000.

- Łazarska A., *Rzetelny proces cywilny*, Warszawa 2012.
- Łętowski J., *Prawo administracyjne. Zagadnienia podstawowe*, Warszawa 1990.
- Łopatowska-Rynkowska J., *Czynności sądu w toku egzekucji z nieruchomości*, Wrocław 2007.
- Łyszczek R., *Problematyka nadzoru sądowego nad czynnościami komornika w latach 1932-1939*, Zbiór Publikacji Naukowych Wyższej Szkoły Administracji w Bielsku-Białej, cz.III, z. 8, Bielsko-Biała 2004.
- Łyszczek R., *Organy Egzekucji sądowej w II Rzeczypospolitej do czasu wprowadzenia instytucji komornika sądowego*, PPE nr 7-9/2005.
- Łyszczek R., *Prawne aspekty ustrojowo-procesowej pozycji komornika sądowego w II Rzeczypospolitej*, PPE, nr 1-3/2006.
- Łyszczek R., *Instytucja komornika sądowego jako organu egzekucyjnego w okresie międzywojennym*, Sopot 2007.
- Łyszczek R., *Wpływ regulacji prawnych państw zaborczych dotyczących organów egzekucji sądowej na zunifikowane ustawodawstwo polskie w okresie II Rzeczypospolitej – wybrane zagadnienia*, „Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa” 2008, t. 2.
- Makiła D., *Historia prawa w Polsce*, Warszawa 2008.
- Małecka-Łyszczek M., *Kodeks Etyki Zawodowej Komorników*, [w:] *Status prawny komornika sądowego w Rzeczypospolitej Polskiej. Wybrane zagadnienia*, Koczanowski J., Fill W., Frańczuk M., Mituś A., Małecka-Łyszczek M., Mędrala M., Surówka A., Piotrowska A. (red.), Sopot 2013.
- Marcewicz O., *Komentarz do art. 762*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Jakubecki A. (red.), Wyd. 6., Warszawa 2015.
- Marcewicz O., [w:] *Koszty postępowania egzekucyjnego obejmującego egzekucję z nieruchomości – wybrane zagadnienia*, ZNUR– Seria Prawnicza nr 95/2017.
- Marciniak A., *Kodeks postępowania cywilnego (art. 425-843). Komentarz*, Tom II, Piasecki K. (red.), Warszawa 2002.
- Marciniak A., *Pojęcie i system środków przymusu w sądowym postępowaniu egzekucyjnym*, „Problemy Egzekucji”, nr 21/2002.
- Marciniak A., *Postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2005.
- Marciniak A., *Zadania komornika sądowego w polskim prawie egzekucyjnym*, PPE, nr 12/2006.

- Marciniak A., *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji, Komentarz*, Wyd. 2, Warszawa 2008.
- Marciniak A., *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji, Komentarz*, Warszawa 2010.
- Marciniak A., *Komornik sądowy a państwo. Status publicznoprawny komornika sądowego*, „Nowa Currenda”, nr 10/2010.
- Marciniak A., *Sądowe postępowanie egzekucyjne*, Wyd.1, Warszawa 2011.
- Marciniak A., *Sądowe postępowanie egzekucyjne*, Warszawa 2013.
- Marciniak A., *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji, Komentarz*, Wyd.6, Warszawa 2014.
- Marciniak A., *Ocena projektu ustawy o komornikach sądowych*, [w:] *Pismo Krajowej Rady Komorniczej do Ministra Sprawiedliwości*, sygn. KRK/V/1111/16, Warszawa 15 grudnia 2016 r. (tekst niepublikowany).
- Marciniak A., *Sądowe postępowanie egzekucyjne*, Warszawa 2017.
- Marciniak A. (red. nauk), *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, Sopot 2018.
- Marciniak A., *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2019.
- Masternak M, [w:] Jędrzejewski T., Masternak M., Rączka P. (red.), *Administracyjne postępowanie egzekucyjne*, Toruń 2002;
- Materniak-Pawłowska M., *Ustrój sądownictwa powszechnego w II Rzeczypospolitej*, Poznań 2003.
- Mazurek A., *Przyszłość stanowiska i uposażenie komornika*, „Egzekucja Sądowa”, nr 15/1932.
- Mądrzak H., *Czynności egzekucyjne (analiza pojęcia)*, [w:] *Komornicy jako organy egzekucyjne w nowych warunkach ustrojowych (poszukiwanie optymalnych rozwiązań)*, K. Korzan (red.), Sopot 1994.
- Mądrzak H, *Czynności egzekucyjne (analiza pojęcia)*, PES, Wydanie Specjalne, nr 8/1994,.
- Mendrek A., *Orzekanie o kosztach egzekucyjnych według ustawy o kosztach komorniczych*, [w:] Marciniak A. (red.), *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, Sopot 2018.
- Menut B., *Taksy komorników sądowych w Europie*, [w:] *Europejskie systemy finansowania egzekucji komorniczej w sprawach cywilnych i handlowych*, Lubiński K. (red.), Sopot 2005.

Merchel Z., *Egzekucja z ruchomości*, [w:] Z. Szczurek (red.), *Egzekucja sądowa*, Sopot 2011.

Midziak W., *Prawo pracy a projekt ustawy o komornikach sądowych*, „Nowa Currenda”, nr 4/15/123/2000.

Mieczynski T., *O zmianie nazwy komornik na komisarz sądowy*, „Egzekucja Sądowa” 1932.

Miemiec M., *Prewencja i weryfikacja w ramach nadzoru i kierownictwa w ujęciu tradycyjnym*, [w:] *Nadzór administracyjny. Od prewencji do weryfikacji*, Kociński C. (red.), Wrocław 2006.

Milewski S., Redzik A., *Themis i Pheme. Czasopiśmiennictwo prawnicze w Polsce do 1939 roku*, Warszawa 2011.

Misztal-Konecka J., *Nadzór prezesów sądów powszechnych nad komornikami*, [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, Marciniak A. (red.), Sopot 2018.

Mohyluk M., *Prawo o ustroju sądów powszechnych w pracach Komisji Kodyfikacyjnej II Rzeczypospolitej*, Białystok 2004.

Mokrzycka J., *Korporacje ochrony prawa - komornicy sądowi*, [w:] *Organy i korporacje ochrony prawa*, Sagan S. i Serzhanovea V. (red.), Wyd. 2., Warszawa 2008.

Moras-Olaś K., *Status komornika jako płatnika VAT przy egzekucji z nieruchomości – problemy wybrane*, PPE, nr 9/2016.

Mościcka A., *Upoważnienie aplikanta komorniczego do samodzielnego wykonywania określonych czynności egzekucyjnych*, cz. 3, „Nowa Currenda”, nr 1/2015.

Musiąła A., *Filozofia ochrony tzw. osób pracujących na zasadach cywilnoprawnych - głos w dyskusji podczas I Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej z cyklu "Nietypowe stosunki zatrudnienia" pt. "Stosowanie umów cywilnoprawnych w świetle przepisów prawa pracy i ubezpieczeń społecznych. Łódzko-Poznański początek dyskusji..."*, Acta Universitatis Lodzensis, „Folia Iuridica”, 88/2019.

Nowacki J. i cyt. tam literatura, *Prawo publiczne - prawo prywatne*, Warszawa 1992.

Nowak J., *Funkcje opłaty stosunkowej od świadczeń wyegzekwowanych – postulaty de lege ferenda*, PPE, nr 4/2018.

Okońska A., Ostaszewski P., *Opłaty i koszty w systemie egzekucji komorniczej – obraz statystyczny*, Warszawa 2014.

Okońska A., *Wybrane zagadnienia z zakresu postępowania egzekucyjnego w prawie niemieckim*, Warszawa 2015.

Olczak-Dąbrowska D., *Docelowy model egzekucji sądowej w Polsce. Podsumowanie wyników badań*, Warszawa 2014.

Olczak-Dąbrowska D., *Efektywność i sprawność egzekucji świadczeń pieniężnych. Opracowanie wyników badania ankietowego*, Warszawa 2014.

Olczak-Dąbrowska D., *Skarga na czynności komornika - efektywny instrument nadzoru judykacyjnego czy narzędzie blokowania egzekucji przez dłużników?* Warszawa 2014.

Osuchowski W., *Historyczny rozwój kompensacji w prawie rzymskim*, Warszawa 1970.

Osuchowski W., *Rzymskie prawo prywatne*, Warszawa 1981.

Peppe L., *Riflessioni intorno alla esecuzione personale in diritto romano*, In *Annali del Seminario Giuridico dell'Università di Palermo* 2009.

Perrot R., *Institutions judiciaires*, Paris, 1992.

Pietrzak M., *Odrodzenie państwa polskiego w 1918 r.*, [w:] Bardach J., Leśniowski B., Pietrzak M., *Historia ustroju i prawa polskiego*, Warszawa 1994.

Pietrzakowski H., *Uwagi do art. 805, Nb 3.*, [w:] Ereciński T., *KPC. Komentarz*, t. 4, 2016.

Piotrowski W., *Status pracowniczy komornika sądowego. Uwagi de lege lata i de lege ferenda*, [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych i egzekucji*, Lubiński K. (red.) Sopot 2000.

Płaza S., *Historia prawa w Polsce na tle porównawczym, Okres międzywojenny*, cz. 3, Kraków 2001.

Pogonowski P., *Tendencje zmian w polskim postępowaniu cywilnym od 1989 r.*, „Roczniki Nauk Prawnych”, tom XVI, nr 2/2006.

Pol K., *Prace nad przepisami egzekucyjnym w II Rzeczypospolitej*, „Nowa Currenda”, nr 15/26/134/2000.

Pomykański S., Szóstakowski T., *Przepisy dla komorników. Komentarz*, Warszawa 1974.

Potkański D., *Działalność samorządu komorniczego*, [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych i egzekucji*, K. Lubiński (red.), Sopot 2000.

Promińska U., *Spółka partnerska*, [w:] *System prawa handlowego. Prawo spółek handlowych*, Włodyka S. (red.), T.2, Warszawa 2012.

Pugliese G., *Il processo civile romano*, t. I. *Le 'legis actiones'*, Roma 1962.

Pugliese, *Istituzioni di diritto romano*, t. II. *Il processo formulare*, Torino 1991.

Püschel W., *Confessus pro iudicato est*, Heidelberg 1924.

Quintelier B., Martyn G., *De juridische vrije beroepen*, in P. van Den Eeckhout, G. Vanthemsche (ed.), *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de -21de eeuw*, Brussel, 2009.

Rabińska A., (red.) *Tradycje antyczne w kulturze europejskiej. Perspektywa polska*, Warszawa 1995.

Rączka P., *Nadzór nad samorządem zawodowym*, Toruń 1999.

Rączka P., *Działalność prawodawcza samorządów zawodowych w Polsce*, Toruń 2013.

Rączka P., *Samorząd komorników sądowych – zadania, struktura organizacyjna i nadzór. Propozycje zmian regulacji prawnej*, [w:] *Założenia projektu nowej ustawy o komornikach sądowych*, Marciniak A. (red.), Warszawa 2014.

Rączka P., *Gwarancje ustawowe podmiotowości publicznoprawnej samorządu komorniczego*, [w:] *Status prawny komornika sądowego. Wyzwania współczesności*, Jabłoński M., Marciniak A. (red.), Sopot 2016.

Rączka P., *Legitymacja organów samorządu komorniczego do uchwalenia kodeksu etyki zawodowej*, [w:] *Etyka zawodowa komornika sądowego*, Marciniak A. (red.), Sopot 2016.

Rączka P., *Nadzór administracyjny Ministra Sprawiedliwości nad samorządem komorniczym w nowej ustawie o komornikach sądowych*, Toruń 2018.

Radwański Z., *Prawo cywilne i proces cywilny*, [w:] *Historia państwa i prawa Polski. 1918– 1939*, cz. 2, Warszawa 1968.

Radwański R., *Kształtowanie się polskiego systemu prawnego w pierwszych latach II Rzeczypospolitej*, CPH, T. 21, z. 1-31/1969.

Radwański Z., *Trzy lata działalności Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego*, „Państwo i Prawo”, z. 4/2000.

Radwański Z., *Założenia dalszych prac kodyfikacyjnych na obszarze prawa cywilnego*, „Państwo i Prawo”, nr 3/2004.

Radwański Z. (red.) *Zielona Księga Optymalna - wizja Kodeksu Cywilnego w Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2006.

Radwański Z., *Główne założenia projektu Kodeksu cywilnego*, [w:] *Główne założenia projektu Kodeksu cywilnego. Konferencja - 29 marca 2007 r. - Pałac Staszica*, Wróbel M. (oprac.), „Monitor Prawniczy”, nr 14/2007.

Radwański Z., *Kodyfikacja prawa cywilnego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, z.2/2009, rok LXXI.

Rafacz J., *Egzekucja w Małopolsce od Statutu Wiślickiego do końca średniowiecza*, Warszawa 1927.

Redzik A., Zdanikowski P., *W sprawie przyszłości Kodeksu cywilnego*, „Palestra”, z. 7-8/2007.

Reiwer R., *O potrzebie uchwalenia nowej ustawy o komornikach sądowych*, [w:] Marciniak A. (red.), *Założenia projektu nowej ustawy*, Sopot 2014.

Reiwer R., Mazuryk M., *Problematyka odwołania komornika ze stanowiska ze względu na wiek – aspekty formalnoprawne*, „Roczniki Nauk Prawnych”, T. XXV, nr 1/2015.

Reiwer R., *Ustawa o komornikach sądowych. Komentarz*, Warszawa 2019.

Reiwer R. (red.), *Ustawa o komornikach sądowych. Komentarz*, [w:] Reiwer R. (red.), *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, Warszawa 2019.

Richter M., *Kodeks postępowania cywilnego z przepisami wprowadzającymi oraz pokrewnymi ustawami i rozporządzeniami*, Przemysł-Warszawa 1933.

Rosenberg J.M., *Postępowanie upadłościowe w prawie rzymskim*, „Przegląd Upadłościowy - Gazeta Sądowa”, nr 12/1996.

Rosenberg J.M., *Postępowanie upadłościowe w prawie rzymskim*, GS, nr 12/1996.

Rosmarin S., *Wadliwe czynności egzekucyjne*, PPC, nr 13-22/1933.

Rotondi G., *Leges publicae populi Romani. Elenco cronologico con una introduzione sull'attività legislativa dei comizi romani*, Milano 1912 (Nachdruck Hildesheim 1966).

Rozwadowski W., *Gai Institutiones*, Poznań 2003.

Rybicki Z., Piątek S., *Zarys prawa administracyjnego*, Warszawa 1984.

Ryszka F. (red.), *Historia państwa i prawa Polski (1918–1939)*, cz. II, Warszawa 1968.

Rzetecka-Gil A., *Ustawa o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne. Komentarz*, Warszawa 2009.

Sagan S., *Konstytucja Królestwa Norwegii*, (tłumaczenie i wstęp), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź 1989.

- Sagan S., *Zarys ustroju politycznego Szwecji*, Katowice 1992.
- Sagan S., *Postępowanie ustawodawcze w Szwecji*, [w:] *Proces legislacyjny w państwach współczesnych*, Zwierzchowski E. (red.), Warszawa 1993.
- Sanetra W., *Stosunek pracy komornika po nowemu*, PS, nr 2/1998.
- Siedlecki W., [w:] Resich Z. i Siedlecki W. (red.) *Kodeks postępowania cywilnego*, t.2., Warszawa 1976.
- Simbierowicz M., Świtkowski M. i in. (red. nauk), *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, Warszawa 2018.
- Sitek B., *Infamia w ustawodawstwie cesarzy rzymskich*, Olsztyn 2003.
- Sitek B. (red.), *Rzymskie prawo publiczne*, Olsztyn 2004.
- Sitek B., *Deontologia prawnicza w praktyce advocatus fisci i radcy Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa*, [w:] *Prawo karne i polityka w prawie rzymskim*, Amielańczyk K., Słapek D., Dębiński A. (red.), Lublin 2015.
- Sójka-Zielińska K., *Organizacja prac nad kodyfikacją prawa cywilnego w Polsce międzywojennej*, CPH 1975, T. 27.
- Sondel J., *Studia nad prawem rzymskim w 'Jus Culmense' (w 750-lecie wydania przywileju chełmińskiego)*, ZNUJ, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, Prace Prawnicze, Warszawa-Kraków 1984.
- Sondel J., *O roli prawa rzymskiego w dawnej Polsce (Uwagi ogólne)*, Acta Universitatis Lodziensis, „Folia Iuridica”, nr 21/1986.
- Sondel J., *Rola prawa rzymskiego w kształtowaniu polskiej kultury prawnej*, [w:] *Tradycje antyczne w kulturze europejskiej. Perspektywa polska*, Rabińska A. (red.), Warszawa 1995.
- Sondel J., *Il diritto romano quale fonte d'ispirazione*, [w:] *Honeste vivere. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Władysława Bojarskiego*, Gajda E. i Sokala A. (red.), Toruń 2001.
- Sondel J., *Prawo rzymskie jako źródło inspiracji*, [w:] *Przez tysiąclecia: państwo – prawo – jednostka. Materiały ogólnopolskiej konferencji historyków prawa*, Ustroń 17-22 września 2000 r., Lityński A. i Mikołajczyk M. (red.), III, Katowice 2001.
- Sondel J., *Prawo rzymskie jako źródło inspiracji*, CPH, nr 53.2/2001.
- Stachura K., *Egzekucja z ruchomości*, PES, nr 2/1993.
- Stahl M., *Samodzielność samorządu komorników w wykonywaniu funkcji publicznych i jej ochrona. Zagadnienia wybrane*, PPE, nr 6/2009.
- Starościak J., *Prawo administracyjne*, Warszawa 1966.

Staszewska E., *Charakter prawny służby komorniczej*, [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, Marciniak A. (red.), Sopot 2018.

Staszewska E., *Urlopy pracownicze*, Warszawa 2016.

Stawarska-Rippel A., *O pierwszym radzieckim kodeksie procedury cywilnej. Postępowanie cywilne od dekretów o sądzie do początków rekodyfikacji radzieckiego prawa*, [w:] *O prawie i jego dziejach księgi dwie. Studia ofiarowane Profesorowi Adamowi Lityńskiemu w czterdziestopięciolecie pracy naukowej i siedemdziesięciolecie urodzin*, Ciągwa J, Mikołajczyk M., Fiedorczyk P., i in. (red.), Białystok-Katowice 2010.

Stawecki S., *O stanowisku komornika, jako urzędnika państwowego*, „Egzekucja Sądowa”, 1932.

Stefko K., *Rzut oka na historyczny rozwój prawa egzekucyjnego*, [w:] *Księga pamiątkowa ku czci Bolesława Orzechowicza*, T.2, Lwów 1916.

Steinwenter A., *Iura*, nr 4/1953.

Stelmach J., B. Brożek, *Metody prawnicze*, Kraków 2004.

Stelmachowski B., *Zarys procedury cywilnej obowiązującej na ziemiach byłego zaboru pruskiego i na Górnym Śląsku*, Poznań 1926.

Stępień-Załucka B., *Naruszenie konstytucyjnej zasady legalizmu na tle koncepcji opodatkowania opłaty od egzekucji komorniczej podatkiem od towarów i usług*, [w:] *Państwo i jego instytucje*, Balicki R., Jabłoński M. (red.), Wrocław 2018.

Studziński W., *Rękojmia należytego wykonywania zawodu adwokata w świetle orzecznictwa sądów administracyjnych i zmian ustawodawczych*, „Palestra”, nr 5-6/2016.

Suchecki J., *Nowy status komorników sądowych*, „Przegląd Sądowy”, nr 2/1998.

Sułkowski A., *Dwa systemy uposażenia komorników*, „Egzekucja Sądowa”, 1932.

Supernat J., *Z zagadnień komparatystyki prawniczej*, „Przegląd Prawa i Administracji”, CXIV, Wrocław 2018.

Surówka A., *Pozycja ustrojowa samorządu komorniczego*, [w:] *Status prawny komornika sądowego w Rzeczypospolitej Polskiej. Wybrane zagadnienia*, Koczanowski J, Fill W., Frańczuk M., Mituś A., Małecka-Łyszczek M., Mędrala M., Surówka A., Piotrowska A. (red.), Sopot 2013.

Sykuna S., *Etyka prawnicza. Zagadnienia podstawowe*, Warszawa 2019.

Szczurek Z., *Właściwość miejscowa komornika i skutki jej braku*, „Problemy Egzekucji”, nr 13/49, Przedruk, [w:] „Nowa Currenda”, nr 5/32/140/2001.

Szczurek Z., *Zbieranie informacji niezbędnych dla prowadzenia postępowania egzekucyjnego*, „Nowa Currenda”, nr 12/2002.

Szczurek Z. (red.) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2005.

Szczurek Z., *Gromadzenie w postępowaniu egzekucyjnym informacji o stanie majątku dłużnika*, PPE, nr 10-12/2005.

Szczurek Z., *Egzekucja sądowa w Polsce*, Sopot 2007.

Szpoper D, Zdanowski I., *Komornik w II Rzeczypospolitej – rozwiązania normatywne i projekty legislacyjne. Przyczynek do dziejów instytucji w latach 1917–1928*, [w:] Szpoper D., Bielecki A., Zdanowski I, *Przyczynki do historii prawa*, Sopot 2000.

Szustakiewicz P, Zalesny J., *Organy pomocy prawnej*, Warszawa 2009.

Szymczak I., *Metoda nauki o porównywaniu systemów prawnych*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, rok LXXVI, z.3 /2014.

Świeboda Z., *Czynności nadzorcze sądu w trybie art. 759 § 2 k.p.c.*, „Palestra”, nr 2/1977.

Świeczkowski J., *Sądowa i administracyjna egzekucja*, Sopot 2004.

Świeczkowski J., *Granice nadzoru judykacyjnego sądu sprawowanego nad komornikiem w trybie art. 759 § 2 k.p.c.*, PPE, nr 4/2007.

Świeczkowski J., Świeczkowska-Wójcikowska M, *Wstęp*, [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Kodeks Etyki Zawodowej Komornika Sądowego. Komentarz*, Świeczkowski J., Świeczkowska-Wójcikowska M., (red.), Warszawa 2020.

Talamanca M., *Instituzioni di diritto romano*, Milano 1990.

Tkaczyk B, *Reforma instytucji komorników sądowych*, „Głos Gminy Wiejskiej”, nr 18/1931.

Tokarczyk R., *Etyka prawnicza*, Warszawa 2000.

Tokarczyk R., *Zarys przedmiotu etyki komornika*, PPE, nr 5-6/2004.

Tokarczyk, *Komparatystyka prawnicza*, Wyd.9, Warszawa 2008.

Tomalak W., *Status ustrojowy i procesowy komornika sądowego*, Warszawa 2014.

Tomalak W., *Komornik jako funkcjonariusz publiczny*, [w:] *Metodyka pracy komornika sądowego*, Marciniak A., Michalska-Marciniak M. (red.), Sopot 2015.

- Treder J., *Od redakcji „Currenda”*, nr 11/1995.
- Uhlenbruck W., *Zur Geschichte des Konkurses*, DZWIR 2007, Nr 17.
- Uliasz M., *Komentarz do art. 759 § 2 k.p.c.*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego - Komentarz*, Warszawa 2008.
- Uliasz M., *Opłaty egzekucyjne według ustawy o kosztach komorniczych*, [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, Marciniak A. (red. nauk.), Sopot 2018.
- Uliasz M., *Ustawa o kosztach komorniczych – wybrane zagadnienia, Szkolenie komorników sądowych apelacji poznańskiej*, Opalenica 21-23XI 2018.
- Uruszczak W, Świącicka P., Kremer A., *‘Pro Patria et Scientia Vivere’. 50 lat pracy naukowej Profesora Janusza Sondla* (Studia i prace dedykowane Profesorowi Januszowi Sondlowi w pięćdziesiątą rocznicę pracy naukowej), [w:] *‘Leges Sapere’*, Kraków 2008.
- Vandenbogaerde S. & Lemoine T., *Van deurwachter tot gerechtsdeurwaarder: een beknopt overzicht*, in M. de Koster, D. Heirbaut & X. Rousseau (eds.), *Tweehonderd jaar justitie. Historische encyclopedie van de Belgische justitie/Deux siècles de justice. Encyclopédie historique de la justice belge*, Brugge, Die Keure, 2015.
- Volterra E., *Istituzioni di diritto romano*, Roma 1961.
- Walasik M., *Regulacje intertemporalne w nowych ustawach komorniczych*, [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, Marciniak A. (red.), Sopot 2018.
- Waligórski M., *Proces cywilny. Funkcje i struktura*, Warszawa 1947.
- Waligórski M.A., Pawłowski S., *Samorząd zawodowy i gospodarczy w Polsce*, Poznań 2005.
- Warzocha E., *Niemiecki system organów egzekucji sądowej*, [w:] *Egzekucja sądowa na świecie*, Dodatek Specjalny do „Currendy”, Sopot 1995.
- Wengerek E., *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, Warszawa 1972.
- Wengerek E., *Pojęcie, przedmiot i przesłanki postępowania egzekucyjnego i zabezpieczającego*, [w:] *Wstęp do systemu prawa procesowego cywilnego. Zbiór studiów*, Jodłowski J. (red.), Wrocław 1974.
- Wengerek E., *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1970, Warszawa 1978.
- Wengerek E., *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, Warszawa 1998.

Wiśniewska-Śliwińska H., Marcinkowski J.T., *Prawne uwarunkowania dotyczące wykonywania zawodu komornika sądowego oraz przeprowadzania czynności egzekucyjnych – z uwzględnieniem okresowych badań lekarskich i psychologicznych*, „Hygeia Public Health”, nr 47/3/2012.

Włodyka S., *Historia państwa i prawa Polski*, cz. II, Warszawa 1968.

Włodyka S., *Problem struktury prawa*, PiP z. 4/1995.

Wojciechowski R., *Compromissum według glosatorów i komentatorów*, „Prawo” nr 305/2008, Studia Historycznoprawne.

Wojtczak K., *Rozważania nad zawodem*, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Zarządzania, nr 1/1996.

Wojtczak K., *Zawód i jego prawna reglamentacja, Studium z zakresu materialnego prawa administracyjnego*, Poznań 1999.

Wołodkiewicz, *Rzymskie korzenie współczesnego prawa cywilnego*, Warszawa 1979.

Wołodkiewicz W., *Tradycja prawa rzymskiego we współczesnym prawie cywilnym*, „Palestra”, nr 10/1987.

Wołodkiewicz W., *Europa i prawo rzymskie. Szkice z historii europejskiej kultury prawnej*, Warszawa 2009.

Wróbel M., *Główne założenia projektu Kodeksu cywilnego*, „Monitor Prawniczy” nr 13/2007.

Wronkowska S., *Podstawowe pojęcia prawa i prawoznawstwa*, Wyd.3, Poznań 2005.

Wysocki R., *Kolce i... ciernie komornika*, „Egzekucja Sądowa”, 1932.

Zabłocki J., *Rozważania o procesie rzymskim w ‘Noctes Atticae’ Aulusa Gelliusa*, Warszawa 1999.

Zamojski Ł., *Miarkowanie opłaty egzekucyjnej*, PS, nr 11–12/2014.

Zawistowski D., [w:] Dolecki H., Wiśniewski T. i in. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Tom IV, Artykuły 730-1088, Warszawa 2011.

Zawistowski D., [w:] Dolecki H., Wiśniewski T. (red.), *Kodeks*, t. IV, Warszawa 2014.

Zedler F., *Nadzór sądu nad czynnościami komornika na podstawie art. 759 § 2 k.p.c.*, NP, nr 7-8/1975.

Zedler F., *Glosa do postanowienia SN z dnia 15 kwietnia 1986 r.*, III CRN 40/86, (OSP i KA 1987 r., poz. 124 C).

Zedler F., *Zbieg egzekucji lub zabezpieczenia sądowego z egzekucją lub zabezpieczeniem administracyjnym*, „Poradnik Komornika Sądowego”, nr 1/1993

Zedler F., *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, Tom 2, *Postępowanie egzekucyjne*, Toruń 1995.

Zedler F., *Ramowy plan prac nad reformą postępowania zabezpieczającego i egzekucyjnego oraz przepisów regulujących status prawny komorników - z dnia 5 kwietnia 1996 r.* (z materiałów Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego).

Zieliński A., *Budzące wątpliwości przepisy Konstytucji o ochronie sądowej i ich wykładnia*, [w:] *Proces cywilny. Nauka-Kodyfikacja-Praktyka. Księga jubileuszowa dedykowana prof. Feliksowi Zedlerowi*, Grzegorz P., Knoppek K., Walasik M. (red.), Warszawa 2012.

Ziemianin K., *Zajęcie ruchomości w świetle orzeczenia SN z dnia 25 kwietnia 2017*, VCSK 364/16, NC 2018/11.

Zięty J., *Podatek zryczałtowany od przychodów ewidencjonowanych*, [w:] *Instytucje prawa cywilnego w konstrukcji prawnej podatków*, Gottel M., Lemonnier M. (red.), Warszawa 2011.

Zoll A., *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, Kraków 1999.

Żelechowski Ł., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. T. I. Część ogólna. Przepisy wprowadzające KC. Prawo o notariacie (art. 79–95 i 96–99)*, Osajda K. (red.), Warszawa 2017, kom. do art. 45, uw. 20.

LITERATURA POPULARNONAUKOWA

—Biezuński P., *Opinia Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych do rządowego projektu ustawy o komornikach sądowych /projekt z 22 listopada 2016/, sygn. L.dz.1038/OBS i L/2016*, Warszawa 2016.

—Bosek L., *Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa*, sygn.KR 51-583/16MSI, Warszawa 2016.

—Broszura Federacji Konsumentów, *Egzekucja orzeczeń sądowych w sprawach konsumenckich w innym państwie UE*, Warszawa [brak roku wydania].

—*Co nowego w prawie cywilnym? Rozmowa z prof. Zbigniewem Radwańskim (...)*, „Nowa Currenda”, nr 13/24/132/2000.

—Czугan M., *Stanowisko KPF w sprawie projektu ustawy o komornikach sądowych*, Konferencja Przedsiębiorstw Finansowych w Polsce – Związek Pracodawców, Gdańsk 2016.

—Dokument pokontrolny NIK, KAP-41001/05, nr ewid. 166/2005/P/05/001/KAP.

—Interpretacja ogólna Ministra Finansów z dnia 9 czerwca 2015 r. w sprawie opodatkowania podatkiem od towarów i usług czynności wykonywanych przez komorników sądowych – sygn.: PT1.050.1.2015.LJU.19, Dz. Urz. Min. Fin. z dnia 15 czerwca 2015 r. poz. 41.

—Jabłoński M., *Opinia w przedmiocie oceny propozycji wprowadzenia nowej treści art. 8091 do kodeksu postępowania cywilnego – utrwalanie przebiegu czynności egzekucyjnych poza kancelarią za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk – zawartej w rządowym projekcie ustawy o komornikach sądowych*, Wrocław 12 grudnia 2016 r., s. 1–2 (tekst niepublikowany).

—*Jak to było 14 lat temu. Rozmowa ze Zdzisławem Pilkiewiczem, komornikiem z Gorzowa Wielkopolskiego*, „Nowa Currenda”, nr 4/1994.

—Julke G., Referat pt. „*Nadzór prezesa sądu rejonowego nad komornikiem sądowym*”, wygłoszony na Ogólnopolskiej konferencji naukowej „*Komornicy sądowi i egzekucja według przewidywanych zmian ustawowych*” – Poznań, 19 października 2018.

—Konferencja „*Status prawny komornika sądowego w Polsce. Egzekucja sądowa świadczeń pieniężnych (wybrane problemy)*”, 5.12.2014 w Lublinie, omówienie, [w:] „Nowa Currenda”, cz.1 nr 2/2015; cz.2 nr 3/2015; cz.3 nr 4/2015.

—Kozłowski Ł., Referat pt. „*Przewlekłość postępowania egzekucyjnego*”, wygłoszony na Ogólnopolskiej konferencji naukowej „*Komornicy sądowi i egzekucja według przewidywanych zmian ustawowych*” – Poznań, 19 października 2018.

—Kunicki I, *Opinia do art. 181 oraz niektórych innych przepisów ustawy o komornikach*, Pismo Krajowej Rady Komorniczej do Ministra Sprawiedliwości, sygn. KRK/V/1111/16, Warszawa 15 grudnia 2016 r., s. 108 (tekst niepublikowany).

—*Notatka w sprawie działalności samorządu komorniczego*, „Nowa Currenda”, nr 2/13/21/2000.

—Opinia Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych z dnia 15.12.2016 do rządowego projektu ustawy o kosztach komorniczych.

—Opinia Stowarzyszenia Sędziów Polskich "Iustitia" n.t. projektu ustawy o komornikach sądowych (projekt z dnia 22 listopada 2016 r. - UD 146), opracowana przez członków Zespołu ds. Prawa Cywilnego.

—Opinia Zespołu Ekspertów Ośrodka Badawczego Komorników Sądowych przy Krajowej Radzie Komorniczej, „Nowa Currenda”, nr 14/41/149/2001.

—Polski Związek Windykacji, *Stanowisko do projektu ustawy o komornikach sądowych*, Toruń 23 grudnia 2016 r. (tekst niepublikowany).

- Propozycje legislacyjne dotyczące statusu komornika oraz uregulowań towarzyszących opracowane przez Ośrodek Badawczy Stowarzyszenia Komorników Sądowych pod kierunkiem prof. dr. hab. Sławomira Dalki, 1996.
- Raport KPF autorstwa prof. dr. hab. A. Lewickiej-Strzałeckiej, *„Moralność finansowa Polaków. Raport z badań”*, Gdańsk-Warszawa 2016.
- Relacja z konferencji *„Status prawny komornika sądowego w Polsce. Egzekucja sądowa świadczeń pieniężnych (wybrane problemy)”*, cz. I, „Nowa Currenda”, nr 2/2015.
- Stanowisko do projektu ustawy o komornikach sądowych, Polski Związek Windykacji, Toruń 23 grudnia 2016 (tekst niepublikowany).
- Staszewska E., *Opinia prawna do projektu ustawy o komornikach sądowych (art. 2, art. 5 ust. 1 i 2, art. 12, art. 38, art. 97 ust. 1, 2 i 3)*, [w:] *Pismo Krajowej Rady Komorniczej do Ministra Sprawiedliwości*, sygn. KRK/V/1111/16, Warszawa 15 grudnia 2016 r. (tekst niepublikowany).
- Uwagi Krajowej Rady Komorniczej do projektu ustawy o komornikach, sygn. KRK/V/1111/16, Warszawa 2016.
- Uwagi NSA do projektu ustawy o komornikach sądowych autorstwa prof. dr. hab. M.Zirk-Sadowskiego, sygn. BO-46/16, Warszawa 2016.
- Uwagi Sądu Najwyższego do projektu ustawy o komornikach sądowych autorstwa Stanisława Zabłockiego, Prezesa SN, Warszawa 2016, sygn. BSA I-021-520/16.
- Uzasadnienie projektu zmian w ustawie o komornikach sądowych i egzekucji, Przedruk, [w:] „Nowa Currenda”, nr 14/25/123/2000.
- Uzasadnienie resortowego projektu zmian w ukse, „Nowa Currenda”, nr 3/30/138/2001.
- Wywiad z Jerzym Gosiewskim: *Jak to było z bojami o status niezależnego komornika sądowego?* (cz. 2), „Nowa Currenda”, nr 6/2009.
- Wywiad ze Zdzisławem Pilkiewiczem: „Ruch Gorzowski”, czyli jak powstały zręby ruchu samorządowego, „Nowa Currenda” nr 2/2010.
- Zedler F., Referat pt. *„Nadzór judykacyjny a nadzór administracyjny nad komornikiem sądowym”*, wygłoszony na Ogólnopolskiej konferencji naukowej *„Komornicy sądowi i egzekucja według przewidywanych zmian ustawowych”* – Poznań, 19 października 2018 r.

- Antosiewicz M., *Oświadczenia majątkowe komorników stały się jawne*, [online], <https://www.rp.pl/Komornicy/307029983-Oswiadczenia-majatkowe-komornikow-staly-sie-jawne.html>, [dostęp: 02.07.2019].
- Badowski M., *Znaczące zmiany w wykonywaniu zawodu komornika*, [online], <https://strefabiznesu.pl/znaczące-zmiany-w-wykonywaniu-zawodu-komornika/ar/c3-11631327>, [dostęp: 2.02.2019].
- Błanuca A., *Tradycja zajazdu*, [online], [http://pl.wikipedia.org/wiki/Zajazd_\(zwyczaj\)](http://pl.wikipedia.org/wiki/Zajazd_(zwyczaj)), (ukr.), [dostęp: 16.01.2017].
- Domagalski M., *Komornik zarabia więcej niż sędzia Sądu Najwyższego*, „Rzeczpospolita” 31.07.2014 r., [online], <http://prawo.rp.pl/artykul/757745,1129707-Komornik-zarabia-wiecej-niz-sedzia-SaduNajwyzszego.html>, [dostęp: 25.05.2019].
- Europejska Izba komorników*, European Chamber of Judicial Officers (ang); lub Chambre européenne des huissiers de justice (fr.) – CEHJ, [online], <http://www.cehj.eu/>, [dostęp: 12.12.2018].
- Europejski portal „e-Sprawiedliwość”, *Zawody prawnicze w Belgii*, [online], https://ejustice.europa.eu/content_legal_professions-29-be-pl.do?member=1, [dostęp: 14 XI 2019].
- Europejski portal „e-Sprawiedliwość”, *Zawody prawnicze we Francji*, [online], https://e-justice.europa.eu/content_legal_professions-29-fr-pl.do?member=1, [dostęp 14 XI 2019].
- Frankowski, *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji 2019*, [online] <https://www.czerwona-skarbonka.pl/ustawa-o-komornikach-sadowych-i-egzekucji-2019/#1>, [dostęp: 10.07.2019].
- Głos Mediów z 19.06.2016, n.t. przypadków niesprawiedliwej egzekucji i nowych regulacji prawnych ws. komorników, [online] <https://vod.tvp.pl/video/glos-mediow,19062016,25729495>, [dostęp: 20.03.2018];
- Janus M., *Gorzki czas podsumowań*, „Pokój Adwokacki” nr 12/2018, [online] <http://pokojadwokacki.pl/gorzki-czas-podsumowan-komornik-monika-janus/>.
- Kalwat W., *Kodyfikacje prawne pierwszej RP*, [online] http://www.wilanowpalac.pl/kodyfikacje_prawne_pierwszej_rzeczypospolitej.html [dostęp: 20.02.2017].
- Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, *Uzasadnienie projektu*, [online], <https://bip.kprm.gov.pl/ftp/kprm/dokumenty/061214u3uz.pdf>, [dostęp: 12.12.2018].

—Krześnicki M., *Nowe ustawy komornicze na horyzoncie – czy teraz trudniej będzie odzyskać swoje pieniądze od dłużnika?*, [online] <https://bezprawnik.pl/ustawy-komornicze-2017-analiza/>, [dostęp: 20.03.2018].

—Laba T., *Dlaczego to komorników oskarżamy o nieudolność i niską skuteczność egzekucji, skoro dłużnik na samym starcie ma fory przez rok?*, [online], <https://bezprawnik.pl/skuteczność-egzekucji/>, [dostęp: 15.12.2018].

—Laba T., *Komornik we Francji jest po prostu komornikiem, w Polsce jest księgowym, rzeczoznawcą. Licytатorem, listonoszem i setką innych. Tylko kiedy ma egzekwować?*, [online], <https://bezprawnik.pl/komornik-we-francji/>, [dostęp: 10.10.2018].

—Laba T., *Reforma komorników 2019 – biurokratyczne absurdy, które zdaniem ustawodawcy przyczynią się do lepszej pracy komorników*, [online], <https://bezprawnik.pl/reforma-komornikow-2019/>, [dostęp: 12.01.2019].

—Łyszczek R., *Wpływ regulacji prawnych państw zaborczych dotyczących organów egzekucji sądowej na zunifikowane ustawodawstwo polskie w okresie II Rzeczypospolitej – wybrane zagadnienia*, [online] <http://www.ejournals.eu/Krakowskie-Studia-z-Historii-Panstwa-i-Prawa/2008/Tom-2-2008/art/2964/>, [dostęp: 20.06.2015].

—Marciniak S., *Krytyka fundamentalnych zasad polskiego postępowania cywilnego w związku z przeobrażeniami ustrojowymi państwa*, [online], <https://www.wglex.pl/wp-content/uploads/2014/06/Krytyka-fundamentalnych-zasad-polskiego-post%C4%99powania-cywilnego-w-zwi%C4%85zku-z-przeobra%C5%BCeniami-ustrojowymi-pa%C5%84stwa.pdf>, [dostęp: 12.08.2019].

—Mousourakis G., *A legal history of Rome*, [online], http://advancedenglishb.pbworks.com/f/A_Legal_History_Rome.pdf, [dostęp 13.10.2018]

—*O kierunkach zmian w egzekucji komorniczej*, [online], https://www.uilhj.com/ressources/21648/47/jongbloed_-_w1p2.pdf, [dostęp: 27.12.2019].

—*O komornikach w Europie, International Union of Judicial Officers – UIHJ*, [online], <https://www.uilhj.com/index.php?lg=ang>, [dostęp: 12.09. 2019].

—*O systemie egzekucji alimentacyjnej w Belgii*, [online], [www.secal.belgium.be.](http://www.secal.belgium.be), [dostęp: 12.09.2019].

—Obenchain R., *Roman Law of Bankruptcy*, 3 Notre Dame L. Rev. 169a, 1928, [online], <http://scholarship.law.nd.edu/ndlr/vol3/iss4/1>, [dostęp 15.11.2019].

—Ogólnopolska konferencja naukowa pt. „Sądowe postępowanie egzekucyjne. Nowe wyzwania i perspektywy”, zorganizowane przez Katedrę Postępowania Cywilnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu

Warszawskiego, Izbę Komorniczą w Warszawie oraz Ośrodek Naukowo – Szkoleniowy przy Krajowej Radzie Komorniczej, dnia 31 maja 2019, konferencja audio [on-line], https://drive.google.com/file/d/1K7PY_1VF5Yc8vX2R4wfQWJmyVcXEEJF7/view, [dostęp 20.07.2019].]

—Opinia Rzecznika Praw Obywatelskich na temat limitu wieku z dnia 1.07.2014, [online], https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Do_MS_ws_odwolania_komornika_ze_względu_na_wiek.pdf, [dostęp: 18.12.2019].

—*Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Sprawiedliwości*, z dnia 1.07.2014, [online], https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Do_MS_ws_odwolania_komornika_ze_względu_na_wiek.pdf, [dostęp: 18.12.2019].

—Radwański Z., *Kodyfikacja prawa cywilnego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, rok LXXI, 2/2009, s.131-133, [online], https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/4882/1/07_Zbigniew_Radwanski_Kodyfikacja%20prawa%20cywilnego_131-142.pdf [dostęp: 18.12.2019].

—Reiwer R., *Jak usprawnić egzekucję?*, [online], <http://nawokandzie.ms.gov.pl/numer-12/wokanda-12/jak-usprawnic-egzekucje.html>, [data publikacji: 28.03.2012, dostęp: 03.03.2016].

—Sewastianowicz M., *Radcowie: państwo nie powinno przywłaszczać dochodu komornika*, [online], <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/radcowie-panstwo-nie-powinno-przywlaszczac-dochodu-komornika,184090.html>, [dostęp: 14.02.2018].

—Sienkiewicz K., *Nowe przepisy o komornikach. Głos w dyskusji*, [online] <https://www.dochodzeniewierzytelnosci.pl/2017/07/11/nowe-przepisy-o-komornikach-glos-dyskusji/>, [dostęp: 20.03.2018]

—Słowik P., *Oświadczenia majątkowe do poprawki*, [online], <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1413384,oswiadczenia-majatkowe-do-poprawki.html>, [dostęp: 25.05.2019].

—Stawarska-Rippel A., *Elementy publiczne w procesie cywilnym. Ewolucja a rewolucja*, „Studia Iuridica Lublinensia” 19/2013, [online], <https://journals.umcs.pl/sil/article/view/1050/834>, [dostęp 3.12.2019].

—Szluch P., *Koszty postępowania egzekucyjnego w Niemczech*, [online], <https://kanzlei-trojan.de/pl/blog/koszty-egzekucji-w-niemczech/> [dostęp 3.01.2020].

—Szymaniak P., *Komornicy po raz pierwszy musieli ujawnić swoje majątki. Co posiadają?*, [online], <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1423272,oswiadczenia-majatkowe-komornikow-jawnosc-zycia-publicznego.html>, [dostęp:24.07.2019].

—Szymaniak P., *Reforma komornicza przynosi efekty*, [wywiad] z Rafałem Reiwerem, zastępcą dyrektora departamentu wykonania orzeczeń i probacji Ministerstwa Sprawiedliwości, [online], <https://forsal.pl/artykuly/1449445,prezes-krajowej-rady-komorniczej-nadszedl-czas-na-wyjscie-z-informatycznego-zascianka-wywiad.html>, [dostęp 20.01.2020].

—*Urzędnik wymiaru sprawiedliwości*, [online], <https://www.rechtspfleger.org/en/>, [dostęp: 12.12.2018].

—Wasiak R., *Egzekucja egzekucji*, „In Gremio”, nr 110/2017, felieton [online], <https://ingremio.org/2017/06/egzekucja-egzekucji/#more-906>, [dostęp 15.03.2018].

—Wasiak R., *Poszukiwanie majątku dłużnika*, „In Gremio”, nr 127/2019, felieton [online], <https://ingremio.org/category/prawnicy/komornicy/>, [dostęp 5.03.2019].

—Wąsowski M., *Życ jak komornik*, [online], <https://natemat.pl/111919,zyc-jak-komornik-zarabiaja-46-tysiecy-zlotych-miesiecznie-jak-to-sie-dzieje>, [dostęp: 30.12.2019].

—*Zawód komornika we Francji*, [online], <https://cnhj.huissier-justice.fr/qui-est-il-127.aspx>, [dostęp: 27.10.2019].

—*Zestawienie uwag lub propozycji do projektu ustawy o komornikach sądowych z prezentacją stanowiska Ministra Sprawiedliwości – opiniowanie i konsultacje publiczne*, marzec 2017, s. 140, 142–146, [online] www.legislacja.rcl.gov.pl. [dostęp 1.7.2019 r.].

—Zielińska A., *Koszt egzekucji sądowej*, „In Gremio”, nr 127/2019, felieton [online], <https://ingremio.org/2019/03/koszt-egzekucji-sadowej/> [dostęp 4.03.2019].

—Zielińska A., *Pozycja ustrojowa komornika sądowego*, „In Gremio”, nr 127/2019, felieton [online], <https://ingremio.org/2019/03/pozycja-ustrojowa-komornika-sadowego/>, [dostęp 5.03.2019].

—Żal T., *Egzekucja z ruchomości* (rozprawa doktorska, niepubl.), Repozytorium [online], UAM, <https://repozytorium.amu.edu.pl/jspui/bitstream/10593/4273/1>, [dostęp: 20.12.2018].

* * *

ŹRÓDŁA PRAWA

Konstytucja RP z dnia 6 kwietnia 1996 r., (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483).

Szósta Dyrektywa Rady w sprawie harmonizacji ustawodawstw Państw Członkowskich w odniesieniu do podatków obrotowych – wspólny system podatków od wartości dodanej: ujednoliconą podstawą wymiaru podatku [77/338/EWG] Dz.Urz. WE L, nr 145 z 13.6.1977 r. UE.

Dyrektywa Rady 2006/112/WE z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej Dz.Urz. UE L, nr 347 z dnia 11.12.2006 z późn. zm.

Dyrektywa Rady 2010/24/UE z dnia 16 marca 2010 r. w sprawie wzajemnej pomocy przy odzyskiwaniu wierzytelności dotyczących podatków, ceł i innych obciążeń Dz.Urz. UE L, 84/1 z dnia 31.03.2010).

Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 1189/2011 z dnia 18 listopada 2011 r. ustalające szczegółowe przepisy dotyczące niektórych przepisów dyrektywy Rady 2010/24/UE Dz.Urz. UE L, 302/16 z dnia 19.11.2011).

Ustawa z dnia 3 czerwca 1919 o Komisji Kodyfikacyjnej (Dz.U. 1919 r. Nr 44, poz. 315).

Ustawa z 9 października 1923 o uposażeniu funkcjonariuszów państwowych i wojska (Dz.U. RP z 1923 r. Nr 116, poz. 924).

Ustawa z dnia 27 grudnia 1923 r., rozporządzenia nr 45-2592 z dnia 2.11.1945 r., dekretu nr 56-222 z dnia 29.2.1956 r. i dekretu nr 75-770 z dnia 14.8.1975 r.

Ustawa z dnia 10 marca 1932 o przejęciu egzekucji administracyjnej przez władze skarbowe oraz o postępowaniu egzekucyjnym władz skarbowych Dz.U. z 1932 Nr 32, poz. 328).

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2014 r., poz. 101 ze zm.).

Ustawa z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, (tekst jednolity: Dz. U. z 2014, poz. 1619 ze zm.).

Ustawa z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze (Dz.U. 1982 nr 6 poz. 124 ze zm.).

Ustawa z dnia 6 lipca 1982 o radcach prawnych (Dz.U. 1982, Nr 19, poz.145 ze zm.).

Ustawa z dnia 26 maja 1982 Prawo o adwokaturze (Dz.U. 1982 nr 6 poz. 124 ze zm.).

Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz.U. 2011 r. Nr 123, poz. 698 i Nr 171, poz. 1016).

Ustawa z dnia 20 czerwca 1985 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. 1994 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.).

Ustawa z 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (Dz.U. 2017 r. poz. 2291 ze zm.).

Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. 2012 r., poz. 361 ze zm.).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 553 ze zm.).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 89, poz. 555).

Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (Dz.U. 2012 r., poz. 1137 ze zm.)

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz.U. 1997 nr 137 poz. 926).

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz.U. 2012 r., poz. 749 ze zm.).

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. 2012 r., poz. 1376 ze zm.).

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. 1997 Nr 133, poz. 882).

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. 2011 r., Nr 231, poz. 1376 ze zm.).

Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne (Dz.U. Nr 144, poz. 930 ze zm.).

Ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. 2013 r., poz. 1030 ze zm.).

Ustawa z dnia 18 września 2001r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. 2001 r. Nr 130, poz. 1452).

Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. 2002 Nr 153, poz.1270).

Ustawa z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (Dz.U. 2015 r., poz. 2008 ze zm.).

Ustawa z dnia 23 listopada 2002 r., art. 2, art. 4 i art. 17 ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku z podwyższeniem wieku emerytalnego (Dz.U. 2012 r. poz. 1544).

Ustawa z dnia 2 lipca 2004 o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U. 2004 r. Nr 173, poz. 1807, ze zm.).

Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz.U. 2004 Nr 210 poz.2135 ze zm.).

Ustawa z dnia 11 marca 2004 o podatku od towarów i usług (Dz.U. 2004 Nr 54, poz. 535 z późn. zm.).

Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych z dnia 28 lipca 2005 (Dz.U. 2005 nr 167 poz.1398 ze zm.).

Ustawa z 27 maja 2007 o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2007 r. Nr 112, poz. 769).

Ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych (Dz.U. 2018 r., poz. 1260).

Ustawa z dnia 6 grudnia 2008 r. o podatku akcyzowym (Dz.U. 2014 r., poz. 752 ze zm.).

Ustawa z dnia 12 lutego 2010 o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. 2010 Nr 40).

Ustawa z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz.U. 2018 r. poz. 412 i 650).

Ustawa z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów (Dz.U. 2013 r., poz. 829).

Ustawa z dnia 9 kwietnia 2015 o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U 2015 r., poz. 624).

Ustawa z dnia 16 listopada 2016 Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U. 2016 r. poz. 1948).

Ustawa z dnia 7 kwietnia 2017 r. o zmianie Ustawy Kodeks postępowania Administracyjnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2017 r., poz. 935).

Ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych Dz. U. z 25 kwietnia 2018 r., poz. 771 i z dnia 9 grudnia 2019 r. (Dz.U. 2020 r., poz. 121).

Ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. 2019, poz. 785).

Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 lutego 1928 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. Nr 12, poz. 93),

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 o postępowaniu przymusowym w administracji (Dz.U. 1928 Nr 36, poz. 342).

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 grudnia 1928 r. w sprawie komorników w sądach grodzkich (Dz.U. Nr 104, poz. 942).

Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 sierpnia 1930 r. o warunkach i sposobie zastosowania przez władze sądowe przepisów postępowania cywilnego do egzekucji należności administracyjnych (Dz.U. 1930 Nr 59, poz. 481).

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 listopada 1930 r. – Kodeks Postępowania Cywilnego (Dz.U. 1932 r. Nr 112, poz. 934 ze zm.).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 1932 o postępowaniu egzekucyjnym władz skarbowych (Dz.U. 1932 Nr 62, poz. 580).

Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1932 Prawo o sądowym postępowaniu egzekucyjnym (Dz.U. 1932 Nr 93, poz. 803).

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 grudnia 1932 r. o komornikach (Dz.U. Nr 107, poz. 886 ze zm.).

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 grudnia 1932 - Instrukcja komorników (Dz.U. nr 114, poz. 946).

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 10 lutego 1947 r. o taksie za czynności komorników (Dz.U. Nr 28, poz. 114).

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 6 października 1948 r. o taksie za czynności komorników (Dz.U. Nr 48, poz. 365 z późn. zm.).

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 maja 1958 r. o taksie za czynności komorników (Dz.U. Nr 40, poz. 186).

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 grudnia 1960 r. o komornikach (Dz.U. 1961 r. Nr 13, poz. 66 ze zm.).

Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 4 września 1971 r. o taksie za czynności komorników (Dz.U. Nr 26, poz. 238).

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 lutego 2008 r. w sprawie trybu postępowania dyscyplinarnego wobec komorników oraz asesorów i aplikantów komorniczych (Dz.U. Nr 40, poz. 238), uchylone przez ustawę z dnia 12 lutego 2010 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. Nr 40, poz. 228).

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 18 września 2015 w sprawie późniejszego terminu powstania obowiązku podatkowego (Dz.U. 2015 r., poz. 1504).

Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 29 lipca 2011 w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy od podatku od towarów i usług (Dz.U. 2011 r. Nr 177, poz. 1054 ze zm.).

Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 października 2014 w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz.U. 2014 r., poz. 1619 ze zm.).

Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 15 maja 2015 w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. 2015 r., poz. 790 ze zm.).

Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 6 lipca 2016 w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu Ustawy o ochronie informacji niejawnych (Dz.U. 2016 r. poz. 1167).

Ogłoszenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 grudnia 1932 w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu Kodeksu Postępowania Cywilnego (Dz.U. 1932 r. Nr 112, poz. 934).

Interpretacja ogólna Ministra Finansów z dnia 30 lipca 2004 r., nr PP10-812-802/04/ /MR/1556PP (Dz.Urz. Min. Fin. 2004 r. Nr 10, poz. 93) w sprawie opodatkowania podatkiem od towarów i usług czynności wykonywanych przez komorników sądowych.

Interpretacja ogólna PT1.050.1.12015.LJU.19 Ministra Finansów w sprawie opodatkowania podatkiem od towarów i usług czynności wykonywanych przez komorników sądowych (Dz.Urz. Min. Fin. z dnia 15 czerwca 2015 r. poz. 41).

Akty prawne zagraniczne

Zivilprozessordnung vom 30.1.1877 r., BGBl. I s. 3202; 2006 I S.431; 2007 I S. 1781, die zuletzt durch Artikel 2 des Gesetzes vom 12. Dezember 2019 (BGBl. I S. 2633) – Niemiecki kodeks postępowania cywilnego.

Gerichtsverfassungsgesetz vom 12.9.1950 r., BGBl. 1975 I 1077, ze zm., tekst jednolity z 9.5.1975 r. – Niemiecka ustawa o ustroju sądów powszechnych.

Geschäftsanweisung für Gerichtsvollzieher - Bundesgesetzblatt, Jahrgang 2016 Teil I Nr. 55, ausgegeben zu Bonn am 25. November 2016 – Niemiecka ustawa o komornikach.

Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland vom 23.5.1949 r., Ustawa Zasadnicza Republiki Federalnej Niemiec w zmienionej wersji opublikowanej w Federalnym Dzienniku Ustaw część III, numer porządkowy 100-1, ostatnio zmieniona art. 1 ustawy z dnia 15.11. 2019 r. - Federalny Dziennik Ustaw BGBl I S. 1546.

Bundesgesetzblatt Jahrgang 1976 Teil I Nr. 80, ausgegeben am 10.7.1976, Seite 1783, "Vollstreckungsvergütungsverordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 6.1.2003, BGBl. I S. 8. – Niemieckie rozporządzenie w sprawie wynagrodzeń dla urzędników w służbie egzekucyjnej.

Gerichtsvollzieherkostengesetz vom 19.4.2001, BGBl. I S. 623, das zuletzt durch Artikel 17 des Gesetzes vom 12. Dezember 2019 (BGBl. I S. 2652) geändert worden ist". Bundesgesetzblatt Jahrgang 2001 Teil I Nr. 18, ausgegeben am 27.04.2001, Seite 623. – Niemieckie rozporządzenie w sprawie kosztów komorniczych.

Bundesgesetzblatt, Jahrgang 2016 Teil I Nr. 55, ausgegeben zu Bonn am 25. 11. 2016. Niemieckie rozporządzenie zmieniające rozporządzenie w sprawie opłat egzekucyjnych.

Gerichtsvollzieherordnung (GVO), opublikowane w Północnej Nadrenii-Westfalii w JMBl. NRW 2013.

Gerichtsvollzieherordnung (BGBl. I S. 2121) mWv 13.12.2019 - Ogólne postanowienia administracyjne uchwalone przez poszczególne organy władzy administracyjnej niemieckich krajów związkowych, zmienione ustawą z 10.12.2019

Décret 56-222 1956-02-29 JORF 3.3.1956 rectificatif JORF 15.3.1956, relative au statut des huissiers de justice – Dekret regulujący status francuskich urzędników sądowych.

Décret n°86-734 du 2 mai 1986 modifiant le décret n° 56-222 du 29 février 1956 pris pour l'application de l'ordonnance du 2 novembre 1945 relative au statut des huissiers de justice et le décret n° 75-770 du 14 août 1975 relatif aux conditions d'accès à la profession d'huissier de justice ainsi qu'aux modalités des créations, transferts et suppressions d'offices d'huissier de justice et concernant certains officiers ministériels et auxiliaires de justice. Francuski Dekret nr 86-734 z 2.05.1986 r. (JORF du 13 mai 1986 page 6265). *Dekret nr 86-734 z dnia 2 maja 1986 r. Zmieniający dekret nr 56-222 z dnia 29 lutego 1956 r. Przyjęty w celu zastosowania rozporządzenia z dnia 2 listopada 1945 r. dotyczącego statusu komorników oraz dekret nr 75-770 z dnia 14 sierpnia 1975 r. w sprawie warunków dostępu do zawodu urzędnika sądowego, a także metod tworzenia, przenoszenia i znoszenia urzędów sądowych oraz dotyczących niektórych urzędników ministerialnych i pomocniczych organów wymiaru sprawiedliwości.*

Le statut des huissiers de justice. Francuski dekret królewski dotyczący wejścia w życie niektórych przepisów ustawy z dnia 5 lipca 1963 r., regulującej status urzędników, Publikacja 16-01-1964, nr 1964011301, s.432.

Dekret nr 75-770 z dnia 14.8.1975 (ze zm. wprowadzonymi przez Dekret nr 2006-1299 z dn. 24.10. 2006 r. – (relatif aux conditions d'accès à la profession d'huissier de justice ainsi qu'aux modalités des créations, transferts et suppressions d'offices d'huissier de justice et concernant certains officiers ministériels et auxiliaires de justice), JORF du 22.8.1975

page 8588) - dot. warunków dostępu do zawodu urzędnika sądowego, a także procedur tworzenia, przenoszenia i znoszenia stanowisk urzędnika sądowego oraz dotyczących niektórych urzędników ministerialnych i pomocniczych sprawiedliwości.

Portant modification du statut des huissiers de justice. Francuski Dekret nr 94-299 z 12.04.1994 r., JORF n°91 du 19 avril 1994 page 5736, zmieniający status komorników.

Décret n° 96-1080 du 12 décembre 1996 portant fixation du tarif des huissiers de justice en matière civile et commercial, JORF n°290 du 13 décembre 1996 page 18248. Francuski Dekret nr 96-1080 z dnia 12 grudnia 1996, – ustalający taryfę komorników w sprawach cywilnych i handlowych.

Décret n° 97-1188 du 24 décembre 1997 pris pour l'application au ministère de la justice du deuxième alinéa de l'article 2 du décret n° 97-34 du 15 janvier 1997 relatif à la déconcentration des décisions administratives individuelles, JORF n°0300 du 27.12.1997, déconcentration des décisions administratives individuelles page 46021 - w sprawie decentralizacji indywidualnych decyzji administracyjnych we Francji.

Ordonnance n°45-2592 du 3 novembre 1945 relative au statut des huissiers, JORF du 3.11.1945 page 7163/ rectificatif JORF 8 novembre 1945 – Rozporządzenie dot. statusu komornika francuskiego.

Gerechtelijk Wetboek, Publicatie 31.10.1967 nummer: 1967101052 bladzijde: 11360 – Belgijski Kodeks Sądowy.

Dekret, Publicatie: 08-02-1977, nr 1976113003 - Koninklijk besluit tot vaststelling van het tarief voor akten van gerechtsdeurwaarders in burgerlijke en handelszaken en van het tarief van sommige toelagen - Belgijski dekret królewski o taryfie w sprawach dla spraw cywilnych i handlowych z dnia 30.11.1976 roku.

Wet betreffende de minnelijke invordering van schulden van de consument - Belgijska ustawa z dn. 20.12.2002 o polubownym odzyskiwaniu długów konsumenckich (publ. 29.01.2003 nr 2002011523 strona 3644).

Arrêté royal fixant le tarif des prestations des huissiers de justice en matière répressive sur réquisition des autorités judiciaires - Dekret królewski określający stawkę za usługi świadczone przez komorników sądowych w sprawach karnych na wniosek organów sądowych, Publikacja 31-08-2015, nr 2015009442, s. 55466

ORZECZNICTWO

Wyrok TSUE z dnia 5 marca 2009 r. w sprawie C-388/07, The Incorporated Trustees of the National Council on Ageing (Age Concern England)/Secretary of State for Business, Enterprise and Regulatory Reform.

Wyrok TSUE z dnia 29.9.2015 r., sygn. C-276/14.

Wyrok w sprawie nr 235/85 Komisja Wspólnot Europejskich przeciwko Królestwu Holandii oraz wyrok w sprawie C 456/07 Karol Mihal przeciwko Daňový úrad Košice V.

Wyrok TK z dnia 26.10.1993 r., (U 15/92).

Wyrok TK z dnia: 8.12.1998 r. (K 41/97, OTK 1998/7/117).

Wyrok TK z dnia 24.2.2003 r. (K 28/02, OTK-A 2003/2/13).

Wyrok TK z dnia 3.12.2003 r. (K 5/02, OTK-A 2003/9/98).

Wyrok TK z dnia 20.1.2004 r. SK 26/03, OTK ZU 2004, ser. A, nr 1, poz. 3.

Wyrok TK z dnia 17.5.2005 r. (P 6/04, OTK-A 2005/5/50)

Wyrok TK z dnia 8.5.2006 r. (P 18/05, OTK-A 2006/5/53).

Wyrok TK z dnia 17.5.2006 r. (P 6/04, OTK ZU 2005, ser. A, nr 5, poz. 50).

Wyrok TK z dnia 27.2.2007 r. (P 22/06, OTK-A 2007/2/12).

Wyrok TK z dnia 11.5.2007 r. (K 2/07, OTK-A 2007/5/48).

Wyrok TK z dnia 27.5.2008 r., (P 59/07, OTK-A 2008/4/64).

Wyrok TK z dnia 24.2.2009 r. (SK 34/07, OTK-A 2009/2/10).

Wyrok TK z dnia 14.5.2009 r. (K 21/08, OTK-A 2009/5/67).

Wyrok TK z dnia 16.6.2009 r. (SK 5/09, OTK-A 2009/6/84).

Wyrok TK z dnia 4.11.2010 r. (P 44/07, OTK-A 2010/9/97).

Wyrok TK z dnia 14.12.2010 r. (K 20/08, OTK-A 2010/10/129).

Wyrok TK z dnia 13.12.2011 r. (SK 44/09, OTK-A 2011/10/117).

Wyrok TK z dnia 12.4.2012 r. (SK 21/11, OTK-A 2012/4/38).

Wyrok TK z dnia 30.4.2012 r. (SK 4/10, OTK-A 2012/4/42).

Wyrok TK z dnia 26.6.2012 r. (P 13/11, OTK-A 2012/6/67).

Wyrok TK z dnia 25.7.2012 r. (K 14/10, OTK-A 2012/7/83).

Wyrok TK z dnia 20.11.2012 r. (SK 34/09, OTK-A 2012/10/122).

Wyrok TK z dnia 29.1.2013 r. (K 1/11, OTK-A 2013/1/6)

Wyrok TK z dnia 26.2.2013 r. (SK 12/11, OTK-A 2013/2/19).

Wyrok SN z dnia 27.11. 2000 r., WKN 27/00, OSNKW 2001/3–4/21.

Wyrok SN z dnia 20.6. 2006 r., III SK 10/06, Legalis nr 186259.

Wyrok SN z 20.8.2009 r. w sprawie o sygn. akt II CSK 60/09 (Lex nr 523588).

Wyrok SN z 10.2.2010 r., V CSK 279/09, niepubl.

Wyrok NSA z dnia 26.1.2011 r., I FSK 1584/10, LEX nr 951768.

Wyrok NSA z dnia 15.2.2011 r., I FSK 1593/10, LEX nr 1070626.

Wyrok NSA z dnia 28.4.2011 r., II GSK 495/10, Lex nr 1081547

Wyrok NSA z dnia 12.7. 2012 r., I FSK 1348/11, LEX nr 1219188.

Wyrok NSA z dnia 9.7.2013 r., Sygn. akt U GSK 391/12.

Wyrok NSA z dnia 23.5.2017r. II GSK 2439/15 nr 1636551.

Wyrok NSA z dnia 20.12.2017r . II GSK 762/16 nr 1756855.

Wyrok NSA z dnia 07.2.2019r. II GSK 1313/18 nr 1916925.

Wyrok WSA w Kielcach z dnia 14.12.2006 r., I SA/Ke 270/06, LEX nr 532702.

Wyrok WSA w Warszawie z dnia 23.1.2012 r., VI SA/Wa 2205/11, CBOSA.

Wyrok WSA w Warszawie z dnia 25.4.2012 r., VI SA/Wa 452/13, CBOSA.

Wyrok WSA w Warszawie z dnia 23.1.2013 r., VI SA/Wa 1963/12, CBOSA.

Wyrok WSA w Warszawie z dnia 5.2.2015 VI SA/Wa 1816/14 nr 1244044.

Wyrok WSA w Warszawie z dnia 6 listopada 2015 r., VI SA/Wa 1022/15.

Wyrok WSA w Gdańsku z dnia 25.5.2016 r., SA/Gd 330/16 oraz WSA w Kielcach z dnia 30 czerwca 2016 r., sygn. akt I SA/Ke 2925/16

Wyrok WSA w Warszawie z dnia 18.1.2017r., VI SA/Wa 1853/16 nr 1901382.

Wyrok WSA w Warszawie z dnia 22.6.2017 VI SA/Wa 409/17 nr 1845734.

Wyrok WSA w Warszawie z dnia 30.11.2017 VI SA/Wa 1085/17 nr 1801723.

Wyrok WSA w Warszawie z dnia 6.12. 2017 VI SA/Wa 1064/17 nr 1727828.

Wyrok WSA w Warszawie z dnia 29.5.2018 VI SA/Wa 604/18 nr 1891698.

Uchwała SN z 18.4.2000 r., III CZP 5/00, OSP 2000, Nr 11 poz. 165

Uchwała SN z dnia 28.8.1997 r., III CZP 30/97, OSNC 1997/12/189.

Uchwała SN z dn. 22.10.2002 r., (III CZP 65/02, OSNC 2003, z. 7-8, poz. 100).

Uchwała SN z dnia 15.12.2006 r., III CZP 115/06, OSNC 2007/10/146.

Uchwała SN z dnia 11.10.2007 r., SNO 67/07, OSNSD 2007/1/81.

Uchwała SN z dnia 17.12. 2010 r. (III CZP 93/10).

Uchwała SN z 23.5.2012 r., III CZP 11/12, OSNC 2012/10/118.

Uchwała SN z dnia 13.5.2015, sygn. IIICZP14/16.

Uchwała SN z dnia 20.11.2015, sygn. IIICZP 79/15.

Uchwała SN z dnia 7.7.2016, sygn. III CZP34/16

Uchwała NSA z dnia 6.3.2017 r. w sprawie o sygn. akt I FPS 8/16.

Postanowienie SN z dnia 12.3.2018 r., III CSK 292/17, *Legalis* nr 1782022

Orzeczenie SN z 10.2.1933 r., I.C.1687/32, OSP 1933, nr 1, s. 492.

Uchwała nr 53 z dnia 18 listopada 1999 r. Krajowej Rady Komorniczej w sprawie zatwierdzenia Kodeksu etyki zawodowej komornika. Zmieniona: Uchwała nr 1603/V Krajowej Rady Komorniczej z 6.9.2016 r. – Kodeks Etyki Zawodowej Komornika Sądowego.

